SALVADOR

DALI

BİR DAHİNİN GÜNCESİ

2. Bası

BİR DAHİNİN GÜNCESİ Salvador Dali

BÜYÜLÜDAĞ

BÜYÜLÜDAĞ

SALVADOR DALI

BİR DAHİNİN GÜNCESİ

Türkçesi:
Semih AKÖZLÜ

Özyaşam Öyküsü

ara yayıncılık 71
Büyülüdağ Dizisi 01-12
Birinci Basım: Mart 1989
İkinci Basım: Ekim 1991
Kitabın Özgün Adı:
Diary of a Genius
ISBN 975-373-024-1
Kapak: Vedat Çorlu
Dizgi: Eflatun Dizgievi, 511 63 19
Baskı: Özen Ofset, İstanbul
Ara Yayıncılık, Ankara Cad. Konak Han
No: 43-15 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 526 96 87-527 87 30

İÇİNDEKİLER

Önsöz - Michel Déon.....7
Giriş 9
1952.....13
1953.....67
1954.....95
1955.....96
1956.....103
1957.....117
1958.....128
1959.....139
1960.....140
1961.....148
1962.....149
1963.....154
Ek: Osurma Sanatı.....156

ÖNSÖZ

Salvador Dali yıllardır tuttuğu güncesinden sözediyordu bize. Önceleri **Salvador Dali'nin Gizli Yaşam**'ına bir ek olarak **Yeniden-Gizli Yaşamım** adını vermeyi düşündüğü günceye, en sonunda bu yeni yapıtı için kullandığı egzersiz kitaplarını süsleyen **Bir Dahi'nin Güncesi** adını uygun gördü. Çünkü gerçek anlamıyla bir günce bu kitap. Dali bu günceye aklına esen pek çok şeyi, kusursuzluk ardındaki bir ressamın iç sıkıntılarını, eşine duyduğu sevgiyi, olağanüstü serüvenlerinin öyküsünü, estetik, ahlâk, felsefe ve biyoloji üzerine düşüncelerini koymuş.

Dehasının bilincindedir Dali, neredeyse başka hiçbir şey düşünemeyecek denli. Bu da onu oldukça rahatlatan bir duygudur adeta. Babası ona Salvador adını vermişti. Çünkü o soyut sanat, akademik gerçeküstücülük, dadaizm ve tüm anarşist izm'lerin elinde yokolma tehlikesiyle karşı karşıya kalan resim sanatını kurtarmaya yazgılıydı. Bu günce de Dali'nin kendini kutsamak için diktiği bir anıt. Alçakgönüllülükten tamamıyla yoksun olmasına karşın çok belirgin bir içtenliği var. Yazar, gizlerini sınırsız bir mizah, kıpır kıpır bir tantana ve pişkince bir küstahlıkla açığa vuruyor. Tıpkı **Gizli-Yaşam** gibi **Bir Dahi'nin Güncesi** de Geleneğin Katolik Hiyerarşi'sinin ve Monarşi'sinin yüceliğine adanmış. İnançsızlar için bu sayfaların bozguncu görüneceği anlamına geliyor bu da.

Üstelik aşağıdakilerden hangisi daha çok takdir edilmelidir diye şaşırıp kalıyor insan: Kendini beğenmişliğinin içtenliği mi yoksa içten kendini beğenmişliği mi? Günlük yaşamını anlatırken yorumcularını ve yaşam öyküsünü yazanların şaşkına çeviriyor Dali. Kendisi hakkında en yetkili sözleri söyleyebilecek insan sonunda yine kendisi. Bu hakkına kimse itiraz etmeyecek, özellikle tamamen kendine özgü bir ayrıntı zenginliği, zekâ ve lirizme sahip olduğundan.

Dali'yi tanıdığımızı sanıyoruz çünkü o büyük bir cesaretle halka maledilecek bir sima olmayı seçti. Gazeteciler, kendilerine söyleyeceği herşeyi havada kapmaya daha dünden hazır-

lar, ne var ki herşeyden önce o 'köylü' sağduyusu şaşırtıyor bizi - sözgelimi başarılı olmak isteyen genç adama verdiği öğüdü bir işçi gibi çalışıp açlıktan ölmemesi için havyar yiyip şampanya içmesi gerektiğini söylemesini düşünün. Ama Dali'nin en çekici yanı kökleri ve antenleri. O toprağın derinliklerine inip insanın kırk asır boyunca resim, mimarlık ve heykeltraşlık alanlarında yaratabildiği 'etli butlu, doyurucu' (en sevdiği sözcüklerinden biri bu) herşeye uzanan kökleri. Bir şimşek hızıyla kavrayıp, ölçüp biçtiği, geleceğe uzanan antenleri. Dali'nin büyük bir bilimsel merakı olduğu ne kadar yinelense azdır. Keşifler, buluşlar yapıtlarında hep yankılanır ve çok az bir değişiklikle yer alır.

Dahası Dali bilimin ötesindedir; sapkın ve akıldışı yollara başvurarak onun rasyonel gelişimini öngörür. Bir yaratıcı için çoğu kez olağandışı sayılacak bir deneyime sahiptir: Buluşları kendisini aşar, o'ndan daha hızlı yol alır ve düşünmesine gerek kalmadan kendiliğinden biçimlenirler. İlk günlerinde kuşkuyla karşılandı, ilgi görmedi oysa şimdi yapıtları heryere ulaştı. Dahası rastgele ortaya attığı düşünceler oluşmak ve biçimlenmek için artık ona bile gerek duymuyorlar. Bu, zaman zaman kendisini bile şaşırtıyor: Hızla ekilen tohumlar, hızla yeşerir. Dali bu ürünlere az rastlanır bir ilgisizlikle bakar, bu arada başka insanların ısrarı ve talihinin başarıya götüreceği bir tasarının uygunluğuna inanmaktan bile vazgeçmiş olabilir.

Bir Dahi'nin Günce'sinin gerçek bir yazarın kaleminden çıktığını da eklemeliyim. Dali'de hızlı yargılama, değerlendirme yeteneği ve hayalgücü zenginliği var. Sözcük seçimi, resimlerinde de gördüğümüz Rönesans zenginliğine ve Barok kıvraklığına sahip. Bu sayfalara yalnızca Dali'nin yazdığı dillerdeki Katalanca, İspanyolca, Fransızca ve İngilizce telâffuzların yazılışlarını düzeltmek için müdahale edildi; üslubunun zenginliğine, son derece bireysel inceliğine ya da saplantılarına hiç dokunulmadı. Yapıtları ve mucizeleri zengin bir zihin ve yapıtı oldukça önemli devrimci bir ressamla ilgili hayati derecede önemli bir belgeyle karşı karşıyayız. Sanatı ve şiddetli duyguları sevenlerin yanında, psikiyatristler de bu sayfalarda ilgilerini çeken pek çok şey bulabilirler. 'Bir deliyle aramdaki tek fark, deli olmamamdır' diyen bir adamın öyküsü burada anlatılan.

Michel Déon

GİRİŞ

Bir insanla öbürü arasında
farklı türden iki hayvan arasında
olandan daha çok fark vardır.
MICHEL DE MONTAIGNE

Fransız Devriminden bu yana, dahileri hemen hemen her bakımdan (yapıtlarından ayrı olarak) ölümlüler gibi görme konusunda zararlı ve avanakça bir eğilim belirmektedir. Bu yanlıştır. Bu görüş günümüzün en büyük manevi düzeninin dehası, gerçek anlamda çağdaş bir dahi olan benim içinde yanlışsa, Rönesans'ın o dahiyâne kişiliğinde cisimleşen tanrısal Rafael gibileri için iyice yanlış demektir.

Bu kitap bir dahinin günlük yaşamının, uykusunun, sindirim sisteminin, coşkularının, tırnaklarının, kendinden geçişlerinin, kanının, yaşamının ve ölümünün diğer tüm insanlarınkinden farklı olduğunu kanıtlayacaktır. İşte bu yüzden, bu benzersiz kitap bir dahinin yazdığı ilk günlüktür. Bununla da kalmıyor; çağımızın eşsiz mitolojik kadını dahi Gala ile evlenmek gibi eşsiz bir şansa sahip olmuş eşsiz bir dahi tarafından yazılıyor.

Tabii herşey bir anda söylenmeyecek. Bu günlükte benim yeniden-gizli yaşamımın 1952 ve 1963 yılları arasındaki bölümleri kapsayan boşluklar olacak. Benim isteğim üzerine, yayıncımla anlaşmalı olarak belli yıllar ve belli günler şimdilik yayınlanmayacak. Alışkanlık edindiğim, şu ortalığı velveleye veren açıklamalar demokratik toplumlara uymuyor. Yayımlanmamış bölümler **Bir Dahi'nin Güncesi**' nin ilk dizisinin sonraki sekiz cildine girecek tabii koşullar elverirse, yoksa onlar çıkana dek Avrupa'nın geleneksel monarşik yönetimine yeniden dönmüş olacağı ikinci bir dizide çıkacaklar. Bu arada, sevgili okurlarım, sizden nefesinizi tutup Dali denilen atom hakkında şu an için öğrenebileceğiniz herşeyi öğrenmenizi rica ediyorum.

İlk sözcükten sonuncusuna değin bunları izleyen herşeyin

(böyle olması için hiçbir şey yapmam gerekmeden) kaçınılmaz olarak tam bir dahinin ürünü olacağının eşsiz, dahiyâne aynı zamanda tamamıyla doğru nedenleri var; bütün bunların biricik nedeni de kitabın naçizane kurulunuzun sadık bir güncesi olması.

DALİ

Bu kitabı dâhiyane Gala Gradiva'ma,
Truvalı Helen, Azize Helen, Gala Galatea
Placida'ma adıyorum.

1952

MAYIS

Port Lligat, 1. gün

Kim ki baba otoritesine başkaldırır
ve yener, o bir kahramandır.

SIGMUND FREUD

Alttakileri yazmak için, çok sıktıklarından hiçbir zaman uzun süre giyemediğim cilâlı deri ayakkabılarımı ilk kez giyiyorum. Hep konferans öncesi giyerim onları. Ayağıma verdikleri acı, hitabet yeteneğimi doruğuna ulaştırıyor. Bu keskin ve yoğun acı, bir bülbül ya da dar ayakkabılar giyen napoliten şarkıcılar gibi şakımamı sağlar. Cilâlı deri ayakkabıların verdiği fiziksel rahatlama özlemi, yaptıkları yoğun işkence, sözcüklerden damıtılmış yüce doğruları: ayaklarımın çektiği acının büyük engizisyonunca genellenen doğruları çekip çıkarmamı sağlıyor. Böylece ayakkabılarımı ayağıma geçirip mazoşistçe ve acele etmeksizin Gerçeküstücü hareketten atılışımın içyüzünü yazmağa başlıyorum. Tek ve son Gerçeküstücü olmamı bir türlü içine sindiremeyen André Breton'un savurduğu hakaretlere hiç aldırış etmiyorum, ama bir gün bu sayfaları yayımladığımda herkesin gerçekte olup bitenleri öğrenmesi önemli. Bunları açıklamak için çocukluğuma dönmem gerekli. Hiçbir zaman sıradan bir öğrenci olamadım. Ya eğitilmesi tamamıyla olanaksız görünüp budala izlenimi verirdim ya da ödevime herkesi şaşırtan bir coşku ve istekle, kararlılıkla sarılırdım. Ama şevkimi uyandırmak için, hoşuma giden birşey sunulması gerekirdi. İştahım açılmaya görsün, kurt gibi atılırdım. İlköğretmenim Don Estaban Trayter* bir yıl boyu Tanrı'nın varolmadığını yineleyip

---

* *Gizli Yaşam*'ında Dali bu tuhaf öğretmenden söz eder; okuldaki ilk senesinde alfabe ve sayı sayma üzerine bildiklerini o öğretmiştir.

dururdu. Tartışmasız bir edayla dinin 'kadınların işi' olduğunu da eklerdi. Çok genç olmama karşın bu düşünce hoşuma gidiyor, bana son derece doğru geliyordu. Doğruluğunu ailemde de görebiliyordum, çünkü yalnızca kadınlar kiliseye gidiyor, kendisini özgür düşünceli sayan babam ise gitmeyi reddediyordu. Düşünce özgürlüğünü vurgulamak için söylediği herşeyi okkalı küfürlerle süslerdi. Karşı çıkanlara, arkadaşı Gabriel Alamar'ın aforizmasıyla yanıt verirdi: "Küfür, Katalan dilinin en güzel süsüdür."

Babamın trajik yaşamını başka bir yerde anlatmaya çalıştım! Tam Sofokles'lik! Doğrusu, ona çok çektirmiş olmama karşın, babam yalnızca en çok takdir ettiğim değil, en çok öyküdüğüm insandır da. Tanrı'nın onu kutsal ışığında tutması için dua ediyorum ama orada olduğuna da zaten eminim, çünkü hayatının son üç yılında derin bir dini bunalım yaşayıp, son duanın bağışlayıcılığına ve tesellisine kavuşmuştu. Zihnimin bilgi açlığıyla dolu olduğu çocukluğumun bu döneminde, babamın kitaplığında yalnızca tanrıtanımaz kitaplar bulabiliyordum. Sayfaları karıştırıp karıştırıp Tanrı'nın yokluğunu kanıtlıyordum kendime. Şimdilerde dayanılmaz ölçüde sıkıcı bulduğum Ansiklopedistleri inanılmaz bir sabırla okuyordum. Voltaire'in ***Felsefe Sözlüğü***'nün her sayfası bana bir hukukçunun (bir noter olan babam gibi) Tanrı'nın yokluğuna ilişkin kanıt ve görüşlerini sunuyordu.

Aldığım ilk Nietzsche dozu beni derinden sarsmıştı. Açıkça 'Tanrı öldü' diye bağırma cüretini göstermişti: Neee? Tanrının olmadığını öğreneli çok olmamıştı ki birisi çıkıp öldüğünü ilan ediyordu. İçimde ilk kuşku uyanmıştı. Zerdüşt, ruhunun yüceliğini takdir ettiğim büyük bir kahramandı ama, Dali'nin zaten ardında bıraktığı toyluklarla kendisine ihanet ediyordu. Birgün ben ondan daha büyük olacaktım. ***Böyle Buyurdu Zerdüşt***'e başladığımın ikinci günü Nietzsche hakkında karara varmıştım bile. Nietzsche çıldıracak denli güçsüz biriydi, oysa bu dünyada temel olan aklını yitirmemekti. Daha sonra yaşamımın ana ilkesi haline gelen bu düşünceler, ilk vecizemin çekirdeğini oluşturdu: "Bir deliyle aramdaki tek fark benim deli olmamamdır.". Nietzsche'yi özümleyip sindirmek üç günümü aldı. Bu ziyafetten sonra filozofun kişiliğinden geriye tek bir şey kaldı benim için: Bıyığı. Daha sonra Federico Garcia Lorca, Hitler'in bıyığından

etkilenerek: "Bıyık, insan yüzünün trajik sabitidir" diyecekti. Bıyık konusunda bile Nietzsche'yi geride bırakacaktım! Benimki Wagner müziğinin ağırlığı ve pusuyla sarkmış, felaket habercisi, iç karartan bir bıyık olmayacaktı. Asla! İnce, emperyalist, ultra-rasyonalist ve dikey gizemcilik, dikey İspanyol sendikalistleri gibi cennete doğru uzanan bir bıyık olacaktı. Nietzsche'nin, beni ateizme iyice yönelteceği yerde, 1951'de ***Manifesto***'mu* çıkardığım zaman görkemli sonucuna ulaşacak gizem öncesi vahyin kuşku ve sorularını bende uyandırdığı doğrudur; ama diğer yönden kişiliği, tüylü sistemi ve hıristiyanlığın kısırlaştırıcı, sulu gözlü erdemlerine karşı başkaldıran tutumu, toplumdışı içgüdülerimin, aile duygusu yoksunluğumun ve görünüşümün gelişmesine katkıda bulundu. ***Zerdüşt***'ü okuduktan sonra favorilerimi dudaklarımın kenarına kadar bıraktım, parlak siyah saçlarımı bir kadın gibi uzattım.

Nietzsche, içimde Tanrı düşüncesini uyandırdı. Ama hayran kalıp öykünmem için önüme koyduğu model, ailemin beni sepetlemesine yetti. Babam, kitaplarının tanrıtanımaz ve anarşist öğretilerini fazla ciddiye aldığım, yaptığım herşeyde onu geçmeme katlanamadığı için beni evden kovdu (özellikle benim küfürlerim onunkilerden çok daha sunturlu olduğundan).

Kovulmamdan önceki dört yılı, sürekli ve aşırı bir ruhsal ayaklanma içinde geçirdim. Benim için bunlar gerçekten Nietzsche yıllarıydı. O dönemdeki yaşamımın, bu ortam dışında anlaşılması mümkün değil. Bu dönemde resimlerimden biri, Barselona'daki sonbahar sergisine ahlakdışı sayılarak kabul edilmediği için, İspanya'daki tüm saygın kişilere ve hümanist doktorlara, örneğin Nobel ödülü sahibi Juan Ramon Jimenez'e, Buñuel'le birlikte hakaret dolu mektuplar göndermek suçuyla Gerona'da hapse tıkılmıştım. Bu taşkınlıklar çoğunlukla haksızdı, ama bu şekilde 'güç istemi'mi ifade etmeyi ve pişmanlığa karşı bağışıklı olduğumu kanıtlamayı amaçlıyordum. Üst-insanımın süper kadın Gala kimliğinde kadın olarak karşıma çıkması alnıma yazılmıştı.

Gerçeküstücüler, babamın Cadaqués'taki evinde yeni bitirdiğim ve Paul Eluard'ın ***"Kasvetli Oyun"*** adını verdiği resmi gördüklerinde, o resimdeki dışkısal ve müstehcen ögelerden deh-

---

* *Gizemli Manifesto*, Salvador Dali, Paris, 1952

şete düşmüşlerdi. Özellikle Gala, beni o zaman sinir eden, ama zamanla hayran olduğum bir hiddetle resmi eleştirmişti. Gerçeküstücü harekete katılmaya hazırdım. Onların konularını ve anahtar sözcüklerini en ince ayrıntısına dek incelemiş, öğrenmiştim. Püf noktasının düşünceyi hiçbir estetik, ahlaki ve mantıksal denetimden geçirmeden kendiliğinden aktarmak olduğunu anlamıştım. Tüm iyiniyetimle gruba katılmaya hazırlanırken, bana aileminkine benzer kısıtlamalar getirmeye çalışıyorlardı. Gala, onların arasında da, her zaman karşılaşabileceğim engellemelere maruz kalacağım konusunda beni ilk uyaran ve en nihayetinde burjuva olduklarını söyleyen ilk kişi olmuştu. Ona göre benim için en iyisi, tüm sanatsal ve yazınsal akımlardan eşit uzaklıkta durmak olacaktı. O zamanlar benimkinden daha güçlü olan sezgisiyle paranoyak-eleştirel çözümleme yöntemimin başka herhangi bir grup üyesi için ayrı bir akım oluşturmaya yetecek özgünlükte olduğunu söylemişti. Ama Nietzsche'den gelen dinamizmim Gala'ya kulak asmama izin vermedi. Gerçeküstücülüğü herhangi bir sanat akımı kategorisine koymayı reddediyordum. Onların, insanı 'pratik ve rasyonel dünyanın' diktatörlüğünden kurtarabileceğine inanıyordum. 'Akıldışı'nın Nietzsche'si olacaktım. Ben, saplantılı rasyonalist, ne istediğini bilen tek kişiydim. Akıldışı'na, ötekilerin bağlı olduğu narsist ve edilgen akıldışı'na sırf kendi yüzü suyu hürmetine boyun eğmeyecektim. Ben tam tersini yapacak, 'akıldışı'nın fethi'* için uğraşacaktım. Bu arada, arkadaşlarım, Nietzsche dahil pek çokların kapıldığı romantik zayıflığa kapılarak kendilerini akıldışı'nın kucağına bırakacaklardı.

Gerçeküstücülerin yayımladığı herşeyi hatmettikten, Lautréamont ve Marquis de Sade'la iyice haşır neşir olduktan sonra, Cizvitlere özgü bir inanç ve kısa zamanda lider olma kararlılığıyla onlara katıldım. Beni dünyaya getiren babaya karşı vicdani kaygılarım yokken yeni babam Breton'a neden olsundu ki?

Böylece Gerçeküstücülüğü tam anlamıyla kabul edip, yandaşlarının eleştirilerini besleyen kan, şiddet ve pislik edebiyatından da geri kalmadım. Nasıl babamın kitaplarını okuyarak tam bir tanrıtanımaz olduysam, Gerçeküstücülüğe de öyle bir sarıldım ki kısa zamanda tek 'tutarlı gerçeküstücü' ben oldum.

---

* *Akıldışının Fethi*, Salvador Dali, Paris 1935.

Fazla gerçeküstücü olduğum için topluluktan atılmama neden olacak kadar. Buna gerekçe olarak gösterilen nedenleri evden kovulmam için öne sürülenlerden farklı görmüyordum. Gala - Gradiva, "ilerleyen kadın", "doğuştan sezgi", bir kez daha haklı çıkmıştı. Bugün, tartışılmaz doğrularım içinde iki tanesinin benim güç istemimle açıklanamayacağını söyleyebilirim: Biri 1949'da yeniden bulduğum dini inancım, öteki ise Gala'nın geleceğime ilişkin olarak hep haklı çıkması.

Breton, resmimi ilk keşfettiğinde bu resmi lekeleyen müstehcen pislik ögelerinden dehşete düşmüştü. Bu, beni çok şaşırttı. İşe, bok'tan başlamıştım; psikanalitik bakış açısından üzerime yağma tehlikesi -iyi ki- olan altının mutlu habercisi olarak yorumlanabilecek bok'tan. Gerçeküstücüleri bu pislik, bok ögesinin bize ancak şans getirebileceği konusunda ikna etmeğe çalıştım. Tüm çağ ve uygarlıkların ikonografisini kanıt olarak göstermeme karşın -altın yumurtlayan tavuk, Danae'nin bağırsak hezeyanı, altın sıçan eşek- bana güvenmeyi reddettiler. Bunun üzerine hemen karar verdim. Onlara o kadar cömertçe sunduğum boku kabul etmiyorlarsa, ben de bu hazineleri ve altını kendime saklayacaktım. Breton'un yirmi yıl sonra özenle oluşturduğu ünlü anagram 'Avida Dollars' daha o zamandan söylenebilirdi.

Gerçeküstücülerle geçirdiğim tek bir hafta bile Gala'nın haklı olduğunu kanıtlamaya yetmişti. Benim pislik ve bok temalarımı bir yere kadar hoşgördüler. Ama diğer yandan bir takım başka şeyler 'tabu' sayılıyordu. Burada da aile çevremdeki yasaklarla karşılaşıyordum. Kana izin vardı. Biraz da bok katabiliyordum. Ama tek başına bok yasaktı. Cinsel organları resmetme yetkim vardı ama anal fanteziler yoktu. Kıç deliği nasıl olursa olsun kötü karşılanıyordu. Sevicilerden oldukça hoşlanıyorlardı ama oğlanlancılardan değil. İnsan düşlerinde sadizm, şemsiye ve dikiş makinalarını dilediği gibi kullanabiliyordu ama din ve gizeme ancak küfür ile hakaret konusu olarak yer verilebiliyordu. Örneğin Rafael'in Meryem'ini küfür ya da hakaretsiz düşlemişseniz, bundan söz etmenize izin yoktu. Daha önceden söylediğim gibi yüzde yüz Gerçeküstücü olup çıkmıştım. İnancımı ve iyi niyetimi koruma kaygısıyla deneyimi en uç ve çelişkili sonuçlarına kadar götürmeye karar verdim. Ancak benim sapkınlığımın yeterli olabileceğine inandığım o Ak-

deniz'e özgü, paranoyak ikiyüzlülükle hareket etmeye hazır olduğumu hissediyordum. O zaman benim için önemli olan, en çok sayıda günah işleyebilmekti, ama Garcia Lorca'nın coşkuyla okumasından tanıdığım Aziz Jean'ın şiirlerinden de etkilenmiştim. Din sorununun yaşamımın daha sonraki dönemlerinde karşıma çıkacağına ilişkin bir önsezi vardı içimde. Bir yandan Tanrı'dan iman dileyerek dua ederken, bir yandan da seks alemlerine ve şehvete dalan Aziz Augustinus gibi gökleri yanıma çağırıyor ama "henüz değil, kısa bir zaman sonra..." diye ekliyordum. Yaşamım şimdiki halini almadan, yani bir erdem ve sofuluk örneğine dönüşmeden önce, diyonizyak bir düşün son demlerini birkaç dakika için bile olsa sürdürmek için mücadele eden uykuda bir adam gibi, bir polimorf sapkının yanılsamalarla dolu Gerçeküstücülüğüne sarılmak istiyordum. Nietzsche'nin Dionysos'u gittiğim her yerde bana sabırlı bir öğretmen gibi eşlik ediyordu ve çok geçmeden, üzerinde gamalı haç bulunan bir pazıbant taşıdığını farkettim. Herşeyin içine, şimdiden çürümeğe başlamış olanlar tarafından edilecekti. Verimli ve esnek imgelemimi en ciddi araştırma yöntemlerine tabi tutmaktan hiçbir zaman kaçınmadım. Ama tüm bunlar, benim doğuştan çılgınlığımı doğrulamaktan başka bir işe yaramadı. Bu, Gerçeküstücü hareketin bir üyesiyken bile, gerçeküstücü "moda"ya tamamıyla karşıt bir imge ya da görüşü kabul ettirmek için her gün büyük çabalar harcamamın nedeniydi. İşin doğrusu, önerdiğim herşey onların isteklerine ters düşüyordu. Kıç deliklerinden hoşlanmıyorlardı. Ben de onları dikkatle gizlenmiş kıç delikleriyle, özellikle makyavelist olanlarla kandırmaya çalışıyordum. Bu türden hiçbir fantezinin bulunmadığı bir gerçeküstücü nesne oluşturuyorsam, bu nesnenin simgesel işlevi anal olacaktı. Saf ve edilgen otomatizme, ünlü paranoyak-eleştirel çözümleme yöntemimin dürtüsüyle karşı çıktım. Ayrıca, Matisse ve soyut eğilimlere karşı duyulan eğilimlerin karşısına Meissonier'nin son derece geri ve tutucu tekniğini çıkartıyordum. İlkel nesneleri yenmek için, eskiden Dior'la birlikte topladığımız ve bir gün 'new look' ile yeniden moda olacak '1900 Tarzı' aşırı uygarlaşmış nesnelere yönelik bir kampanya başlatıyordum.

Breton'un din hakkında artık hiçbir şey duymak istemediği bir anda ben, hiç kuşkusuz, aynı anda hem sadist, hem mazoşist, hem de paranoyak olabilecek yeni bir din yaratmaya ha-

zırlanıyordum. Dinimin esin kaynağını Auguste Comte'un yapıtlarından aldım. Belki de Gerçeküstücü topluluk filozofun üstesinden gelemediğini başarabilirdi. Ama ilk önce geleceğin başrahibi André Breton'un ilgisini gizemciliğe çekmem gerekiyordu. Amacım, eğer savunduğumuz şeyler doğruysa, onlara gizemli ve dinsel bir öge katmamız gerektiğini açıklamaktı ona. Beni yavaş yavaş görkemi ile etkisi altına almaya başlayan Katolik Kilisesinin hakikatine döneceğimizi daha o zamandan düşünmeye başlamıştım. Breton, açıklamalarımı gülümsemeyle karşılıyor ve düşüncesinde, bizim o zamanlar anlayamadığımız, idealist boşluklar bulunan Feuerbach'a dönüp duruyordu. Yeni dinime sağlam bir temel oluşturmak için Auguste Comte'u okurken, en pozitivistimiz Gala çıktı. Günlerini antikacılarda, restorasyon uzmanlarıyla, boya malzemesi dükkanlarında geçiriyor; fırçalar, vernik ve tuvallerime kağıt parçaları, ve renkli röprodüksiyonlar, yapıştırmayı bırakır bırakmaz resim yapmaya girişebilmem için gereken tüm malzemeleri alıyordu. Tabii, maddenin dağılışını haber veren peltemsi saatleri, tava olmadan kızarmış yumurtaları, doğduğum gün yitirdiğim ana karnındaki cenneti anımsatan meleksi ve sanrılı ışık hayalleriyle Dali kozmogonisini yaratmakla meşgulken teknikle ilgili hiçbir şey duymak istemiyordum. Resme, ayırmam gereken zamanı bile vermiyordum. Vermek istediğim anlam açıksa, yeterliydi. Gelecek kuşaklar yapıtımın tamamlanması ve geliştirilmesini sağlayacaktı. Gala benimle aynı görüşte değildi. Çocuğu yemek yemeği reddeden bir anne gibi üsteliyordu:

"Bak şimdi küçük Dali, bu çok özel maddeyi neden denemiyorsun? Sıvı kehribar -yakılmamış kehribarı. Vermeer resimlerinde bunu kullanırmış."

Yüzümü buruşturup deniyordum. "Evet, kehribarın yararları olduğunu görebiliyorum! Ama sen de böyle ayrıntılarla uğraşmak için zamanımın olmadığını biliyorsun. Çok daha iyisini yapabilirim. Bir fikrim var. Tüm dünyayı, özellikle de Gerçeküstücüleri dehşete düşürecek bir fikir. Kimse ona karşı çıkamayacak, çünkü bu yeni Giyom Tell'le ilgili iki kez düş gördüm. Lenin üzerine. Lenin'i üç metre yüksekliğinde ve bir koltuk değneğine dayanan bir kalça ile resmetmek istiyorum. Bunun için altı metre yüksekliğinde bir tuvale ihtiyacım olacak. Beni Gerçeküstücü topluluktan kovacak da olsalar, Lenin'i lirik uzantı-

sıyla resmedeceğim. Kollarında küçük bir çocuğu, yani beni tutuyor olacak. Ama bana yamyamca bir ifadeyle bakacak. Ben de "Beni yemek istiyor. Beni yemek istiyor!" diye avaz avaz bağıracağım.

"Breton'a söylemeyeceğim" diye ekledim. Beni havalara uçuran düşlere iyice dalmıştım. Öyle ki bu durumda sık sık başıma geldiği gibi altımı ıslattım!

"Olur" diye yavaşça yanıtladı Gala. "Yarın sana lavanta yağında çözülmüş biraz kehribar getireceğim. Bir servete maloldu ama yeni Lenin'ini yaparken onu kullanmanı istiyorum."

Lenin'in lirik kalçasının Gerçeküstücü arkadaşlarımı dehşete düşürmemesi beni büyük bir düş kırıklığına uğrattı. Bu düş kırıklığı bana cesaret verdi. Demek ki daha da ileri gidebilir... olanaksızı deneyebilirdim. Sıcak süt kadehleriyle süslenmiş düşünce makineme tek karşı çıkan Aragon oldu.

"Dali'nin tuhaflıkları yetti artık" dedi öfkeyle. "Bundan sonra süt işsizlerin çocuklarına verilecek." Breton benim tarafımı tuttu. Aragon komik bir duruma düştü. Ailem bile benim bu fikrime gülüp geçebilirdi ama o, onu bugünkü konumuna -aşağı yukarı hiçbir yere- vardıracak geri politik çizgisini izlemeye başlamıştı bile. Bu sıralarda Hitler Hitlercilik oynuyordu ve birgün, bir nazi çocuk bakıcısının örgü örerken resmini yaptım. Kazara büyük bir su birikintisinin içine oturmuştu. En yakın Gerçeküstücü arkadaşlarımın ısrarı üstüne kolundaki gamalı haç pazıbandını çıkarmak zorunda kaldım. Bu amblemin uyandırabileceği duyguları hiç tahmin edememiştim. Kafama öylesine takıldı ki hezeyanımı bana her zaman bir kadın gibi görünen Hitler'in kişiliğine yansıttım. Bu dönemde yaptığım pek çok resim Alman Ordusu Fransa'yı işgal ettiğinde yokedildi. Her zaman üniformaya sıkı sıkıya oturtulmuş yumuşak yuvarlak kalçaları beni sürekli cezbediyordu. Kemerinden omzuna uzanan deri kayışın resmini her yaptığımda askeri üniformanın içine sıkıştırılmış Hitler'in etinin yumuşaklığı beni aynı zamanda besleyici, Wagnervari, sütsel ve gıdasal olabilen bir esrimeye sürüklüyor ve sevişirken bile duymadığım bir heyecan ile kalbimin gümbür gümbür atmasına yol açıyordu. Bana, bembeyaz tenli, zengin bir kadının eti gibi gelen Hitler'in tombul eti beni çekiyordu. Bu tür duyguların psikopatolojik özelliklerinin farkında olduğum için kulaklarıma şöyle fısıldamaya bayılıyor-

dum:

"Evet, bu sefer gerçek çılgınlığın eşiğindeyim."

Ve Gala'ya şöyle diyordum:

"Bana biraz kehribar ve dünyadaki en güzel fırçaları getir. Hiçbir şey, Hitler'in etini saran deri kayışı tuvale geçirmeye başladığımda beni saran gizemli ve şehvetli esrimeyi, o besleyici hezeyanı Meissonier'nin son derece geri tekniğiyle boyamama yetecek kadar hassas olamaz."

Hitler'den kaynaklanan başdönmemin politik olmadığını, Führer'in kadınlaştırılmış imgesiyle oluşturulan yapıtın skandal yaratacak ölçüde belirsiz olduğunu, bu suretlerin Giyom Tell ve Lenin resimlerinde olduğu gibi hastalıklı bir mizah duygusunun ürünü olduklarını kendime ne kadar sık hatırlatırsam hatırlatayım tüm bunları arkadaşlarıma ne kadar sık tekrarlarsam tekrarlayayım işe yaramıyordu. Resmimdeki bu yeni kriz, Gerçeküstücüler arasında gitgide daha büyük kuşkular uyandırmaya başladı. Bazı resimlerime koyduğum Hieronimus Bosch esintilerini, Wagner'ciliği, megalomaniyi, yalnızlığı ve kuğuları Hitler'in beğeneceği söylentisinin yayılmasıyla işler iyice sarpa sardı.

Bendeki doğuştan gelme tezatlıkla herşeyin daha kötüye gitmesi kaçınılmazdı. Breton'dan, Hitler etkisini Nietzsche'ci ve anti-Katolik akıldışı açısından tartışmak üzere topluluğu olağanüstü bir oturuma çağırmasını istedim. Tartışmanın anti-Katolik yönünün Breton'u çekeceğini umuyordum. Ayrıca Hitler'i sırf onu kahramanca kaybedebilmek için bir savaş başlatma fikrine kapılmış tam bir mazoşist olarak görüyordum. Dahası, topluluğumuzun o sıralar çok hoşuna giden 'nedensiz edim'lerden birini hazırladığı bile söylenebilirdi. Hitler'in gizemli etkisini Gerçeküstücü bakış açısından incelemek ve Gerçeküstücülükteki sadist ögeye dini bir yorum kazandırmak için ısrarım, otomatizmle ardındaki narsisizmi küçümsemeye eğilimli olan paranoyak-eleştirel çözümleme yöntemimin bir sonucuydu ve tüm bunlar, Breton ve arkadaşlarıyla aramda kopma ve kavgaların başlamasına neden oldu. Üstüne üstlük arkadaşları onunla benim aramda kararsızlığa düştüler, bu da hareketin lideri için ürkütücü bir gelişmeydi.

Führer'in ölümünü gösteren kehanet dolu bir resim yaptım. Adı "Hitler'in Muamması" idi ve nazilerin beni afaroz etmesine,

karşıtlarının da alkışlamasına yolaçtı; işin doğrusu resmin -bu bugüne kadar yaptığım ve bundan sonra yapacağım herşey için geçerlidir- hiçbir bilinçli politik anlamı yoktu. Bu satırları yazdığım şu anda da bu muammayı hala çözemediğimi itiraf etmeliyim.

Bir gün gerçeküstücü topluluk, benim sözde Hitler'ciliğim üzerine yargıya varmak için toplandı. Bu acayip toplantının ayrıntılarının ne yazık ki hemen hemen hepsini unuttum. Ama eğer Breton beni birgün yeniden görmek isterse, o toplantıdan sonra düzenlenmiş olması gereken tutanaklarda neler yazıldığı konusunda beni aydınlatmasını dilerim. Gerçeküstücü topluluktan atıldığım sıralarda yeni yeni boğaz ağrısı çekmeye başlamıştım. Kendimi ne zaman hasta hissetsem telaşa kapıldığım için, toplantıya ağzımda bir termometreyle katıldım. Gece geç saatlere kadar devam eden mahkemem boyunca ateşimi en azından dört kere ölçmüş olmalıyım; sabah eve dönerken Paris'in üzerinde şafak sökü yordu.

Suçsuzluğumu savunurken birkaç kez diz çökmemin nedeni yanlış olarak iddia edildiğinin aksine atılmamak için yalvarmam değil, Breton'un Hitler saplantımın tamamıyla apolitik ve paranoid kökenli olduğunu anlamasını sağlamaktı. Bunun yanısıra nazi olamayacağımı, çünkü Hitler Avrupa'yı işgal edecek olursa ben dahil tüm isterik kişilikleri dejenere sayarak Almanya'daki gibi ortadan kaldıracağını açıkladım. En önemlisi Hitler'in kişiliğine atfettiğim dişil ve saçmasapan rol, nazilerin gözünde bir putkırıcı sayılmam için yeterliydi. Benzeri bir biçimde, Almanya'dan Hitler tarafından sürülen Freud ve Einstein tarafından alevlendirilen fanatizmim, Hitler'in beni ancak hezeyanımın bir nesnesi olarak ilgilendirdiğini ve benim için sadece yıkıcılık değeri taşıdığını kanıtlamaya yeterliydi.

En sonunda suçsuzluğuma inandılar ama başka şeylerin yanı sıra proletaryanın düşmanı olmadığımı ilan ettiğim bir belgeyi imzalamak zorunda kaldım. Bu belgeyi imzalamakta pek zorlanmadım çünkü ne proletaryaya karşı, ne de onlar lehine hiçbir zaman hiçbir şey hissetmedim.

Sonuçta tek ve bölünmez gerçek ortaya çıktı: Partizanların politik güdüleriyle yönetilen bir toplulukta tam anlamıyla bir Gerçeküstücü olmak olanaksızdı. Bu Breton için de, Aragon için de geçerliydi.

Benim gibi, gerçek bir deli olduğunu iddia eden (Nietzsche'deki anlamıyla), bir Pisagor kesinliğiyle yaşayan birinin varolması olanaksızdı. Sonunda işler olacağına vardı: Dali, Nietzsche'nin 'güç istemi'nden aldığı ilhamla her tür ahlaki ve estetik kısıtlamaya karşı çıkan saf Gerçeküstücü, her deneyin hiçbir kesinti olmaksızın sonuna kadar götürülebileceğini savundu. Lenin'i üç metrelik kalçalarla resmetme, portresini -gerekirse Katoliklikle zenginleştirilmiş- Hitler jöleleriyle donatma hakkını talep ediyordum. Her insan başka birisi olma ya da bundan vazgeçme hakkına sahipti: Oğlancı, pislik düşkünü, sindirim ve hayal sistemlerindeki bozukluklara karşı erdemli ya da çilekeş, gençliğimdeki polimorf sapkın şimdi isterik bir doruğa ulaşmıştı: Çenelerim Gala'yı öğütüyordu, en aşkınlık dolu biçimde, amonyak kokan çürümüş eşeklere aşık oluyordum. İnsan gövdelerinin kokuları, içimde neredeyse tapınma duyguları uyandırıyordu. İnsani duygular, anal kokuların ve esrimelerin (kıçdeliği olmaksızın) yeşermesini önlüyordu, temiz ya da kuru, ikili, üçlü ya da dörtlü bağlanmış organların sünmeleri gibi. Herşeyin üstünde ağzıma dişice yapışan Hitlersi bacakları, Napolyon stili göbekleri, komünist yüzlü cırcır böcekleriyle donatılmış, büyük ve görkemli otuzbircilerin dev, zayıflamış ve susuz kalmış yüzleri yükseliyordu. Ve bütün bunlar daha başlangıçtı!

Ama Breton Dali'ye 'hayır' dedi! Bazı yönlerden haklıydı da, çünkü bu karmaşık yığında iyi ya da kötü, iyi ve kötü arasında seçim yapabilmek istiyordu. Ama aynı zamanda da haksızdı, çünkü seçme özgürlüğünü korurken bile, özlü olduğu kadar acımasız da olan bu Dalivari yığına kendini bırakması gerekiyordu. Tamamıyla haklı olmamasının nedeni mutlak rasyonalist Dali'nin, akıldışını, onu yeni bir yazınsal ve yaşamsal repertuar haline getirmek için değil, tam tersine ele geçirdiği bu akıldışını indirgemek ve denetim altına almak için bilmek, tanımak istemesiydi. Dali'nin felsefi çenelerinin siklotronu, atomlararası nötronlarının topuyla herşeyi bombalamak ve tuzla buz etmek istiyordu. Böylelikle gerçeküstücü düş'ün yolaçtığı biyolojinin kötü, organsı ve amonyaklı yığını saf mistik enerjiye dönüştürmesi mümkün olacaktı. Bu çürüyen bolluk bir kere tamamıyla ve geri dönülmez bir biçimde tinselleştirildikten sonra insanoğlunun dünyadaki misyonu ve amacı gerçekleştirilmiş

olacak ve herşey bir hazineye dönüşecekti.

Bu, siren Kierkegaard'ın pis kokulu küçük bir bülbül gibi şakımaya başlamak için seçtiği andı ve işgal boyunca bodrumlarda çiftleşmekte olan varoluşçu lağım fareleri, çöp tenekeleri gibi içlerinde soğumasına izin verdiğimiz gerçeküstücü ziyafetin artıklarına tükürüyor ve nefretle haykırıyorlardı. Herşey olağanüstü kötüydü ve insanın kendisi de gereksizdi.

Dali onlara 'Hayır' diye haykırdı. Herşey rasyonalize edilmeden değil. Her bir libidinal terörümüz ölümün üstün güzelliği tarafından, ruhsal mükemmellik ve çilekeşliğe uzanan yol izlenerek soylulaştırılmadan ve yüceltilmeden değil. Tüm zamanların en çirkin ve şeytani keşiflerinden biri olan bu misyonu ancak bir İspanyol üstlenebilirdi. Herşey tertemiz edilmeli ve metafizik geometri keşfedilmeliydi.

Zurbaran'la Velasquez'in zeytin yeşili ve gümüş oksidi gururuna benzer tek bir cevherden olabilmek için keşfetmek durumunda olduğumuz gerçekçilik ve gizemciliğe dönülmeliydi. Aşkın gerçeklik, Velazquez'in mutlak görsel emperyalizminin başardığı gibi, saf gerçekliğin rastlantısal bir kısmıyla bütünleştirilmeliydi. Ama bu da tek üstün gerçeklik olan Tanrının tartışılmaz varlığını kabulü öngörüyordu.

Bu Dali'ci rasyonalizasyon girişimi çekingen bir biçimde ve çok da bilinçli olmadan ***'Le Minotaure'*** dergisinde yapıldı. Picasso, yayıncı Skira'ya ***'Maldoror Şarkıları***'nın illustrasyonunu benim yapmamı önermişti. Bir gün Gala, Skira ve Breton'la birlikte bir yemek ayarladı. Derginin editörü oydu ve ***'Minotaure'*** bu geleceği belirsiz koşullarda doğdu. Bugün başka bir düzeyde, en kararlı rasyonalizasyon çabası Peder Bruno'nun editörlüğünü yaptığı olağanüstü güzel yayın ***'Etudes Carmélitaines'*** de harcanıyor. Bugün ***'Verve***'in materyalist çayırlarında otlayan ***'Minotaure***'un talihsiz yazgısından hiç söz etmeyelim.

Gelecekteki dinimi Breton'la ikiyüzlü bir biçimde tartışmak için iki fırsat daha buldum: Birbirimizi gittikçe daha az görüyorduk. Breton 1940 yılında New York'a geldiğinde, arayıp onunla buluşmak istedim. Ertesi gün buluşmayı kararlaştırdık. Ona görüşlerimiz için yeni bir ideolojik platform sundum. Gerçeküstücü deneyimizi güçlendirecek ve onu kesinlikle diyalektik materyalizmden ayıracak yeni bir gizemci hareket başlatabilirdik!

Ama, aynı akşam, arkadaşlar Breton'un yine bana iftiralar savurduğunu ve beni bir Hitler hayranı saydığını söylediler. Bu o dönemde onu görmeyi sürdürmem için çok yanlış ve tehlikeli bir suçlamaydı. O zamandan beri görüşmedik.

Bununla birlikte, geçen yıllar ve bir Geiger sayacı kadar hassas olan doğuştan sezgim sayesinde Breton'un şimdi bana daha yakın olduğunu hissediyorum. Düşünsel etkinliği, görünüşün aksine, tüm geçici ve dramatik başarılarına karşın varoluşçularda bulunmayan bir değere sahip.

Breton'la randevuma gitmediğim günden beri, Gerçeküstücülük tanımladığımız anlamda ölüdür. Ertesi gün büyük bir gazete Gerçeküstücülüğü tanımlamamı istediğinde "Gerçeküstücülük benim" cevabını verdim. Buna da inanıyorum çünkü onu tek sürdüren benim. Hiçbir şeyden vazgeçmedim; tam tersine herşeyi yeniden onayladım, değer sırasına koydum, yücelttim, rasyonalize ettim, daha ruhani hale getirdim. Şimdiki nükleer gizemciliğim de, Ruh-ül Kudüsün ilhamıyla, hayatımın ilk kısmındaki şeytani ve gerçeküstücü deneyimlerin bir ürününden ibarettir.

Breton, benim o güzel adımla oynarak, "Avida Dollars" diye bir anagram oluşturdu. Bu belki büyük bir şairin baş yapıtı değildi. Ama hayatımın akışında o sıradaki acil hayallerime oldukça iyi denk düştüğünü de kabul etmeliyim. Hitler, Wagner'e uygun bir şekilde, Eva Braun'un kollarında öleli çok olmamıştı. Haberleri duyar duymaz, geri dönülmez bir karar vermeden önce onyedi dakika kadar düşündüm: Salvador Dali döneminin en büyük yosması olacaktı. Ve oldum da. Girıştiğim herşeyin üstesinden de paronoyak öfkemle gelmişimdir.

Hitler'in ölümünden sonra yeni bir gizemci ve dini dönem tüm ideolojileri yutmaya başladı. Bu arada benim bir misyonum vardı. Fransız devriminden miras kalan materyalizmin tozlu artığı, modern sanat, bana en azından on yıl daha karşı çıkacaktı. Şimdi, (hiçkimseyi hiçbir zaman ilgilendirmeyecek) ***iyi*** resimler yapmam gerekiyordu. Ama ***iyi*** resim yapmak kaçınılmazdı çünkü, benim nükleer gizemciliğim, kararlaştırılmış günde, ancak en büyük güzelliğin içinde vücuda gelerek zafere ulaşabilirdi.

Soyut ressamların sanatının -hiçbir şeye inanmayan, onun için ***hiçbir şeyi*** resmedenlerin-düşkün çağımızın amatör varoluşçuluğunda ve materyalist dekor düşkünlüğünde izole olmuş

bir Salvador Dali için çok iyi bir kaide olacağını biliyordum. Tüm bunlar kesindi. Ama sağlam durabilmek için, her zamankinden daha güçlü olmak zorundaydım, para sahibi olmak, altın yapmak, tutunabilmek için bunlar hızla olmalıydı. Para ve sağlık! İçmeyi bütünüyle bıraktım ve kendime çok özenle bakmaya başladım. Aynı zamanda Gala'yı ışıldaması için parlatıyor, onu mümkün olduğu kadar mutlu ediyordum çünkü onsuz herşey sona ererdi. Parayı iyilik ve güzellik aşkına istediğimiz herşeyi yapabilmek için kullanacaktık. "Avida Dollars"ın bundan başka bir nedeni yok. Buna bugün de kanıt gösteriliyor.

Auguste Comte'un felsefesinde en çok hoşuma giden yer pozitivist dini kurmadan önce hiyerarşisinin en üst basamaklarına çok önem verdiği bankerleri yerleştirmesidir. Belki Fenikeli tarafımdır ama her tür altın beni her zaman çok etkilemiştir. Cervantes'in Don Kişot'u İspanya'nın şanı için yazdığını ve yoksulluk içinde öldüğünü, yeni dünyayı keşfeden Kristof Kolomb'un da aynı koşullarda üstelik hapiste öldüğünü öğrendiğim ilk gençliğimden beri iki konuda dikkatli olmaya çalıştım.

1. Hapishanemi mümkün olduğu kadar çabuk kurmak. Bu yapıldı bile.

2. Mümkün olduğu kadar, bir çeşit mültimilyoner olmak. Bu da gerçekleştirildi.

Altına karşı hiçbir ödün vermemenin en basit yolu ona sahip olmaktır. Bir kahraman hiçbir bağımlılığa girmez! Evcil olanın tam karşıtıdır. Katalan filozofu Francesco Pujols'un çok doğru olarak gözlemlediği gibi "insanın en büyük toplumsal özlemi çalışmaya gerek duymadan yaşayabilmektir.". Dali bu aforizmayı bu özgürlüğün de insan kahramanlığını belirlediğini ekleyerek tamamlıyor. Maddeyi ruhanileştirmenin tek yolu herşeyi altınla doldurmaktır. Ben, babaları, André Breton ve Pablo Picasso'nun kafasına koyduğu "yamyamca" belirsizlik elmasını altına dönüştüren Giyom Tell'in oğluyum. O çok kırılgan ve Salvador Dali'nin çok sevdiği kafa! Evet, ben modern sanatın kurtarıcısı, çağımızın tüm devrimci deneylerini, İspanya'nın üstün ve şanlı misyonu olan gerçekçilik ve gizemcilik geleneğinin izinde, en güzel biçimde yüceltmeyi, bütünleştirmeyi ve rasyonalize etmeyi başarabilecek tek kişi olduğuma inanıyorum.

Ülkenin çağımızı tanımlaması gereken 'nükleer gizemcilik' hareketi içindeki rolü hayati olmalıdır. Amerika, teknolojisinin

görülmedik gelişimi yoluyla bu yeni gizemciliğin ampirik kanıtlarını (hatta bunlara biz, fotografik ya da mikrofotografik diyebiliriz) üretecektir.

Freud ve Einstein sayesinde Yahudilerin dehası, istemsiz olarak ona dinamik ve estetik karşıtı olanaklarını kazandıracaktır. Fransa özünde didaktik bir rol oynayacaktır. Muhtemelen, entellektüel üstünlüğü sayesinde "nükleer gizemciliğin" anayasasını oluşturacaktır. Ama bir kez daha, herşeyi dini inanç ve güzellikle soylulaştırmak, yücelmek İspanya'nın misyonu olacaktır. 'Avida Dollars' anagramı benim için bir tılsım rolünü oynadı. Dolarların sıvı, tatlı ve tekdüze akışını sağladı. Bir gün Danae'nin bu kutsal dağınıklığının nasıl depolandığı konusunda bütün gerçeği açıklayacağım. Muhtemelen baş yapıtım olacak olan yeni kitabımın da bir bölümünü oluşturacak: "Salvador Dali' nin bir Sanat Eseri Olarak Yaşamı Üzerine."

Bu arada bir anekdotu aktarmak istiyorum. Çok başarılı bir akşam sonrasında New York St. Regis Otelindeki daireme dönerken, taksi ücretini ödedikten sonra ayakkabılarımın içinde metalik bir şıkırtı duydum. Ayakkabılarımı çıkardım ve herbir tekinde ellişer sent buldum. Tam o sırada uyanmış olan Gala penceresinden seslendi:

"Dali, sevgilim! Tam şimdi düşümde kapının açıldığını ve bir takım adamlarla birlikte olduğunu gördüm, altın tartıyordunuz...!"

Karanlıkta istavroz çıkardım ve gururla mırıldandım:

"Öyle olsun!"

Bunun üzerine, kucakladım

talatlev'imi,
hazinemi,
altın ağırlığımı!

HAZİRAN

Port Lligat, 20. gün

Çocuklar hiçbir zaman özel olarak ilgimi çekmedi, ama beni daha da az ilgilendiren birşey varsa o da çocukların resimleridir. Çocuk-ressam resminin kötü olduğunu biliyordur, çocuk eleştirmen de bunu biliyordur. Ondan sonra resmin kötü olduğunu bildiğini bildiğini bilen çocuk-ressam-eleştirmen için geriye bir tek yol kalır: Resmin çok iyi olduğunu söylemek.

29. gün

Tanrıya şükürler olsun ki, hayatımın bu döneminde her zamankinden daha iyi ***uyuyor*** ve ***resim*** yapabiliyorum. O kadar ki ağzımın her iki kenarında açılan çatlakların acısından bu iki kutsal ateşin -uyumak ve resim yapmak- verdiği zevkle biriken tükürüğün verdiği rahatsızlık duygusundan korunman gerekiyor. Evet, uyku ve resim yapmak ağzımdan zevk salyaları akmasına neden oluyor. Tabii ki, elimin tersinin hızlı ya da tembel bir haraketiyle, ilahi uyanışlarımdan ya da çalışmam sırasında verdiğim daha az ilahi olmayan aralardan birinde, yüzümü silebilirim ama hayati ve entellektüel vecdlerime öyle bağlıyım ki bunu yapmıyorum. Burada çözemediğim ahlâki bir sorun var. İnsan tatmin çatlaklarının daha da kötü olmasına izin vermeli mi, yoksa tükürüğü zamanında silmek için kendisini zorlamalı mı? Bir çözüm ararken, bir gün buluşlarımın antolojisine katılması gereken yeni bir uyku getirme yöntemi buldum. Genellikle, insanlar uyumakta zorluk çektikleri zaman uyku hapı alırlar. Ben tam tersini yapıyorum. Hayatımın en iyi ve düzenli uyuduğum dönemlerinde, ben belli bir cilveyle, bir uyku hapı almaya karar veririm. Gerçekten ve hiçbir metafor abartması olmadan bu beni bir kütük gibi uyutur ve tamamıyla canlanmış, zihnimde en ince düşünceler bile tamamıyla yeşermeden sona ermeyen bir canlılıkla parıldayarak uyanırım. Bu, olay bu sabah da başıma geldi. Çünkü dün gece mevcut dengemin bardağını taşırmak için bir hap aldım. Ve saat on bir buçukta, güneşte kahve, krema ve balımı mideye indirdiğim terasımda, bulutsuz bir göğün altında, hiçbir ereksiyonla rahatsız edilmeden: Ah ne uyanıştı o!

İki buçukla beş arasında kestirdim. Dün geceki hap hâlâ bardağı taşırmaya devam ediyordu, tükürüğümü de, çünkü gözlerimi açtığımda, ıslak yastığıma bakarak bayağı salya akıtmış olduğumu anladım.

Yine de kendime şunları söyledim: "Bugün yüzünü silmeyeceksin, bugün Pazar! Ayrıca şu yeni açılan küçük çatlağın sonuncu olduğuna karar verirsen, yapmaman için kuvvetli bir neden daha işte. Hatta, iyice belirginleşmeli ki biyolojik hatayı ve tüm işleyişini sıcağı sıcağına görebilesin."

Böylece saat beşte uyandırıldım. Duvarcı ustası Prignov gelmişti. Ondan gelip resmimin saat sekize kadar geometrik yönlerini hesaplamama yardım etmesini istemiştim. Kendimizi saat sekize kadar stüdyoya kapattık, ben oturup emirler veriyordum:

"Başka bir oktahedron çiz, ama daha yassı, şimdi başka bir merkezli örnek..."

Ve o bir Floransalı öğrenci kadar çalışkan ve çevik herşeyi benim düşüncemin hızında ortaya çıkarıyordu. Üç kere hesaplarında hata yaptı ve her seferinde, uzun bir incelemeden sonra canhıraş kukurikular çıkarttım. Bu da onu biraz rahatsız etti. Kukuriku.

Gerginliğimi, yoğunluğumu azaltmak için kullandığım çığlık. Üç yanlış da çok iyi sonuç verdi. Beynimin uğraşarak bulmaya çalıştığını bir an içinde elde ediverdiler. Prignau ayrıldığında alacakaranlıkta, hayaller kurarak oturdum. Sonradan bir kömürle tuvalimin kenarına şimdi günlüğüme geçirdiğim şu sözleri yazdım. Buraya geçirirken daha da çok hoşuma gidiyorlar:

'Yanlışlar her zaman kutsaldır. Onları hiçbir zaman düzeltmeye çalışmayın. Tam tersine, onları rasyonalize edin, bütünüyle anlayın. Bundan sonra onları yüceltmeniz mümkün olacaktır. Geometrik düşünceler ütopyaya eğilimlidir ve ereksiyonları benimsemezler. Bunun yanısıra geometricilerinki nadiren kalkar.'

30. gün

Başka bir salya akıtma günü. Kahvaltımı sabah altıda bitirdim ve ***"Göğe Yükseliş"*** resmimin büyük göğü üzerinde çalışmak için sabırsızlandığımdan, kendime önce dün yakalanan bir uçan balığın en parlak ve gümüşsü tek bir pulunu özenle resmetme görevini verdim. Pul, fırçamın ucunun ışığıyla parılda-

yana kadar da durmadım. Gustave Moreau'da bu şekilde fırçasının ucundan ışık gelmesini arzulardı.

Bu alıştırma ağzımı sulandırmaya çok uygundu ve dudağımda ki çatlağın sızlamaya ve bana model olan pulla uyum içinde parlamaya başladığını hissettim. Küçük çatlak yanmaya başladı. Ağzımın kenarlarını kemiren mitolojik bir kurt gibi geliyordu bana. Botticelli'nin *"Primavera"*sındaki ilginç bitkiler arasındaki mecazi figürlerden birini hatırlatıyordu. Aynı bitki küçük çatlağımda bir Bach kantatı ritminde büyüyor ve besleniyor, ondan sonra da kantatı gramafonumda yüksek sesle çalıyorum.

10 yaşındaki modelim, Juan, onunla rıhtımda futbol oynamamı istemeye geldi. Beni heveslendirmek için bir fırça aldı ve kantatın sonunu şimdiye kadar gördüğüm en meleksi hareketlerle yönetmeye başladı. Rıhtıma Juan'la birlikte iniyorum. Biraz melankolik ama güneşte daha çok yanmış, daha güzel ve saçları daha önce hiç görmediğim bir biçimde ona yakışan bir dağınıklıkta olan Gala balık pulum gibi parlayan bir kurt buldu birden.

Bu keşif bana ilk edebi ürünümü hatırlattı. Yedi yaşındaydım ve öyküm şöyleydi: Bir çocuk bir Haziran akşamı annesiyle birlikte yürüyüşe çıkıyor. Gökten yıldızlar yağıyor. Çocuk eğilip yıldızlardan birini avucuna alıyor. Eve döndüğünde onu yatak odasındaki masaya yerleştirip, üzerine bir bardak koyuyor. Ertesi sabah uyandığında dehşetle bir çığlık atıyor: Gece bir kurtun yıldızını yediğini anlıyor!

Babam -ruhu şad olsun!- her zaman için Oscar Wilde'in "Mutlu Prens"inden daha güzel olduğunu düşündüğü bu öyküden çok hoşlanmıştı.

Bu gece, çürümüş balığımın parlak pulu altında yapılmış *"Göğe Yükseliş"* resmimin büyük göğü altında uzun uykularıma dalacağım... çatlamış dudaklarımla.

Tam bunların radyoda Georges Briquet tarafından nakledilen Fransa bisiklet turu sırasında olduğunu belirtmeliyim. Yarışı önde götüren Babet'nin dizinde bir sakatlık olmuştu. Sıcak sersemletici. Tüm Fransa'nın bisiklet sürüyor olmasını isterdim, tüm dünya pedalı çeviriyor, başlarından aşağı ter boşanıyor, ilahi Dali Port Lligat'ın zevk düşkünü dinginliğinde en güzel terörle resim yaparken bisikletliler en dik yamaçlardan

yukarı aciz deliler gibi pedal basıyorlar. Ah, evet Fransa turu bana öyle sürekli bir tatmin duygusu veriyor ki, salgılarım ağzımın şişmiş ve kabuklu kenarlarından algılanamayan ama düzenli bir akıntı halinde iniyor. Benim ruhsal zevkimin çatlaklarının o budalaca, Hristiyanca, dağlayıcı rahatsızlığı!

TEMMUZ

Port Lligat, 1. gün
Temmuzda ne kadın
ne de midye.*

Saat altıda uyanınca ilk işim küçük çatlağıma dilimin ucuyla dokunmak oluyor. Özellikle arzulu ve ılık geçen gece boyunca kurumuş. Ama bu kadar çabuk kurumuş olması beni şaşırtıyor ve dilimin ucuyla kaldırıverilecek sert bir yara kabuğu hissi veriyor. Kendi kendime 'bu eğlenceli olacak' diyorum. Onu hemen koparmayacağım, kuru kabuğumla oynayacağım, yoksa bu sabırlı ve çalışmayla geçen bir günlük emeğin zevklerini boşu boşuna harcamak olur. Üstüne üstlük bu gün hayatımın en zor yıpratıcı deneylerinden birini yaşayacaktım çünkü bir balığa dönüştüm! Anlatmaya değer bir öykü.

15 dakika kadar, dün yaptığım gibi, tuvalime, uçan balığımın parlak pullarını yerleştirmek için çalıştıktan sonra, leşin pis kokusunun çektiği (bazıları yeşilimsi altın rengi) büyük sineklerin hücumu nedeniyle ara vermek zorunda kaldım. Bu sinekler, çürüyen balığın gövdesi ve gözümle ellerim arasında mekik dokuyorlardı, bu da dikkatimi iki kat arttırmamı ve iki kat daha çevik olmamı gerektiriyordu; işimin kendi zorluğundan başka onların ısırıklarına aldırış etmemem, gözümü kırpmadan pulun hatlarını çizmeye devam etmem, fırça darbelerimi istifimi bozmadan sürdürmem gerekiyordu, bu sırada bir sinek inatla göz kapağıma, üç tanesi de modele yapıştı. Gözlemlerimi sürdürebilmek için sineklerin pozisyon değiştirdikleri kısa süreleri değerlendirmek zorunda kalıyordum; çatlağımın üzerine yerleşmekte ısrarlı olan başka bir sinekten söz etmedim daha. Ancak ağzımın kenarını kısa aralıklarla kıpırdatarak kovabiliyordum onu. Bu da nefesimi tutarak indirdiğim fırça darbelerini engellemeyecek kadar uyumlu olabilen ani ağız açılmasından da oluyordu. Bazen ona katlanmayı bile başarıyor ve kabuğumun üzerinde eğlenmeye başladığını hissedene kadar kovalamıyor-

* Dali'nin nedenini hâlâ bilmemesine rağmen, her yıl bu tarihte Picasso'ya bu atasözünü yazdığı bir kartpostal gönderiyordu.

dum. Bununla birlikte, beni durmaya zorlayan bu olağanüstü ızdırap değildi, tam tersine bu şekilde sinekler tarafından yenirken resim yapmayı sürdürmenin insanüstü zorluğu beni sinekler olmaksızın ulaşamayacağım bir çeviklik düzeyine çıkartmıştı... Hayır! Beni durmaya zorlayan balığın iğrenç kokusuydu, öyle ki, neredeyse kahvaltımı kuracaktım. Bu nedenle modelimi oradan aldırıp "İsa" resmine geçtim, ama sonra, daha önce balıkla beni aralarında paylaşmış olan sineklerin tümü üzerime üşüştü. Tamamıyla çıplaktım ve vücuduma az önce devrilen bir şişeden fiksatif sıçramıştı. Sinekleri o sıvının çektiğini tahmin ediyorum çünkü ben oldukça temizimdir. Üzerim sineklerle kaplı olarak, resmimin kalitesini gittikçe arttırarak sürdürdüm, yaramın kabuğunu dilim ve soluğumla savunuyordum. Dilimle, ayrılmaya hazır hale gelmiş üst katını kaldırıp yumuşattım. Soluğumla onu kuruttum, bunu yaparken fırça darbelerimle soluk alıp verişim arasında bir uyum geliştirdim. Oldukça kurumuştu ve (paletimden bir renk aldığım her zaman yaptığım) sırıtmam olmasaydı dilimin müdahalesi bir kıymık bile ayırmaya yetmeyecekti. Şimdi ayrılan parça tam anlamıyla bir balık puluna benziyordu. Aynı işlemi sınırsız kere tekrarlayarak kendi vücudumdan istediğim kadar balık pulu çıkarabilirdim. Çatlağım mikaya benzeyen balık pulları fabrikasıydı adeta. Ben birini çıkarttığımda ağzımın kenarında yenisi beliriyordu. İlk pulu dizime tükürdüm. Tenime çarptığından beni sokuyormuş hissine kapıldım. Hemen resim yapmayı bıraktım ve gözlerimi kapadım. Hareketsiz kalabilmek için tüm irademe ihtiyacım vardı. Yüzüm aşırı hareketli sineklerle doluydu. Acı içinde, kalbim çılgınca atmaya başladı ve onun gibi katılaşırken kendimi çürümüş balığımla özdeşleştirdiğimi farkettim ansızın. "Tanrım, bir balığa dönüşüyorum" diye bağırdım.

Bu fikrin kanıtları derhal ortaya çıkmaya başladı. Çatlaktan çıkan pul, dizimde yanıp çoğalmıştı. Birer birer, bacaklarımda sonra karnımda, pulların çıktığını hissettim. Bir mucizenin tadını çıkarmak istediğimden gözlerimi onbeş dakika süreyle açmadım.

"Şimdi" dedim kendi kendime," gözlerimi açacağım ve bir balığa dönüştüğümü göreceğim."

Her yerimden ter akıyordu ve batan güneşin ılıklığını hissediyordum üzerimde. Sonunda gözlerimi açtım,

Ah! Parıldayan pullarla kaplanmıştım!

Ama aynı anda da nereden geldiklerini anladım: Kristalize olmuş fiksatifin kurumuş damlalarıydı. Tam o anda da hizmetçi bana yiyecek birşeyler getirdi. Zeytin yağına batırılmış tost. Beni görünce durumu özetledi:

"Bir balık kadar ıslaksınız. Ayrıca üstünüzü başınızı sarmış bu sineklerle resim yapmayı nasıl sürdürebiliyorsunuz anlayamıyorum!"

Gün batımına kadar, düş kurarak kendi başıma kaldım.

Ey Salvador, Hristiyanlığın simgesi olan balığa dönüşüm, sineklerin işkencesi nedeniyle oldu. Resmini yaparken İsa ile özdeşleşmenin ne Dali'ce bir yolu!

Artık acımaya başlamış olan dilimin ucuyla tüm kabuğu çıkartmayı bıraktım sonunda. Bir elimle yazmayı sürdürürken, öbür elimin işaret parmağı ile baş parmak arasına kabuğu büyük bir dikkatle alıyorum. Yumuşak ama eğip bükersem kırılır. Koklamak için burnumu yaklaştırıyorum. Hiçbir kokusu yok. Dalgın dalgın bir an için onu dudağım ve üst dudağım arasında tutuyorum, üst dudağım yorgunluktan sarhoş olmuş haline uygun bir sırıtmayla kalkmış. Güzel bir yorgunluk her yanımı sarıyor.

Masadan uzaklaştım. Kabuk neredeyse yere düşüyordu. Dizlerimin üzerindeki bir tabağa düşmesini sağladım. Ama bu, yorgun kalakaldığım pozisyonu değiştirmeme neden olmadı ve sanki sonsuzca öyle kalacakmışım gibi sırıtmayı sürdürüyorum. Kabuğumu yeniden bulmanın neşesi beni bu aşılmaz sersemlikten kurtardı. Panik içinde, yanık ekmek kırıntıları arasında kamufle olmuş kabuğu aramaya başlıyorum. Sonunda buldum ve biraz daha oynamak için iki parmağımın arasına aldım. Ama içime de bir kuşku düştü: Benim kabuğumun hangisi olduğundan artık emin olamıyorum. Düşünme ihtiyacı duyuyorum. Üretmeye başladığımı düşlediğim pul bilmecesine benzeyen bir bilmeceydi bu da. Ölçüleri, etkisi ve koku yokluğu aynı olduğuna göre, bunun asıl kabuk olup olmamasının önemi ne? Bu karşılaştırma beri öfkelendiriyor çünkü, bu sineklerin işkencesi altında yaptığım ilahi İsa'nın hiçbir zaman varolmadığı anlamına gelirdi.

Bu öfke ağzımı öyle çarpıtıyor ki, güç istemimle birlikte ağzımın kenarındaki çatlağın kanamaya başlamasına neden olu-

yor. Büyük, kırmızı bir damla sakalıma düşüyor.

Evet, çılgın oyunlarımı her zaman İspanyol usulü imzalıyorum. Nietzsche'nin istediği gibi kanla.

3 Temmuz

Her zaman olduğu gibi, kahvaltıdan sonra saçlarıma bir yasemin, takıp tuvalete gittim. Tamamıyla kokusuz bir bağırsak hareketi başladığında daha oturmamıştım bile. Yasemin ve parfümlü tuvalet kağıdı kokusundan başka bir koku duyulmuyor. Kokusuz ve rahat bir dışkılama anlamına gelen bu olay, önceki gecenin güzel düşlerinden de kestirilebilirdi. Bugünkü hareket içlerinde en saf olanıydı, eğer bu sıfat bu koşullarda uygun olursa. Onu tamamıyla mutlak çilekeşliğine bağlıyorum. Ve 21 yaşında Lorca ve Buñuel ile Madrid'de sefahat alemleri yaptığımız zamanlardaki bağırsak hareketlerini iğrenme ve dehşetle anımsıyorum. Meşgul bir arının balını hatırlatan bugünkü düzgün akışla karşılaştırıldığında onlar, en inanılmaz, aralıklı, duraklamalı, varoluşçu, kanlı, ölümcü ditirambik, alçakça hareketlerdi.

Pislikle ilgili olan herşeyden nefret eden bir halam vardı. Ossurma düşüncesi bile gözlerinin yaşlarla dolmasına yeterdi. Hayatında bir kere bile ossurmamış olmasını bir onur meselesi yapmıştı. Bugün onun başarısını eskisine göre daha az etkileyici buluyorum. Yoğun ruhsal yaşam ve çilekeşlik dönemlerimde hemen hemen hiç ossurmadığım bir gerçek. Eski metinlerdeki, münzevi azizlerin dışkısının olmadığı, şimdi bana daha doğru geliyor, özellikle Philippus Aureolus Theophrostus Bombastus Von Hohenheim'ın* ağzın ağız değil bir mide olduğu ve insan uzun bir süre çiğnedikten sonra yemeği yutmadan dışarı çıkarsa bile beslenebileceğini savunan görüşünü dikkate alırsak. Münzeviler çekirge ve kökleri çiğniyor ve tükürüyorlardı.

Yutma ihtiyacı -bunu yamyamlık** üzerine incelemelerimde uzun zaman önce anlatmıştım- bir beslenme gereksiniminden çok duygusal ve ahlâki düzene ilişkin bir zorunluluktur. Sevgiliyle kendimizi mümkün olduğu kadar özdeşleştirebilmek için

---

* Paracelsus (1493-1941)

** Dali, ***Gizli Yaşam***'nda bundan söz eder ama bütün çalışma birkaç cilt halinde yayınlamayı beklemektedir.

yutarız. Aynı biçimde, komünyon ekmeğini çiğnemeden yutarız. Bu, çiğneme ve yutma arasındaki zıtlığı açıklar. Kutsal münzeviler bu iki şeyi birbirinden ayırabilir. Dünya üzerindeki tefekkür rolüne kendini bütünüyle adayabilmek için, sadece çenesini kullanarak kendini idare etmeye çalışır, yutma eylemini yalnızca Tanrı'ya saklar.

4 Temmuz

Hayatım adeta bir kronometre tarafından yönetiliyor. Herşey rastlaşıyor. Resmimi bitirdiğim dakikada, iki ziyaretçi ve beraberlerindekiler eve geldi. Barselona'nın görkemli günlerinde Dali yayımcısı L.L., Arjantin'den sırf beni görmek için geldiğini söylüyor (sanırım bu tüm önemli arkadaşlarına söylediği birşey), diğeri ilk gelen Pla.L, bana planlarından söz ediyor. Arjantin'de benim yazdığım ya da hakkımda yazılmış dört yeni kitap yayınlayacakmış.

1. Ramón Gomez de la Serna tarafından benim üzerime bir inceleme, bunun için ona yayınlanmamış ve şaşırtıcı belgeler vermeyi vadediyorum.

2. Şu sırada yazmakta olduğum ***"Yeniden-Gizli Yaşamım"***.

3. O sırada Barselona'dan aldığı la Serna'nın ***"Gizli Yüzler"***.

4. la Serna'nın kitabı için benim desenlerim.

Sonuncusu benim illüstrasyonlarımı gerektiriyor. Ben de tam tersine, benim yazdığım kitabı onun resimlemesini istiyorum. Pla. gelince bana son görüşmemizde söylediklerini tekrar ediyor: "Sonunda, bıyığınız size saplanacak", onunla L. arasında bir söz taşkını var.

Kısa kesmek için, Pla.nın benim tuhaflıklarımı çok derin bir kavrayışla ele aldığı bir yazı yazdığını söylüyorum, o da bana:

"Bana böyle başka şeyler anlatın, istediğiniz kadar makale yazayım" diyor.

"Benim hakkımda herkesinkinden başka bir kitap yazmış olurdunuz."

"Bunu yapacağım"

• Bu Dali'nin düzenli olarak tutmaya başladığı 'Bir Dâhinin Güncesi'dir.

"Ve ben de yayımlayacağım" diye C. araya giriyor "Bunun yanısıra Ramón'un, Dali hakkında bir kitabı bitmek üzere.

Pla., yüzünü buruşturup "Ramón, Dali'yi şahsen tanımıyor bile" diyor.*

Evim birden Pla.'nın arkadaşları ile doluyor. Arkadaşları çok fazla ve onları anlatmak çok zor. İki ayrıntı tipik ama: hepsinin kalın başları var ve hepsi de on yıldır oturdukları bir sokak kafesinden sürüklenerek oraya getirilmiş gibi duruyor.

Pla.'yı yolcu ederken, ona şunları söylüyorum:

"Sonunda o bıyık size saplanacak. Yarım saat içinde benim hakkımda yazılan ya da kendi yazdığım beş kitabın yayınlanmasına karar verildi. Stratejim, kişiliğim üzerinede yazılan sayısız kitapla sonuca ulaşıyor ve asıl önemlisi anti Nietszche bıyığım cennete bir Burgos katedralinin kuleleri gibi uzanmayı hâlâ sürdürüyor. Bir gün, sayemde, insanlar eserimle de ilgilenmek zorunda kalacaklar. Bu, sanatçının kişiliğine yapıtı üzerinden uzanmaktan çok daha etkili bir yol. Beni en çok etkileyecek şey Raphael'in kişiliği hakkında herşeyi bilmek olurdu."

5 Temmuz

Kendisine pek çok iyiliğim dokunmuş olan usta şair Loten'in bana sevgili gergedan boynuzumu armağan ettiği gün, Gala'ya "bu boynuz hayatımı kurtaracak" demiştim. Bugün bu söz doğru çıktı. İsa'nın resmini yaparken onun gergedan boynuzlarından oluştuğunun farkına vardım. Eğer boynuzum mükemmel olursa, o zaman; ancak o zaman İsa'nın anatomisi de aynı ölçü mükemmel ve tanrısal olabilir. Ve her boynuzun başaşağı duran bir diğerini içerdiğini farkedince onları içiçe resmetmeye başlıyorum. Bunun üzerine herşey daha Tanrısal, daha mükemmel oluyor. Keşfime hayran kalıyorum ve diz çöküp İsa'ya bunun için teşekkür ediyorum, bu bir metafor değil. Beni stüdyomda gerçek bir deli gibi diz çökmüş görmeliydiniz.

Tarih boyunca sanatçılar biçim'i anlayıp temel geometrik ögelerine indirgemek için didinmişlerdir. Leonardo, her zaman, Öklid'e göre en mükemmel biçim olan yumurta yapma eğili-

* Tüm bu tasarılar içinden sadece biri gerçekleşti: *Dali's Moustache* adı verilen fotoğraf kitabı; burada Dali tek tek her kılını Halsman'ın fotoğrafları yardımıyla sınıflandırdı.

mindeydi. İngres, küreleri yeğledi, Cézanne ise küp ve silindirleri. Ama, ancak Dali, kendisi için gergadanla, herşeyi dışarıda bırakan bir takınak haline gelmesine neden olan fevri ikiyüzlülüğünün ibretleriyle, doğruyu buldu. İnsan vücudunun tüm kıvrımlı yüzeyleri aynı geometrik noktaya sahiptir: bu konideki yuvarlak uç cennete ya da toprağa dönüktür ve mutlak mükemmelikte yıkımın meleksi ilhamı vardır - gergedan boynuzu!

6 Temmuz

Aşırı sıcak bir gün. Onun üstüne gramofonumda en yüksek sesle Bach dinliyorum. Kafam sanki patlayacak gibi. Tanrı'ya şükretmek için üç kere dizlerimin üstüne çöktüm, ***Göğe Yükseliş*** resmim o kadar iyi gidiyor ki. Gün batımında güneyden ılık bir rüzgar esiyor ve uzaktaki tepeler kızarmış. Gala istakoz avlamaktan dönüyor ve denizi önce ametist rengine, sonra kızıla çeviren gün batımını seyretmemi söylemesi için bana hizmetçiyi yolluyor. Penceremden ona güneşi farkettiğimi belirtmek için işaret ediyorum. Gala, napoliten sarısı teknesinin burnunda oturuyor. Bugün bana hayatımın bütün dönemlerinden daha güzel geliyor. Kumsalda, balıkçılar yanan kırlara doğru bakıyorlar. Tekrar diz çöküp, Gala'nın Rafael'in resimlerindekiler kadar güzel bir yaratık olması nedeniyle Tanrıya bir kez daha teşekkür ediyorum! Bu güzelliğin algılanması, yemin ederim olanaksız ve onu hiçkimse benim kadar canlı biçimde yansıtmayı başaramadı, gergadan boynuzlarına düşkünlüğüm sağolsun.

7 Temmuz

Gala daha da güzel!

14 Ağustos'ta Elche dini oyununa* bir davet geldi. Kilisenin kubbesi mekanik olarak açılacak ve melekler Bakire Meryem'i göğe taşıyacak. Belki gideriz. New York'tan Elche Kadını** üzerine bir yazı ismarlıyorlar. Önemli herşey üstüste geliyor: O eşsiz Kadını'yla bu küçük köy ve özenle yasaklamaya çalıştıkları ama Papa'nın daha yeni doğma haline getirdiği Göğe Yükselişin benersiz gizemi. Benim için de herşey rastlaşıyor ve her geçen gün daha amaçlı oluyor. Tam o sırada "***Etudes Carmélitaines***"de yayınlanacak olan "Göğe Yükseliş"le ilgili metnim ge-

---

* Alicante Bölgesinde

** Phoenician harabelerinde bulunan 18. yy'a ait tuzkayasından büst.

liyor. Peder Bruno dergiyi bana ithaf ediyor. Yazdıklarımı yeniden alıyor ve çok beğendiğimi kendi kendime itiraf ediyorum. Çatlak ağzımdaki kurumuş kanı düşünerek şunları söylüyorum:

"Vadedildi ve yerine getirildi!"

"Göğe Yükseliş" Nietzsche'nin, göğe kendi anti-protonlarının kadınsı gücüyle yükselen üst-kadınının kadınsı güç isteminin doruk noktası!

8. gün

İki budala mühendis beni ziyarete geldiler. Tepeyi çıkarken konuşmalarını duymuştum. Biri öbürüne çam ağaçlarına bayıldığını anlatıyordu.

"Port Lligat çok kıraç" dedi. Çam ağaçlarını hiç yanaşmadığım gölgeleri için değil, onlara bakmak hoşuma gittiği için severim. Benim için çam ağacı görmeden geçen bir yaz olamaz."

Kendi kendime "biraz bekle, çam ağaçlarını göstereceğim sana" dedim! İki bayla, son derece kibarca karşılaştım ve kendimi tamamıyla sıradan bir konuşmaya katılmaya zorladım. Bana müteşekkirler ama onları geçirdiğim terasa geldiklerinde büyük fil kafatasını gördüler.

Biri "o da ne" diye sordu!

"Fil kafatası" diye yanıtladım. "Fil kafataslarını çok severim. Özellikle yazın onlarsız edemem." Bir fil kafatası olmadan geçen bir yaz benim için düşünülemezdi.

9. gün

Kendimi asma arzusuyla yanıp tutuşuyorum. Bu tanrısal doyumsuzluk ruhumda bana büyük tatminler verecek birşeyin büyüdüğünün işareti. Gün batımında pencereden, bana bir önceki akşamdan da genç görünen Gala'ya bakıyorum. Yeni teknesiyle dolaşıyor. Geçerken küçük bir kayığın üzerinde duran iki kuğumuzu* okşamaya çalışıyor, ama biri kaçıyor diğeri de pruvanın altına saklanıyor.

10. gün

Arturo Lopez'den bir mektup aldım. En sevdiği arkadaşı ol-

---

* Bu iki kuğuyu Port Lligat'a getirip, iklime başarıyla uymalarını sağlayan bizzat Dali'nin kendisidir.

duğumu söylüyor. Porfir masalar ve XV. Louis tarzı "chinoiserie" ile yeniden döşediği yatıyla gelecek. Onunla Barselona'da buluşacağız, sonra teknesiyle, muhtemelen porfir masaların başına kurulmuş olarak, Port Lligat'a döneceğiz. Gelişinin tarihsel önemi var, Çünkü Roma'da "Tempietto di Bramante"ye giderek değerli taşlarla işlenmiş altın kadehin yapılışı hakkında karara varacağız. 2 Ağustos'daki önemli ziyaretini, eğer istersem, pek güzel başarabileceğim bir Vakanüvis titizliğiyle anlatacağım.*

12. Gün

Bütün gece yaratıcı düşler gördüm. Birinde, en azından yedi sezon boyu bir modacı olarak ünümü garantileyecek bir elbise kolleksiyonu hazırladım. Düşü unutarak da bu küçük hazineyi kaybettim. Gala'nın bu kış New York'da giyeceği iki elbiseyi yeniden çizmeyi ancak başarabildim -ama dün gecenin son rüyası çok esaslaydı. **Göğe Yükselişi** fotoğraflamak için bir yöntem geliştiriyordum bu rüyada. Bu işlemi Amerika'da gerçekleştireceğim. Uyandıktan sonra da rüyamı mükemmel bulmaya devam ediyorum. Planım şöyle: Beş torba nohut alıp hepsini birden daha büyük bir torbanın içine koyacaksınız. Torbaları 10 m. kadar bir yükseklikten bırakacaksınız, yeterince güçlü bir ışıkla düşen nohutların üzerine bir Bakire Meryem imgesi düşüreceksiniz. Her nohut diğerinden bir atomun tanecikleri gibi ayrı olduğu için, üzerine imgenin küçük bir parçası düşecektir; Sonra imgeyi başaşağı yansıtacaksınız. Yerçekimi yasalarının verdiği ivme ile nohutların ters çevrilmiş düşüşü bir **Göğe Yükseliş** duygusu uyandıracak. eğer bu talimatlara uyarsanız, en temel fizik yasalarına uyan bir **Göğe Yükseliş** imgesi elde edebilirsiniz. Böyle bir deneyim benzersiz olacağını söylemeye hiç gerek yok. Etkisini arttırmak için her nohutu, ona bir sinema ekranı sabitliği kazandıracak bir maddeyle kaplayabilirsiniz.

13. gün

Bugün Pla.ya şöyle bir mektup yazdım:

Sevgili Dostum;

L. ayrılmadan önce benim üzerime yazacağın bir kitabın Ar-

* Ne yazık ki, Dali bu kez tutmayacağı bir söz vermişti! 1952 Ağustos'unun ikinci gününde güncesi boştur. Ama 1953 yılında Artura Lopez yeniden karşımıza çıkacaktır.

jantin'de çok başarılı olacağını ve birçok dile çevrileceğini söyledi. Şu sırada birçok kitapla birden boğuştuğunu bildiğimden, bu anın bir başkasına başlamak için en uygun an olduğuna inanıyorum. Önemli olan çaba harcamadan yazmanın bir yolunu bulmak, demek istediğim kitap kendisini yazmalı. Bu sorunu başlık aracılığıyla çözdüm: Dali'nin Atomu. En azından Ampurdan* bölgesinde oluşturulan tek atomun Dali atomu olduğunda fikir birliğine vardığımız bu mektuptan ibaret olacak olan önsöz, kitaba gereken ilgiyi sağlayacak. Böylece herkes yolunu yarıncıl konularda yitirirken, siz böyle bir uğraşın karşılığını fazlasıyla verecek tek bir Dali atomuyla uğraşacaksınız. Sizinle her görüşmemizde atomumla ilgili son haberleri, fotoğraflar ve belgeler eşliğinde vereceğim. Böylece size kalan, bu atomun etrafındaki atmosferi yaratmak olacak, bu da zengin betimleme yeteneğiniz düşünüldüğünde güç olmamalı. Atomum öyle etkin ki sürekli çalışıyor. Tekrarlıyorum -biz değil o, bu kitabı yazacak. Bir atom için- özellikle bir Dali atomu için - bir kitap doğal bir gereksinmedir. Hatta kitabı yazarken dinleneceğini bile söyleyebilirim. Neyle ilgili olduğunu ben de henüz bilemediğim için ayrıntılı biçimde açıklayamayacağım bir konuda yazılmış bir kitap. Bunun yanısıra, emperyalist tanımlardan büyüsüne kapılmış biri olan benim için, dünyada Eisenberg'in belirsizlik ilkesinde ima edilen aşkın ironi kadar tatlı, hoş, dinlendirici ve zarif birşey yok.

Bize yemeğe gelin. İstediğinizi ya da diyetinize uygun birşeyi yiyebilirsiniz. Saygılar

14. gün

İki şövalyeyi düşlüyorum. Birisi çıplak, diğeri de öyle. İki tamamıyla simetrik sokağa girmek üzereler. Atları, aynı bacak-

---

* Cadaqués ve Port Lligat'ı kapsayan Costa Brava bölgesi.

larını kaldırarak sokaklarına giriyorlar, ama bir sokak birşeyi olduğu gibi gösteren keskin bir ışıkta aydınlatılırken, diğeri pafsel'in *Bakirenin Evliliği* resmindeki gibi yumuşak, uzaklaştıkça kristalleşen bir ışıkla aydınlatılıyor. Birden sokaklardan birine kurşun gibi ağır bir sis çöküyor. Yavaş yavaş iki şövalye de Dali. Biri Gala'ya ait olan Dali, öbürüyse Gala'yı hiç tanımamış Dali.

15 . gün

Modern olmak için hiç çaba harcamayan maalesef, ve yaparsanız yapın kaçınamayacağınız tek şeydir o.

SALVADOR DALİ

Bir kez daha Sigmund Freud'a teşekkür ediyor ve büyük doğrularını daha yüksek sesle ilân ediyorum. Ben, Dali, derin bir tefekküre dalıp en ince düşüncelerimi ayrıntılarıyla çözümledikten sonra, şimdiye kadar farkına varmadan, tüm hayatım boyu gergadan boynuzları yapmış olduğumu keşfettim. On yaşında bir çekirge-çocuk, dualarım gergadan boynuzundan bir masanın önünde dört ayak üzerinde ederdim. Evet o benim için şimdiden bir gergedandı! Bütün diğer resimlerime bakıyor ve yapıtımdaki gergedanların çokluğu karşısında şaşkınlığa düşüyorum. Ünlü ekmeğim* bile, bir sepete nazikçe yerleştirilmiş bir gergedan boynuzu idi, Arturo Lopez bana ünlü gergedan boynuzu bastonumu armağan ettiğinde neden o kadar coşkuya kapıldığımı şimdi anlıyorum. Ona sahip olur olmaz, bende tamamıyla akıldışı bir yanılsama yarattı. Ona inanılmaz bir fetişizmle, saplantıya varan bir düşkünlükle bağlanmıştım, öyle ki üzerine nazikçe bastonumu koyduğum döner sandalyeyi fazla hızlı indirip neredeyse kırılmasına neden olan bir berbere vurmuştum. Öfkeyle, onu cezalandırmak için bastonumu omuzuna indirdim ama tabi ki kızmaması için ona hemen büyük bir bahşiş vermeyi de ihmal etmedim.

Gergedan, gergedan, kimsin sen?

---

* 1845'te yapılmış bir resim. Şimdi Gala Dali'nin mülkiyetinde. Dali onun için "altı ay boyunca amacım eski ustaların tekneğini keşfetmek, patlama öncesi bir nesnenin hareketsizliğine ulaşmaktır. Geometrik hazırlık açısından benim en titiz resmimdir" diyor.

16. gün

İnsanları elde edebilmek, etkileyebilmek için üniforma şarttır. Hayatta sivil elbiseler giyerek kendimi alçaltığım anlar nadirdir. Her zaman Dali üniformalarımı giyerim. Bugün Amerika'ya yolculuğa çıkmadan önce benden öğüt almak isteyen yaşlanmaya başlamış bir genç adam ziyaret etti beni. Problem ilgimi çekiyor. Ben de Dali olarak giyinip onu karşılamaya iniyorum. Durumu şöyle: Amerika'ya gidip başarılı olmak istiyor, birşey de başarılı olsun da nede başarılı olduğu önemli değil. Amerika'daki hayatın sıradanlığı onun için fazla dayanılmaz. Ona soruyorum:

"Alışkanlıklarınız var mı? İyi yemekten hoşlanır mısınız?

Hırsla yanıtlıyor: 'Herşeyi yiyebilirim! Yıllarca hergün kuru fasulye ve ekmek yiyebilirim!' Ona rüyada gibi ve düşünceli bir ifadeyle "çok kötü" diyorum.

Şaşırıyor. Açıklıyorum: "Hergün kuru fasulye ve ekmek yemek istiyorsanız bu size pahalıya mal olacaktır. Bunları elde etmek için çok çalışmanız gerekir.

Diğer yandan, şampanya ve havyarla yaşamaya kendinizi alıştırırsanız bu hiç pahalıya gelmeyecektir."

Aptalca gülümsüyor ve şaka yaptığımı düşünüyor.

"Hayatımda hiç mi hiç şaka yapmadım" diye açıklıyorum.

Derhal mütevazi bir biçimde dinlemeye başlıyor.

"Havyar ve şampanya dünyadaki en güzel eşyaların arasında yaşayan ve olağanüstü güzel kokulu parfümler kokan seçkin hanımların size bedava sunacağı şeylerdir. Ama onları alabilmek için, Dali'yi görmeye kirli tırnaklarla gelen adamdan başka birisi olmalısınız. Ben sizi üniformamla karşıladım. Gidip kuru fasulye sorunu üzerinde düşünün. Bu sizin sorununuz. Ayrıca, zamanından önce buruşmuş bir kuru fasulye gibi görünüyorsunuz. Gömleğinizin ıspanak rengine gelince hiç şaşırmayın, başarısızlar ve zamanından önce yaşlananların tipik rengidir bu.

17. gün

Mükemmellikten korkmayın. Ona hiçbir zaman ulaşamayacaksınız.

SALVADOR DALİ

Hayatım ve kişiliğimle ilgili herşeyin benzersiz olduğunu ve her zaman *ayrıcalıklı* dopdolu ve anlamlı olacağını her zaman

içimde hissediyorum. Kahvaltı ederken, güneşin doğuşunu görüyorum ve Port-Lligat İspanya'nın en kuzey noktası olduğuna göre güneşin her sabah ulaştığı ilk İspanyol olduğumun farkına varıyorum. Evet, buradan 10 dakika uzaklıktaki Cadaques'te bile güneş daha geç görünüyor.

18. gün

Quien madruga, Dios ayuda*
İSPANYOL ATASÖZÜ

Göğe Yükseliş Huruç resmim oldukça iyi gitmekle birlikte, daha şimdiden 18 Temmuz'a geldiğimizi düşünmek beni korkutuyor. Her gün zaman daha hızlı geçiyor ve her birinin tadını çıkarttığım bir on dakikadan öbürüne, çeyrek saatleri kazanılmış muharebelere, ruhsal zaferler ve törenlere dönüştürerek yaşadığım herbiri kaydedeğer halde haftalar geçip gidiyor, ben de güzel ve değerli zamanın her kırıntısına daha güçlü bir biçimde sarılmaya çalışıyorum.

Ansızın Rosita kahvaltıyla içeri giriyor ve beni büyük bir sevince boğan bir haber getiriyor, Yarın 19 Temmuz, Madam ve Mösyö'nün Paris'ten gelişinin birinci yıldönümü. İsterik bir çığlık atıyorum.

"Öyleyse henüz varmadım. Varmadım. Yarından önce Port Lligat'a gelmiş olmayacağım. Geçen yıl bugün daha İsa'ma bile başlamamıştım! Ve şimdi buraya geleli çok olmadan *Göğe Yükseliş* resmim doğrulup, göğe yöneldi bile!

Doğruca stüdyoma koşuyorum ve yorgunluktan ölene kadar çalışıyorum, hile yapıp burada henüz olmamanın avantajını varış anıma kadar mümkün olduğu kadar çok şey yapabilmek için kullanmak üzere. Tüm Port Lligat orada olmadığımı duydu ve akşam yemeğe indiğimde, küçük Juan neşeyle haykırıyor.

"Senyör Dali yarın akşam geliyor. Senyör Dali yarın akşam geliyor!"

Ve Gala koruyucu bir sevgi ifadesiyle bakıyor, bu ifadeyi şimdiye kadar yalnızca Leonardo canlandırabildi ve Leonardo'nun 500. doğum yıldönümünün de yarın olduğu ortaya çıkıyor.

Yokluğumun son anlarını sarhoş edici bir yoğunlukta yaşamak ve tadını çıkarmak için geliştirdiğim tüm stratejilere karşın nihayet Port Lligat'ta evdeyim. Ve öyle mutlu!

---

* Tanrı erken kalkanların yanındadır.

20. gün

Rosita, İsa'ya geçen yıl varışımdan dört gün sonra başladığımı hatırlatarak bana daha da dünyevi bir mutluluk bahşediyor. Evvelsi günkünden bile daha keskin bir çığlık koyveriyorum, öyle ki epey açıktaki balıkçılar başlarını kaldırıp evime doğru bakıyorlar. Kendimi tamamıyla zamanın kıskacında hissediyordum ve ondan dört gün daha kurtulabileceğimi öğreniyorum, hergün bu gibi haberler alabilseydim zaman akışını tersine çevirebilirdim sanıyorum. Öyle olmuş gibi, kendimi canlanmış hissediyorum ve yapıtımı bitirme gücünü içimde her zamankinden daha fazla buluyorum.

21. gün

Başıma gelen herşeyin son derece istisnai olduğundan nasıl kuşkulanabilirim? Bu öğleden sonra saat beşte Leonardo da Vinci'nin çizdiği bazı sekizgen şekilleri incelemekle meşguldum. Bana göre, onlar *Göğe Yükseliş* doğmasını yönetmeliler. Birden, başımı kaldırıp eserimdeki en tipik formlardan birini inceliyorum: Dev, ciddi ve yükselen bir sekiz. Onu şimdi farkettim. O anda Rosita mektupları getiriyor. Mektuplardan biri, bana 14 Ağustos günü, Eleusis'ten beri ilk kez gerçekleşecek olan, dini, lirik ve hatta akrobatik gizemin programını, gönderen Elche belediye başkanından. Fotoğraflardan birinde, kubbeden narın inişi görülebiliyor. Bakireyi taşıyacak melekler var onda. Hemen saymaya başlıyorum: bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi ve ***sekiz!*** Nar sekizgen biçiminde! Kubbenin ortasındaki delik aşağı yukarı resmimdekine benziyor. Arturo geldiğinde kendinden geçebilecek arkadaşlarla bir parti yapmayı önereceğim; ve Elche'ye hep birlikte tekneyle gideceğiz.

22. gün

Bakire göğe dua ederken yükselmiyor. Kendi anti-protonlarının gücüyle yükseliyor. *Göğe Yükseliş* dogması Nietzche'ci bir dogma. Yanlış olarak ve kendi kişisel zayıflığı nedeniyle büyük filozof Eugenio d'Ors tarafından söylendiği gibi kutsal bir zayıflık olmanın çok ötesinde, *Göğe Yükseliş*, Nietzche'nin izleyicilerinin ulaştıklarını iddia ettikleri sonsuz dizinin güç isteminin feveranıdır. İsa, sanılanın aksine üstün insan değildir ama Bakire Meryem, beş torba nohut rüyasına göre cennete düşecek, üstün kadının ta kendisidir. Ve bu da Tanrı'nın annesinin kendi ağırlığının Baba Tanrıyla bir olması sayesinde ruh ve

beden olarak cennette kaldığını gösterir. Aynen Gala'nın babamın evine yeniden girebilecek olması gibi.

23. gün

Üç bin fil kafatası

Gün batımında ziyaretime Fransız bir albay geliyor. Fil kafatasları konusuna geldiğimizde ona: "şimdiden beş tane var bende" diyorum.

"Neden o kadar çok?" diye soruyor.

"Üç bin tanesi lazım bana. Ve de sahip olacağım. Bir raca arkadaşım bir tekne dolusu getirecek umarım. Balıkçılar, gelip onları hemen burada, küçük iskelede boşaltacaklar. Onları Part Liigat'ın her yerine yerleştireceğim."

"Bu çok güzel olacak, Dante'vari olacak" diye bağırıyor albayım.

"Hepsinden önemlisi en uygunu da olacak. Bu manzarayı bozmadan buraya birşey koyamazsınız. Çam ağaçları hiç olmamalı. Etkisi çok kötü olurdu. En uygun olanı sahiden fil kafatasları."

25. gün

Bugün Aziz Jacques günü, Cadaqués'in bayramı. Her zaman çok temiz ve düzenli olan minik büyükannem, çocukluğumda, böyle günlerde şu dizeleri okuma fırsatını hiç kaçırmazdı.

Aziz Jacques günü
Yirmibeşinci gün
Büyük bir şenlik vardı
Arenada
Tüm boğalar berbattı
Bu da bir neden oldu
Yakmak için manastırları.

Bana bu şiir İspanyol olmanın bütün tutarsızlıklarını özetliyormuş gibi geliyor. Uzun süren tandan, o soğuk yaz gecelerinden birini yaşayacağımızı anlamıştık. Evden çok uzak olmayan çadırlardan o her zamanki karşı gelinmez şarkılar duyulmaya başlanıyor. İlki 'El Solitero de la Cardina.'

Bu, irticalen söyleyen şarkıcılar bana karşılaştırılmaz zenginlikle bir duygusal yoğunluk tattırıyor. Her şarkı beni, arka-

daşlarımla kamp kurup şarkılar söylediğim delikanlılık günlerime duygusal ve görsel bir canlılıkda götürüyor. Gerçekten, bu kampçılar bana olağanüstü güzel anlar yaşattılar. Herşeye gücüm yetseydi üç dört sopa yiyerek cezalandırılmalarını emrederdim. Çünkü benim eskiden olduğum gibi değiller. Budala, spor düşkünü ve iyi olduklarını biliyorum. Onların yaşındayken sırt çantamda Nietzsche taşıyor ve kendi kafamla başkalarınınkini patlatıyordum.

26 Temmuz

Sıradansanız, kötü resim yapabilmek için boşuna çaba harcamayın. İnsanlar sizi hala sıradan bulacaktır.

SALVADOR DALİ

Yorucu bir çalışma gününden sonra, *İlahi Komedye* için yaptığım yüz iki illustrasyonun Roma'ya vardığını bildiren bir telgraf alıyorum. Yayıncı, Jones bana *Çıplak Deli* kitabını getiriyor. Yemekte büyük bir zevkle yodumladığım enfes bir şampanya içiyoruz. Bunlar sekiz yıldır içtiğim ilk iki kadeh şampanya.

27. gün

Bu sabah çok istisnai bir büyük abdest: Gergedan boynuzu biçiminde iki küçük parça. Böyle yapmak beni endişelendiriyor. Hemen hemen hiç içmediğim şampanyanın bağırsakları yumuşatıcı bir etkisi olması beklenirdi. Ama bir saat geçmeden yeniden tuvalata gidip normal bağırsak hareketlerime kavuşuyorum. İki gergedan boynuzum başka bir sürecin sonu olmalı. Bu hayati önem taşı- yan konuya daha sonra döneceğim.

28. gün

Bütün gün fil kafatasıma ve heryere yağmur yağdı. Siesta (öğle uykusu) zamanı hafif bir gökgürültüsü duyuldu. Küçükken bana "yukarıda biri eşyaları oynatıyor" derlerdi. Şimdi evi bir paratonerle koruma gereğini düşünüyorum. Akşam mutfakta salyangozlarla dolu büyük bir çömlek buldum. Bütün gün gözlerime bu leziz şeylerle ziyafet çekmiştim zaten, kabuklarının içindeki tüm bu gri helezonlar kurşun, ipek rengi bir çeşit nişasta içinde yatıyor gibi görünüyorlar. Gri gölgeler istridyemsi siyahları gölgede bırakıyor ve süt beyazı olanlar insana bir kekliğin karnını hatırlatıyor.

Piet* dehanın bir ossuruğundan değersiz
bir piresinden değerli*

Uyanır uyanmaz çıkarttığım uzun, çok uzun ve gerçekten melodik ossuruk, bana Michel de Montaigne hatırlattı. Yazar Aziz Augustinus'un neredeyse melodiler çıkartabilen ünlü bir ossurukçu olduğunu belirtiyordu.**

30. gün

Hizmetçinin verdiği yanlış bilgiyle ayın bugün bittiğini zannederek sevince kapılmıştım. Yemekten önce yarın daha 31'i olduğunu öğrendim. Bu demektir ki, "Göğe Yükseliş"teki Gala'nın yüzünü, Gala'mın şimdiye kadar yaptığım en çok benzeyen ve en güzel portresini tamamlayabileceğim.

rediviva et ascensionniste!

---

* Piet(Dali'nin yıllardır günah keçisi olarak kullandığı) soyut ressam. Gasquella'in yayınladığı "Modern sanatın Boynuzluları" ile karşılaştırın.

* Dali Amerikan ossuruk meraklılarının, bir klüpteki seansından yapılmış bir plak kaydını çok sever ve elinde her zaman Kont Borazan 'ın yazdığı *"Osuruk Sanatı"* adlı bir kitap vardır. Bu kitabın sonunda o kitaptan bir bölüme yer verilmiştir.

AĞUSTOS

1. gün

Bu gece, bir yıldır ilk kez yıldızlı göğe bakıyorum. Küçük görünüyor. Ben mi büyüyorum yoksa evren mi küçülüyor? Ya da ikisi birden mi oluyor? Gençliğimdeki yıldızlar karşısında daldığım derin düşüncelerden ne kadar farklı. Romantizmimin beni o zamanlar inandırdığı ulaşılmaz ve sonsuz kozmik genişlik nedeniyle beni etkilerlerdi o zamanlar. Melankoliye kapılıyordum çünkü tüm duygularım tanımlanamaz cinstenti. Şimdiki duygum o kadar tanımlanabilir ki kalıbını bile çıkarabilirim. Tam o an, gök kubbenin incelenmesinin vardığı duyguyu mümkün olduğu kadar sadık bir biçimde ifade edecek alçı bir kalıp ısmarlamaya karar veriyorum.

Modern bilime o çok antiromantik ve güzel "sonlu uzay" kavramını doğruladığı için müteşekkirim. Duygum dört kalçalı bir süreklilik biçiminde, evrenin kendi teninin yumuşaklığına sahip. Bütün gün (köpek gibi) çalışıp yorulduktan sonra yatmaya gidiyorum, duygumu yatakta da korumaya çalışıyorum. Kendi kendime herşey olup bittikten sonra evrenin -tüm içerdiği maddeyle, ne kadar çok olursa olsun, hala genişleyebilen - bilyaları birbirine eklemekten başka birşey olmadığını tekrarlıyor ve bundan gittikçe daha çok emin oluyorum. Evren'in bu başedilebilir boyutlara indirgenmesinden öyle mutlu oluyorum ki, eğer o iğrenç hareket tamamıyla Dali karşıtı olmasaydı, ellerimi bile oğuşturabilirdim. Uyumadan önce, ellerimi oğuşturmak yerine onları büyük bir zevkle öpeceğim ve kendi kendime evrenin, diğer her maddi soy gibi, örneğin Rotaeel'in elinden çıkma bir alnın genişliğiyle karşılaştırıldığında küçük ve dar göründüğünü tekrarlayacağım.

20. gün

Nihayet duygumun alçı kalıbını getirdiler ve bu dört kalçalı bütünün resmini çekmeye karar veriyorum. Bahçede arkadaşlar var ve sonra sosyetik bir hanım yanıma çıkıyor. Ona bakıyorum - tüm kadınlara bakıyorum ve birden aklıma birşey geliyor. Önümde duran kişi, bana arkasını dönünce, bütününün iki kalçasına sahip.

Ondan kalıba daha çok yaklaşmasını istiyorum ve ona arkasındaki evren imgemden söz ediyorum. Bir fotoğraf çekmeme izin verir miydi? Doğallıkla kabul ediyor, eteğini kaldırıyor ve duvarın üzerinden eğilip neler olup bittiği konusunda hiçbir fikri olmayan arkadaşlarıyla konuşmayı sürdürürken kalçalarını, kalıbı ve kalıbın etini karşılaştırabilmem için benim incelememe sunuyor.

İşimi bitirince elbisesini düzeltiyor ve bana çantasında benim için taşıdığı bir dergiyi veriyor. Eski bir dergi, kirli ve yırtık, dergide kalıbımla özdeş bir geometrik şeklin reprödüksiyonunu bulmak bana büyük haz veriyor: Bir yağ damlasının mekanik bölünmesiyle yapılan deneylerle elde edilmiş sürekli bir eğime sahip bir yüzey.

Bu kadar kısa bir sürede bu denli çok Dali'vari olayın olması dehamın doruğuna ulaştığım sonucunu doğruluyor.

EYLÜL

1. gün
"Göğe Yükseliş" bir asansördür.
Ölü İsa'nın ağırlığı nedeniyle
yükselmektedir.

Her gün başıma gelen benzersiz ve olağanüstü olaylar karşısında ilk şaşkına dönen kişi benim ama hayatımın en ilginç ve benzersiz olayının bu öğleden sonra, bir saatlik kestirmenin ilk çeyreğinden sonra olduğunu söylemeliyim.

Göğe yükseliş resmimi üst kısımlarını boyamak için aşağı indirmeye çalışırken, makaraların normal dönmesini engelleyen birşeye rastlayınca, mekanizmayı zorladım ve makaralar boşaldı. Tuval gürültüyle, en azından üç metrelik bir yükseklikten, onu duruma göre indirip çıkardığım çukura düştü. Resmimin çizileceğini, hatta yırtılacağını, üç aylık çalışmamın boşa gideceğini ya da yorucu restorasyon çalışmalar, için zamanımı boşa harcamak zorunda kalacağımı düşünerek korkuya kapıldım. Attığım çığlıklar hizmetçinin koşa koşa gelmesine neden oldu ve yüzümün ölü gibi solmuş olduğunu söyledi! New-York'taki sergimin ertelenebileceğini ya da hatta iptal edilebileceğini düşünüyordum. Çukura inip şaheserimin çalıntılarını çıkartmak için birinin çağırılması gerekiyordu. Ne yazık ki Port Lligat'ta herkes öğle uykusuna (Siesta) bu saatlerde yatar. Çılgınlar gibi otele koşturdum. Yolda espadrillerimden birini düşürdüm ama almak için durmadım. Saçım ve bıyığım karmakarışık bir halde, korkunç görünüyor olmalıydım. İçeri girişimi gören genç bir İngiliz kızı çığlığı basıp kaçtı. Sonunda otelin sahibi Rafsel'i buldum ve bana yardım etmesi için çağırdım. Benim sararıp solmuş olmam nedeniyle Rafael çukura indi ve büyük bir özenle resmi dışarı çıkarmayı başardık. Bir mucize! Sapasağlamdı. En ufak bir çizik ya da tozlanma yoktu. Olayı hatırlamaya çalışan hiçkimse bunun nasıl mümkün olabildiğini anlayamaz, meleklerin müdahelesi hesaba katılmazsa.*

Birden resmimin düşüşünün bana bir seferde tüm Ağustos

---

* Dali'nin meleklerle kişisel ve özel ilişkisi vardır.

ayını kazandırmış olduğunu farkettim. Üzerinde çalışmaya, mükemmelliği nedeniyle korkuyor ve tempomu düşürüyordum. Şimdi, onun mahv olduğuna bir kere inanmış olduktan sonra, korkusuzca ve hızlı çalışabilirdim. Günün geriye kalan kısmı iki ayağı çizmek, hatta sağdakini boyamak ve dünyayı simgeleyen küreyi bitirmek için yeterliydi. Çalışırken sürekli olarak kendi ağırlığı gücüyle göğe düşen Bakireyi (Meryemi) düşündüm. Aynı şey mezarının derinliklerine inen benim bakiremle de oldu. Onun ruhunu görkemli yükselişini maddi, simgesel olarak ve ahlâki olarak yansıtmayı başardığıma inanıyorum. Bu tür mucizeler dünyada eminim sadece bir kişinin sayesinde oluyor, adını söylemek gerekirse Salvador Dali'nin Tanrıya ve meleklerine şükranlarımı sunuyorum.

2. gün

Her tür bakış açısından, en küçük bir kuşku ya da tereddüde yer bırakmaksızın, dünyadaki en kötü ressam Turner'dir.

SALVADOR DALİ

Bu sabah yine tuvaletteyken aklıma önemli birşey geldi. Bu arada, bağırsak hareketlerim bu sabah çok iyiydi, düzgün ve kokusuz. İnsan hayatının uzatılması hakkında düşünüyordum, bu aklıma kırmızı ipek bir paraşütle Sen nehrine atlayan ve bu sorun üzerinde çalışan bir seksenlik moruk getirmişti. Düşüncem o ki sıvı bal gibi akıcı insan dışkısı olabilseydi, insan hayatı uzayabilirdi çünkü dışkı (Paracelsus'a göre) hayatın ipliğidir ve her ossuruk uçup giden bir yaşam anıdır. Varoluş ipliğini kesen, bölen ve kullanan yazgı perilerinin makasının şakırtısıyla eş değerdir. Zamanda ölümsüzlük, reddetmede, dışkıda aranmalıdır, başka bir yerde değil. İnsanın dünyadaki en önemli misyonu herşeyi tinselleştirmek olduğuna göre, buna en çok ihtiyacı olan özellikle dışkısıdır. Sonuçta, dışkıyla ilgili her türlü şakadan ve hafiflikten gittikçe soğumaya başlıyorum. Hatta, insan zihninin hayati dışkı konusuna ne kadar az felsefi ve metafizik önem affettiğine her zaman şaşırmaktayım. Ve o değerli kafalar arasında herkes gibi duydukları ihtiyaçları ifade eden o kadar az kişinin olması ne kadar üzücü. Bu konuda bir eser verdiğim gün, tüm dünyayı şaşırtacağım oldukça kesin. Bu eser Swift'in apdesthaneler üzerine yazdığı yazının taban tabana zıtı olacak.

3. gün

Bugün Beistegui balosunun yıl dönümü. Geçen yıl Venedik'te geçen o 3 Eylül'ün anısı içimi en şiddetli acılarla dolduruyor, ama bugün kendime sol ayağa bitirmeyi ve "radiolorium"u, gergedansal acının dünyasal küresine başlamayı telkin etmeliyim iki gün içinde "niçoid"leri persfektifle yapmaya başlayacağım. Ondan sonra da Beistegui balosunun yorucu bir anımsanaması lüksünü kendime sunacağım. Gala'nın görkemli vücudunun patlak ve Venedik'li cisimcikleri içinde kaybolabilmek için bunu yapmam gerekecek.

4. gün

Birkaç kere, düşüncelerimin Beistegui balosunun vizkos akışını tekeline almasını önlemek için mücadele etmek zorunda kaldım. Çocukken masanın etrafında bir saat boyu dolanıp durarak susuzluğumu gidermeden önce onu yoğunlaştırmaya arttırmaya çalıştığım günlerdeki yöntemimle kendimi balonun görüntülerinden korumayı başardım.

5. gün

Beistegui balosunun anısını insanın çişini tutması gibi zihnimde tutmayı sürdürüyorum, ortalıkta sıçrayıp durarak resmimin önünde yeni bir koreografi geliştirmeye çalışıyorum. 'Niçoid"lerimi da tutmaya çalışıyorum.

6. gün

Tam o güzel ve olağanüstü beynimin Beistegui balosunu anımsamaya başlamasına izin verecektim ki bir avukatın ziyaretime geldiğini bildirdiler. Ona çalıştığımı ve saat sekizden önce onu görmemin mümkün olmadığını kibarca duyurdum. Planlanmış düşüncelerime bir sınır koymak, içimde isyan duygusu uyandırıyor. Sonra hizmetçi gelip avukatın beni görmek için ısrar ettiğini, çünkü taksiyle gelmiş olduğunu bildirdi. Bu gerekçe bana çok aptalca geldi. Çünkü tren taksi değildir, bekleyebilir. Rosita'ya, düşüncelerimin ve Gala'nın parlak gövdesinin cisimciklerinin saat sekizden önce rahatsız edilemeyeceğini açıklıyorum. Ama avukat sanki yakın bir dostummuş gibi davranarak kütüphaneye daldı, dolu, nadir sanat kitaplarımı bir kenara itti, matematik hesaplarımı bozdu ve çok değerli olduklarından hiçkimsenin dokunmasına izin vermediğim orijinal çizimlerimi bile rahatsız etti ve onu görmeyi reddettiğimi belgeleyen yeminli bir ifade çıkarttı. Sonra Hizmet-

çimden onu imzalamasını taleb etti. Hizmetçi durumdan kuşkulanarak imzalamayı reddetti ve gelip beni uyardı. Aşağıya koşturup, masanın üzerine yaydığı kağıtlarını yırtıp attım. Daha sonra da avukatı kıçına bir tekme savurup evden kovdum, tamamıyla* simgesel bir tekme çünkü ayağım ona dokunmadı bile.

7. gün

Beistegui balosu için yolu hazırlayan esrik bir düş öncesi durumundayım. Port Lligat ve Venedik arasındaki Proustvari karşılıliklığın şimdiden farkındayım. Saat altıda bir kalenin olduğu tepelere düşmüş bir gölgeyi farkediyorum. Grand kanaldaki 'La Salute' kilisesinin onun pencerelerini daha da uzun gösteren gölgeyle tamamıyla eşzamanlı geliyor bana. Saat altıda gümrük binası yakınındaki herşey balo günündeki aynı pembeyle boyanmış gibi görünüyor.

Yarın kesinlikle, "niçoidlarım" başlayacağım ve Beistegui balosunu düşünmeye dalacağım.

8. gün

Başardım! Bir feverana denk düşen tamamlayıcı renkleriyle son derece yüce görünen 'niçoid'larıma başladım. Yeşil, portakal rengi ve pembe olanlar var. En sonunda karşımda, güzel cisimcik 'niçoid'larım. Ama gereğinden fazla hoşça vakit geçiriyorum ve Beistegui balosunu düşünmeyi ertesi güne erteliyorum. Sabah hiç düşlere dalmadan, tam bir düşünce özgürlüğü içinde bir miktar "niçoid" yapacağım ama öğleden sonra ayrıntılara son derece özen göstererek balo hakkında hayallere bırakacağım kendimi. Anılarımı sularını çıkarana dek tüketeceğim.

9. gün

Bugün, 11 Eylül için beri karakola çağıran bir duyuru almasaydım kendimi Beistegui balosu ile ilgili düşüncelerime tamamıyla bırakabilecektim. Avukatla aramda geçen olayla ilgili ve bana oniki oy hapse patlayabileceğini söylüyorlar. Düşüncelerimi erteleyip, Kadillak'la tam gaz büyükelçi M'ye, danışmak

---

* Dali daha sonradan avukatın "matriksini" yırtmış olduğunu farketti. Bu yasaya karşı ilk günah kadar saygısızca bir hareketti.

için gidiyorum. Bana sevgi ve saygıyla yaklaşıyor ve en azından iki bakana telefon ediyoruz.

10, 11, 12, 13, 14. günler

Rahatsız edilmemek için bir öğleden sonra resmi bir belgenin okunmasını dinliyoruz. Tüm bu günleri avukat problemiyle uğraşarak boşa geçirdim. Bundan sonra her tür memur ve yetkiliye gayet usturuplu ve nazik davranacağım. Bu zaten hep benim bakış açım olmuştur. Bu durumda farklı davrandıysam, bunun nedeni yüce 'niçoidlarımın' bir köpeğin kemiğinden ilham olması gibi bana ilham vermiş olmasıdır. Hayır, hayır bundan da öte birşey. İlhamım kozmik bir ilhamdı ve bir avukatın bunu anlayamayacağı açıktı. Tam rahatsız edildiğim sırada hissetmekte olduğum vecdin cisimciksel hatlarının yaklaşmasıydı.

15. gün

Hapiste avukat olayı nedeniyle 12 ay geçirme olasılığının bende uyandırdığı acı içinde yaşadığım anın daha bir bilincine varmama neden oldu. Gala'ya şimdiye kadar düşünebildiğimden çok daha fazla tapıyorum. Bir bülbülün şakıması gibi resim yapmaya da başladım. Birden kanaryamın öttüğünü duyuyorum. Bu tuhaf çünkü ne zamandır şakımayı bırakmıştı. Küçük Juan odamızda uyuyor. Gerçek bir Munillove Rafael karışımı o. Gala'yı çıplak olarak dua ederken gösteren üç resme başladım kırmızı tebeşirle. Üç gündür odamızdaki şöminede ateş yakıyoruz. Işığı söndürdüğümüzde bizi yanan kütükler aydınlatıyor! Şimdi hapiste olmamak çok iyi bir duygu, öyleki yarın kendime bir günlük tatil veriyorum. Sonra Beistegui balosunun yorucu, büyük, olağanüstü harika düşlerine dalacağım yeniden. Baki- re'nin elini ve kollarını bitirdim.

16. gün

Göğe Yükseliş resmimin ilk cisimciklerine başladım. Şimdilik hapis mapis yok ve bu da Port Lligat'taki evimin gönüllü hapishanesinden coşku nöbetine varan bir zevk almamı sağlıyor. Kendimi yarına ruhsal olarak hazırlıyorum, saat üçbuçuğa vurunca, Beistequi balosu düşlerim yine.

17. gün

Ama olmadı. Beistegui balosu düşleri gerçekleşmedi. Bana daha başlamadan önce -ve sadece hakkında düşünmekten ötü-

rü- o kadar zevk veren düşlere dalmakta çektiğim güçlükten bunların tipik Dalisel ve paradoksol, aynı zamanda da benzersiz şeyler olduğunu anlıyorum. Karaciğerimde hafif bir ağrı duyuyorum ve bunu avukat olayının yarattığı gerginliğe yoruyorum ama sonradan dilimin paslanmış olduğunu farkediyorum. Bu başımda gelmeyeli o kadar çok yıl olmuştu ki, şaşırıyorum. Sonra yarım doz müshil alıyorum. Bu seferki çok iyi. Şimdi aynı dü- şüncelerin yarın yineleceğinden kuşkuluyum. Ama büyük, san- rısal ve güzel düşüme dalmaya uygun 'durumda' olmadığıma iliş- kin düşünce dilimdeki paslı tadla açıklanabilir. Bir mide bozukluğu yaşamak bütün yoğun ve esrik hayalgücü davranışlarına önderlik eden aşırı enerji durumuyla oldukça zıttır.

Uyumadan önce Gala gelip beni öptü. Hayatımın en tatlı, en mükemmel öpücüğüydü bu.

KASIM

Port Lligat, 1. Gün

Çok önemli, ya da yarı önemli birisi öldüğünde, bu bana aynı zamanda hem canavarca, hem yoğun hem de ferahlatıcı bir duygu verir; bu ölmüş kişi yüzde yüz Dalivari biri olmuştur, çünkü o andan itibaren eserimin tamamlanmasını izleyecektir.

SALVADOR DALI

Ölüm ve kendim hakkında düşünmenin zamanı. Granada'da vurulan Federico Garcia Lorca'yı, René Crevel'in Paris'te, Jean Michel Franc'ın New York'ta intiharını düşünme zamanı.

Gerçeküstücülüğün ölümünü. Kendi Rolls Royce'u ile giyotinlenen Prens Mdivani'yi. Prenses Mdivani'nin ve Londra'da sürgündeki Sigmund Freud'un ölümlerini, Stefan Zweig'ın ve eşinin ikili intiharını. Prenses de Faucigny-Lucinge'in ölümünü.

Biliyorum ki çözümleme ve psikologluk yeteneklerim gerçekten de Marcel Proust'unkilerden üstündür. Sadece onun bilmediği pekçok yöntem arasında psikanalizi kullanmamdan değil, özellikle beynimin yapısından, yani, beni bu türden denemeler için uygun kılan üstün paranoid tipli beynimden; Zira Proust'un beyin yapısı nevrotik depresif türdendir ve böylesi araştırmalara en az uygun olan tiptendir. Bu, bıyıklarının kasvetli ve rahatsız edici görünüşünden de anlışalabilir. Nietzche'nin bıyığı gibi, hatta daha bile kasvetli, Velasquez'in çarpıcı ve şen Baküsçü bıyığı, ya da zavallı köleniz ve dehanızın ultragergedansal bıyığıyla tümden zıt.

Hep kıllı sistemi kullanmaktan hoşlandığım doğrudur. Ya kılın aralıklarına bağlı olan ideal dengeyi saptamanın estetik görüş açısından ya da kesinlikle erkek fizyonomisinin en vahşi ögesi olan karakterin trajik şahidi, bıyığın psikopatalojik üstünlüğünden. Sindirilmesi güç ve zahmetli olan felsefi fikirlerimi empoze etmek için gastronomik terimler kullanmayı tercih

ettiğim daha da doğrudur, bu fikirlerin hep en ince ayrıntısına kadar yabanıl bir saydamlığa sahip olmasını isterim. Fikirlerimin açıklığında bir eksikliğe az da olsa tahammül edemem.

Demek istediğim, Marcel Proust mazoşist içe bakış ve toplumu anal ve sadistçe teşrihiyle yarı-müziksel, süper-duygusal ve izlenimci biçimde bir çeşit hamsi karides çorbası yapmayı becerdiğidir. Eksik olan tek şey karideslerdir ki onların da yalnızca özde varolduğu söylenebilir. Öte yandan Salvador Dali, kendi teşrihinin en ölçülemez özleri ve hülasalarının bir sonucu olarak ve diğerlerinin hiçbir zaman aynısı olamamasından, size bilginin parçası olmaksızın başdöndürücü bir tabak sunmada başarılıdır; gerçek bir karidesten hiçbir farkı olmayan, yüzen, somut, parıltılı ve gerçeğin tümüyle yenilebilir zırhı gibi eklenmiş ve aslında da öyle.

Proust karidesten müzik yapar; Dali ise, müzikten karides yapmayı başarır.

Tanıdığım ve arkadaşlarım olan çağdaşlarımın ölümlerinden bahsedelim. Benim ilk tatmin edici duygum şudur ki, onlar gerçekten Dalisel olmuşlardır ve çalışmamın kaynakları arasında yer alacaklardır. Öte yandan, paradoksal ve rahatsız edici bir duygu da kendini ortaya koyar: Onların ölüm nedeni olduğuma inanıyorum!

Suçumun somut delillerini, hiç aramam gerekmeden, kaçıkça paranoyak yorumum aracılığıyla bulabiliyorum. Ama, nesnel bir bakış açısından tümüyle yanlış olduğuna göre ve bütün bunların üstünde olduğum için neredeyse üst-insan zekâmla durduğuma göre, herşey iyi gidiyor demektir. İşte bu yüzdendir ki size itirafta bulunabiliyorum, melankoliyle ama utanmaksızın; herbir arkadaşımın başarılı ölümü kendilerini her gece, her zamankinden daha taze ve daha az şüpheli bir biçimde başımı üzerine koyup uyuduğum, bir çeşit yastığı oluşturan hatalı suçluluk duygularının gayet ince katmanlarına ekliyor.

Granada'da vurularak öldürülen, habis ölümün şairi, Federico Garcia Lorca!

Olé!

Lorca'nın vahşi delikanlılık günlerimin en iyi arkadaşının ölümünü Paris'te bu tipik İspanyol nidasıyla karşıladım.

Matador her seferinde boğayı güzel bir biçimde savuş-

turduğunda boğa güreşini sevenlerin biyolojik olarak çıkardığı, ya da flamenko şarkıcılarını yüreklendiren seyircilerin söylediği bu nida, Lorca'nın ölümünde benim ağzımdan çıkan söz olmuştu; kaderinin trajik ve tam İspanyol usulü tamamlanmasını göstererek.

Günde en az beş kere Lorca, ölümünü ima ederdi. Geceleri eğer birkaçımız onu yatağına sokamazsak yatağa gidemezdi. Sonunda, yatakta da, şair hakkında çağımızın bilebileceği bütün aşkın söyleşileri sonsuza dek uzatırdı. Neredeyse her zaman işin sonunu ölümden özellikle de kendi ölümünden söz ederek getirirdi.

Lorca, özellikle ölümü hakkında bütün söylediklerini jestleriyle, şarkılarıyla tamamlardı. Oynardı da. 'Bakın' derdi, 'işte öldüğüm an böyle görüneceğim. Sonra bir çeşit yatay bale yapardı; bu gömülüşü sırasında tabutu Granada'da derinliklere gömülürken vücudunun kopuk kopuk hareketlerini gösterirdi. Devam edip, yüzünün ölümden birkaç gün sonra nasıl görüneceğini gösterirdi. Normalde pek de güzel olmayan hareketleri aniden yeni bir zerafet hatta müthiş bir sevecenlik kazanırdı. En sonunda; bizde bıraktığı etkiden emin olarak güler, seyircisi üzerindeki mutlak, lirik zaferiyle ışıltılar saçardı.

Şöyle yazmıştı:

El rio Guadalquivir tiene las barbas grentaes

Grenada tiene dos rios, uno llanto, el otro sangre.*

Üstelik, Salvador Dali'ye yazdığı (iki kat ölümsüz) ağıtın sonunda Lorca kendi ölümünü kesin bir biçimde ima eder ve eserim ve yaşamım zenginleşmeye devam ettikçe onu düşünmeyi bırakmamı ister.

Lorca'yı en son Barselona'da İç Savaştan iki ay önce görmüştüm. Onu tanımayan Gala, hırçın, tam lirizm kavramından derin biçimde etkilenmişti. Aslında bu duygu karşılıklıydı: Çok etkilenen Lorca, üç gün sadece Gala'dan bahsetmişti. Şiiri muhteşem zengin ve kendisi de cıvıldayan bir kuş duyarlılığında olan Edward James de Federico'nun kişiliğinin öksesine yakalanmış, hareketsiz kalmıştı.

---

* Guadalquivir ırmağının lâl renkli bir sakalı var.
Granada'nın ise iki nehri var, biri kandan, biri gözyaşından.

James nakışı bol bir tirol kıyafetindeydi; deri bir pantolon, işlemesi bol bir gömlek. Lorca'ya göre o, Swift zamanlarından kalma bir asker gibi giyinmiş cıvıldayan bir kuştu.

Garriga Kanaryası Lokantasındaki yemeğimizde küçük, olağanüstü süslü bir böcek masa örtüsünün üzerinde kaz adımlarıyla yürüyordu. Lorca onu görüp bir çığlık kopardı, ve böceği parmağıyla ezerek James'ten sakladı. Parmağını kaldırdığında böcekten hiçbir iz yoktu. İşte bu küçük ve Tirol kıyafetlerindeki böcek, ki o da bir şairdi, Lorca'nın kaderini değiştirecek tek şey olabilirdi.

James tam bu sırada, Wagner'i *Parsifal*'ini yaratmaya itmiş olan Amalfi yakınındaki Villa Cimbrone'u kiralamıştı. Lorca'yı ve beni de istediğimiz kadar kalmamız üzere buraya davet etmişti. Dostum üç gün tereddüt etti:

Gitmeli miydi, gitmemeli miydi? Her onbeş dakikada bir fikrini değiştiriyordu. Granada'da, kalbinden sorunu olan babası öleceğinden korkuyordu.

Sonunda Lorca, babasını ziyaret edip sağlığından emin olur olmaz aramıza katılacağına söz verdi. İşte tam bu sırada İç Savaş patlak verdi. Lorca vuruldu, babası hala sağ.

Giyom Tell? Hala inanıyorum ki Federico'yu aramıza katılmaya ikna edememişsek bile, psikopatalojik biçimde şüpheci ve kararsız yaradılışı, onu Villa Cimbrone'a gelmekten uzak tutacaktı. aynı şekilde, onun için acı bir suçluluk duygusu da o an doğdu biçimde. Onu İspanya'dan ayırmak için yeterince uğraşmamıştım. Eğer gerçekten isteseydim onu İtalya'ya götürmüş olurdum. Ama o sıralar büyük bir lirik şiir 'Gala'yı Yiyorum' üzerinde çalışıyordum ve aşağı yukarı bilinçli bir şekilde Lorca'yı kıskanıyordum. İtalya'da teraslardan servi ve portakal ağaçlarını ve vakur Paestrum tapınağını seyrederek yalnız olmak istedim, ama öte yandan megalomanyak mutluluğumu ve yalnızlık açlığımı gidermek adına, bunlardan tümüyle hoşlanmayacak kadar da şanslı ve mutluydum. Dali'nin İtalya'yı keşfi sırasında Lorca'yla ilişkilerim ve şiddetli yazışmalarımız garip bir rastlantıyla, Nietzche'yle Wagner arasındaki meşhur kavgaya benziyordu. Bu, aynı zamanda *Millet'in Dua* resminin savunmasını çizdiğim, en iyi kitabım olan *Milleti'nin Duası'nın Trajik Mitini* (ki daha basılmadı*) ve ***Mil-***

* J.-J. Pauvert tarafından 1963'de basıldı.

let'nin Duası adlı daha sahnelenmeyen en iyi balemi yazdığım dönemdi; bu bale için Bizet'nin 1 *'Arlésienne* partitürlerini Nietzche'nin daha basılmamış müziklerini kullanmayı istediğim kadar istiyordum. Nietzche bu müzikleri deliliğin eşiğinde anti-Wagner nöbetlerinden birini yaşarken yazmıştı. Kont Etienne de Reaumont, sanırım bunu Basel'de bir kütüphanede bulmuştu, ve hiçbir zaman duymamış olmamama rağmen bunun eserime uyacak tek müzik olduğundan emindim.

Kızıllar, yarı-kızıllar, pembeler ve hatta açık pembeler alçakça şantaja başvurarak, Lorca'nın ölümünden sonra yapılan ahlaksız ve demagojik propagandadan yararlanmak istediler. Onu politik bir kahraman yapmak için uğraştılar ve hâlâ da uğraşıyorlar. Ama onun en yakın arkadaşı olan ben, Tanrı'nın ve tarihin huzurunda yemin ederim ki yüzde yüz şair olan Lorca tanıdığım en çok havarisel cevhere sahip olan kişiydi. O, kişisel, kişisel-üstü ve yerel sorunların yatıştırıcı kurbanıydı; herşeyin ötesinde İspanyol İç Savaşı'nın sarsıcı, herşeye gücü yeten ve kozmik karmaşasının masum avıydı.

Kesin olan birşey var. Her seferinde beynim parlak bir fikir ürettiğinde, veya fırçam başmelekvari bir vuruş yaptığında yalnızlığımın derinliklerinden Lorca'nın kısık, hafifçe boğuk sesini duyuyorum: Olé!

René Crevel'in ölümüyse başka bir öykü. Başlangıç için A.E.A.R.'nin kısa tarihinden bahsetmeliyim Association des Ecrivains at Artistes Revolutionaries neredeyse hiçbir şey ifade etmeyen bir dizi sözcük. O zamanlarda büyük bir idealist cömertlikle canlanan ve grup isminin belirsizliğiyle baştan çıkan gerçeküstücüler, kitleler halinde katılıp, vasat bürokratların bu derneğinde çoğunluğu oluşturdular. Benzeri bütün derneklerde olduğu gibi hiçbir şeyin peşinde olan ve doğuştan gelme boşluklara mahkum A.E.A.R.'nin ilk sorunu bir 'Büyük-Uluslararası Kongre' toplamak oldu. Böyle bir kongrenin amacını önceden görmek kolay olmakla birlikte bunu daha o zaman ilan eden tek kişi ben oldum. İlk etapta, herhangi bir değeri olan bütün yazarlar ve sanatçılar tasfiye edilecek, en az yıkıcı ve böylelikle de devrimci fikirlere sahip olanlar ilk ve en başta temizlenecekti. Kongreler özde, içinden fizyolojik olarak bu harekete uygun kişilerin aktığı koridorlarla çevrelenmiş garip mahluklardı. Şimdi Breton hakkında ne düşünürseniz

düşünün, o herşeyin ötesinde tutarlı bir insandır, Aziz André'nin haçı kadar eğilmezdir. Herbir koridorda, herbir sahne gerisi oyununda, ve özellikle de kongredekilerde o 'yabancı üyelerin' en engelleyici, en zor uyuşulmaz olanı haline geliverir. Ne koşar, ne duvarlara yapışır. Bu gerçeküstücü cihadın Devrimci Sanatçılar ve Yazarlar Birliği Kongresi'nin kapılarından bile geçememesinin ana nedenlerinden birisidir; bunu zihni bir çaba sarfetmeden kurnazca tahmin edebilmiştim.

Grubun, A.E.A.R. Uluslararası Kongresi'ne Gerçeküstücü katılımın etkili olacağına inanan tek üyesi René Crevel'di. İşte çok önemli, sıradışı bir ayrıntıya geliyoruz: Crevel isim olarak herkes gibi Paul ya da Andre'yi, ya da benim gibi Salvador'u seçmemişti. Katalan dilinde Gaudi* ve Dali nasıl 'zevk ve arzu' anlamında kullanılıyorsa, Crevel'in önadı René'ydi ve bu da yeniden doğmak anlamındaki *renaître* fiilinin geçmiş hali olabilirdi. Öte yandan, soyadı olan Crevel'i korudu ki bu da *se crever* yani ölmek ya da dil felsefecilerinin söyleyebileceği gibi 'yaşamsal ölüm dürtüsü'ydü. René A.E.A.R.'in olanaklarına inanan tek kişiydi; onu oyuncağı yapmıştı ve ateşli bir şekilde savunuyordu. O bir embriyo biçimine, hatta tomurcuk açmak üzere olan bir eğrelti otunun olgunlaşmamış spirallerini salıvermeye hazır olduğu zamanki biçimine sahipti. Eğer şimdiye dek düşünmemişseniz şimdi dikkatle yapın bunu, sevgili René Crevel'in şişkin, isteksiz bebek yüzünün neye benzediğini öğreneceksiniz. Bir zamanlar o bende embriyolojinin en canlı simgesini oluşturuyordu, ama şimdi o da gözümde *Ankabilim* adı verilen ve beni okuma şansına sahip olanlara, ne olduğunu anlatacağım yepyeni bilimin harika örneğine dönüştü. *Ankabilim* bize canlıları, bu dünyevi hayatta ölümsüz olmanın muhteşem şansını öğretir; gizli olasılıkların bir sonucu olarak, bu embriyonik düzeyimizi yeniden keşfederiz ve çağımızın özel bilimlerinin en özeli olduğu iddia edilen bu yeni bilime ismini veren mitolojik kuş Anka gibi küllerimizden sonsuza dek yeniden doğarız.

Hiç kimse ne bizim René Crevel kadar sıklıkla 'ölmüş' *(Crevé)* ne de 'yeniden doğmuştur' *(René)*. Hayatı bir sanatoryum teda-

*Mimar, Akdeniz Gotik'inin bulucusu, Barselona'daki bitirilmemiş La Sagrada Familia Kilisesi'nin, halka açık bir bahçenin ve pekçok yapının tasarımcısı

visinden diğerine akıp gitti. oraya neredeyse bitmiş biçimde girip, bir bebek gibi yeni, canlı ve enerji dolu çıkardı. Ama bu uzun sürmedi. Kendini yoketme çılgınlığı onu tekrar kapladı ve o da yeniden üzelmeye, afyon içmeye, ideolojik, estetik düzeyde çözülmez problemlerle uğraşmaya, sonu gelmez uykusuzluklara dalmaya başladı, tümüyle yeniden ölene dek ağlıyordu. Sonra saplantılara gömülmüş bir adam gibi, o günlerin üzücü ve Proust Paris'inde bulunacak manik düşüncesizlikleri görebilmek için bütün aynalarda kendini seyrediyordu ve her seferinde şöyle diyordu kendine: 'Ölü gibi duruyorum, gerçekten öyle duruyorum.' Gücümün iyice tükendiği günlerde içtenlikle bazı yakınlarına şöyle diyecekti. 'Bir gün daha böyle yaşamaktansa ölürüm daha iyi!'. Zehirden kurtulabilmesi için bir sanatoryuma gönderildi, aylar süren yoğun bakımdan sonra René yeniden doğmuştu. Sonra onu yine Paris'te görür olduk, mutlu bir çocuk gibi yaşamla dolup taşan üstün bir jigolo gibi giyinmiş, parıltılar saçan, dalgalı saçlı, devrimci cömertliklerin dizginini çözen bir iyimserlik için ölen bir adam, sonra yavaş yavaş ama kaçınılmaz olarak afyon içmeye, kendine eziyet etmeye, ayakta duramayan bir eğreltiotu yaprağı gibi titreyip kıvrılmaya başladı yeniden.

René enerji fazlalığının ve *décrevelage*'ının (ölmeme) en kalıcı dönemlerini Port Lligat'ta, Homeros'a layık ve sadece bana ve Gala'ya ait olan yerde geçirdi. Mektuplarında yazdığına göre bunlar hayatının en güzel aylarıydı. Hayatı burada kaldığı süre kadar uzadı. Kesişçe hayatım onu etkiledi ve Port Lligat'ta bizimle birlikte olduğu süre içinde beni örnek alarak münzevi bir hayat yaşadı. Benden ve güneşten önce uyanıyordu ve günlerini zeytinlikte çırılçıplak geçiriyordu; yüzünü bütün Akdeniz'in en lacivert taşı gibi parlayan ve göğüne çevirerek. Beni herkesten çok sevdi, ama benim gibi "Zeytin" adıyla çağırdığı Gala'yı bana tercih ediyordu; eğer bir Gala, bir zeytin bulamazsa hayatının trajik biçimde noktalanacağını söyleyip dururdu. René, Port Lligat'ta şunları yazdı: *Les pieds dans le plat. La clavecin de Diderot* ve *Dali et l'antiobscurantisme.**

Geçenlerde Gala onu hatırlayıp diğer bazı genç çağdaşlarımızla kıyaslayarak derin derin iç geçirdi: 'Artık böyle

**Tabağın içindeki ayaklar, Diderot'nun Orgu ve Dali ve Karşıt-Belirsizcilik.*

gençler çıkmıyor!

İşte bir zamanlar A.E.A.R. denen birşey vardı. Crevel tehlike gösteren sağlıksız bir görünüme bürünmüştü. İdeolojik acılar ve tezatlarının afrodizyak ve yorucu fazlalıklarını derinleştirmek için Devrimci Sanatçılar ve Yazarlar Birliği Kongresi'nden daha uygun birşey bulunamayacağını düşünüyordu. Bir gerçeküstücü olarak, hiçbir şekilde ödün vermeksizin komünizmi kabul edebileceğimize dürüstlükle inanıyordu. Kongrenin açılışından uzun zaman önce grubumuzun dayandığı ideolojik platformun yıkılışını kanıtlarcasına, en bayağı hileler, en kötüsünden bir takım oyunlar oynanıyordu. Crevel komünistlerle gerçeküstücüler arasında, nefes kesen ve umutsuz uyuşmaların gerçekleşmesi umuduyla, hep ölüp yeniden doğarak gidip geldi. Her yeni akşam bir dram ve umut getiriyordu. En berbat kriz Breton'la aralarındaki onarılmaz kopuş oldu. Crevel ağlayarak gelip anlattı bunu bana. Onu komünist yöne teşvik etmedim. Gerçekte, kendimi yerleşik Dali taktiklerimi kullanarak ve bütün bu olanaklardan en yüksek akıldışı özsuyunu çıkartmak için her durumda mümkün olan en büyük sayıda çözülmez zıtlıkları kışkırtmaya yönelttim. Bu 'Giyom Tell - piyano - Lenin' saplantımın büyük, yenilebilir paranoyak'a -yani Adolf Hitler'e yerini bıraktığı zamandı.· Crevel'in hıçkırıklarına A.E.A.R. kongresinin sonuçlandırılması için tek kullanışlı ve olası yolun, Hitler'in yüzünün ve dolgun sırtının karşı konulmaz ve onunla politik düzeyde savaşılması için hiçbir engel bulunmamasını gerekli kılan bir şiirsel lirizmle elde edebileceğini savunan bir kararın çıkartılması olacağı fikriyle cevap verdim. Aynı zamanda Crevel'e Polycletus* kanunları hakkındaki şüphelerimi bildirdim ve Polycletus'un bir faşist olduğuna neredeyse emin olduğum sonucuna vardığımı da söyledim. René dağılmış bir halde gitti. Port Lligat'taki beraberliğimiz sırasında her gün kanıtlarını gördüğü için Raimu'nun dediği gibi, 'bir gerçeklik temeli'nin benim en gaddar çılgınlıklarımın derinliğinde yattığından arkadaşlarım arasında en emin olanıydı. Aradan bir hafta geçti ve ben keskin bir suçluluk duygusuna kapıldım. Crevel'e telefon etmem gerektiğini biliyordum, yoksa Breton'un davranışlarını onayladığımı düşünebilirdi; bu, Hitler lirizmini

* Eski Yunan heykeltraşı, İ.Ö.5. yüzyıl.

paylaşmamla kongreye katılmam kadar uzak bir olasılık olsa da. O hafta boyunca süren bekleyiş sırasında kongredeki sahne arkası dalaverelerı Breton'a Gerçeküstücü grubun raporunu okumayı bile yasaklamıştı. Onun yerine Paul Eluard'ın raporun çok hafifletilmiş ve küçültülmüş bir versiyonunu okumasına izin verildi. Bu günlerden sonra Crevel, parti sorumluluklarıyla gerçeküstücü grubun zorlamaları arasında harap olmuş olmalıdır. Sonunda ona telefon etmeye karar verdiğimde karşımda tanrısal bir kibirle konuşan garip bir ses duydum: 'Eğer Crevel'in bir arkadaşıysanız bir taksiye atlayın ve hemen buraya gelin. Ölüyor. Kendini öldürmeye kalkıştı'

Hemen bir taksiye bindim, ama onun bulunduğu sokağa varınca etraftaki kalabalık beni şaşırttı. Bir itfaiye arabası evin önüne park etmişti. Tipik Dalisel bağıntı kurmayla yangının ve intiharın aynı binada meydana geldiğini düşünerek intiharla yangın arasında bir ilişki kuramadım. Crevel'in, içinde bir sürü itfaiyecilerin olduğu odasına girdim. René bir çocuk oburluğuyla oksijen emiyordu. Yaşama bu kadar bağlı olan kimseyi hiç görmemiştim. Kendini Paris gazıyla öldürdükten sonra Port Lligat oksijeniyle yeniden hayat bulmaya çalışıyordu. Kendini öldürmeden önce sol bileğine üzerinde büyük ve okunaklı harflerle RENE CREVEL yazan bir kart tutuşturmuştu. O anda telefonu nasıl kullanabileceğimi tam olarak bilemediğim için mümkün olan en doğru ve uygun yoldan, ilk benim öğrendiğim ve Paris'i ayağa kaldırabilecek haberi verebileceğim yere, Crevel'in çok iyi arkadaşları olan Noailles Vikontu ve Vikontesinin evine dek koştum. Salonda Goya tablolarının siyah ve zeytin yeşili arka fonlarına karşı parıldayan parlak bronzlar arasında Marie-Laure, Crevel hakkında hemen o anda unutulan bir sürü gevezelikler etti. Kısa süre sonra intihara teşebbüs edecek olan Jean Michel Franz, onun ölümünden en fazla etkilenen kişi oldu ve sonraki birkaç günde büyük sinir krizleri geçirdi. Crevel'in öldüğü akşam bulvarlara çıkıp bir Frankenstein filmi izledik. Paranoyak-eleştirel yöntemime bağlı olarak izlediğim bu filmde Crevel'in ölüm tutkusu en küçük nekrofilik ayrıntıya kadar gösteriliyordu. Hatta Frankenstein'ın yaratığı fiziksel olarak da ona benziyordu. Dahası bütün senaryo yeni ankabilimizin düzmecebilimsel öngörüşü gibi. ölmek ve yeniden doğmak fikri üzerine temelleniyordu.

Savaşın mekanik gerçekleri, böylesi bütün ideolojik eziyetleri temizleyecekti. Crevel, yalnız ideolojik balık göllerinin saydam, ezilmiş ve Leonardosal girdaplarının kenarında açabilecek bir eğreltiotu filiziydi. Crevel'den beri hiç kimse diyalektik materyalizmi, mekanik materyalizmi, ya da başka birşeyi ciddi biçimde tartışmadı. Ama Dali, şimdi burada bildirir ki, gelecek günlerde aklın, o biçimsiz süslerini yeniden keşfettiğinde, monarşi, gizemcilik, biçimbilim ve nükleer ankabilim kelimeleri dünyayı yeniden sarsacaktır.

René Crevel, sana seslenıyorum: Crevel, yeniden doğ. Ve sen Kastil dilinde ve İspanyol usulüyle diyeceksin ki:

'Présent!'

Bir zamanlar A.E.A.R. denen birşey vardı.

1953

MAYIS

Port Lligat, 1. gün

Kışı her zamanki gibi New York'ta, giriştiğim herşeyde başarıya ulaşarak geçirdim. Bir ay Port Lligat'ta kaldık; bugün, geçen yıl aynı tarihe denk gelen günde yeniden günceme başlamaya karar veriyorum. Tatlı, yaratıcı bir ıstırapla yapmaya zorlandığım Dali'nin bir Mayıs'ına coşku içinde çalışarak başlıyorum. Bıyıklarım hiç bu kadar uzamamıştı. Tüm vücudum giysilerimle sarmalanmış durumda. Yalnızca bıyıklarım görünüyor.

2. gün

Sanırım bir insan için dünyadaki en hoş özgürlük, yaşıyor olmasında yatıyor; eğer isterse, çalışmaya gerek duymamasında.

Gündoğumundan geceye dek şunları çıkarıyorum: Beni bitkin ve gergin bir durumda bırakan böylesi yüce ve yakıcı güzelliğe ilişkin altı meleğin aritmetik yüzleri. Yattığımda, Leonardo'nun dolu dolu süren bir yaşamdan sonraki ölümü uzun bir çalışma gününün ardından gelen uykuyla karşılaştırdığı geliyor aklıma.

3. gün

Çalışmalarım sırasında ankabilimle ilgili sayısız düşler görüyorum. Radyoda Lépine Kongresi'ndeki bir buluşu dinlerken üçüncü kez doğmak üzereymişim. Alışılageldik boyama risklerine girmeden saçın rengini değiştirecek bir madde bulmuşlar. Karşıt elektrik yüklü mikroskobik bir toz, saçın renginin değişmesine yol açıyor. Gerekirse 'ankabilimsel' ütopyalarımın gerçekleşmesini beklerken saçımı siyahın en güzel tonunda tutabilirim. Bu güvence; özellikle her bakımdan yeniden gençleştiğimi hissettiğim bu ilkbaharda içimdeki en canlı, en çocuksu sevinçleri uyandırdı.

4. gün

Cadaquès'e giderken Gala bir koyun ağılı buldu. Yeniden düzenlemek istedi. Ve satın almak için çobanla konuştu.

5. gün

Zanaatçılığa* ilişkin kitabıma bir yazıt olarak şunu yazdım: 'Van Gogh kulağını kesti; siz de kulağınızı kesmeden önce bu kitabı okuyun.'. Bu günceyi okuyun.

6. gün

Herşey, iyi ya da kötü, yapılabilir. Resimlerimde de bu böyle!

7. gün

Beyninizin düşleyebileceği en şaşırtıcı görüntünün bir Leonardo ya da Vermeer'in zanaatkâr yeteneğiyle resmedilebileceği bilinc.

8. gün

Ressam, sen bir hatipsin! Resmini yap ve kes sesini!

9. gün

Perspektif ve çizim sanatı, estetiğin aritmeği ve renk bilimi, anatomi çalışmayı reddedersen bunun dâhi olmaktan çok, bir tembellik işareti olduğunu söylerim sana.

10. gün

Tembel başyapıtların üzerinde bir veba salgını.

11. gün

Eski ustalar gibi başla çizim ve resme. Bundan sonra kendine uyarı yap -her zaman saygı gösterecekler sana.

12. gün

Diğer ressamların kıskançlığı, başarımın termometresi olmuştur hep.

13. gün

Ressamlar, yoksul olmaktansa iyisi mi varsıl olun. Bu amaca ulaşmak için benim tavsiyeme kulak verin.

---

* *Sihirli Zanaatçılığın 50 Püf Noktası*, Salvador Dali, 1948 New York.

14. gün

Dürüstlükle resim yapın... namussuzca değil!

15. gün

Henry Moore, işte bir İngiliz beyefendisi!

16. gün

Braque -Voltaire ve Tanrı örneğindeki gibi- birbirimize selâm veriyoruz. Ama kesinlikle konuşmuyoruz!

17. gün

Matisse: Burjuva beğenisinin ve rastgele düzüşmelerin zaferi.

18. gün

Pierro della Francesca: Mutlak monarşinin ve saflığın zaferi.

19. gün

Breton: Böylesi küçük bir kabahat için haddinden fazla uzlaşmazlık.

20. gün

Aragon: Ne çok ***varımcılık***, ne kadar az varış!

21. gün

Eluard: Bu denli saf kalabilmek için o denli çok kargaşa.

22. gün

René Crevel: Bonapartçı Troçkizm ile kendini silbaştan renecrevelleştirecek.

23. gün

Kandinsky mi? Kaçış yok: Rus ressamı diye birşey olmaz. Kandinsky olağanüstü ***cloisonné*** mineli baston başları yapmış olabilirdi, tıpkı elimde taşıdığım Gala'nın bana Noel'de armağan ettiği gibi.

24. gün

Pollock: Soyut sanatın 'Marseillais'si. Kösnül ilk taşist Monticelli gibi o da havai fişeklerinin ve şenliklerin hülyalısı. Turner kadar berbat değil. Çünkü ondan da önemsiz biri.

25. gün

Afrika, Lapp. Breton, Latvian, Majorca ve Girit sanatının popülaritesi, çağdaş *kretenizmden* başka birşey değil. Çin'e özgü, o kadar; Tanrı biliyor ya Çin sanatını da hiç mi hiç sevmem!

26. gün

Çocukluğumun daha ilk yıllarında kendimi sıradan ölümlülerden ayrı tutan şirret bir düşüncem vardı. İşte o yüzden bugün başarılıyım ben.

27. gün

Birinci: Gala ve Dali.

İkinci: Dali

Üçüncü: Elbette ikimizi bir kez daha içine alan diğerlerinin tümü.

28. gün

29. gün

30. gün

Meissonier için en kötü an sona erdi.

HAZİRAN

1. gün

Bir hafta önce yaşamımdaki herşeyde, buna filmler de dahil, yaklaşık onikl yıl geride olduğumu keşfettim. Sözgelimi, onbir yıldır herşeyiyle, son derece, yüzde yüz hiper-Dalice bir film yapmayı düşünüyorum. Hesaplarıma göre bu film muhtemelen gelecek yıl çekilecek. Sonunda.

La Fontaine'in Kurt ve Kuzu masalının kahramanının tam karşıtıyım ben. Çünkü yaşamım boyunca, hatta gençlik yıllarımda, olay yaratacak pekçok şeyin üstesinden geldim. Şu anda neyi duyuruyorsam -sözgelimi, doğüşten sonra bir helikopterle gökyüzüne taşınacak bir boğanın önünde dansetmek zorunda kalacak gözüpek rahiplerin yer alacağı törensel boğa güreşim gibi- benden başka herkes o tasarının bir alınyazısı denli kesin bir şekilde -en şaşırtıcı yanı da bu ya- gerçekleşerek son bulacağına inanıyor.

Yirmiyedi yaşında Paris'e geldiğimde Louis Buñuel ile tarihe malolacak ortak iki film yaptım: ***'Le chien andalou'*** ve ***'L'age d'or'***.* O günden beri Buñuel tek başına çalıştı ve başka filmler yönetti; böylece kimin dahi olduğunu, kimin ***'Le chien andalou'*** ve ***'L'age d'or'***un temel aşamalarından sorumlu olduğunu halka göstermesi bakımından paha biçilmez bir hizmette bulundu bana.

Kendi filmimi yapacaksam, bunun başından sonuna dek, bir mucizeler silsilesi olacağından emin olmak isterim; olay yaratmayacak gösterimleri izleyerek kafa ağrıtmanın alemi yok çünkü. Seyircim ne kadar çok olursa, yakın bir tarihte 'Avida Dol-

---

* Endülüs Köpeği ve Altın Çağ (ç.n.)

lars' adıyla vaftiz edilen filmimin yazarına getireceği servet o kadar büyük olur. Gelgelelim izleyicisine olağanüstü gelen bir film için elzem olan, izleyicinin kendisine gösterilen mucizelere inanabilmesidir. Bu yüzden, herşeyden önce, basmakalıp ve cansıkıcı retorik kamera hareketleriyle dolu günümüzün itici sinema-gösterim ritmi terkedilmelidir. En sıradan melodramlarda bile kamera katili her yerde izleyip, hatta ellerindeki kanı temizlemek için banyonun içine kadar giriyorsa, insanın inanası gelir mi buna? İşte bu nedenle Salvador Dali, daha filmine başlamadan önce kamerasını hareketsiz kılmaya, İsa'nın çarmıha gerildiği gibi onu yere çakmaya özen gösterecek. Eylem görüntü alanı dışına taşarsa, ne yapalım! İzleyici gerilim içinde, zıvanadan çıkmış, derin derin soluk alarak, ayaklarını pat pat yere vurarak, kendinden geçerek veya sıkıntıdan patlayarak - eylemin görüntü alanı içine dönmesini bekleyecek.

Yeter ki çok güzel, ama bütünüyle konuyla bağıntısı olmayan bazı imgeler, sonunda gerçek amacı benim dâhiyane düşgücümün esiri olan Dali'ye özgü kameranın hareketsiz, sabitleştirilmiş, son derece durağan gözü önünden geçerek izleyicinin kafasını karıştırmasın.

Bundan sonraki filmim deneysel bir ***avant-garde*** filmin tam tersi olacak, özellikle de yürekler acısı çağdaş sanatımızın tüm klişeleri için itaatkâr bir boyun eğişten başka birşey olmayan, şu günlerde 'yaratıcı' denilenlerin. Gerçek bir öyküyü, sonradan ölen gövdesinin bir taşıma aracı olarak kullanıldığı, sevilen kişinin tüm simgelerini içinde taşıyan bir el arabasına aşık olan paranoyak bir kadını anlatacağım. Sonunda el arabası yeniden doğacak, ete kemiğe bürünecek. Bu yüzden filmimin adı ***'Etten Elarabası'*** olacak. İster entellektüel ister sıradan olsun, izleyicilerin tümü benim fetişist hezeyanıma katılmaya zorlanacaklar. Çünkü kesinkes gerçek birşey bu ve hiçbir belgesel nitelikli filmin üstesinden gelemeyeceği bir yoldan anlatılacak. Kategorik gerçekçiliğine rağmen benim yapıtım içinde gerçekten bazı olağanüstü sahneler olacak; sırf ağızlarını sulandırayım diye okuyucularıma bunların birkaçını aktarmadan edemiyorum. Başmeleğe özgü o en dakik ritme göre gelişen ağır imgeler dizisi içinde birbiri ardınca patlayan beş beyaz kuğu görecekler. Ku-

---

* Fransız ressam ve taşbaskıcı, 1849-1906.

ğular, içine önceden patlayıcı maddeler konulan gerçek narlarla doldurulmuş olacak, böylece kuşun organlarının patlayışını, ressam Eugène Carrière'i* üne kavuşturan akıcı belirsizlik ile tüyler, Mantegna'nın tablolarındaki gerçeklikle özdeş nar taneciklerı, kendi deneyim içinde, düşünüleceği gibi, birbirine toslayan ışık zerrecikleri halinde tüy bulutlarına çarpan nar taneciklerinin yelpaze biçiminde patlamasını saniyesi saniyesine izlemek mümkün olacak.

Ayrıca filmimde Roma'daki Trevi çeşmesini gösteren bir sahne olacak. Meydanın çevresinde bulunan evlerin pencereleri açılarak ve altı gergedan birbiri ardına suya düşecek. Her gergedan düştükten sonra, çeşmenin dibinden kara bir şemsiye yükselip, açılacak.

Başka bir sahnede Concorde Meydanı tan ağarırken gösterilecek; kamera çapraz kaydırmayla her yönden bisiklet üzerinde gelen ve belli belirsiz ama gene de Malenkov'un tanınabilecek resimlerinin olduğu levhalar taşıyan iki bin rahibi alacak. Ardından, tam bu sırada, Madrit'teki bir sokakta bir fili öldüren sonra da kesip parçalayan yüz İspanyol çingenesini göstereceğim. Hayvanın etsiz iskeletini bırakacaklar sadece, böylece eskiden bir kitapta okuduğum bir Afrika sahnesi gerçekleşecek. Bu noktada filin kaburga kemikleri görünecek, gözleri dönmüş olmalarına rağmen flamenko havaları söylemekten bir an bile geri durmayan iki çingene, en iyi sakatatları, yüreği, böbrekleri vs. kendilerine almak için hayvanın leşini delik deşik edecekler. Bıçaklarıyla bunlar için kavga etmeye başlayacaklar, o sırada olayın dışında kalanlar yani artık koskoca kanlı bir kafese dönüşen hayvanın içini vahşetle karışık bir keyifle dolduran içerdekileri arasıra yaralayarak da hayvanı parçalamaya devam edecekler.

Bu arada doktrinlerini Bizet'nin müziği eşliğinde eşsiz bir virtüözlükle söyleyen Nietzsche, Freud, Bavyeralı II. Ludwig ve Karl Marx'ın yer aldığı şarkılı bir sahneyi de unutmayacağım. Bu sahne Vilabertran Gölü kıyısında açılacak, gölün ortasında çok yaşlı bir kadın bir torero gibi giyinip, beline kadar suya girmiş soğuktan titreye titreye, saçları kazınmış dazlak başının üzerinde bir *'omelette aux fines herbes'* taşıyacak. Omletin her kayıp suya düşüşünde, bir Portekizli yenisini koyacak.

Filmin sonlarına doğru bir şamdanın küresel biçimini göre-

ceğiz; ardarda şişen, büzülüp genişleyen, sonra bezeklerle kaplanan, ardından solup yeniden parlaklaşan, sıvıya dönüşen sonra yeniden sertleşen v.s. Şamdanın küresel biçiminin, bu sade ve anlaşılabilir anahatlarını bir köpüksü maddenin biçimbilimsel başkalaşımlarıyla simgeleştirilen materyalist insanlığın tüm bu siyasi tarihine ilişkin özeti, yaklaşık bir yıldır düşünmekteydim.

Bu upuzun ve kılı kırkyaran inceleme, benim filmimde tamı tamına bir dakika sürüyor; gözlerini kapayıp, onları acı içinde avuç içlerine bastırarak güneşin egemenliğine boyun eğmiş bir insanın düşüne de cuk oturuyor.

Bunların tümünün üstesinden yalnız başıma gelebilirim -taklit edilemez tabii-, montaj yapmadan ve kesip biç- meden filmimi yaratmamı sağlayan gizleri elinde tutan Gala'yla ben eşsiz bir varlığım. Yalnızca bu giz bile eserimin gösterildiği sinema kapılarında sonsuz kuyruklar oluşturabilir. Çünkü, naif bilinçlerin beklentilerinin tersine, sadece bir dahinin eseri olmakla kalmayacak '***Etten Elarabası***', aynı zamanda çağımızın en tecimsel filmi olacak, çünkü daima herkesin dikkatini çeken tek bir özellik var - deha!

AĞUSTOS

1. gün

Çirkinliği dizlerimin üzerine yerleştirdim ve handiyse o anda bıktım ondan.

2. gün

Somut imgelere açız, susamışız hepimiz. Soyut sanat bir konuda hayırlı olacak: Bütün eldeğmemişliğini figüratif sanata yeniden kazandırmada.

3. gün

Tüm sayrılıkları iyileştirecek bir yöntem düşünüyorum; özellikle psikolojik olanları.

6. gün

Sanki tetanoza tutulmuş, acılar içindeymişim gibi kenetlenen çenemin arasından yaz, ağır ağır kayıp gidiyor, dağılıyor. Ağustos'un 6'sı oldu bile. Yeni birşeye başlamaktan korkuyorum; hani ***Corpus hypercubicus****'um öyle kusursuz ki, tipik bir Dali düşüncesi geliyor aklıma. Korkum, testislerin olmaması. Öte yandan, kenetlenmiş dişlerden bol birşey yok bende. Sonuç olarak bugün, öğleden sonra birbirinden apayrı ama gene de tutarlı iki şey üzerinde çalıştım: Biri Phidias'ın torsosundaki testisler; öteki de Phidias'ın aynı torsosunun göbeği. Sonuç: O anda korkum geçti! Bravo, bravo, Dali!

7. gün

Gaviota*'nın, Arturo Lopez'in yatının, Alexis ve dostlarıyla gelişi. Yataktan geç kalktım ve zeytin ağaçlarından bir orman gibi kıpraşan denize uzun bir dalış yaptım. Gözlerimi kapattığımda adete akıcı zeytin yapraklarının içinde yüzüyordum. Bir gece önce, teknenin yolda olduğunu biliyordum hani, her çeşidinden renk renk sularla kaplı bir deniz gördüm düşümde. İcat ettiğim bir radar yardımıyla bunları düzenleyip çok güzel bir resim haline getirdim. Bu günün an be an tadını çıkardım i-

---

* Chester Dale tarafından New York Metropolitan Sanat Müzesine bağışlanan *'Çarmıhtaki İsa!*

yice, bulduklarım şunlar: Bir zamanlar ana-babasının evinin terasını ya da caddeyi geçemeyecek kadar utanan o yetişkinle aynı kişiyim hâlâ. Son derece zarif kabul ettiğim hanımefendilere ya da beyefendilere dikkat ettiğimde, yüzüm hemencecik kızarırdı; sık sık başım döner, bayılacağımı hissederdim. Bugün süper kıyafetler içinde resimlerimiz çekildi. Arturo'nun üzerinde bir Acem kıyafeti vardı. Bir de yatının amblemi olan iri elmaslarla bezeli bir kolye. Ultra-Revizyonist, yani bendeniz, turkuvaz rengi, Türklere özgü bir pantolon giymiş, elimde bir başpiskopos tacı tutuyordum. Arkalığı kaplumbağa kabuğundan yapılmış, tepesinde altın bir hilâl bulunan XIV. Louis tahtırevanının kopyası bir koltuk içinde, üzerimde Türklere özgü o pantalonla huzura çıkarıldım. Tüm bunlar Gala'ya ilişkin o dirimbilimle, evimizin Katalan çiçekleri, iki yatağımız, Olot* mobilyaları, ve son derece ender bulunan bir semaver ile binbir geceye renk katan oryantal havadan dolayı. Doğu'ya yapılacak Katalan yolculuğu, kralların en beyazı Arturo Lopez'in bizi donatmaya geldiği evimizde kutlanıyor. Yemeğimizi (merkezi radarla kesin olarak saptanan) limanın tam ortasında, en kaliteli şampanyalar, elmaslar ve altın kaplamalardan oluşan bir koleksiyonun içinde yedik. Baron de Rédé'nin o güzelim yüzüğünün tasarımı Arturo tarafından yapılmıştı. Onu, megalomanyak düşlerimin birinde gördüğümü anımsıyorum.

Arturo'nun gidişinden yarım saat sonra Cadaqués'in kayaları Vermeer üslubunda yıkandı. Yine de Katalanların Doğu'ya geri dönmeleri gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenle ***Gaviota*** içinde Rusya'ya bir yolculuk önerdim. En son siyasi haberlerin** yayınlanmasıyla seksen kız beni karaya inerken görecek. Nazlanacağım. Onlar da ısrar edecekler. Sonunda ortaya çıkacağım ve muazzam bir alkış tufanı kopacak.

8. gün

Dünkü yemeği işkembemde hazmediyor; ertesi gün, yani Pazartesi için, yaşamımda ilk kez oluyormuş gibi eldeğmemiş bir işe hazırlık yapıyorum. Resim yapmaktan hiç böylesine haz duymamıştım. Denize girmek için Junquet'ye gidiyoruz, iyiden

---

* Figueras yakınlarındaki küçük kasaba. Gala buradan Port Lligat'taki evi için o döneme ait mobilyaların büyük bir kısmını satın almıştı.
** Stalin'in ölümü.

iyiye suyun keyfini çıkarıyorum. Resim tekniğim doğru yolda, yüzebiliyor olmam bile bunun kanıtı bir filozof için yüzmek kendi evlâdını öldürmekle birdir. İşte bu yüzden her yüzüşümde kendimi Giyom Tell'in yerine koyuyorum. Yüz Filozofun bir arada yüzdüğünü, Rossini'nin ***Giyom Tell*** ezgileriyle kulaçlarının ritmini yakalamaya çalıştıklarını görmek ne kadar güzel olurdu!

9. gün

Pazar gününün kusursuzluk yolu. Herşey ***daha iyi*** olmalı! Bu yaz Lopezes'i iki kez göreceğiz. Benim İsa'm en güzel şey. Daha az yorgun hissediyorum kendimi. Bıyıklarım heybetli mi heybetli. Ben ve Gala giderek daha çok seviyoruz birbirimizi. Herşey daha iyi olmalı! Her onbeş dakikada, çok daha berraklaşıyorum ve kenetlenmiş dişlerimin arasında kusursuzluğu daha çok hissediyorum! Ben Dali olacağım, ben Dali olacağım! Artık gün boyu düşüncelerimi besleyebilmek için düşlerim daha güzel, daha hoş imgelerle dolmalı.

Çok yaşa Dali ve Gala!

Üstün yapıtlar yaratmaya mı yazgılıyım, yoksa değil miyim?

Evet, evet, evet, evet, tekrar evet!

10. gün

Arturo Lopez'in bize verdiği kaplumbağa kabuğu arkalıklı sandalyeye bakıyorum. Üzerindeki küçük altın hilâlin tek bir anlamı olabilir: Bir yıl içinde Rusya'ya gitmeyi başaracağız, yoksa bu tahtırevan sandalye ne diye Port Lligat'taki odamıza gelip, orada dursun ki?

Bir fil avcısının fiziği, azmi ve nitelikleri var Malenkov'da. Komünizmi yok etmekle meşgulüz. Galatka, Rusya'ya gitmek için Cadillac'ı hazırlıyor; ***Gaviota*** da hazırlanıyor.

Ya Stalin, toptan geberen herif, kimin nesi!

Ya mumyası nerede?

11. gün

Resim işinde geri kaldığım için boş kalan her anı kullanmam gerektiğini hissederek tam çalışmaya hazırlanıyordum ki Gala bana, onunla bir defalığına Creus Burnu'na gelmezsem çok mutsuz olacağını söyledi. Yazın en sakin, en güzel günü ve Gala bundan yararlanmamı istiyor.

İlk tepkim bunun olanaksız olduğunu söylemek oluyor ama bu yüzden bir de onu mutlu etmek için kabul ediyorum. İnsan

meşgul olduğu zaman, hareketsiz kalmak bir lüks oluyor! Resim yapma arzum giderek daha da keskinleşecek ve daha şimdiden, resmimin başına gelen bu önceden kestirilmeyen gecikmenin, gizli bir yoldan sona ereceğini hissediyorum.

Tanrılara yaraşır bir ikindi geçirdik. Tüm bu kayalar, oluşum içindeki Phidias'ın torsoları. Akdeniz'deki en güzel belde Creus Burnuyla Tudela Kartalı arasında bulunuyor. Akdenizin heybetli güzelliği, ölümün güzelliğiyle ilintili. Cullaro ve Francalos'un paranoyak kayaları dünyadaki en ölü kayalar. İçlerinden tek bir tanesi bile canlı ya da gerçek değil.

Felsefi gezintimizden döndüğümüzde tam anlamıyla ölü bir ikindi yasamışız gibi geldi bize.

Bu tarihi günü şöyle anlatacağım: Büyük yumuşak suretlerin ülkesinden sert dönüş.

12. gün

Akşam, pekçok balon salıverilliyor havaya. Biri, Katalan köylüsüne benzetilmiş, neredeyse tutuşuyor, sonra boşlukta kayboluyor. Bir pire kadar küçüldüğünde, biri: "Hâlâ görüyorum" diyor; ötekilerse "Gitti artık!" diyorlar. Birisi onu hâlâ görebildiğini düşünüyor hep. Bu, içindeki herşeyin sonsuz boşlukta kaybolduğu için üzücü olan Hegel'in diyalektiğini çağrıştırıyor bana. Sınırlı boşluk, bize her geçen gün daha çok gereken bu işte.

Verona yeşili bir kayan yıldız görüyoruz, şimdiye kadar gördüğüm en büyük kayan yıldız bu; bana göre gözle en iyi görünen kayan yıldız, onu en berrak hatlara sahip, en sonlu yıldız olan Gala'yla kıyaslıyorum!

13. gün

Philips, Kanadalı genç bir ressam, bir Dali fanatiği. Onu bana bir melek gönderdi. Bir baraka içinde onun için bir stüdyo kurdum Gereksindiğim herşeyi büyük bir dürüstlükle çiziyor daha şimdiden; bu da benim daha az suçluluk duygusuyla canımın çektiği şeylere enine boyuna eğilmemi sağlıyor. Bu sabah, saat altıdan beri Philips evin altında, ondan yapmasını istediğim Gala'nın kayığını çiziyor.

Port Lligat kuru ve sarı. Arap susamışlığımdan, atavistik varlığımın derinliklerinden yükseldiğimi hissettiğim zamanlar, işte o zamanlar Gala'yı çok seviyorum.

14. gün

Gala'nın yüzüne dokunmaya korktuğum için nihayet resim yapabileceğim! Resim, anında, bir çırpıda, aykırı zemin renklerin belirgin hatlarla baklava biçimlerine girmesine yol açarak, araç haline dönüşmelerine zorlamak için hafif gölgelere renk tatbik ederek yapılmalıdır.

Gala'nın yüzünü tümüyle almalıyım, yüreklilikle.

15. gün

Bugün, öğleden sonra, Bakire Meryem Günü'nün tadını çıkarıyorum. Gök gürlüyor, yağmur yağıyor, yeterli ışık olmadığı için bıraktığım sol kalçanın üzerini boyamaya başlıyorum. Sonsuz yaşam için kesinliklerle dolu dogmaları bulma gereksinimi olduğunu düşündüm. Bunun, birgün beni razı edecek şeyi bulacağım. Bunun Raimondo Lulio'nun yapıtındaki şey olduğu seziyorum. Bu arada tekniğim öylesine alıp başını gidiyor ki düşüncelerimde bile, ölüm şakasına dayanamam. Çok ileri bir yaşta bile.

Geri çekilin ak saçlar! Ak saçlar, geri çekilin!

Dali'ye özgü meşhur sahansız yağda yumurtayı icat ettikten sonraki sonuç: şimdi 'sahanı olmayan anti-Faust'um' ben.

16. gün

Bu pazar, Gala'nın elâ, sualtı renkli gözlerini bulguladım, beni bütün gün kıpır kıpır hareketlendiren zeytin ağaçlarıyla aynı renk bu. Durmadan bu gözleri seyretmek geliyor içimden; Gradiva, Galarina, Leda, Gala Placida'nın, tablomdaki (bir metre kare boyutunda) başın adı Septembrenel olacak. Dünyadaki en şen şakrak tablo olacak. Resimleri kinayeli erdemleriyle yapmayı başarmak için öyle çok azmettim ki, bu mutlaka gürültülü, somut bir kahkaha tufanına yol açacak.

Philips kılıkırk yararak resmimi yapıyor. Bitirdiğinde yaptığı herşeyi bozmam gerekecek yalnızca.

İçimde kahramanca bir güç duyuyorum; hiçbir şeyden korkmayan biri olarak öleceğim bir gücüm olsun istiyorum!

17. gün

Bir hayli sakınarak küçük bir parça boya sürdüm sağ kalçaya, karıştırmak için birkaç renk ararken de resmin içine ediyorum. Dışarıdan, evin çevresindeki insanların, adeta cennetsi bir müzik gibi yükselen, hayranlık fısıltılarını duyuyorum. Ye-

niden giz olan en gizemli şey, benim yani dünyadaki en ünlü ressamın, bir resmin nasıl yapıldığını bilmemesi. Ancak gene de biliyor sayılırım, antik çağdakileri geride bırakacak bir tabloyu bir anda yapacağım. Phidias'in testisleri* üzerinde çalışıyorum, beni yüreklendirmesi için...

Tüh, keşke resim yapmaktan korkmasaydım! Ne var ki, sonunda, her fırça darbesinin mutlak'ı başarmasını ve resimdeki testislerin, bana ait olmayan testislerin, kusursuz imgesini vermesini istiyorum.

Ötekilere verdiğim öğütleri izlememi istiyor eşekler. Bu olanaksız çünkü ben bütünüyle farklıyım.

18. gün

Dışarı çıkar çıkmaz, skandal
ökçelerimin ardından gelir.
Don Juan
TIRSO DE MOLINA

Don Juan' gibi gittiğim her yerde skandal çıkıyor. Son İtalya seferimde bile, Milano'ya ayak bastığımda, bazı davetsiz kişiler, bulduklarını iddia ettikleri 'nükleer gizemcilik' sözcükleriyle ilgili bir dava açtılar.

Büyük bir yat içindeki maiyetiyle bir prenses beni görmeye geldi. Durmadan maître** diyorlar bana, oysa beni dahi yapan ustalığımın eşi benzeri görülmedik zihinsel bir şey olması.

Sessizlik! Yarın gece Phidias'ımın testislerinin, özellikle sol kolun olduğu yeri kusursuz bir şekilde boyamak için bana esin vereceğine inanıyorum.

19. gün

Phidias'ın testislerinin yardımıyla sol baldırın heybetli bir üslupta resmini yapıyorum. Kusursuzluğun; hemen yanındayım, enikonu uzaktayım demektir bu, kılpayı kaçırılan herşey gibi. Daha önce yapmadığım gibi yanında geçip gidiyorum.

Nükleer fizik konusunda uzmanlaşan birkaç genç bilim adamı bugün beni görmeye geldiler. Yine zehirlenmiş olarak uzayda fotoğrafları çekilen tuzun kübik billûrlaşmasını bana

---

* Dali, Çarmıha Gerili İsa'yı yaptığı yıl Phidias'tan esinlendiği bir erkek torsosunu yaptı.

** Fr. Üstat (Ç.N.)

yollayacaklarına söz vererek ayrıldılar. *Corpus hypercubicus* sorunu üzerinde tuz - yani maddenin, o yanmazlığın simgesi - Juan de Herrera* ve benim gibi azimle çalışmalı.

20. gün

Kendime bir kez daha söylüyorum -ama kendi kendime tekrar söylemediysem, bunu yapma işini kimin üstleneceğini de çıkaramıyorum- kendi kendime, yeni yetmeliğimden beri sırf bana Salvador Dali dendiği için herhangi bir şey için kendime izin verebileceğime inanmak konusunda yeterince hırçın olduğumu söylüyorum. Hep böyle davranmaya devam ettiğimden beri bunu becerdim ben.

Resmime bakarken, sol baldırdaki bir hatayı farkediyorum. Bu hata, alt kat boyasının birbiriyle karışma özelliklerine ilişkin sınırsız inancımdan kaynaklanıyor. Daha doğrusu, tüm yapmam gereken, kenarlar kusursuz biçimde kaynaşana kadar alt kat boyasını yaymak ve sıkıştırmak.

21. gün

Çok önemli: Renkler,kenarlarda yok olma derecesinde eriyebilir. Ortadan başlayıp uçlarda karıştırmak gerekiyor. Karışmamış ve işlenmemiş renklerden lekeler çıkmış ortaya.

22. gün

Kenetlenmiş ufacık dişlerimden kaçan, bugünün gizi şu: İnsan yazdan önce dörtnala atağa kalkılmayacağını bilmeli. Neredeyse özgürlük kalmayana dek dişlerimi kenetlenmiş olarak tutarım, benim için hava hoş ne var ki benden kaçacağını düşlüyorum hâlâ. Bütün gün, karanlık Herakleitos'un açık seçik bir düş görüp de, 'Zaman bir çocuktur' diye ileri sürdüğü o oyunu oynadı zaman. Bugün, zamanın uzay olmadan düşünülemeyeceği ifadesiyle hepsi doğrulandı.

Misket üzümleri yiyoruz. Kulağın yakınında tutulan üzümün bir çeşit müzik yaratacağını düşünmüşümdür hep. Bu yüzden, yemeklerden sonra salkımdan bir üzüm tanesi koparıp onu sol kulağıma yerleştirme alışkanlığım vardır. Bu serinlik çok hoşuma gidiyor ve şimdiden, bu zevkin gizeminin nasıl yararlı kılınabileceğini düşünüyorum.

---

* Escurial'ın İspanyol mimarı, *Kübik Form Üzerine Söylev*'in yazarı; Dali'nin *Corpus Hypercubicus*'na ilham vermişti.

23. gün

Bugün Barselona'ya gidiyoruz, Serge Lifar, M. Bon ve Baron Rothschild balem için modeller getirecek. Umarım müzik gerçekten berbat olur. Rothschild'in uydurduğu hikâye hava. O yüzden Bon ve Lifar'ın kayıtsız şartsız desteklerinden emin olarak Dali'ye özgü üstün yaratıcılığı tekbaşıma icra edebilirim*.

Oraya giderken, sürekli artan popülaritemin keyfini yaşıyorum.

24. gün

Gala'yla adeta bir balayı yaşıyoruz. İlişkilerimiz, öncekilerden çok daha düşsel, içimde, hâlâsı yaşamımı hepten bir başyapıt haline getirmek için henüz elde edemediğim o cesaretin yaklaştığını hissediyorum. Bir an bile kahraman olmaktan geri durmadığım zaman, işte ondan sonra bunu elde edeceğim.

Barselona'da Lifar'ı gördüm. Orasını, ardından sıcak su pompalarının olduğu sahnemi bulguluyorum. Pompalar şiştiğinde, mumlarla bir masa çıkarıveriyorlar ortaya. Masanın üzerine sekiz metre uzunluğundaki gerçek Fransız ekmeğimi koyacağım.

25. gün

Port Lligat'a döndüm. En duyarlı zevklerle paletimi hazırlarken mideme ve karnıma kramplar giriyor, saplanıp kalıyorlar ve uyutmuyorlar beni. Bu olayın bir Tanrı vergisi olduğunu hissediyorum. Başıma gelen bu gecikme, ***Corpus hypercubicus***'umu bitirmeye zorlayacak beni.

26. gün

Yağmurlu bir gün. Kramplarım geçiyor. Öğleden sonra hep uyuyorum, yarınki çalışmama hazırlanıyorum. Tüm bu gecikmeler kesinkes kusursuz. Ev sümbüller ve harika renklerle dolu. Şu anda yataktayım ***El gatito banito***** mırlıyor ve tıpatıp barsaklarım bozukken çıkan seslere benzer bir gürültü koparıyor. Bu iki akıcı ve eşzamanlı ses bana son derece büyük hazlar veriyor. Ağzımın köşesine yapışan salyayı duyumsayarak uyuyakalacağım.

---

* Dali, **Sacre de l'Automne**'a, Henri Sauguet'in müziğine gönderme yapıyor.
** Küçük şirin kedi.

Kuzey rüzgarı esiyor ve üstün resmime *Corpus hypercubicus*'uma kavuşmak için cennetsi bir sabah ışığının keyfini çıkaracağımı haber veriyor.

27. gün

Bravo!

Yüce Tanrının bağışladığı bir armağan bu hastalık! Hazır değildim. ***Corpus hypercubicus***'umun karın bölgesini ve göğsünü yapmaya kalkışacak kadar iyi değilim. Sağ baldır üzerinde çalışıyorum. Midem iyi olmalı, dilim çok çok çok temiz olmalı. Yarın, arındırılmayı bekleyen Phidias torsosunun testisleri üzerinde çalışacağım. Sonra da alt kat boya içinde merkezden kenarlara doğru kusursuzca karıştırmasını öğrenmeliyim.

28. gün

Teşekkürler Tanrım, bu bağırsak illetini bana gönderdiğin için! Vücut dengemde eksik olan buydu işte. Eylül, Eylüllemeye başlayacak. İnsanlar kilo alıyor, gelgelelim Temmuz ayında intihar etmeye kalkışıyor, deliriyormuş istatistiklere göre. Barselona'ya bir tartı takımı ısmarladım. Kaç kilo geldiğimi öğrenmeye başlayacağım.

Gala ve Juan, ***el gatito bonito***'ya sarı tüylü bir kaptan şapkası giydiriyorlar ve onu Barselona'dan getirdiğimiz değirmi bir taştan yapılan beşik içinde uyuması için eğitiyoruz. Alacakaranlık ve ayın doğuşu, kediyle benim midemin senfonik miyavlamalarıyla aynı havada, iç organlara ve aya özgü bu ahenk, bana ***Corpus hypercubicus***'umu nasıl değişmez ve bozulmaz kılacağımı gösteriyor. Midemin ve beynimin bozulmaz kalıbı içine dökülecek.

29. gün

Ürkü! Ateş yükseliyor, öğleden sonra beni yatmaya zorluyor. Midem guruldamıyor artık, kedi de hiç mırlamıyor. Bu önemsiz ateşi yanardöner, ebemkuşağı gibi renkli birşeymiş gibi 'görüyorum'. Yoksa hastalığımın ebemkuşağı mı bu? Son birkaç gündür sesleri çıkmayan kumrular* ötüşüyor, tıpkı kurban olmak

---

* Çapraz ahşap merteklerle örtülü bir güvercin yuvasında Dali 20 kadar kuş besliyor.

için İshak'ın yerine geçen kuzununki gibi hastalığımdan ve gürültücü midemden bunları teslim alıyorlar.

Jones ve Foix ile birlikte beni görmeye gelen Andrès Sagara'ya bir yasemin verdim. Hümanist, ozan Carlos Ribas'ın onuruna uzun mu uzun bir şölene katıldık. ***Sardañas*** çaldılar. Carlos Ribas, tüm yaşamını bu ülkenin antik çağda neyi temsil ettiğini bir türlü anlayamadan Yunanistan'ı inceleyerek geçirdi. Çağımızın bütün hümanistleri gibi *.

30. gün

Tanrıya dua ediyorum: Hastalığım geçti. Kendimi arınmış hissediyorum. Öbür gün yeniden ***Corpus hypercubicus***'uma başlayabileceğim.

Dali'ce bir düşünce var kafamda: Dünyanın doymak bilmediği tek şey taşkınlıktır. Antik Yunanistan'ın öğrettiği yüce derstir bu; bize ilk kez Friedrich Nietzsche tarafından gösterildiğine inandığım bir ders. Çünkü Apolloncu ruhun Yunanistan'da en yüksek evrensel düzeye vardığı doğru ise, Dionysoscu ruhun aşırı ve taşkın olan herşeyi aştığı çok daha doğrudur. Trajik mitolojilerine göz atmanız yeter. Gaudi, Raimondo Lulio ve Juan de Herrera'yı bu nedenle seviyorum: Tanıdığım en taşkın insanlar oldukları için.

31. gün

Bugün, yaşamında ilk kez Salvador Dali o meleklere özgü tezcanlılığı, coşkuyu duydu içinde - kilo aldı.

Sabah, bacadan odamıza giren bir güvercinin kanat çırpışlarıyla uyandım. Bu olay sadece bir rastlantı değil. Midemin gurultularının gerçekten dışsallığının işareti. Kuşların ötüşleri özsezilerimi doğruluyor: Kendimi içeriden dinlemek yerine, dışarıdan dinlemeye başlıyorum.

Gala'yla benim kendimize bir dışarı inşa edeceğimiz an geldi çattı. Melekler arasında herşey 'dışarıdadır'. İnsan, onların dışarıları dışında algılayamaz.

Dali'nin ruhunun tensel-iskeleti bugün başlıyor.

---

* Dali güncesinin kenarına aynı gastrit hastalığının dokuz yıl sonra yine aynı tarihte başına bela olduğunu yazmıştır. Anımsayacağımız gibi dokuz rakamı, kusursuz kübik figürdür.

Daisy Fellowes, Arcachon'dan alınmış kırmızı güzel pantolonlu bir beyefendiyle birlikte yemeğe geldi*.

* Dokuz yıl sonra Dali, güncesinin kenarına tamamen farklı bir el yazısıyla notlar düşecektir: '62 yılıyla aynı anda sibernetik makinalar içeren duvarlar inşa etmeye karar verdim, çünkü bundan böyle beynimi ne kafamın ne de evimin içinde tutabiliyorum. Duvarları evimin dışına öreceğim, 53'te geçen bağırsak gurultularıyla dolu yıllar yerine, iş görecek olan -bir merkez etrafındaki dönüşlerinin entestinal özellikler taşıdığı sanılan- benim beynim'.

EYLÜL

1. gün

Eylül, Gala'nın gülücüklerinin, kan yuvarlarının Eylül'ü olacak. ***Corpus hypercubicus*** da Ekim. Ama Eylül ayı -hepsinden öte- son derece Gala'ca olmalı.

İsa'nın göğsünün üst bölümünün resmini yapıyorum. Çalışırken hiçbir şey yemiyorum. Bir parça pilav atıştırıyorum o kadar. Gelecek yaza resim yapmak için süper beyaz bir takım elbisem olacak. Gitgide temiz biri oluyorum. En sonunda geriye sadece kulağımın ardındaki yasemine karışan, ayaklarımın heybetli ve zor algılanan kokusu kalacak.

2. gün

İlerliyorum. Yeni teknik kaynaklar buluyorum.

Bugün öğleden sonra tanımadığım bir beyefendiyi görmek istemedim, gelgelelim Port Lligat üzerine çöken alacakaranlığın tadını çıkarmak için evden çıkarken o beyefendinin ne olursa olsun beni görmek umuduyla hâlâ beklediğini görüyorum. Konuşuyorum onunla; balina avcılığı yaptığını öğreniyorum. O anda, bana bu memelinin birkaç omurgasını göndermesini rica ediyorum hemen. Son derece özenle, bunu yapacağına söz verdi.

Herşeyden kendimce yararlanma kapasitem sınırsız boyutlarda. Bir saatten az bir süre içinde, balina omurgaları için altmışiki değişik kullanım düşündüm. Bir bale, bir film, bir resim, bir felsefe, tedaviye yönelik bir dekorasyon, büyülü bir efekt, sanrı verici etkisi olan bir yöntem -bu hem kısa boylularla ilgili, hem de sözümona büyüklük fantazyalarından dolayı psiko- lojiyle-, biçimbilimsel bir yasa, insan boyutlarını aşan oranlar, yeni bir işeme yöntemi, bir fırça. Bunların hepsi bir balina omurgası biçiminde. Daha sonra, çocukken Puerte de Llansa'ya* görmeye gittiğim çürüyen bir balinanın belleğimde bıraktığı koku duyumlarını anımsamaya çalışıyorum.

O kokuyu yeniden duyduğum anda, kapanmış gözlerimin ardında tam bir hipnoz durumunda yavaş yavaş oğlunu kurban

---

* Costa Brava'da, Cadaqués'in kuzeyinde küçük bir liman

eden İbrahim'e benzeyen bir görüntü algılıyorum. Bu görüntünün rengi balina-grisi; adeta, denizde yaşayan bir memelinin etlerinden kesilip çıkartılmış.

La Belle Hélène'den bir ezgiyle uyuyakalıyorum. ***La Belle Hélène*** ve balina sözcükleri fonetik olarak bilinçaltımda birbirine karışıyor.

3. gün

G. Kontu, tipik bir Dali kahramanı, şöyle dedi: Birisi davet edilmeyenler için balolar düzenliyor. Cuevas Marki'sinin balosuna gelmem için ricada bulunan bir hayli telgraf aldıysam da, Port Lligat'ta kalacağım, gelgelelim her zaman dakik ve tetikte olan gazeteler Biarritz'de bulunuşum konusunda hâlâ yorum yapıyorlar. En başarılı balolar, bunlara katılmayan insanların sözünü ettikleridir. Dali'nin olmadığı balonun sahansız sahanda yumurtası Dali'dir.

Akşam, Gala resimlerim karşısında duyduğu hayranlıkla sarsılıyor. Mutlu mutlu yatıyorum ben de. Sapkın düşlerle dolu gerçek yaşamımızın mutlu sahneleri. Sevgili Eylül, güzel resimler süslesin bizi. Teşekkür ederim Gala! Senin sayende ressam oldum. Sen olmasan, yeteneklerime inanmazdım! Elini ver bana! Şu bir gerçek; seni gittikçe daha çok seviyorum.

4. gün

Yaşından sözeden bir balıkçıyla laflarken, birden ellidört yaşımda olduğuma karar veriyorum*. Siesta'm boyunca acılar içinde kıvranıyor, bu arada kendi kendime geriye doğru sayabileceğimi söylüyorum. ***Gizli Yaşam***'ımın yayınlanışından sonra, babamın bana, yaşına fazladan bir yıl eklemişsin, dediğini bile anımsıyorum. Kırksekiz yaşından daha büyük olamam öyleyse!

Geride kalan bu yıllar -elli üç, elli iki, elli bir, elli, kırkdokuz- bana büyük bir huzur veriyor ve o saat, ***Corpus hypercubicus***'umun göğsünü düşündüğümden bile daha iyi resimleyebilirim. Şimdi yeni bir teknik deneyeceğim: Yaptıklarımın tümüyle mutlu olacağım, Gala'yı da mutlu edeceğim, böylece herşey bizim için daha iyi olacak. Eskisinden daha sıkı çalışacağız!

Tüm sorunlar ve siz, ak saçlar, geri çekilin!

Çılgın alet'im ben - ne yumurtası, ne de sahanı olan!

---

* 1904'te doğan Dali o tarihte kırkdokuz yaşındaydı.

5. gün

Gelecek yıl dünyanın en iyi ve ***en hızlı*** ressamı olacağım.

Çok akıcı, yarı-saydam bir boyayla resim yapılabileceğimi düşünmüştüm ama bu bir işe yaramadı. Kehribar bütün sıvı boyayı emiyor ve herşey sarıya dönüyor.

6. gün

Her sabah uyandığımda yüce bir keyif duyuyorum; ve bugün ilk defa bu keyfin, Salvador Dali olma keyfi olduğunu keşfediyor, merak ve şaşkınlık içinde bu Salvador Dali'nin bugün ne gibi dâhiyane yapıtlar üreteceğini merak ediyorum. Ve her gün diğer insanların Salvador Dali ya da Gala olmadıkları halde nasıl olup da yaşayabildiklerini anlamakta zorluk çekiyorum.

7. gün

Hiper-küresel Pazar. Gala ve ben, Arturo, Joan ve Philips'le ta Portolo'ya kadar gittik. Blanca* adasına Yılın en güzel günü.

Galatea, saflık perisi ve devâsa deniz jeolojisi yani Gala, bir sonraki üstün resmimin Rafaelvârî nükleer dürtüsü içinde ağır ağır ama kaçınılmaz bir şekilde biçimleniyor.

Akşamleyin Paris'ten bir fotoğrafçı beni görmeye geliyor. Joan Miro'nun herkesi düşkırıklığına uğrattığını söylüyor bana. Renklerinin üzerinde ütü yapıyormuş gibi tablosunda çok fazla fırça darbesi kullanıyormuş. Soyut ressamların sayısı binleri buldu. Picasso birkaç ay içinde epeyce yaşlandı.

Hava gittikçe güzelleşiyor. Yatmadan önce Galatea koskocaman bir bademli ringa balığı yiyor. Paris'te üst-varoluşçu sanatsal palavra tam bir çöküş içindeyken, bu Pazar gününün de katıksız Rafaelci, Galacı ve Dalici, deniz jeolojisine özgü koca bir şekerli yumurtayla sona ermesi gerekiyordu.

8. gün

Nihayet Gala'nın yüzünün resmini en iyi biçimde yapıyorum.

9. gün

Sarı elbise üzerinde, gayet kararlı, çalışmaktayım.

Akşam, Margarita Alberto, Dionisio ve karısı yemeğe geldiler. Gala'nın boynunda mercan bir gerdanlık vardı. Margarita, Cuevas Markisi'nin balosundan, İrlanda Prensi ile Yugoslavya Kralı arasındaki olaydan sözedip durdu. Daha sonra ölüm

---

* Creus Burnu'nun karşısında küçük bir ada.

üzerine konuştuk. Bir tek Gala ölümden korkmuyor. Bir daha yanımda olmazsa ben nasıl yaşarım diye kaygılanıyor yalnızca. Dionisio, utana sıkıla Calderón'un, **Bir Düştür Yaşam**'ından parçalar okuyor. Kafasında örtülü bir düşünce, hatta belki bir umut var. Bu yapıtın yazarının kendisi olduğunu, dahası kendisinin José Antonio'ya çektiğini zannediyor.

Geç bir vakitte yattık, uyku tutmadı beni; bu da bana ***Corpus hypercubicus***'umun kolunun resmini ertesi gün bir kere daha yapma cesaretini veriyor. Dostlarımın ziyareti, sonbaharın yumuşak gölgeleri gibi oldu. Gitgide Salvador Dali ve Gala'nın çevresindeki herşey görünmez oluyor. Yakında çağımızın biricik gerçek ve aşkın varlıkları olacağız. Dionisio, bir Çinli kılığı içinde yağlıboya portremi yaptı.

Cuevas balosu, kılık değiştirmiş hayaletlerin bir gölgesi gibi geçti. Şimdiden yalnız Gala ve Dali'nin üstünde yokedilemez bir mitoloji var. İkimizi öyle çok seviyorum ki...

Bir soytarı resmi yapmak her zaman yasaktır.*

10. gün

Şunu unutmayın... iyice sıkıştıran bir kehribar nemlendirin; neftyağında çözülmüş kehribar. Bugün hatanız çok fazla kehribar kullanmanızda. Uzun, ince, küçük bir fırçayı sıvıya bandırın. Tablonuzu lekeler olmaksızın kaplayacaksınız çünkü lekeler madde fazlalığından olur ve köşeleri boyamak zordur oysa sıvıyı istediğiniz gibi kontrol edebilirsiniz. Can alıcı noktaları boyamak için sıvı, gayet sıvı renkler gereklidir; üstün dokunuşlar için.

Hava değişti. Yağmur yağıyor, rüzgar esiyordu. Hizmetçim, ben seyrederken, bir ***galateau*** (kek için kullanılan sözcük, ***gâteau*** ve Gala) hazırlıyor. Müthiş resim yapabilmek için gerekli herşeyi bilmenin eşiğindeyim. Yakında herkes alkışlayacak: 'Dali'nin yaptığı resim olağanüstüdür!'. Bunu, Gala'nın bana sunduğu sabır ve dengeye borçlu olacağım, ***Corpus hypercubicus***'uma ve içlerinde üstün değerler gördüğüm Phidias'ın testislerine borçlu olacağım kadar.

---

* **'Gül, Soytarı, Gül'** , yıllardan beri hazırlanan bir denemenin adı. Dali, bir izleyici kitlesi içinde en iyi kahkaha ve heyecanı veren mekanizmanın, kafasına maddi ya da manevi bir darbe yiyen soytarınınki olduğunu göstermek istiyor. **Mavi Melek**'in sonuna bakınız.

11. gün

Bir kez daha sol baldır üzerinde çalışıyorum. Kururken yine leke bırakıyor. Lekenin patatesle çıkarılması lazım, sonra da ovalamadan, donuk renkte bir tabaka atıp yumuşatmadan yeniden aşırı-kübik tarzda resmetmem gerekecek.

12. gün

Giderek düzelen sarı elbise üzerinde çalıştım yeniden. Eşsiz bir şey oldu bugün! Yaşamımda ilk defa bir sanat galerisini ziyaret etmenin gerçek ve dirimsel dürtüsünü duydum içimde.

13. gün

Ömrüm boyunca hep iyi resimler yapsaydım, hiç mutlu olamazdım. Goethe'nin Roma'ya vardığında 'Nihayet dünyaya geleceğim' diye haykırdığı o olgunluk durumunda gibiyim sanki.

14. gün

Seksen kız, stüdyomun penceresinde boygöstermemi istiyor benden. Beni alkışlıyorlar, ben de bir öpücük yolluyorum onlara. Kendimi, Chaplin'lerin en zarifi gibi hissediyorum. Pencereden çekiliyorum, kafam yeni olmayan düşüncelerle dolu: 'Çok güzel resim yapmasını bilmek için en azından ne yapılabilir?

15. gün

Elli yıldır Cadaqués'e gelmeyen Eugenio d'Ors, yanında dostlarıyla beni görmeye geliyor. Cadaqués'li Lydia'nın* efsanesinden fırlamış biri. Her ikimizin de bu konuyla ilgili kitaplarının eşzamanlı çıkması mümkün tabii. Gene de belli belirsiz estetik ve sahte Platoncu kitabı, benim 'iyi kök salmış' Lydia'mın daha çok parıldamasını ve aradaki farkların daha iyi ortaya çıkmasını sağlar sadece.

16. gün

Geç bir vakitte uyandırıyorlar beni. Yağmur sicim gibi yağıyor, ortalık öyle karanlık ki resim yapmam mümkün değil. Eylül ayındaki teknik başarısızlığımı düşünüyorum. Elbiseleri eskisinden daha iyi boyuyordum, o sırada, mutlak kusursuzluğa duyduğum şeytani istekle, kehribar emmiş yüzeyler üzerinde hemen hemen hiç boya olmaksızın boyamayı dahi denedim. En

---

* **Gizli Yaşam**'ında Dali, babasının evinden kovulduğu zaman kendisini ve Gala'yı evine buyur eden bu Katalan'lı, kadının öyküsünden söz etti. 'Kök Salmış' Lydia, gençliğinde bir kez gördüğü Evgenio d'Ors'u düşsel bir aşkla sevmişti.

büyük ustalığı, maddesizleştirme eyleminin âzâmi özünü uygulamak istedim. Sonuç felâket oldu. Bir saatliğine, boyadığım alan harikaydı; gelgelelim kurumaya başlayınca kehribar, boyalı bölümü emdi ve hepsi koyu kehribar renginde dönüşerek lekelerle doldu. ***Corpus hypercubicus***'umun kararması, bugün, yani, Eylül'ün 16'sında kurşuni yağmur bulutlarının ortaya çıkmasıyla aynı ana rastladı. Yaşamımın bütün bir öğle sonrasını kararttılar. Ne var ki akşama doğru hatalarımın en özgün kaynağının ne olduğunu anladım. Bu hataların keyfini çıkardım. Gala, yeniden boyamadan önce bir patatesle ovalayarak her- şeyin düzeltilebileceğini biliyor. Bir anlık başarısızlığım sayesinde resim tekniğimin bütün gerçeklerini keyifle ortaya çı- karıyorum. Derken, bir süre daha işlediğim günahın tadına varıyor, sonra da bir anda gayet göreceli, enikonu gerçek birşey -adını vermek gerekirse, bir patates- getirmelerini istiyorum. Masama koyduklarında, Goethe gibi derin bir soluk veriyorum. Nihayet dünyaya geleceğim!.

Ürkünç, fırtınalı bir günde dünyaya gelerek başlamak güzel!.

17. gün

Elbiseleri ve kolların gölgelerini boyuyorum. Geçenlerde Meksika'da bir adam ardında yüzbir tane öksüz bırakarak yüzelli yaşında öldü. Ondan daha uzun yaşamayı isterdim! Belli başlı bilimlerin (ve tabii Tanrı'nın da yardımıyla) yaşamı tam anlamıyla uzatmalarını bekliyorum hep. Bu arada, dün başıma gelen 'yeniden dünyaya gelerek başlamak' düşüncesi dayanmanın bir yolu daha şimdiden. Belleğin dayanıklılığı, ömrümün pelte saati, beni tanıyor musunuz?*

Gala, Joan'la beraber Barselona'ya gitti. Ucuna kara ipek çoraplar -New York'taki resmi akşamların çorapları- raptedilmiş uzun çubuklarla silahlanmış, balık avlamaya gidiyoruz yarasaların o alacakaranlık semalarında.

İyi akşamlar Gala, sana nazar değmesin diye tahtaya vura-

---

* Bay ve Bayan Reynold Morse'un elinde bulunan Dali'nin yaptığı çok ünlü bir tabloyu ima ediyor. Bu konuda Dali şu tanımı yapmış: 'Tamamen hareketsiz geçen yirmiyıldan sonra, pelte saatler dinamik bir biçimde dağılırken kromozomlar benden önceki Arap atavizmlerinin kalıtsal görevini devam ettiriyorlar.'

cağım. Sen demek ben demek; Sen, gözlerimin, gözlerinin gözbebeğisin.

18. gün

Bir elektrikçi ***Corpus hypercubicus***'umu görmeye geldi. Şaşkınlıktan nutku tutuldu, sonra da 'Cristu!' diye haykırdı. Katalan dilinde en üstün derecenin, kategorik ve okkalı bir küfürün karşılığı bu sözcük.

19. gün

Eskisinden daha güvenle elbisenin büyük bir bölümünü boyuyor, ***Corpus hypercubicus***'umun cinsiyetini örten bez parçasını çiziyorum. Elektrik akımındaki tüm bu mendebur aksaklıklara rağmen.

20. gün

Sol gölgesiyle kübün üstkat boyamalarını yapıyorum. Akşam olunca, önceki gün çizdiğim şeyi -yani, ***Corpus hypercubicus***'un cinsiyetini örten bez parçasını- boyuyorum. Yataktayım. Birkaç arkadaşıyla Gala karides avına çıktı.

21. gün

Nature dergisinin (1880 tarihli) eski bir sayısını açıp, yüzde yüz Dalice bir hikâye okuyorum. Kılıç yutan bir adam arkadaşlarıyla katıldığı bir eğlence sırasında, midesine inen bir çatalla hasta düşmüş. Doktor Polaillon adında biri, başarılı bir ameliyatla çıkarmış çatalı. Çatal değil de bok olsaydı, bu hikâye yüzde 200 Dalice olacaktı. Olabildiğince somut bir biçimde, bütün yorucu ayrıntıları koruyarak şu satırları yeniden yazıyorum.

'24 Ağustos'daki oturumda Dr. Polaillon tarafından Tıp Akademisine çok ilginç bir bildiri sunuldu. Burada ondan bazı alıntılar veriyoruz:

'Dün bir midenin içinden kazıyarak çıkardığım bokları Akademi huzuruna çıkarıyorum. Hastanın adı Albert C — , yirmibeş yaşında, büyü ve gözbağcılık işini icra ediyor ve Arap bir kız arkadaşıyla dışkıbilim konusunda uzmanlaşıyorlar. Bu ayın 8'inde Luchon'da dostlarıyla eğleniyor, bu arada envai çeşit kuru bok yutuyordu. Bunlardan biri yemek borusuna takıldı, boğulmak üzereyken Albert C — derin derin soluk aldı ve bayıldı. Nefesini eski durumuna getirdikten sonra defalarca parmaklarını

yutağına kadar sokup boku almaya çılıştı. Ama nafile. Bok ağır ağır yemek borusundan aşağı indi ve mideye geçti. Ardından görülen tek şey, yutak ve yemek borusu cidarlarının yırtılmasıyla çıkan bir parça kanlı balgam oldu. Ertesi gün dışkılama egzersizlerine devam etti adam. Birkaç gün sonra üst-karın boşluğunda bir ağrı duydu ve pek çok doktora başvurdu. Dr. Lavergne Paris'e gelmesini salık verdi ve incelikle benim tedavi etmemi önerdi. Olaydan altı gün sonra, Ağustos'un 14'ünde Pitié Hastanesinde benim hastam oldu.

Albert C — nin boyu ortalamaların üzerindeydi. Kasları gelişmiş, ama kol ve bacakları epeyce çelimsiz kalmıştı. Karın dümdüz, hiç yağ tabakası yok; deri altında karın kaslarının şiştiği ve berelendiği görülebilir. Cinsel organı son derece küçük ama şehvetten payını aldığı için iğrenç bir durumda. Bokun yuvarlak ucu sayesinde midesine girdiğini ve onu midesinin üst kısmında hissettiğini açık açık anlattı. Dediklerine göre, eğik bir durumdaymış, göbek kısmından biraz daha yukarıdan geçen bir hattı izleyip sol alt bölümden sağ üst bölüme doğru ilerlemiş. Keskin uçları sol hypocondrium'a, yuvarlak uçları da sağ hypocondrium içinde, göbek kısmına alttan ve dışardan sızarak, gizlenmiştir.

Bu bok olağanüstü sert ve iriydi. Hasta, midesi boşken ağrı duyduğunu farketmişti. Sonuç olarak ağrısını azaltmak için sık sık yemek yemek zorunda kalmıştı. Bu arada, mide ve barsaklar normal olarak görevlerini yapıyorlardı. Kan tükürme veya kusma yoktu. Yemek borusuna madeni bir bizle sonda yapılması hiçbir sonuç vermedi. Bay Collin tarafından hazırlanan bu sonda, bizin mideye yerleşen yabancı maddeye değmesiyle hastanın kulağına çok belirgin bir ses gönderecekti. Bu aletle hiçbir ses duyamadık, o yüzden de midedeki bokun varlığından kuşku duymaya başladık. Yemek borusuna yapılan sondanın hastada yol açtığı acı ve ağrılar da bu kuşkuları doğru çıkarıyor gibi. Bok yutmaya alışmış bir insanın küçük bir yemek borusu sondasından bu denli çok acı duyması mümkün olamaz.

Kuşkularımdan kurtulmak için Bay Trouvé'den yardım istedim; Trouvé, her zamanki tezcanlılığıyla, dokulardaki dışkısal maddenin varlığını ortaya çıkaracak bistürisinin üzerine yerleştirilen bir elektrikli sinyal düzeneğinin yardımıyla yutak borusuna sonda yaptı.

Sonda nihayet mide içine ulaştığı zaman, ben, Bay Trouvé ve asistanlarımdan biri elektrik bataryasının sinyalini kısa bir an duyduk. Ne var ki ses o kadar kısa sürdü ki, tekrar çıkarmayı da

başaramadık, beni büsbütün ikna etmemişti bu.

Bay Trouvé tarafından geliştirilen aşağıdaki bulgular tanıyı enikonu aydınlattı:

1. Son derece duyarlı manyetik bir iğne hastanın midesine değdi. Hasta kıpırdadığı zaman manyetik iğne şunları gerçekleştirdi:

2. Karın duvarının birkaç milimetre üzerine yerleştirilen iri bir elektro-mıknatıs, akım verildiğinde, sanki karın içindeki bir nesne elektro mıknatısa doğru sürüklenmiş gibi aniden çeper üzerinde küçük bir harekete yolaçtı.

Elektro-mıknatıs, hastanın midesine dönük biçimde bir iple sarkıtıldığı zaman, sağa sola salındığı, ve her akım verildiğinde çepere yapıştığı anlaşıldı.

Bu ilginç deneyler karın boşluğunun üst bölümünde dışkıdan oluşan yabancı bir maddenin varlığını açık seçik gösterdi.

Olumlu deneysel bulguları hastanın duyumlarıyla, midenin dışarıdan incelenmesiyle ortaya çıkan bulgularla, ve yemek borusu içine yerleştirilen elektrikli sonda ile biraraya getirdiğimizde mide içindeki kuru bir dışkının varlığından kesinkes emin olduk.

Tanı konulduktan sonra, iş bu yabancı maddeyi dışarı çıkarmaya kalır. Cerrahlar bu denli büyük boyutlu yabancı bir maddeyi maşalar ya da yemek borusuna sokulan diğer aletler vasıtasıyla çıkarmayı hiçbir zaman başaramadıklarından, böyle bir yönteme kalkışmayıp, midenin yarılması yoluna gitmeye karar verdim.

Doktor Labbé'nin kuralları uyarınca gerçekleştirilen mide yarma ameliyatı Ağustos'un 23'ünde yapıldı ve dışkı mideden çıkarıldı: Ayrıca Doktor Polaillon da bu ameliyat yönteminin bazı kolay yollarını gösterdi.

Bu bildirinin ardından Baron Larrey dikkatlerimizi mide yarma ameliyatının çok eski çağlarda yapılmış olduğuna çekti, ayrıca bir kızın yuttuğu dışkıyı anlatan eski bir kitabı da görmüş olduğunu anımsadı. Cerrah, birkaç ay sonra üst karın bölgesine doğru ilerlemiş bu dışkının neden olduğu şişkinliği izleyerek karın duvarını ve mide duvarını açıp dışkıya ulaşmış ve onu dışarı çıkarmıştı.'

1954

*Görünüşe bakılırsa 1954 yılı boş geçmedi. Bilâkis Dali'nin yaşamında dolu dolu geçen yıllardan biriydi. Üç perdelik bir oyun yazmaya başladı: Üç aktör için **Gizemli Erotik Sabuklama.**

Şiddetli sözlerle dolu erotizmiyle bu lirik drama, tahmin edildiği gibi ancak elit bir izleyici önünde oynanabilirdi. Dali, aynı zamanda, *Kutsal Markî'nin Sodom'umun Tersten 120 Günü*'nü ve *Dantel İşleyenle Gergedan'ın Muhteşem Serüveni* adlı filmini yazdı.

1955
ARALIK

Paris, 18. gün

Dali'nin tanrılaştırılma töreni, dün gece Bilgi Tapınağı'nda büyülenmiş bir kalabalık önünde gerçekleşti. Karnıbaharlarla tıka basa doldurulmuş Rolls Royce'umun içinde güç bela vardım oraya; patlayan binlerce flaşla karşılandım. Sorbonne'un büyük anfiteatrında kürsüdeki yerimi aldım. Muazzam izleyici kitlesi önemli birkaç söz bekliyordu benden. Aldılar da. Yaşamımın en zehirleyici zekâsını Paris'te herkese duyurmaya karar vermiştim; çünkü Fransa dünyadaki en zeki ülke, dünyadaki en akılcı ülke. Oysa ben, Salvador Dali, dünyadaki en akıldışı, en gizemli ülkeden, İspanya'dan geldim.. Bu ilk sözler çılgınca alkışlandı, pohpohlayıcı sözlere hiç kimse Fransızlar'dan daha çok duyarlı olamaz çünkü. Zeka bizi yalnızca kuşkuculuğun nüanslarla dolu sisleri içine sokar, dedim, belli başlı etkisi ise bizi mide hazlarına düşkün ve süper-jelatinin benzerlerine, Proustvâri ve bozulmuş bir belirsizliğe indirgemesidir. İşte bu nedenlerden kanlı, iri bir gerçek lokmasını Fransızların gözleri önüne sermek için Picasso ve benim gibi İspanyolların zaman zaman Paris'e gelmesi hayırlı ve gereklidir.

Tam bu sırada önceden tahmin ettiğim kimi kıpırdanmalar oldu. Ben kazanmıştım!.

Sonra bir solukta dedim ki: Son çağdaş ressamlardan en önemlisi kuşkusuz Henri Matisse'dir; ne var ki Matisse, Fransız devriminin en son etkilerini, yani burjuvazinin en burjuva zevklerinin zaferini temsil ediyor alenen. Alkış tufanı!

Devam ettim: Günümüzün çağdaş sanatının sonuçları bize maksimum bir rasyonalizasyon ve maksimum bir kuşkuculuk verdi. Günümüzün çağdaş ressamları hiçbirşeye inanmıyor. Hiçbir şeye inanmayan birinin en sonunda hiç'in resmine varması da tamamen doğal. Nükleer bilimdeki son gelişmelerin artık bilincine varan dünyanın biçimlendirdiği yepyeni bir er-

ken-mistik inanca çok yaklaşan içgüdüsel galeyan ve geleneğin olmaması nedeniyle New York'taki bir bir grup Amerikalı ressam dışında soyut, estetik ve akademik olanlar da dahil tüm çağdaş resim sözkonusu burada.

Fransa'da, New York Okulu'nun tam karşısındaki eksen içinde, size gösterebileceğim tek bir örnek var; monarşik ve kozmogonik atavizminden dolayı çağdaş resmin akademizminin tam tersi bir tavrı benimseyen dostum, ressam Georges Mathieu bu örnek.

Tam bu noktada beklediğimden çok daha muazzam bir alkış tufanı kopuyor. Üzerinde kafa patlattığım sözde bilimsel zekâdan öte başka hiçbirşey aktaramam onlara. Biliyorum, bir hatip değilim ben, bir bilim adamı bile değilim, ne var ki hezeyanlarımın yaratıcı ve geçici doğasını yargılayan bilim adamlarını, hele hele biçimbilimcileri hesaba katmaları gerekir izleyicilerin.

Dokuz yaşında, doğum yerim Figueras'ta yemek odasında oturuyordum. Aşağı yukarı çırılçıplak sayılırdım. Dirseklerimi masanın üzerine dayamış, genç hizmetçi kız bana baksın diye uyuyor numarası yapıyordum. Dirsek* etlerime batıp acı veren kuru ekmek kırıntıları vardı masanın üzerinde. Acı, daha önce bir bülbülün şarkısıyla gelen bir çeşit lirik esrimeye benziyordu. Bu şarkı gözyaşlarına boğdu beni. Ardından hemen, ba- bamın çalışma odasının duvarında asılı bir röprodüksiyonun Vermeer'in *'Dantel İşleyen'* tablosunun gerçekten hezeyan dolu hava- sında hissettim kendimi. Aralık kalan kapıdan röprodüksiyonu görüp bir yandan da gergedan boynuzlarını düşünebiliyordum. Sonraları dostlarım yanılsamamı çılgınlık nöbetlerine yordular; ama gerçekti, delikanlılığımda bir ***Dantel İşleyen*** röprodüksiyonunu Paris'te kaybetmiştim. Hasta etti beni, başka bir tane bulana dek yemek yiyemedim.

İzleyicilerin hepsi nefes nefese dinledi beni. Sadece, kafamı nasıl yoğun biçimde Vermeer'e taktığımı, özellikle Dantel İşleyiciler'inin beni nasıl olup da önemli, hayati bir karar aşamasına getirdiğini açıklayarak sürdürmem gerekiyordu. Louvre'da bu resmin bir kopyasını çıkarmaları için izin istedim. Ve bir sabah, gergedan boynuzlarını düşüne düşüne Louvre'a vardım. Dostlarım ve müze müdürü şaşırıp kaldılar; tuvalimin üzerinde gergedan boynuzları görünüyordu.

İzleyicilerimin gerilimi, korkunç bir kahkahaya dönüştü; ardından alkışlara boğuldu ortalık. Böyle olacağını tahmin etmiştim doğrusu, diye düşündüm.

Sonra, ***Dantel İşleyen***'in röprodüksiyonu bir perdeye yansıtıldı da bu tabloda beni en çok neyin etkilediğini gösterebildim: Herşey, çizilmemiş ama orada olduğunu hissettiren bir iğne üzerinde toplanmış, tam anlamıyla. O iğnenin batıcılığını keskin biçimde kendi tenimde, sözgelimi en cennetsi siesta'larımdan birinin ortasında şok geçirerek uyandığımda ise dirseklerimde hissettim.* Şimdiye dek ***Dantel İşleyen*** çok dingin, çok huzurlu bir tablo olarak kabul edilmiştir hep, ama bana göre sadece yeni bulunan antiproton'la kıyaslanabilecek en şiddetli estetik güce sahip birşeydir.

Sonra makinistten benim kopyamı perdeye yansıtmasını rica ettim. Herkes ayağa fırlayıp, alkışlayarak 'daha iyi bu işte, hiç kuşku yok!' diye haykırdı. Bu kopyayı yapana dek ***Dantel İşleyen***'den hiçbir şey anlamadığımı, içgüdülerimle en kesin ve logaritmik eğrileri çizdiğimi farketmem için bütün bir yaz bu sorun üzerine çalışmam gerekmiş olduğunu açıkladım seyircilere Ekmek kırıntılarının ve kan yuvarlarının çarpışması ***Dantel İşleyen***'in imgesini yeniden görünür kılıyor. Sonra resim yapmaya devam etmem gerektiğine karar verdim. Gergedan tasarılarım öylesine belirgindi ki, dostum Mathieu'ya 'Bu sefer Louvre'a gerek yok. Gerçek bir gergedanla karşılaşmalıyım' diyen bir telgraf gönderdim.

Havayı yumuşatıp, dinleyicilerimi dünyaya geri getirmek için, hepsinin başı dönmeye başlamıştı çünkü, ***Dantel İşleyen***'den bir portrenin yanında duran Creus Burnu'nda Gala'yla beni suda yüzerken gösteren bir fotoğrafı gösterttim. Öteki elli portre zeytin ağaçlarının üzerine saçılmış, belirttiği sonsuz şeylerle sürekli bu sorun üzerine yeni düşünceler üretmeye çağırıyordu beni, bir yandan da çağına göre çok ilginç sonuçlar çıkarmış Leonardo da Vinci'nin ayçiçeği üzerine bilimsel incelemelerimde iyice derinlere iniyordum. 1955 yazında ayçiçeğini oluşturan sarmalların birbirleriyle kesiştiği noktalarda açık seçik gergedan boynuzunun kusursuz kıvrımları olduğunu bul-

---

* Dali sık sık, en önemli duyguların dirseği üzerinden geldiğini anlatırdı, hiçbir zaman yüreğinden değil!

guladım. Şu anda biçimbilimciler ayçiçeği sarmallarının gerçekten logaritmik sarmallar olduğu konusunda hiç de emin değiller. Dediğim şeyin doğruluğuna çok yaklaştılar ne var ki, bunları kılı kırk yaran bir bilimsel kesinlikle ölçmek olanaksız, üstelik biçimbilimciler bunların logaritmik sarmallar olup olmadığı üzerinde anlaşamıyorlar. Bununla beraber, dün Sorbonne'daki izleyicileri logaritmik sarmallar dünyasında gergedan boynuzlarının kıvrımlarından daha kusursuz bir örnek olmadığına inandırdım. Ayçiçeğiyle ilgili incelemelerime devam edip ve hâlâ logaritmik kıvrımları az çok izlediğimden ***Dantel İşleyen***'in belirgin biçimde gözle görülebilen -kızın saç biçimini, yastığını- daha çok Seurat tarafından resimlenen bir *bölümleyicinin* üslubundaki ana hatları ayırtetmek kolaydı benim için.

Her ayçiçeği içinde birbirinden farklı bazıları özgün Vermeer tablosuna ötekilerden daha yakın belki onbeş ***Dantel İşleyen*** buldum.

İşte bu yüzden, diye devam ettim, ***Dantel İşleyen***'in bir fotoğrafıyla gerçek bir gergedanı ilk kez bir arada gördüğüm zaman aralarında bir savaş olması gerektiğini anladım: ***Dantel İşleyen*** kazanacaktı, çünkü **Dantel İşleyen** biçimbilimsel olarak bir gergedan boynuzudur.

Konuşmamın ilk bölümü kahkaha ve alkışlarla karşılandı. İzleyicilerime burnunun ucunda küçük bir ***Dantel İşleyen*** taşıyan gergedancığı göstermek kalıyordu geriye; halbuki ***Dantel İşleyen***'in kendisi en büyük manevi güce sahip koskoca bir gergedan boynuzuydu. Çünkü gergedanın canavarlığı şöyle dursun, o saflığın mutlak monarşisinin simgesiydi. Bir Vermeer tablosu, bir Henri Matisse tablosunun tam karşıtıdır; Matisse'inkiler zayıflığın örnek proto-tipleridir. Çünkü yetenekleriyle göze çarpan resmi, nesneye hiç dokunmayan Vermeer'inki denli saf değildir. Matisse gerçekliğe karşı şiddet kullanır, onu değiştirip Bacchus'e özgü bir kargaşaya indirger.

İzleyicilerimin benimkinden başka düşüncelere eğilmesine izin vermeme konusuna hep dikkat etmişimdir; ***Hypercubicus İsa***'mın bir resmini gösterdim, böylece herkese üç aşağı beş yukarı normal bir resim göstermiş oldum; şu sıralar ***Dantel İşleyen'le Gergedan'ın Muhteşem Serüvenleri*** adlı bir film çeken dostum Robert Descharnes, onsekiz gergedan boynuzun-

dan oluşan Gala'nın yüzünü bu resimde analiz edip, bulguladı.

Bu kez attığım nutuk sağdan soldan 'bravo'larla değil, içten 'yaşa!' nidalarıyla karşılandı; kimi insanların İsa'nın dizleriyle ekmek arasında, bu bağlamda olduğu kadar formların biçimbiliminde de, bir kutsal şarap ve ekmek ayinine ilişkin belirgin bağıntılar gördüklerini eklediğimde ise nidalar yeniden yükseldi. Yaşamım boyunca, aklım sayısız kereler resmini yaptığım ekmeğe takıldı kaldı. ***Corpus hypercubicus***'umun kimi eğimleri irdelenir ve çözümlenirse, tüm saflığın ve şiddet estetiğinin esas temelini oluşturan gergedan boynuzunun neredeyse ilahi kıvrımları bulunabilir. Aynı boynuzlar, diyerek sahneye yansıyan pelte saatlerime işaret edip gösterdim izleyicilere, Dali'nin ilk sanat yapıtlarında da bulunabilir.

Bir izleyici, "Niçin pelteleşmişler?" diye sordu.

'Pelte olmuş, sert olmuş, bu önemli değil' diye yanıtladım. 'Önemli olan zamanı doğru göstermeleri. Tablomda gergedan boynuzlarının belirtileri var; bunlar ileri fırlamış ve benim içimde giderek daha çok kararlı bir gizemli elemente dönüşen o elementin sürekli maddesizleştirilmesini vurguluyorlar.'

Hayır, gergedan boynuzu romantik ya da Dionysos kökenli bir şey değil kesinlikle. Tam tersi, Apollon'a özgü, tıpkı Rafael'in portrelerindeki boyun biçiminde bulguladığım gibi. Bu tür çözümlemelerle herşeyin küpler ve silindirler *biçiminde tasarlandığını* keşfettim. Raphael yalnız ama yalnızca küpler ve silindirlerle, gergedan boynuzlarında gözlenebilir logaritmik eğrilere benzer formlarla yaptı resimlerini.

Söylediklerimi doğrulamak için, gergedan saplantılarımı gözle görülür biçimde etkilemiş bir Rafael tablosunun diası perdeye yansıtılıyor. Bu tablo İsa'nın Çarmıha Gerilişi bir yüzeyin konik düzenlemesinin büyük örneklerinden biri. Demin anlattığım gibi, (içinde çok daha büyük bir güç olan) Vermeer içinde bulduğumuz gergedan boynuzu değildi bu, hayır, yeni-Platoncu denilebilecek bir gergedan boynuzu. Bu tablo içindeki temel noktayı gösteren bir çizelge yapıldı içindeki tüm figürler, beş düzenli gövde, tamamen kürelerin mutlak monarşisiyle yönetildiği için estetikte 'monarşi' sözcüğünü sürekli kullanan Lucas Pacelli'nin ilahi monarşik oranına göre bölünmüştür.

İzleyicilerim yine soluklarını tutuyordu. Onlara başka yalın

doğrular bulmam gerekiyordu. Perdeye bir gergedanın arkası yansıtıldı; kısa bir süre önce bunun sırf ikiye katlanmış ayçiçeğinden başka birşey olmadığını bulgulamak için adamakıllı irdelemiştim. Gergedan burnunun ucundaki güzeller güzeli logaritmik eğrileri taşımakla yetinmemiş üstüne üstlük ayçiçeği biçimindeki bir çeşit logaritmik eğriler galaksisini de arkasına almıştı.

Bağırışlar, bravolar ardarda patlayıverdi, izleyicilerin topunu birden avucumun içine almıştım. Arı bir Dalinizm halindeydik. Biliciliğe başlamanın tam zamanıydı.

Ayçiçeğinin biçimbilimsel araştırmasından sonra uçlarının, kıvrımlarının ve gölgelerinin bizzat Leonardo da Vinci'yi saran o engin melankoliden aşağı kalmayan suskun bir doğası olduğunun farkına vardığımı söyledim. Sonra kendime, bunun çok fazla mekanik olup olmadığını sordum. Ayçiçeğinin dinamik maskı, ayçiçeğinin içindeki ***Dantel İşleyen***'i görmemi engelledi. Karşıma bir karnıbahar fotoğrafı çıktığı sırada bu soruyu araştırıyordum... Vahiyler Kitabı buraya kadar karnıbaharın biçimbilimsel problemi, gerçek logaritmik sarmallarla düzenlenmiş ayçiçeğininkiyle de özdeş. Oysa rozetlerin* bir tür yayılım gücü var, handiyse atomik bir gücü.

Deli divane olduğum ***Dantel İşleyen***'deki o inatçı ve menenjitli alına eş, tomurcuklanan bir gerilim. Sebzelerle dolu bir Rolls Royce içinde Sorbonne'a gelmiştim ama dev karnıbaharların mevsimi değildi. Gelecek Mart'a dek beklemek zorunda kalacaktık. Bulacağım en iri karnıbaharı aydınlatıp belli bir açıdan fotoğrafını çekeceğim. Ardından -tam bir İspanyol gibi şeref sözü veriyorum- fotoğraf banyo edildiğinde herkes içinde bir ***Dantel İşleyen*** ve Vermeer'in kendi tekniğini görecek.

Salon kendinden geçti. Onlara bazı anektodlar anlatmam gerekiyordu, o kadar. Cengiz Han'la ilgili bir tanesini seçtim. Bana, Cengiz Han'ın gömülmek istediği cennetsi bir yerin üzerinde öten bir bülbülün sesini duyduğunu ve ertesi gün düşünde kırmızı gözlü, beyaz, yani albino bir Kıyandkat** gördüğünü anlatmışlardı. O da bu düşü bir işaret sayıp, Tibet'in alınmasını buyurmuş. Çarpıcı bir biçimde benim çocukluk anıma benzemiyor mu bu? Anımsanacağı üzere. ***Dantel İşleyen*** saplantıları da, ekmek kırıntıları ve gergedan boynuzları bir

bülbülün ötüşüyle birlikte başlayordu. Sonra tam Cengiz Han'ın yaşamını incelediğim sırada Uluslararası Estetik Araştırmalar Merkezi'nin daimi genel sekreteri M.Michael Genghis Han'dan bu konferansı vermemi isteyen bir yazı aldım. Irasal, doğuştan gelen emperyalizmim ile birlikte bu, ilginç ve gerçek bir rastlantıydı benim için.

Başka bir anektod: İki gün önce insanı altüst eden başka bir rastlantı oldu. Jean Cocteau* ile yemek yiyor, bu konuşmamın konusundan sözediyordum ki, betibenzinin attığını gördüm.

"Seni afallatacak birşey söyleyeceğim"

Ve meraktan çatlayan, büyülenmiş izleyicilerin önünde o 'nesneyi' havada sallayıverdim: Vermeer'in fırıncısının, fırını yaktığı meşaleyi. Fırıncısına verecek parası olmayan Vermeer ekmek karşılığında ona bazı resimler ve başka eşyalar verirdi; fırıncısı da Delft'ten gelen ve içinde kuş ve boynuz bulunan gergedan boynuzu değil bu, ama herhalde az çok logaritmik birşey olmalı-bu nesneyle fırını yakardı. Son derece nadir bir parça bu, çünkü Vermeer çok gizemli bir insandı. Onun hakkında bu nesne dışında hiçbir şey bilinmiyor.

Ne var ki salon Jean Cocteau'dan sözettiğimde şöyle bir kıpırdanmıştı; Fransız Akademisi üyelerine hayran olduğumu söylemem gerekmişti. Bu herkesin alkışlamasına yetti. Fransız Akademisinin üyelerine hayranım, özellikle İspanyol Akademisinin en renkli üyelerinden birinin, filozof Eugenio Montes'in, kendimi hep bir dahi olarak kabul ettiğim için çok hoşuma giden birşey söylediği için. Şöyle demişti: "Dalı, başmeleksi Raimondo Lulio'ya en yakın varlıktır."

Bu alıntının ardından büyük bir alkış tufanı kopuyor. Bir hareketle bravo'ları susturup şunları ekledim: 'Bu aşkaşmki gözlem ve açıklamalarımdan sonra ***Dantel İşleyen***'den ayçiçeğine, ayçiçeğinden gergedana, gergedandan karnıbahara varabilmek için insanın kafasının içinde gerçekten birşeylerin olması gerekiyor."

---

* Gül, karnıbahar gibi bitkilerin kat kat yaprak biçimleri (Ç.n.)
** Orta asya gergedanlarına Berç'in verdiği ad. (Ç.n.)

1956

MAYIS

Port Lligat, 8. gün

Gazeteler ve radyo büyük bir telaşla bugün Avrupa'daki savaşın sona erişinin yıldönümü olduğunu bildiriyorlar. Bu sabah altıda çalan zilin sesiyle uyandığımda, *kafama* son savaşı kazanan insanın belki de Dali olduğu düşüncesi geldi. Bu düşünce sevindirdi beni. Şahsen Adolf'u tanımıyordum ama kuramsal olarak Nuremberg Kongresi'nden önce iki kez onunla tanışmış olabilirdim. Bu kongre öncesinde samimi dostum Lord Berners resimlerimdeki Bolşevik ve Wagnerci havayı, hele hele selvi ağaçlarını betimleme biçimimi gördüğü anda bizzat Hitler'e vermek üzere benden kitabımı, ***Akıldışının Fethi***'ni imzalamamı rica etti.

Lord Bernerds'in bana sunduğu kitabı imzalarken garip bir şekilde allak bullak oldum; babamın bürosuna gelen okuma yazma bilmeyen köylülerin önlerine konulan belgeleri bir haçla imzaladıklarını anımsayarak ben de bir haç çizmekle yetindim. Yaptığım herşeyde olduğu gibi bunun da çok önemli olduğunu düşündüm ama o işaretin feci bir Hitler felaketini körükleyeceği hakkında en küçük bir fikrim olmadığını anladım. Gerçekte haçlar konusunda bir uzman (gelmiş geçmiş en büyük kişi) olan Dali, iki narin hareketle grafik olarak, tumturaklı bir şekilde, daha doğrusu büyülü ve kısa bir yoldan, dinamik, Nietzsche'ci çengelleri olan Hitler haçının, toptan çelişkisini o swastika'nın beşinci özünü ifade etmeyi başardı.

Oldukça Stoacı, Velasquez'vâri ve tümü içinde en swastika-karşıtı Dionysos'a özgü berraklığın İspanyol haç olan bir haç çizmiştim. Büyüyle yüklü, horoskoplarla doldurulmuş antenleriyle Adolf Hitler, Berlin'de, yeraltı sığınağındaki ölümüne dek uzun bir süre benim kehanetimden korkmuş olmalıydı.

Hiç kuşku yok ki, Almanya yenilmek için verdiği insanüstü çabalara rağmen savaşı kaybetti; savaşının içinde yer almayan, hiçbir şey yapmayan, tek başına kalan İspanya ise Danteci inancı ve Tanrı'nın yardımıyla savaşı kazanmaya itildi. Kazandı da ve hâlâ kazanıyor; bu aynı savaşı mânen kazanmayı da sürdürecek. Mazoşist bir Hitler Almanyası ile İspanya arasındaki bütün fark, biz İspanyolların Alman olmadığı hatta bizim onların tam tersi olduğumuzdur.

9. gün

Talihi, insansı kimliğinden çıkarıyorum. Evrenin çelişkili matematiğinde çok daha derinlere sızıyorum. Son iki yıl içinde ondört tablo bitirdim; hepsi bir ötekinden daha görkemli oldu. Bakire Meryem ve Çocuk İsa tüm resimlerimin içinden ışıklarını saçıyor, işte tam burada da en titiz matematik kurallarını uygulayan benim: Ana-küp. İsa, 888 kıymığa ayrılmışü, bu da büyülü bir dokuz sayısına dönüşmektedir. Sonsuz sabrım ve dahiyane kesinliğimle resim yapmayı bırakacağım şimdi. Çabuk, haydi çabuk, bir anda bütün gücümle, oburca, bütün benliğimi vereceğim. Paris'te bir sabah yarım saatten daha az bir süre içinde Vermeer'in ***Dantel İşleyen***'inin resmini yapmak amacıyla Louvre'a gittiğim sırada bu enikonu belirginleşti. Bölünemez dört kalça ilkesine göre moleküler bir karşılaşmadan doğmuşcasına, dört ekmek kırıntısı arasında betimlemek istedim onu. Herkes yeni bir Vermeer gördü.

Büyük resim çağına giriyoruz. Orta sınıfın algılama kapasitesini yüreklendirme konusunda yeterince iyi yürekli, o yosunlar ressamının ölümüyle birlikte 1954 yılında birşeyler sona erdi. Henri Matisse'i kastediyorum, 1789 Devriminin ressamını. Çılgınlık içinde yeniden doğan sanatın aristokrasisi bu Komünistlerden Hırıstiyanlara kadar herkes Dante illüstrasyonlarıma karşı çıktı. Tam yüzyıl gecikmiş durumdalar! Gustave Doré cehennemi bir kömür ocağı gibi algılıyordu: Ben ise onu aşırı bir dehşette, Akdeniz'in mavi göğü altında görüyorum.

Güncemin içinde enine boyuna irdelediğim filmimin vakti geliyor artık: ***Etten Elarabası.*** İlk kez düşündüğüm andan itibaren senaryosunu kusursuz bir hale soktum: Elarabasına aşık olan kadın onunla ve tanrı denli güzel bir çocukla birlikte yaşayacak. Elarabası dünyanın tüm simgelerini taşıyacak üzerinde.

10. gün

Sürekli bir zihinsel ereksiyon durumu içindeyim, tüm arzularım yerine geliyor. Ayinsel *Corrida*'m gerçekleşmeye başlıyor. Pekçok insan bunun zaten gerçekleşip gerçekleşmediğini merak etmeye başlıyor. Boğanın etrafında dansetmek için gözüpek rahipler gönüllü oluyor ne var ki boğa ringinin aşırı-estetik ve yüce İberyalı koşulları düşünüldüğünde en çarpıcı tuhaflık, bir daire içinde bulunan boğanın adi katırlar tarafından çekilmesi yerine, adının da gösterdiği gibi, gücü aletin kendisinden çıkarılan ve son derece gizemli bir araç olan ***autogyro**** yardımıyla dikey olarak göğe kaldırılışının konulmasından ibaret olacak.

Manzarayı daha sarsıcı yapmak için daha önce hiç görülmemiş bir ***corrida***'yı yalancı bir dinsel ayin biçiminde icra edebilmek amacıyla, kartallar yeyip bitirsinler diye, leşi çok yüksek-lere ve oldukça uzaklara, sözgelimi Montserrat dağlarına taşımalı.

Şunu da eklemek isterim; boğa ringini dekore etmenin topyekün biricik Dali'ce yolu (burada Leonardo'dan ufak tefek araklamalar olsa bile) her türlü şekle girecek (barsaklarla ilgili olanlar tercihimdir) iki hortumun ***contrabarrera***'nın ardına gizlenmesi olacaktır. Kararlaştırılan anda bu hortumlar, fokur fokur kaynayan sütün, tercihan pıhtılaşmış olarak, şiddetli basıncıyla dehşetli ve tanrısal bir şekilde ereksiyon durumuna geçecekler.

Narcisse Monturiol'un** cehennemi denizaltısından, bir helikopter yardımıyla dimdik göklere çıkan dikey İspanyol gizemciliği, çok yaşa!

11. gün

Her yıl nasıl başarılı olunacağını sormak için bir delikanlı gelir yanıma - düzenli bir şekilde yinelenen bir olay bu. Bu sabah gelen delikanlıya şöyle dedim:

Toplum içinde artan ve uzun sürecek bir saygı elde etmek için, daha yeni yetme iken o toplumun sağ incik kemiğine iyi bir tekme atmak gibi büyük bir yeteneğin varsa, bu iyi birşey. Bundan sonra, bir züppe ol. Benim gibi. Züppelik daha bebekliğimde başladı bende. Benim gözümde Ursula Mattas adlı bir hanımefendinin kişiliğinde hayat bulan üstün toplumsal sınıfa zaten hayranlık duyuyordum. Kız Arjantinliydi, ona aşıktım. Çünkü herşeyden önce şapka giyiyordu (ailemde kimse giymez-

di) ve ikinci katta oturuyordu. İlk gençliğimden sonra züppeliğim kendini ikinci katla sınırlandırmadı. Hep, en önemli katlarda olmak istiyordum. Paris'e geldiğimde kafamı, kendimce bir insanın görmesi gereken tüm yerlere davet edilecek mi- yim sorusuna takmıştım durmadan. Tıpkı doktorun kapıyı açtığı an hastalığın geçmesi gibi bir kere davet edilmeye gör, züppelik o saat azalır.

Gerçi sonraları davet edildiğim yerlere sık gitmez oldum. Veya gitmişsem, dikkatlerin bir anda üzerimde toplandığı bir skandal çıkarıp, ardından hemencecik kayboldum. Ama bana göre züppelik, özellikle gerçeküstücü dönem içinde, gerçekten bir strateji oldu, çünkü René Crevel'den başka sokağa çıkan, toplum içine giren bir tek ben vardım. Öteki gerçeküstücüler bu ortamı bilmiyordu, içine alınmamışlardı çünkü. Onlarla birlikte hoplaya zıplaya hep, "Şehirde bir akşam yemeğine gitmem gerekiyor." diyerek, bunun Faucigny Lucinges'lerdeki, yani davet edilmediklerinden "yasak meyva" diye bilinen insanlarla, bir parti olduğunu (ertesi gün herkesin anladığı ya da dahası aracılar yoluyla işittikleri gibi) çıkarmalarını ya da tahmin etmelerini onlara bırakırdım. Evsahibimin evine geldikten hemen sonra hâlâ oldukça etkili başka bir züppelik örneği gösterip, "gerçeküstücü grubu görmek için kahveyi içtikten hemen sonra ayrılmam gerekecek" derdim. Gerçeküstücüler bana hakaret dolu mektuplar gönderip, zengin sınıfı hiçbir şeyden anlamayan geri zekalılar saydıkları için, onları, aralarına katılmanın aristokrasininkinden, bildikleri tüm insanlardan çok daha zor olduğu bir grup olarak göstermiştim.

O sırada züppelik bir anda, "Dinleyin, Gerçeküstücü grubun çok önemli bir toplantısının olduğu Place Blanche'a gidiyorum" diyebilmek demekti. Bu büyük bir etki yaratırdı. Bir yandan onların gidemedikleri yerlere gidiyor oluşuma merakla bakan insanlar, öte yanda gerçeküstücüler vardı. Bendeniz, bir grubun ya da başkasının gidemediği yerlere giderdim her zaman. Züppelik insanın kendisini başkalarının kabul edilmediği bir konuma yerleştirmesinden ibarettir. Ve diğerlerinde aşağılı duygusu yaratır.

---

* Helikopter'in ilk modeli.

** Narcisse Monturiol, Dali'nin hemşerisi, Figueras'da doğmuş; kimilerine göre denizaltının bulucusudur.

Tüm insan ilişkilerinde, duruma tamamen hâkim olmanın bir yolu vardır. Bu da benim gerçeküstücülüğe ilişkin politikamdı. Birşey daha eklenmeli buraya: Sıradan dedikodulara katılmaktan acizdim, kimin kimi çekiştirdiğini bilmiyordum. Tıpkı komedyen Harry Landon gibi gitmemem gereken yerlere gidiyordum hep. Örneğin, de Beaumont'lar benim ve ***L'Age d'or*** adlı filmim yüzünden Lopez'lere kızmışlardı. Benim yüzümden bozuştuklarını, ne birbirleriyle görüştüklerini ne de haberleştiklerini herkes biliyordu.

Gelgelelim ben, Dali, o soğukkanlı insan, Beaumont'ları ziyaret ettim. Ardından bu sürtüşmelerden habersiz, durumu öğrenince de zerre kadar ilgi göstermeden Lopez'leri görmeye gittim. Moda dünyasında birbirleriyle bir iç savaş sürdüren Coco Chanel ile Elsa Schiaparelli'nin durumuna benziyordu bu. Birincisiyle yemek yeyip, ötekiyle çay içtim, gece de yine birincisiyle akşam yemeği yedim. Tüm bunlar, büyük bir kıskançlık anaforu yarattı. Birbirine tamamen kapalı en paradoksal çevreler içinde yaşayan, içlerine canımın istediği gibi girip çıkan nadir insanlardan biriyim ben. Sırf züppelik olsun diye yapardım bunu - yani, girilmesi en zor bütün o çevrelerin içinden sürekli görülme hevesiyle.

Delikanlı, bir balığınki kadar yuvarlak gözleriyle bana baktı.

'Başka ne öğrenmek istiyordun?' diye sordum.

'Bıyığınız. Sizi ilk gördüğüm zamanki gibi uzun değil.'

"Sürekli salınır, iki gün bile aynı hizada durmaz. Şu anda biraz perişan durumda, geliş zamanınız konusunda bir saat yanıldım da ondan. Henüz işe koyulmadı, bir düşten, düşsel bir ya- şamdan yeni kalktı."

Söylediğim sözler Dali'ye banal geldi, bana eşsiz bir buluş için esin veren bir doyumsuzluk yarattı içimde.

'Bekle!' dedim.

İki sebze lifini bıyığımın uçlarına sürüp kolalamak üzere koşa koşa dışarı çıktım. Bu liflerin birşeyi kıvrık tutmak ya da kıvrık olanı açmak gibi tuhaf bir özelliği vardı. Döndüğümde bu olayı delikanlıya gösterdim. Radar bıyığı keşfetmiştim işte.

12. gün

Eleştiri yüce birşey. Sadece dâhilere müstehak. Eleştiri üzerine bir kitap yazabilecek tek insan benim; paranoyak-eleştirel yöntemi ben buldum çünkü. Hem kitabı da yazdım

bile*. Ne var ki orada da gerek bu güncede, gerekse ***Gizli Yaşam***'ımda olduğu gibi herşeyi anlatmadım; o patlayıcı madde dolu çürümüş narları özenle gizli tuttum; sözgelimi gelmiş geçmiş en vasat insan kim diye sorulursa, Christian Zervos'tur derim. Bana Matisse'in renklerinin birbirini tamamladığını söylerlerse şu bir gerçek ki, tüm yapıp ettikleri birbirlerine iltifatlar yollamaktır, diye karşılık vereceğim. Ardından da, soyut resme biraz ilgi göstermenin iyi bir fikir olabileceğini, yineleyeceğim. Soyut hale geldiği için, parasal karşılığı da çok yakında soyutlaşacaktır. Non-figüratif resmin sefaleti içinde şöyle bir derecelendirme yer alıyor: Önce soyut sanat geliyor ki bu çok acıklı durumda, ardından daha acıklısı soyut ressam geliyor. İnsan soyut resime hayranlık duyan biriyle yüzyüze geldiğinde bu acıklılık sefalete dönüşüyor, ama daha beteri ve daha netamelisi soyut resmin eleştirmeni, yani uzmanı yine de. Bazan iğrenç birşey olur: Tüm eleştirmenler bir şeyin ya çok iyi ya da çok kötü olduğunda birleşirler. O zaman söyledikleri herşeyin yalan olduğundan emin olabilirsiniz. Biri, saçlar beyazlaşıyorsa, ***papiers collés***'nin de sararmasının pekala doğal bir şey olduğunda ısrar ediyorsa o, ahmakların en büyüğü demektir.

Kitabıma, 'Yaşlı Çağdaş Sanatın Boynuzluları' adını verdim, oysa içinde görkemlilikten en az pay alan boynuzluların, dadacı boynuzlular olduğunu söylemedim. İhtiyar, kır saçlı, ama gene de anti-konformistler; çok büyük bir hevesle herkesin canını sıkmak üzere bir yapıt müsveddesi uğruna toplanmış o ***bienna-le***'den öbürüne gidip altın madalyalar almak için deli divane olurlar.

Bunlar neyse ne de, görkemlilik adına, bu ihtiyarlardan bile daha az pay alan, nasıl oluyorsa, boynuzlular var bir de: Heykeltraşlık ödülünü Calder'e verenler bunlar. Sözü edilen kişi bir dadacı bile değildi, gel gör ki herkes öyle sandı ve hiç kimse çıkıp da ona, hiç olmazsa, bir heykel parçasından istenen şeyin hareket etmemesi olduğunu söylemeyi akıl edemedi!

13. gün

New York'tan bir gazeteci geldi; Leonardo'nun ***Mona Lisa***'sı hakkında ne düşündüğümü soruyor. Ona şöyle diyorum:

'***Gioconda***'nın yüzündeki şu meşhur değişimleri yapmış bir insan olan Marcel Duchamp'ın çok büyük bir hayranıyım ben.

Yüzüne küçücük bir bıyık çizdi. Dali'ye özgü bir bıyıktı bu. Fotoğrafın altına zorlukla okunabilecek biçimde eciş bücüş harflerle: "L.H.O.O.Q." "Elle a chaud au cul!" ("Sıcacık bir götü var."), diye ekledi.

Duchamp'ın bu tutumuna hep hayranlık duydum; o sıralar çok daha önemli bir soru vardı ortada: Louvre yakılmalı mıydı? O dönemde, Cézanne'dan çok daha üstün gördüğüm üstat Meissonier'nin hayat verdiği aşırı gerici resmin ateşli bir hayranıydım. Doğal olarak da, Louvre'un yakılmaması gerektiğini söyleyenlerden biriydim. Şu anda ise bu konuyla ilgili görüşümün ciddiye alındığını görüyorum: Louvre yakılmadı. Yakılması için apansız bir karar çıkarsa, ***Giaconda***'nın kurtarılması, hatta gerekirse süratle Amerika'ya* nakledilmesi gerektiği su götürmez.

Hem sadece ruhsal olarak çok kırılgan olması değildi nedeni. Dünyanın dört bucağında mutlak bir Giaconda'cılık var. Bir sürü insan ***Giaconda***'ya saldırdı, hele hele bir kaç yıl önce üzerine taşlar attılar insanın kendi annesine karşı duyduğu aleni tecavüz isteğinin kusursuz bir örneği bu. Freud'un bunları düşündüğünü bilerek Leonardo da Vinci'nin sanatının bilinçaltında gizli kaldığını ve ***Giaconda***'nın resmini yaparken annesine aşık olduğu sonucunu çıkarmak kolay. Vinci bunun farkında olmadan, yüceltilmiş tüm analık vasıflarına sahip birinin resmini yaptı. Göğüsleri büyük ve ona bakanları anaç bir edayla süzüyor. Aynı zamanda belirsiz, ikircimli bir şekilde gülümsüyor. Bu muğlak gülümseyişte çok önemli bir erotizm ögesi olduğunu bugün herkes gördü ve hâlâ görebilir. Oidipus kompleksiyle -yani, annesine sevdalanma kompleksiyle- aklı başından giden o zavallı garibana ne olur peki? Bir müzeye girer. Müze, halka açık bir binadır. Bilinçaltındaysa bir kerhane. Ve bu kerhanede her anne imgesine benzeyen o ilk örneği görür. Annesinin ızdırap verici varlığı ona sevecen bir bakış ve belirsiz bir gülümseme yollar, bu da zavallıyı suç işleyecek bir eyleme iter. Eline gelen ilk şeyi, yani bir taşı kapıp, resmi tahrip ederek anakatline girişir. Tipik bir paranoyak tecavüz vakasıdır bu..'

---

* 1956 yılında Fasquelle tarafından basılan "Yaşlı Çağdaş Sanatın Boynuzluları" adlı müthiş kitapçığını Dali, Nisan ayında **S.S. America** ile Atlantiği geçerken yazmıştı.

Gazeteci ayrılırken bana, 'yolculuğa değdi' dedi.

Bence de değdi doğrusu! Düşüne düşüne tepeye çıkarken izledim onu. Yürürken eğilip yerden bir taş aldı.*

* Art News'un 1963-Mart sayısında Dali bu izleğe çok daha fazla ayrıntıyla yeniden değindi; **Mona Lisa**'nın maruz kaldığı saldırılara farklı bir açıklama getiren birinin ilk taşı ona (Dali'ye) fırlatması gerektiğini öne sürüyordu. Gerçeğin yapılışını sürdürmek için taşı yerden alacaktır, diyordu.

EYLÜL

2. gün

Yarın geleceğini bildiren bir telgraf alıyorum Prenses P.'den. Kocasının, yani Prens'in, Çin'e yaptığı son geziden bana bir armağan olarak gtireceğine söz verdiği 'Çin işi mastürbasyon kemanını' da yanında getirecek. Yemekten sonra kozmik görkemi bütün yörelere yaraşır bir gökyüzünün altında, titreşim veren bir uzantının eklendiği Çin işi kemanı düşledim. Bu uzantı, herşeyden önce kıç deliğine ama sonra daha önemli bir aşamada rahime sokulmak amacıyla tasarlandı.

Alet tam anlamıyla içeri sokulduğunda, uzman bir müzisyen keman telleri üzerinde yayı bir ileri bir geri sürtmeye başlayacak, hiçbirşey çıkmayacak doğal olarak, mastürbasyon amacıyla yazılan bir partisyonu izleyecek. Müzisyen uzantı tarafından arttırılan titreşim dalgalarını izleyip yerinde kararlarla kesik kesik aleti çalarak, tam partisyondaki coşkulu bölüme ulaştığı anda kadının zevkten bayılmasını sağlayacak.

Erotik düşlere dalıp gitmişken, hâlâ gezegenlerin müziğini dinlemeye çabalayan Barselona'lı üç kişinin konuşmalarına belli belirsiz kulak veriyorum. Birbirlerine, milyonlarca ışıkyılı önce sönmüş ışığını hâlâ görebildiğimiz, milyonlarca yıl ötedeki bir yıldızın öyküsünü anlatıyorlar vs. vs. vs.

'Yapmacık' şaşkınlıklarına bir türlü katılamadığım için, evrende olan hiçbir şeyin beni şaşırtmadığını söylüyorum onlara, tamı tamına doğru bu. Artık bu sözüme katılanamayan Barselonalılardan biri, çok meşhur bir saatçi, bana şöyle diyor:

'Demek bunların hiçbiri seni şaşırtmıyor! Pekâlâ. Gözümüzde şöyle bir şey canlandıralım. Tut ki şu anda geceyarısı ve ufukta, gündoğumunu müjdeleyen bir ışık hayal meyal görünmeye başlıyor. Gözlerini dikmiş ona bakarken aniden güneş doğuveriyor. Geceyarısında! Zerre kadar şaşırtmaz mı bu seni?'

'Hayır,' diye yanıtlıyorum, 'bu, zerre kadar şaşırtmaz beni.'

Barselona'lı saatçi yüksek sesle: 'Ben şaşırırdım yahu! Hatta o kadar ki, herhalde kafayı oynatırdım' dedi.

İşte tam burada Salvador Dali sadece kendine özgü o görkemli hazırcevaplarından birini yumurtluyor:

'Bende ise tam tersi! Kafayı oynatanın güneş olduğunu düşünürdüm.

3. gün

Prenses geliyor; Çin işi anal keman yok yanında. O meşhur kıç deliği içinde titreşimlerle zevkten kendinden geçme fikri aklıma düştüğünden beri, sınırı bu aletle geçmekten, belki de aletin nasıl işlediğini gümrükçülere açıklamak zorunda kalacağından, ödünün koptuğunu söyledi. Keman yerine masanın ortasına yerleştireceğimiz bir Çin kazı getirmiş. Kaz, arkasındaki bir kapakla açılıveriyor. Prenses'e kaz oyunu üzerine yalnızca Dali'nin bildiği ilahi şeyler anlatıyorum, gelgelelim tam o anda apansız bir fantazi aklımı başımdan alıyor. Bu kazın boynunu, Phidias'ın torso'suna cinsel organlarını ekletmek için tuttuğum aynı heykeltraşa uçurttuğumu düşlüyorum. Yemek zamanı gelince, porselen bir kazın içine canlısını yerleştireceğim. İçinden sadece başı ve boynu görülebilecek. Ses çıkarmasın diye gagasını altın bir çengelle kapatacağız. Kazın kıçdeliğine benzeyen bir delik düşünüyorum bir de. Tam bir başarısızlık duygusu içindeyken, Japonlara benzer kimono giymiş birisi odaya girecek, elindeki Çin-İşi kemanı ve titreşimler çıkaran aygıtı kazın kıçdeliğine sokacak. Sofradaki konukların sohbetlerinin tam ortasında yemek sonrası müziğini çalarak kazı zevkten bayılıtacak..

Bu sahne, çok özel şamdanlarla aydınlatılacak. Gümüş maymun kalıplarının içine canlı-maymunlar kilitlenecek, böylece maymunların işkenceden çarpılmış yüzleri şamdanların gerçek ve canlı birer parçası haline gelecek. Ayrıca onların içeride sıkışıp kalmaları sonucu kuyruklarını sinirli sinirli salladıklarını görmekten büyük bir zevk alacağım. Öteki maymun türlerinden çok daha aptal olan bu maymunlar bir yandan son derece dural mumları ağırbaşlı bir edayla taşımaya mahkum edilirken, bir yandan da çırpına çırpına kuyruklarını masaya vuracaklar.

Tam bunları düşünürken Jüpiter'in yıldırımıyla aydınlatılıyorum: Maymunlarınkinden iki milyar defa daha büyük bir maskaralık yapılacak ve hayvanlar kralı arslanla dalga geçilecek. Evet evet, tabii ya bir arslan bulup, onu Paris, Hermes'den

gelen, cilâlanmış deriden cicili bicili kayışlarla sarıp sarmalayacağım. Bu kayışlar . Ama bu öyle bir şekilde yerleştirilecek ki arslanın gövdesinin üzerine on tane kafesi tutturmaya yarayacak, kiraz kuşları ve nefis lokmalarla doldurduluş çevresi zengin bir şekilde donatılan arslan böylece iştah verici, nefis şeylerin hiçbirine ulaşamayacak. Bir dizi aynanın yardımıyla yiyecekleri seyredecek, bu hayvanın takatinin kesilmesine, ölümüne kadar sefil olmasına yol açacak. Örnek bir ölüm anının her saniyesini izleyen herkese.

Arslanı açlık çeke çeke öldürme töreni modern, endüstriyel büyük şehirlerde sibernetik programlamaya katkıda bulunması için Epifani'den* beş gün sonra bütün küçük köylerin encümenlerince her nüfus sayımında kutlanmalıdır.

4. gün

Bugün, Eylül'ün dördünde (Eylül Eylülleşiyor, Mayıs'ın arslanları ve aylar) saat dörtte, içinde Tanrı'nın parmağı olduğunu sandığım olaylardan biri geldi başıma. Tarih kitabının içinde bir arslan resmi arıyordum, tam o sırada arslan resmi olan sayfadan kenarları siyah bir zarf düştü yere. Açtım. Raymond Roussel'in** yolladığı bir karttı bu, kitaplarımdan birini kendisine gönderdiğim için teşekkür ediyordu. Çıldıracağımı düşüne düşüne azap çektiğim, kendimi ruhumla, bedenimle ona verdiğim sırada Roussel sinir hastalığının etkisinde Palermo'da intihar etti. Bunu anımsadığımda apansız bir acı kapladı heryanımı; dizlerimin üstünde Tanrı'ya şükrettim bu uyarı için.

Orada öyle dururken pencereden Gala'nın sarı kayığının mendireğe geldiğini farkediyorum. Hazinemi kucaklamak üzere dışarı çıkıp, oraya iniyorum. Onu bana gönderen de Tanrı. Her zamankinden daha çok Metro-Goldwyn- Mayer arslanı gibi görünüyor. Canım nasıl da yiyip yutmak istiyor onu. Gelgelelim arslanın acı çeke çeke ölmesi düşüncesi uçup gitti. Gala'dan alnıma tükürmesini istiyorum. O da tükürüyor.

5. gün

Sakarlık edip, başımı kötü biçimde bir yere çarptım. Annemle babamın darbenin etkisini azaltmakta işe yarayacağını söyledikleri şey aklıma geldi; hemen üstüste tükürüverdim. Şişen yerin üzerine hafif hafif bastırmam, 15 Ağustos'un frenk eriklerinin melankolisi denli tatlı, yüce bir acı uyandırıyor bende.

6. gün

Arabayla Figueras pazarına indik, on tane motorsiklet kaskı aldım, Gala da çeşitli boylarda sandalyeler aldı. Kasklar hani şu çocukların başlarına taktıkları sazdan miğferlere benziyor. Eve döndüğümüzde kaskları tek tek sandalyelerin üzerine koyuyorum. Bu düzenlemenin yarı-ayinsel görünümü hafif bir ereksiyon veriyor bana. Tanrı'ya şükredip yakarmak için stüdyoma çıkıyorum. Dali asla delinin biri olmayacak. Yaptığım şey, olabilecek bütün evliliklerin en uyumlusuydu. Eylül'deki bu birinci kutsal haftanın hezeyanının utkulu bilgeliği üzerine ciltler dolusu kitaplar yazacak olan -psikanalistler ve diğerlerine- bütün insanları daha da mutlu etmek için bu sandalyelerin herbirinin kaz tüyleriyle doldurulmuş küçük birer yastığının olduğunu da söylemem gerekiyor. Bu kaz tüylerinin içinde gerçek bir sibernetik anal kemanın, yani geleceği düşünmek amacıyla yapılan bu Dali'ye özgü makinanın ruhunu hâlâ göremeyenlere yazıklar olsun.

7. gün

Bugün Pazar. Çok geç kalkıyorum. Pencereden baktığımda, yakınlarda kamp kuran zencilerden kayıktan karaya çıktığını görüyorum. Adam kanlar içinde, kucağında bizim kuğulardan biri var; yaralanmış, can çekişiyor. Turistin biri az bulunan kuşlardan biri sanıp, zıpkınlamış. Bu görüntü hoş bir hüzün salıyor içime. Gala evden çıkıyor kuğuyu kucaklamak için. O anda hepimizi yerinden kaldıran bir ses duyuluyor. Ocağa gelen bir kamyon dolusu maden kömürü büyük bir gürültüyle boşaltılıyor. Efsaneler için katalizör görevi gören bir etkendir bu kamyon. Uyanık ve tetikteyseniz, gözünüzden kaçmayacak kadar büyük bu kamyonların beklenmedik varlığında Jüpiter'in eylemlerini önceden kestirebilirsiniz.

8. gün

Dostlarım telefonla aradılar beni; İtalya'dan Kral Umberto geliyormuş ziyaretime. Huzurunda çalmaları için ***Sardañas*** orkestrasını tuttum. Yeniden badanalattırdığım yolun üzerinde yürüyen ilk insan olacak. Yol kenarına nar ağaçları dizilecek.

---

* Epifani: Hristiyanların 6 Ocak yortusu (ç.n.)

** Raymond Roussel (1877-1933) Gerçeküstücülerin hayran kaldığı ressam ve *Afrika İzlenimleri*, *Dublör*, *Locus Solus* vb. kitapların yazarı.

Öğleden sonra, bıyığımın ucuna minik deliklerinden iki yasemini takarak kralın gelişini düşüne düşüne uykuya daldım. Ardından, unutulmaz bir düş gördüm. Bir kuğu, içine patlayıcı maddeler yerleştirilen narlarla doldurulmuş. Stroboskobik bir filmde olduğu gibi, iç organların en küçük parçacıklarını bile görüyorum. Her tüy, uçan kemanlar gibi hafif hafif kaybolan bir rota izliyor.

Uyanır uyanmaz, diz çöküp, mutlaka kutsallaşacak bu coşkulu düş için Meryem'e şükrediyorum.

9. gün

10. gün

İnanılmaz bile olsa herşeyi anlatmalıyım. Kişiliğim, espri ya da gizemleştirmelerin hepsini dışlıyor, çünkü bir gizemciyim ben, gizemciler ve gizemleştirme eylemleri, iletişim araçları yasasına göre biçimsel karşıtlıklardır.

Geçen sabah babamın eski bir dostu geldi; benden ailesinin mülkiyetinde bulunan bir resmimin bana ait olup olmadığını doğrulamamı istiyordu. Resmin sahte olmadığını söyledim ona. Daha tabloyu görmeden sahte olmadığını söylememe şaştı kaldı. Ama adamı görmem yetmişti. Salonda duran tabloyu görmem için ısrar etti.

'Bir göz atalım... içi doldurulmuş ayının yanına bırakmıştım.'*

'Olamaz,' dedim, 'Ayının hemen arkasında Yüce Kral mayosunu değiştiriyor.'

Yalan da değildi hani.

'Aman canım' dedi, bunu da kanıtla görelim der gibi bir azarlama vardı sesinde, 'dünyadaki en büyük şakacı insan olmasaydın en büyük ressam olurdun.'

Gene de düpedüz gerçeği söylemiştim, o kadar.

Bu olay, iki yıl önce Papa Hazretleri II. Pius'u ziyaret edişimi getirdi aklıma. Bir sabah Roma'da elimde iplerle bağlanmış üzerinde kurşun mühür olan tuhaf bir kutuyla olanca hızımla Büyük Otel'in basamaklarından iniyordum. Kutunun içinde resimlerimden biri vardı. Fuayede René Clair oturmuş, gazete okuyordu. Gözlerini kaldırdı, cümle alemin bildiği, Kartezyen

* Port Lligat'daki evinin girişinde, Dali bir köşeye mücevherlerle kaplı içi doldurulmuş bir ayı yerletirmişti.

düzenbazlığından onulmaz yaralar almış kara yuvarlaklarla, hep kuşkucu bakan o gözlerini.

Bana, 'Eteklerin tutuşmuş, bu saatte nereye koşturuyorsun elindeki o iplerle?' dedi.

Son derece ağırbaşlı, 'Papa'yla görüşüp geleceğim. Burada bekleme beni' dedim kısaca.

René Clair bir an inanamadı söylediklerime, sonra büyük bir ciddiyetle 'Ona en derin saygılarımı ilet, lütfen,' dedi, sahte bir ses tonuyla.

Tam kırkbeş dakika sonra döndüm. René Clair hâlâ orada, fuayede oturuyordu. Bozulmuş gibi baktı, okuduğu gazeteyi gösterdi. Bu sırada, ben ayrıldıktan hemen sonra, Vatikan'a Papa'ya yaptığım ziyareti haber veren bir manşeti görüvermişti. Elimdeki kutunun içinde Papa hazretlerine gösterdiğim Gala'nın Port Lligat Meryem'i olarak resmi vardı.

Ama ziyaretimin üçyüz elli değişik nedeni arasında, René Clair'in bilmediği en önemlisi, Gala'yla bir kilisede evlenmemizin yüksek bir makamdan onayını koparmaktı. Zor bir işti bu, çünkü ilk kocası, Paul Eluard, bereket, hâlâ hayattaydı.

Dün, Eylül'ün 9'unda, üstün yeteneklerimin ilerleyip ilerlemediğini sınadım kendi kendime, dokuz rakamı bir hiper-küp'ün son küpüdür de ondan. İşler ta buralara geldi! Bugün, anısına bir haçla imzalayıp Adolf Hitler'e hediye ettiğim ***'Akıldışının Fethi***'nin bir kopyesinin Amerikalı bir koleksiyoncunun elinde olduğunu bildiren bir mektup aldım.

Bundan böyle, Hitler'e son savaşı ya da hiç olmazsa, sonuncu muharebeyi kaybettiren sihirli tılsımı yeniden yapabileceğime inanmam için bütün gerekçeler var elimde.

Hem, patlayıcı dolu kuğuların felsefi, coşkulu düşleriyle doruğa ulaşan çılgınlığımın hâyâsız tehditlerini meleksi bir manevra ile (yani, dâhice bir hamleyle) altetmedim mi?

Dün, bir kralı ağırladım ve Voltaire'ci Saint-Tropez'nin cana yakın bir simgesi olan René Clair'i* bir kez daha aldatmak üzere güzeller güzeli Helen Gala ile evlenmeye kesinkes karar verdim.

Yaşamımın içinde bol miktarda yer alan 9 rakamlı küp, geçen yılın dokuzundan kat kat üstün. Bunları karşılaştırdığımda ortada ne kral görüyorum, ne de kazanılmış bir Avrupa savaşı. Sadece cesaret üstün geliyor! René Clair bir yana, '—oie' ile biten, sözü edilmemiş bir isim vardı (kaz)!

---

* Bu evlilik 1958'de kutlanacaktı.

1957- MAYIS

Port Lligat, 9. gün

Uyanır uyanmaz Gala'nın kulağını öpüyorum; dilimin ucuyla kulak memesinin üzerindeki minik beni hissetmek için. Tam bu sırada, salyama karışan Picasso'nun tadını duyuyorum, tanıdığım en hayat dolu insan, sol kulak memesinin üzerinde doğuştan bir iz taşıyan Picasso'nun. Koyu zeytin yeşili, ağır ağır pırtlayıp dışa doğru büyüyen bu ben, karım Gala'nınkiyle tamıtamına aynı noktada, sanki aynı kalıptan çıkmış. Pek çok kez, ne zaman aklıma Picasso gelse, Gala'nın sol kulağının ucundaki o minimini kabartıyı okşuyorum. Bu sık sık başıma geliyor; çünkü Picasso, babamdan sonra, en çok aklıma gelen insan. İkisi de, üç aşağı beş yukarı yaşamımın Giyom Tell'leri. Gençliğimin ilk yıllarından beri hiç çekinmeden otoritelerine karşı kahramanca başkaldırdım.

Gala'nın bu doğuştan gelme izi, gövdesinde iki parmağımla tamamıyla örtebildiğim biricik yeri. Ankabilimsel ölümsüzlüğünü düşündüğümde, akıldışı bir yoldan yatıştırıyor içimi. O'nu annemden, babamdan, Picasso'dan ve hatta paradan daha çok seviyorum!

Dünyaya en uç, en keskin karşıtlıkları sunma şerefi her zaman İspanya'nındır. Yirminci yüzyıldaki bu karşıtlıklar iki insanın kişiliğinde cisimleşti; Picasso'nun ve naçizane bendenizin. Çağdaş bir ressamın başına gelebilecek en önemli şeyler şunlardır:

1. Bir İspanyol olması.

2. Gala - Salvador Dali, adına sahip olması.

Bunların ikisi de gerçekleşti bende. Hıristiyan adımın anlamından anlaşalacağı gibi, Salvador, çağdaş resmi miskinlik ve kaos'tan kurtarmak dışında hiçbir şey yapmamaya yazgılıyım, demektir. Dali benim adım, Katalan dilinde 'arzu' demektir, bir de Gala'm var. Picasso kuşkusuz İspanyol, ama iş Gala'ya gelince, kulağının kenarında biyolojik bir gölgesi var, o kadar; o'na Pablo deniliyor, Pablo Casals ve Papalar gibi demek istediğim, herkes gibi bir adı var işte.

Toplum içinde, ara sıra ama, yeknesak biçimde, kuyruksokumu kemikleri kocaman olmuş çok zarif (bu yüzden de az çok şirin) kadınlarla tanışıyorum. Bir genelleme yapacak olursam, bu kadınlar yıllarca benimle bizzat tanışmak için can atıp durmuşlardır. Konuşmalar da hep şöyle oluyor:

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Adınızı biliyorum, elbette.

BEN, DALİ

Ben de.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Herhalde dikkatinizi çekmiştir, sizi durmadan süzdüm hep. Büyüleyici birisiniz.

BEN, DALİ

Bence de.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Yağ çekmeyin bana! Beni farketmediniz bile.

BEN, DALİ

Ben kendimden söz ediyorum, Madam.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Merak eder dururum hep, bıyığınızı nasıl yukarı doğru kıvrık tutuyorsunuz?

BEN, DALİ

Zaman!

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Efendim?

BEN, DALİ

Zaman, canım işte, tarih ağacının meyvaları. Tatlılardan zamanı, tarihleri ısmarlar, onları yerim; leğenin içinde parmaklarımı yıkamadan önce onları hafif hafif bıyığımın üzerinde gezdiririm. Dimdik durmasına yeter de artar bu.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Yaa!!!!!

BEN,DALİ

Bir avantajı da şu: Zaman şekeri ister istemez sinekleri cezbeder.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Dehşet verici!

BEN, DALİ

Taparım sineklere. Bir tek güneş altında, çırılçıplak ve sineklerle kaplıysam kendimi mutlu hissederim.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

(Sesimin o kendine özgü sert tonuyla, dediğim herşeyin gerçek olduğuna çoktan aklı yatmış)

Nasıl oluyor da sineklerle kaplı olmak hoşunuza gidiyor? Pis yaratıklar bunlar!

BEN, DALİ

Pis sineklerden nefret ederim. Yalnız en temiz sinekler hoşuma gider.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Temiz sinekleri kirlilerinden nasıl ayırdediyorsunuz acaba?

BEN, DALİ

Hemen söyleyeyim. Kirli şehir sineğine dayanamam hatta mayonez gibi sapsarı şişkin karnıyla köy sineğine hiç; kara kanatları kasvetli, nekrofili bir sürmeye batmış gibidir.

Yalnızca en temiz sinekleri severim; son derece neşeli, Balenciaga'dan küçük gri alpaka takımlar içinde, Gala ve Dali'den başka hiçkimsenin yaşamadığı Port Lligat'ın o harikulade, minik zeytin sinekleri gibi, soylu Napoli sarısı karınlarıyla, granit gözleriyle mika denli kusursuz, kuru bir gökkuşağı gibi parıldayanları. Bu minik sinekler zeytin yapraklarının oksitlenmiş gümüşten ucunda otururlar hep. Akdeniz'in perileridir onlar. Ömürlerini güneş altında, sineklerle kaplı geçirmiş Yunan filozoflarına esin vermiştir onlar... Hülyalı yüz ifadeniz şimdiden sinekler hakkındaki görüşlerimi kabul ettiğinizi düşündürüyor bana. Söylediklerimi şöyle bağlayayım; düşüncelerimin beni kaplayan sineklerce rahatsız edildiğini anladığım gün, düşüncelerimin artık dehamın kanıtı olan o paranoyak akımın gücüne sahip olmadığım anlamına geldiğini çıkaracağım. Öte yandan artık sinekleri farketmiyorsam, bu da manevi durumumun tamamen denetim altında olduğunun en kesin kanıtı demektir.

KUYRUKSOKUMLU KADIN

Gerçekten, söylediğiniz herşeyin bir anlamı var sanki! Öy-

leyse, bıyığınızın düşüncelerinizi çeken bir anten olduğu doğru mu?

Bu soru üzerine, yüce Dali uçup gidiyor ve kendini aşıyor. Gözde konularının tümünü nakış nakış işliyor; Vermeer'in dantelini inceden inceye, yalanla dolanla, baştan çıkararak, iştahla süsleyip püslüyor; Kuyruksokumlu kadından Kübakuyruksokumu kemiğinden başka hiçbirşey kalmıyor. Yani şimdiden tahmin ettiğiniz gibi- o namuslu kapatma, benim sibernetik sürecim sayesinde, erkeğini, *kapatma kapatanı* boynuzluyor.

11. gün

Freud'la karşılaşmamı anlatırken*, kafatasının bir Burgonya salyangozuna benzediğini zaten söylemiştim. Sonuç ortada: Düşüncelerini yemek istiyorsanız, bir iğne batırıp çıkarmanız gerekiyor. İşte o zaman hepsi birden geliverir. Yok eğer böyle yapmazsanız, kırılıp dağılırlar, size de yapacak birşey kalmaz, hiçbir yere varamazsınız. Bugün size Freud'un ölümünü yeniden anımsatırken Burgonya salyangozunun, kabuğundan çıkmış haliyle akla şaşkınlık verecek ölçüde El Greco'nun resminden çıkmış birşeye benzediğini de ekleyeceğim.

Hem El Greco ve Burgonya salyangozu gerçekten tadı tuzu olmayan iki benzer şeydir. Yalın bir gastronomik görüşe göre, lastik silgiden daha az körpe ve suludur etleri.

Daha şimdiden salyangozları sevenler tepkiyle haykırıyorlar. Ayrıntılara inmem gerek. Salyangoz ve El Greco'nun tadı olmasa da, her türlü damak tadının yanında yenilen çeşnilerle karıştırıldıkları (tatsız tuzsuz birşey oldukları) için bir buluşma zemini sağlayan ve gerçek değerlerini saklayan 'tat alma duyusuna ilişkin aşkın taklitçiliğin' son derece ender, sözde mucizevi değerine sahiptirler ve bunu da bize sunarlar. İkisi de bütün tatları birleştiren sihirli araçlardır. El Greco ve Burgonya salyangozuyla hazırlanan her çeşit yemeğin son derece uyumlu bir biçimde ilahi birşey başarması bu yüzdendir.

Salyangozun kendi tadı olsaydı insanoğlunun damağı, Akdeniz uygarlığında ay biçimli ve esrik coşkuyla ızdırap çeken o morumsu hilâl - bir diş sarmısak ile temsil edilen böylesi Pisagorcu bir bilgiyi elde edebilir miydi hiç? Gözleri yaşartmak için sarmısak, yavan salyangozun tatsızlığının bulutsuz göğünü aydınlatır.

Aynı şekilde El Greco'nun sönüklüğü de kendi içinde, çeşnisiz Burgonya salyangozları kadar tatsız tuzsuzdur. Gelgelelim, salyangoz gibi buraya dikkat! El Greco da o aracı değere, tüm çiçekleri zevkten çıldırtan o eşsiz güce sahiptir. İtalya'dan ayrıldığında bir 'Venedik Taciri'nden daha kusursuz, azgın ve şişmandı; ama bir de Toledo'daki haline bakın; oraya vardığında İspanya'nın bütün gizemli, softa özünü almış, bu ıtırla yıkanmış bir anda, zamanla İspanyollardan daha fazla İspanyol kesilmiş; çünkü bir salyangozdan daha yavan ve, Mazoşist El Greco, soyluların çarmıha gerdiği Sephardim* Şövalyelerinin kutsal yaralarını taşıyan edilgen tene tam tamına uyan bir hazne olmuştur.

Katolik inancının eşsiz tadı ve acı çeken Lorca gümüşünün eriyen bir ay biçimindeki o süper-sarmısağa yani ruhun cengâver madenlerine sahip olan kara ve gri renklerinin kökeni budur. El Greco'nun en uzun figürlerinden biri olan dikkatle incelediğinizde iğnenizin ucunda açılıp saçılan baharatlı bir Burgonya salyangozunun kavis yapan ana çizgilerinin her bakımdan özdeş olduğu, **Meryem'in Göğe Yükselişi**'ndeki benekli kıvrımlar ve katlarını ve Toledo manzaralarını aydınlatan işte o aydır! Kafanızda canlandırmanız gereken tek şey yerçekiminin gücüdür, onu yeryüzüne doğru çeker, görüntüyü ters çevirirseniz, uygulanan gücün onu göklere doğru **düşürdüğünü** görürsünüz.

Bu, tek bir görsel imge içinde, Freud'un 'başaşağı duran ulu bir gizemci'den başka birşey olmadığı, henüz doğruluğunu kanıtlamadığım tezim için bir delil oluşturur. Çünkü materyalizmin tüm vıcık vıcık yapışkanlığıyla baharlanmış, o okkalı beyni, kasvetle salınarak dünyanın derinliklerindeki en kuytu lağımların yerçekimi gücüyle aşağı çekileceği yerde, tam tersine, başka bir başdönmesine, o göksel uçurumlara doğru sürükleniyorsa, tekrar ediyorum, ölümün yarı-amonyaksı salyangozuyla benzeşmesi şöyle dursun, birkaç satır önce sözünü ettiğim El Greco tarafından yapılmış dağdağalı *'Meryem'in Göğe Yükselişi*'nin tıpatıp aynı olurdu.

Çağımızın en önemli, en iştah açıcı beyinlerinden biri, yani Freud'unki, dünyasal ölüm salyangozunun ***kusursuz bir örneği***'dir. İşte bu yüzden, son derece güzel olması gereken Tanrı'nın bütünleyici bilgisi için gerekli koşuldan, o ilk özden, yani

güzellikten hep yoksun kalan Yahudi dahinin trajedisinin özü yaşar içinde.

Sanırım bunu iyice anlamadan, ölümünden bir yıl önce yaptığım karakalem portrede Freud'un dünyasal ölümünü çizdim. Özellikle yapmak istediğim bir ruhbilimcinin açık seçik portresini yapmaya uğraşmak yerine, psikanalizin bu dahisinin katıksız bir biçimbilimsel çizimini yaratmak olmuştur. Portre tamamlandığı zaman, Freud'la bana aracılık eden Stefan Zweig'a resmi ona göstermesini rica ettim, sonra da bakalım ne diyecek diye kaygılı kaygılı beklemeye koyuldum. Karşılaştığımızda, gösterdiği tepki beni son derece ihya etmişti:

"Bir İspanyol'un böylesi kusursuz bir prototipini hayatta görmedim beni Amma fanatik bir şey!"

Uzun bir süre beni, ıcığına cıcığına kadar inceledikten sonra Zweig'a böyle demişti. Herneyse, Freud'un yanıtını ancak dört ay sonra öğrendim, Gala'yla birlikte New York'taki bir yemekte Stefan Zweig ve eşiyle tekrar karşılaştım; öylesine sabırsızdım ki, daha kahveleri içmeden Freud'un, portresini gördüğünde nasıl tepki gösterdiğini sordum.

Zweig da bana, 'çok beğendi portreni' dedi.

Freud'un somut gözlemler ya da hiç olmazsa benim için son derece değerli olabilecek bir yorum yapıp yapmadığını öğrenmeye can atıyordum; ayrıntılı olarak anlatmasını rica ettim, ne var ki Stefan Zweig yan çiziyor, kafası başka düşüncelerle meşgul gibi görünüyordu. Freud'un 'yüz hatlarının inceliklerini' son derece beğendiğini söyledi, sonra tekrar kendi ***sabit fikrine*** dalıp gitti. Bizim Brezilya'ya gelmemizi ve ona katılmamızı istiyordu. Deniz yolculuğunun harikulade bir şey olacağını, yaşamımıza zengin bir değişiklik getireceğini söyledi. Almanya'da Yahudilerin çektiği işkencelerle yoğrulan içindeki saplantı ve bu fikir, yemekteki monologların sonu gelmez **leitmotiv**'leriydi. Hayatta kalabilmem için gerçekten Brezilya'ya gitmem gerekiyordu adeta. Tropik iklimden nefret ettiğimi söyleyerek karşı çıktım. Bir ressam zeytin ağaçlarının grisiyle, Siena'nın soylu toprağının kırmızısıyla kuşatılmadıkça yaşayamaz, dedim. Egzotizm korkularım Zweig; gözyaşlarını tutamayacak kadar allak bullak etti. Bana Brezilya kelebeklerinin boyutlarını anımsattı, ben de dişlerimi gıcırdattım: Kelebekler, nerede olursa olsunlar, hep kocamandır. Zweig çaresiz kalmıştı. Benim ve Gala'nın an-

cak Brezilya'da tam anlamıyla mutlu olabileceğini düşünüyordu sanki.

Zweig'lar, özene bezene bir yere yazıp, adreslerini bıraktılar. Karşısında bu kadar dediğim dedik, dikbaşlı biri bulacağına bir türlü inanamıyordu. Brezilya'ya gitmemizin o çift için gerçekten bir ölüm-kalım meselesi olduğunu düşünebilirdiniz neredeyse.

İki ay sonra Zweig'ların Brezilya'da intihar ettikleri haberini aldık. Birbirlerine yazdıktan sonra, tam bir uzgörü anında canlarına kıymaya karar vermişlerdi.

Fazla iri kelebekler mi?

Çizimimle ilgili gerçeği ancak Stefan Zweig'in ölümünden sonra çıkan kitabı **Yarının Dünyası**'nın sonuç bölümünü okuyunca öğrendim. Freud, kendi portresini görmemiş, Zweig da yalan söylemişti bana. Ona göre portrem Freud'un elikulağında ölümünü önceden haber veriyordu; zaten kanser illetinden çok hasta olduğunu bildiği için, onun gereksiz yere canını sıkmaktan çekinerek resmi göstermeye cüret edememişti.

Hiç tereddüt etmeden Freud'u kahramanlar arasına katıyorum. Yahudi milletinin en büyük ve en etkili kahramanı - Musa'yı çekip aldı. Freud, Musa'nın Mısırlı olduğunu gösterdi ve - Kitapları içinde en iyisi ve en trajiği olan - Musa'yla ilgili kitabının önsözünde, bunu kanıtlamanın hem en çetin, hem de en iddialı görevi olduğunu, aynı zamanda en buruklarından birisi olduğu konusunda okuyucularını uyarmıştır!

İri kelebeklerin artık sonu geldi!

KASIM

Paris, 6. gün

JOSEPH FORET, hernekadar taklit edilmesi olanaksızsa da, ilk kez benim önderliğimde başlayan ve dünyayı fetheden bir teknikle resimlediğim *Kişot*'un ilk kopyesini getirdi. Salvador Dali bir kez daha muhteşem bir zafer kazandı. İlk kez olmuyor bu. Daha yirmi yaşında bir iddiaya girmiştim; kesinlikle tuvale fırça değdirmeden bir resim yapacak ve Madrit Kraliyet Akademisi Büyük Ödülü'nü kazanacaktım. Tabii, kazandım da. Çıplak, bakire bir kızın resmiydi. Resim sehpasından bir metreden fazla bir uzaklıkta dikilip tuval üzerine boyaları sıçrattım. İnanılmaz birşeydi, tek bir nokta bile uygunsuz bir yerde değildi. Sıçratmaların hepsi kusursuzdu.

O tarihten bir yıl önce de Paris'te aynı iddiayı kazandım. Yazın, Joseph Foret, ağır mı ağır baskı için kullanılacak taşlarla Port Lligat'a geldi. Bu taşların üzerine bir ***Don Kişot*** resimlemem için ısrar etti. O sıralar estetik, ahlâki ve felsefi nedenlerden ötürü taşbaskı sanatına karşıydım. Bu süreci güçsüz, monarşi ve engizisyonu olmayan birşey sayıyordum. Bana göre liberal, bürokratik ve dayanıksız bir işlemden başka birşey değildi. Gene de bana habire taş getiren Foret'in gayreti taşbaskı-karşıtı güç istemimi saldırgan hiper-estetizm raddesine dek burnumdan getirdi. Bu ruh hali içindeyken aklıma gelen bir düşünce dimağımın ağzını hayretten açık bıraktırdı. Hem Gandhi, 'Melekler bir plana gerek duymadan duruma hakim olurlar' dememiş miydi? O yüzden, bir melek gibi, şıp diye ***Kişot***'umun durumuna hakim oldum.

Bir arkebüzle kağıda yırtmadan ateş etmem mümkün olmayabilir ama kırmadan bir taşa ateş edebilirdim. Foret aklıma yatırdı da, Paris'e vardığımda bir arkebüzün hazır olması

için telgraf çektim. Ressam dostum Georges Mathieu, dipçiği fildişi kakmalı onbeşinci yüzyıldan kalma çok değerli bir arkebüz armağan etti bana. Ve 1956 Kasımı'nın altısında, ilk parşömen kopya için kurban edilen yüz koyunun etrafında Sen Nehri üzerinde giden bir mavnanın içinde, litografik mürekkeple dolu dünyanın ilk kurşununu ateşledim. Parçalanan kurşun, 'kurşunizm' çağını açtı. Taşın üzerinde, ilahi, koca bir mürekkep lekesi antensi ayrıntıların ve dinamik gücünün daha önce uygulanan bütün teknikleri aştığı bir tür meleksi kanat ortaya çıktı. Ondan sonraki hafta kendimi yepyeni, fantastik deneylere verdim. Montmartre'da kendinden geçmiş bir kalabalık önünde, çılgınlığın eşiğine gelmiş seksen kızla çevrili olarak içi boşaltılmış iki gergedan boynuzunu mürekkebe batırılmış ekmek kırıntılarıyla doldurdum; ardından Giyom Tell'in anısına, bunları taşın üzerinde paramparça ettim. Sonuç bir mucizeydi, Tanrı'ya şükredilmeliydi: Gergedan boynuzları, bir yeldeğirmeninin açık iki kolunu çizmişti taşa. Derken iki mucize birden gerçekleşti: İlk provaları aldığımda kötü atışın üzerinde lekeler bıraktığını gördüm. Görevimin, bu sahnedeki ayinin tüm elektriksel gizemini paranoyakça resimleyebilmem için o lekeleri belirtmem ve birleştirmek olduğuna inanıyordum. ***Don Kişot,*** dışarıdaki dünyada kendi içinde taşıdığı paranoyak devlerle karşılaştı. Tulumların yeraldığı sahnede Dali, kahramanın hayali kanını ve Minerva'nın alnını şişiren logaritmik eğriyi farketti. Gene de en iyisi bir İspanyol ve gerçekçi ***Don Kişot'un*** Alâaddin'in lambasına gerek duymayışı. Sırf parmaklarının arasına bir meşe palamudu almasıyla Altın Çağ yeniden doğar.

New York'a döndüğümde, televizyon yapımcıları benim 'kurşunizm' çabalarım için birbirlerini yiyorlardı. Bana gelince, matematiksel olarak delikleri ayarlayabileyim diye mürekkep doldurulmuş kurşunlarımı ateşlemenin en sapmaz ve en etkili yolunu düşlerimde bulabilmek amacıyla hep uyudum. New York Harp Akademi'sinden gelen silah uzmanlarının arkebüz atışlarıyla uyandım her sabah. Her patlamada bir taşbaskı tamamlanıyor, ben de bunları elimden kapıp inanılmaz rakamlara kapatmak isteyen kolleksiyoncular için imzalamak zorunda kalıyordum. İlk arkebüz atışımdan üç ay sonra, o bilgiyle insanların benimkine benzer bir silah ve kurşunlarla çalıştığını ve

yaratılışın gizlerini bulduklarını öğrendiğim zaman bir kere daha son derece büyük bilimsel buluşların ilerisinde olduğumu anladım.

Bu yıl Mayıs'ta tekrar Port Lligat'taydım. Arabasının bagajı yeni taşlarla dolu, Joseph Foret beni bekliyordu. Arkebüz'ün yeni patlamaları bir kez daha ***Don Kişot'u*** doğurdu. Acılara garkolmuş, içler acısı hüznü, kanla taçlanmış başına layık olan bir delikanlı biçimine girmişti. Mavritus-İspanyol üslubundaki pencere nişlerinden sızan Vermeer'e yakışır bir ışık içinde, incelik dolu aşk masallarını okudu. Hani şu Amerikalı çocukların oynadığı bir tür 'aptal macunu' ile litografik mürekkebin aktığı yerlerde helezonlar yarattım; yaldızlı bir kabarıklık ve günün ağarmasıyla meleksi bir biçim alıyordu.

Don Kişot, o 'paranoyak mikrokozmos', sonra da Saint Jean'ın yolundan öte birşey olmayan samanyoluna dalıp çıkıverdi.

Saint Jean yapıtımı dikkatle izliyor. Biçimbilim tarihinde sonsuza dek anlı şanlı kalacak bir patlamayı gerçekleştirdiğim deneylerim sırasında, Ağustos'un 25'inde, yani isim gününde kendini ortaya çıkardı. Joseph Foret'in ısrarlarıyla imgelemimin yıldırım darbelerine hamaratça sunduğu o taşlardan birinin üzerine sonsuza değin kazılı kaldı. Boş bir Burgonya salyangozunu alıp, ağzına kadar litografik mürekkeple doldurdum. Sonra da onu arkebüzümün namlusundan içeri tepip, menzildeki en yakın taşa doğrulttum. Ateşlediğim zaman salyangozun helezonlarının kıvrımlarından çıkan bir miktar sıvı patlayarak dağıldı, uzun araştırmalardan sonra, sanki gerçekte onun en son yaratılış anında bir 'salyangoz-öncesi galaksi' durumundan öte hiçbir şey yokmuş gibi, bunu son derece kutsal saydım.

O yüzden Saint Jean Günü tarihe antropomorfizm üzerinde Dali'nin kazandığı en kategorik zafere tanıklık eden gün olarak geçecek.

O kutsal günü izleyen gün fırtına vardı, bir anda mürekkebin içine dökülen ve *Don Kişot*'un nakışlı elbisesinin biçimini alan eciş bücüş kara kurbağalar indi gökten. Bu kurbağalar, o kahramanın zihninde hüküm süren Kastilya'nın yüksek ovalarının göz kamaştırıcı kuraklığına, kurbağalara özgü bir rutubet getir-

diler. Khimera'ların Khimera'sı.* Bundan böyle hiçbir şey Khimera değil. *Don Kişot* parmağıyla Doktor Jung'un ejderlerine dokunurken Sancho çıktı ortaya.

Bugün, Joseph Foret o ilk kopyayı masamın üzerine koyduğunda, 'Bravo Dali! Cervantes'i resimledin sen. Patlamalarının herbiri aslında bir yeldeğirmeniyle, bir devi içine alıyor. Senin yapıtın kitapsever bir dev oldu ve o en verimli litografik çelişkilerin tümünün doruğu artık' diye haykırabiliyorum.

* Khimera: Yunan mitolojisinde arslan başlı, keçi vücutlu, yılan kuyruklu bir yaratık.

1958 - EYLÜL

Port Lligat, 1. gün

Dünyanın ilgisini bir kerede yarım saatten fazla süreyle çekmek zordur. Ben bunu yirmi yıldır hergün yapıyorum. Düsturum: 'Bırak Dali'den bahsetsinler, hakkında iyi şeyler söyleseler bile' olmuştur. Yirmi yıldır başarılıyım, zamanımızın en akıl almaz, teleksle geçilen haberlerini basan gazetelere dek uzanır.

PARİS. Dali Sorbonne'da Vermeer'in ***Dantel İşleyen***'i ve gergedan üzerine bir konuşma yaptı. İçinde bir tane beyaz karnıbahar bulunan beyaz bir Rolls Royce ile geldi.

ROMA. Dali Prenses Pallavici'nin fenerle aydınlatılmış bahçelerinde, üzeri Raimondo Lulio'nun sihirli yazılarıyla kaplı kübik bir yumurtadan aniden çıkıp, Latince patlayıcı bir söylev vererek yeniden doğdu.

GERONA, İSPANYA. Dali, Meryem ve Melekler Zaviyesinde Gala'yla gizlice evlendi. 'Biz şimdi başmelekvari varlıklarız' diye ilan etti.

VENEDİK. 5.5 metrelik devler gibi giyinen Gala ve Dali, Beistegui Sarayının merdivenlerinden inip onları alkışlayan kalabalıkla birlikte Piazza'da dans etti.

PARİS. Montmarte'da, Moulin de la Galette'nin karşısında Dali, taş duvar üstüne arkebüz tüfeğiyle ateş ederek Don Kişot'u çizdi. Dali şöyle açıkladı: 'Değirmenler un yapar - şimdi ben de değirmenler yapabilmek için un kullanacağım!' Ve iki gergedan boynuzunu un ve litografik mürekkeple ıslatılmış ekmek kırıntılarıyla doldurup ateşleyerek, söylediğini başardı.

MADRİD. Dali bir konuşma yapıp Picasso'yu İspanya'ya dönmeye çağırdı. Konuşması şöyle başlıyordu: 'Picasso İspanyoldur ben de! Picasso bir dahidir - ben de! Picasso komünisttir - ben değilim!'

GLASGOW. Dali'nin meşhur ***Saint Jean de la Croix'nın***

İsa'sı belediyenin karar birliğiyle satın alındı. Bu sanat yapıtına ödenen fiyat büyük bir kızgınlık ve tartışma yarattı.

NICE. Dali, Anna Magnani ile *'Etten Elarabası'* adlı ve kadın kahramanın bir elarabasına çılgınca aşık olduğu bir film yapacağını duyurdu.

PARİS. Dali, 15 metre uzunluğunda bir somun ekmeği taşıyan bir alayla kenti boylu boyunca katetti. Ekmek; daha sonra Dali'nin Heisenberg'in 'kozmik zamk'ı üzerine isterik bir söylev verdiği Etoile Tiyatrosunun sahnesine kondu.

BARSELONA. Dali ve Luis Miguel Dominguin gerçeküstücü bir boğa güreşi düzenlemeye karar verdiler; dövüşün sonunda Balenciaga'nın *Infanta* gibi bezediği bir helikopter, kurban edilmiş boğayı göğe yükseltip mukaddes Montserrat dağlarına, akbabalara yem olmak üzere bırakacak. Aynı anda, doğaçlama bir Parnassus'ta Dominguin, Leda kılığındaki Gala'ya taç giydirecek ve Dali de bir yumurtadan çırılçıplak fırlayıp Gala'nın ayaklarına düşecek.

LONDRA. Planetaryum'da yıldızlar Dali'nin doğumunda Port Lligat'ta nasılsalar o duruma getiriliyor. Psikiyatristi Dr. Roumeguere'nin* analizine göre kendisinin Gala'yla birlikte kozmik ve asil Dioscuri (Castor ve Pollux) mitinin vücuda gelişi olduğunu ilan etmektedir. 'Gala ile ben Jüpiter'in çocuklarıyız.'

NEW YORK. Dali, kendisi tarafından bulunan meşhur *'ovocipede'*in içinde, altından yapılma uzay kıyafetleri giymiş olarak New York'a indi. Saydam bir küre, rahim içi cennetleri tarafından kışkırtılan fantaziler üzerine temellenen yeni bir yolculuk aracı bu.

Paranın, şöhretin, başarının ya da popülerliğin fazlalığı hiç, hiç, hiç, hiçbir zaman, santiyenin dörtte biri kadar bile intiharı düşündürmedi bana. Aksine, bunu tümüyle seviyorum. Kısa bir süre önce, bütün bu gürültünün neden bana acı çektirmediğini anlayamayan bir arkadaş beni denemek için sordu:

'Yani bütün bu başarıdan hiçbir şekilde acı duymuyor musun?'

* Paris Tıp Fakültesinden doktor Pierre Roumeguere başka eserlerinin yanısıra, *'Din Tarihi Bağlamında Dali Gizemi'* adlı kitabında yazarıdır.

'Hayır!'

Sonra, yalvararak: 'Hafif bir nevroz bile yok mu? (Yardımseverlikten' diyordu ifadesi)

'Hayır!' Kati bir şekilde yanıtladım.

Sonra, bayağı zengin olduğunu hatırladığım için ekledim: 'Sana şu anda 50.000 doları gözümü kırpmadan kabul edebileceğimi kanıtlayabilirim!'

Herkes, özellikle Amerika'da, bu başarının sırrını bilmek istiyor. Başarının sırrı 30 yıl önce bulduğum paranoyak - eleştirel yöntemdir ki, hâlâ neyi içerdiğini bilmememe rağmen başarıyla uygulamaktayım. Genel olarak bu, en çılgın olgu ve maddelerin sistemleştirilmesidir; böylelikle aşırı tehlikeli fikirlerime elle tutulur biçimde yaratıcılık katar. Bu yöntem, yalnızca ilahi cevherin yumuşak hareketine, canlı bir çekirdeğe, bir Gala'ya -ki tek bir Gala vardır- sahip olma koşuluyla işler.

Güncemin okuyucularına örnek olarak tek bir günden, New York'tan ayrılışımın meşhur paranoyak-eleştirel yöntemle yaşanmış arifesinden sözedeceğim.

Şafakta gayet temiz ye üretmeye son derece elverişli olan birkaç beyaz herifçioğlunun yaratıcısı olduğumu düşledim. Uyanınca Gala'ya dedim ki:

'Bugün altın bir gün olacak!'

Bu rüyada Freud'a göre ben, Danaë'nin ilahi yarı-sıvı altınlı ishali cesur bir şekilde altın yumurtlayan tavuk ve kuyruğu kaldırılınca altın paralar sıçan efsanevi eşek bir yana bırakılırsa, bununla bağıntılıydım. Beni ilgilendirdiği kadarıyla, bir hafta kadar kendimi bir simyacının potasına dönüşüyor gibi hissettim ve geceyarısı New York'tan ayrılışımdan önceki son gecemde- içinde kentin en güzel dört mankeninin de bulunduğu bir grup arkadaşı El Morocco'nun Champagne Odasında biraraya getirmeyi planladım. Kent, zaten olası bir Parsifal'in gelişine hazırlanmış gibi alımlıydı. Günün olaylarının akışı içinde mükemmele ulaştıracağıma kendi kendime söz vermiş olduğum bu olası Parsifal, bütün kapasitelerimi müthiş şekilde harekete geçirdi ve o gün üstün olacak gücüm bütün sorunları süratle çözecek, topuklarını Prusya usulü yere vurdurtacaktı.

Saat 11.30'da kafamda iki kesin amaçla oteli terkettim: Philippe Halsman'a akıldışı bir fotoğrafımı çektirmek ve *'İspanya'nın Koruyucusu Santiago'* adlı tablomu Amerikalı milyoner ve sanat hâmisi Huntington Hartford'a satmak. Şans eseri, asansör ikinci katta durdu ve beni beklemekte olan kalabalık bir gazeteci topluluğu tarafından alkışlarla karşılaştım. Yeni bir koku şişesiyle ilgili planımı açıklamak üzere bir basın toplantısı olacağını tümüyle unutmuştum. Katlayıp yeleğimin cebine koyduğum çeki alırken fotoğraflarım çekildi, biraz rahatsız ediciydi bu, çünkü o zaman kontratta şart koşulan ve benim uzun bir süredir unutmuş olduğum şişe çizimini yapmaktan başka yoktu. Bir an bile duraklamaksızın fotoğrafçıların birinden yanmış bir flaş ampulü aldım. Buz mavisi rengindeydi. Onu işaret ve başparmağım arasında değerli bir nesne gibi tuttum.

'İşte fikrim.'

'Ama bu çizim değil!'

'Daha iyi ya! İşte modeliniz hazır! Tek yapılması gereken bütün ayrıntılarıyla kopya edilmesi!'

Ampulü masanın üstünde dikkatlice bastırdım; birden fark edilmeksizin kırıldı ve tabanı ayakta duracak kadar yassılaştı. Altından kapağı olabileceğini söylediğim yuvasını gösterdim. Kendinden geçen parfüm imalatçısı haykırdı:

'Bu gün gibi ortada, ama birisinin ilkönce düşünmesi gerekiyordu. *Şimdi, cher maître,* 'nouvelle vague'a (Yeni Dalga'ya) hitap edecek bu benzersiz parfümün adı nedir?'

Dali tek kelimeyle yanıtlar:

Flaş!

Flaş! Flaş! Flaş! Herkes 'Flaş' demektedir. Kapıda beni yakalayıp soruyorlar:

'Moda nedir?'

'Modası geçen!'

Kadınların ne giymesi gerektiği konusunda son bir Dali fikrini ortaya atmam için yalvardılar.

Ayrılırken yanıtladım:

'Sırtlarında göğüsleri'

'Niçin?'

'Çünkü göğüsler meleksi bir etki yaratabilecek beyaz süt doludur.'

'Bir meleğin kusursuz cildini mi kastediyorsunuz?'

'Kadınların kürek kemiklerini kastediyorum.'

Eğer iki pınardan süt fışkırtılır, böylelikle kürek kemikleri genişler, sonuçta stroboskopik bir fotoğrafla gösterilirse Memling'in resmettiği gibi gerçek *Damlacıktan Melek Kanatları*'nı elde etmiş olursunuz.

Bu meleksi düşünceyle silahlanmış, beni etkilemiş ve şaşırtmış olan damlacık kanatlarını fotoğrafla yeniden yaratmaya kesinkes karar vermiş olarak Philipee Halsman'ı görmek üzere yola koyuldum.

Ama Halsman stroboskopik fotoğraf için yeterli donanıma sahip değildi. 'ben de orada ve o anda Marksizmin kılı tarihinin fotoğrafını çekmeye karar verdim. Bu amaçla, damlacıklarım yerine bıyığıma altı tabaka beyaz kağıt tutturdum. Halsman kağıt tabakalarının herbirine sırasıyla aslan saçlı ve sakallı Karl Marx; daha da azaltılmış aynı kıllılıkla Engels; ince bıyık ve keçi sakalıyla yarı kel Lenin; bir bıyıkla sınırlanmış gür saçlı Stalin; sinek kaydı traşıyla Malenkov portrelerini aradarda Pozlandırıyorum. Geriye bir tabaka boş kağıt kaldığı için ben de onu isabetli bir şekilde, kel bir kafası olan Kruşçev'e ayırdım.* Bugün Halsman, özellikle de bu fotoğrafın ***Dali's Moustache*** kitabının en beğenilen fotoğraflarından biri olduğu Rusya'dan döndükten sonra, son saç telini de yoluyor.

Bir elimde üzerinde hiçbirşey bulunmayan kağıt tabakasını öteki elimde de kendisine göstereceğim **Aziz James**'imin röprodüksiyonunu taşıyarak Huntington Hartford'a gittim. Asansöre biner binmez Prens Ali Han'ın Huntington Hartford'un bir kat yukarısında oturduğunu hatırladım. Ve doğuştan

* Halsman'ın *Dali'nin Bıyığı* adlı kitabını yayımlayan Simon ve Schuster, Dali'ye kehanetlerden kaçınmasını, çünkü onlardaki aykırı ögelerin daha önceki şeylerin mükemmeliğini bozabileceğini söylemiştir.

uslanmaz züppeliğim yüzünden bir anlık duraksamadan sonra ***Aziz James*** röprodüksiyonunu Prens hazretlerine armağan götürsün diye asansörcüye verdim. Birdenbire çok alık olduğumu düşündüm çünkü Huntington Hartford'un dairesine, boş elle değil, bir iplikten sarkıyor olması nedeniyle iki kat gülünç olan boş bir kağıt tabakasıyla giriyordum. Durumun iyiye gideceğini kendime söyleyip durarak, durumun saçmalığının tadına varmaya başlamıştım. Evet, paranoyak-eleştirel yöntemim bu çılgınca olayı hemen günün en başarılı olayına çevirmek olacaktı. Karl Marx'ın tohumu kendisini şimdiden gelecekteki Kristof Kolomb'un Dalisel yumurtasında gösteriyordu.

Huntington Hartford hemen ***Aziz James'imin*** renkli röprodüksiyonunu getirip getirmediğimi sordu. Getirmediğimi söyledim. O zaman, bana galeriye gidip büyük resmin ambalajını açmamın mümkün olup olamayacağını sordu. Tam o zaman ben, neden olduğunu bilmeden, **Aziz James'imin** mutlaka Kanada'da satılması gerektiğine karar verdim.

'Sizin için, adı ***Kristof Kolomb'un Yeni Dünya'yı Keşfi*** olan başka bir resim yapsam daha iyi olur.'

Bu sihirli bir sözcük gibiydi; öyleydi de. Çünkü daha sonra Huntington Hortford Müzesi, Kolomb Meydanı'nda, New York'ta Kolomb için dikilmiş yegâne anıtın karşısında inşa edilecekti; bu, birkaç ay sonra keşfettiğimiz bir rastlantıydı. Bu satırları yazarken dostum Dr. Colin beni durdurup, prensin yaşadığı binadaki asansörün Dunn ve Ortakları tarafından imal edildiğini farkedip etmediğimi soruyor. Doğrusu, Lady Dunn'ı bilinçli ya da bilinçdışı **Aziz James** tablomun alıcısı olarak düşünüyordum ve sonra bu gerçekleşmişti.

Philippe Halsman'a Kruşçev'in portresini son kağıt tabakaya koymayı kabul etmediği için hâlâ teşekkür borçluyum. Sanırım şimdi ona ***Kolomb Meydanım***' demeye hakkım var, çünkü o olmasaydı herhalde hiçbir zaman Kristof Kolomb'un kozmik düşünü resmedemezdim. Sovyet tarihçileri tarafından keşfedilen en son coğrafi haritalar, tablomda geliştirilen tezi tümüyle kanıtlamıştır, böylelikle de bu çalışmayı Rusya'da açılacak bir sergi için uygun kılmıştır. Bugün bir dostum, Sol Hurok, bu resmin bir röprodüksüyonuyla beni, iki büyük yurttaşımla, Victoria de Los Angeles ve Andrés Segovia'yla biraraya

getirecek bir kültürel değişim önerisini Sovyet hükümetine sunmak için yola çıkıyor.

Gala'yla sözleştiğimiz yemeğe 5 dakika erken geldim. Oturmaya fırsat bulamadan Palm Beach'ten bir telefon geldi. Mr. Winston Guest telefonda ***Guadalupe Bakiresi*** tablosunu ve saçlarını civciv gibi alabrus traşı yaptırdığı gözüme çarpmış olan 12 yaşındaki oğlu Alexander'ın portresini yapmamı istedi. Yerime dönmeye kalktığımda yan masalardan birine çağrılıp Fabergé geleneğinde minelenmiş bir yumurta yapmayı kabul edip etmeyeceğim sorusuyla karşılaştım. Bu yumurtanın içinde bir inci olacaktı.

Ama aç mı yoksa hasta mı olduğumu bilmiyordum; hissettiğim, beni gece bekleyen Parsifal'e duyduğum (ve gittikçe keskinleşen) erotik duygu olabileceği kadar, kusma isteği de olabilirdi. Yemeğim sadece yumurta ve bisküviden oluşuyordu. Bir kez daha belirtmeliyim ki, paranoyak-eleştirel yöntemim akşam boyunca kafamın üstünde taşıdığım görünmez ve düşsel yumurtalardan kuluçkayla civciv çıkarmak için gerekli yumurta akını eklemek üzere kullandığım paranoyak - örgensel biyokimyamda etkili biçimde işlemeliydi; Piero della Francesca'nın Öklid mükemmeliğiyle Meryem'in kafasının üzerine astıklarına benzeyen yumurtalar. Bu yumurta benim için Demokles'in kılıcı oldu; yalnız sonsuz şefkatli küçük aslanın (Gala'dan bahsediyorum) uzaktan gelen homurtuları kafatasımın üzerine düşüp parçalamasını önlüyordu.

Champagne Odasının alacakaranlığında, geceyarısının erotik uydusu henüz parlamışken, Parsifalim ve onun düşüncesi beni her saniye daha erdemli olmaya sürüklüyordu. Milyonerlerin ve prenslerin asansörüyle yukarı çıktıktan sonra saf erdemle, çingenelerin yaşadığı bodrum katına inmeye zorunlu hissettim kendimi. Yurgun argın birazdan Greenwich Village'da İspanyol mülteciler için dans edecek olan küçük çingene dansçısı, La Tchunga'ya uğrayacaktım.

O an, onunla birlikte resmimizi çekmek isteyen fotoğrafçıların flaşları bana hayatımda ilk kez müthiş mide bulandırıcı geldi ve onları örgensel biçimde defetmek üzere yutma zamanının geldiğini hissettim. Bir arkadaşımdan beni otele götürmesini istedim. Kapalı, yorgun gözlerimin ardında sa-

hansız sahanda yumurta yakamozlarıyla kustum ve aynı anda hayatımdaki en bol dışkıyı çıkarttım. Bu bana, bir keresinde, ağız kokusu çeken ve derin bir kokuyla geğirerek nazikçe ikaz edilen bir adam hakkında José Maria Sert'in anlattığı diplomatik ve Buridanik sorunu hatırlatıyor:

'Bari ossursaydınız beyefendi!'

Yatağa simyacının çiyi gibi soğuk terler dökerek girdim ve Gala'nın şimdiye dek gördüğü en nadir ve en zeki gülüşlerden biri benim dudaklarımda belirmişken bu, Gala'nın bakışlarında hayatımızda belki ilk defa olarak cevabını tahmin edemeyeceği bir soruyu uyandırdı.

'Bir servet yitirirken, köşeyi dönecek güçte olmanın zevkini tattım az önce'

Saflığı sabırla binlerce kez incelmiş Gala'nın duraklamaları ve onun anlaşılmış fiyatlara şevkle saygı duyuşu olmasaydı hilesiz ve kolaylıkla, ünlü paranoyak - eleştirel yöntemimin zaten yüksek olan verimini büyük oranda arttırabilirdim. İşte bu bir kez daha simyacı yumurtasının galeyana gelmiş erdemidir ki Ortaçağda inanıldığı gibi aklın ve kıymetli metallerin dönüştürülüşünü olası kılar.

Acilen beni görmeye gelen doktorum Dr. Carbolleiro bunun '24-saatlik-nezle' denen şey olduğunu açıkladı. Yarın yani münzeviliğimin ve Gala'ya karşı duyduğum eldeğmemiş ve bütün bütüne bağlılığımın zaferini kazanabilmek için günün tüm akıldışı ve düşsel olayları boyunca, gerçekleştirmeksizin peşinden gittiğim en değerli, en gizli 'Clédanist'* düşüme ulaşacak kadar ateşim olduğunda, Avrupa'ya doğru yola çıkmam mümkün olacak. Konuklarıma aralarına katılamayacağımı bildiren bir haberci yolladım ve onların krallar gibi ağırlanmasından emin olmak için (tabii bazı kısıtlamalarla) Champagne Odasını aradım ve geceyarısı Parsifalim yumurta ve tavalar olmaksızın Dali ve Gala huzur dolu bir uyku çekerken olup bitiverdi.

Ertesi gün ***Birleşik Devletler*** gemisiyle Avrupa'ya yola çıktığımda kendime şu soruyu sordum: Bilmek isterim, tek bir günde (erken sabah düşümün dışkısal yumurtasının uzay za-

* Solange de Cléda'nın adından türetilen bir cinsel sapkınlık.

manındaki başlangıcından oluşan bir gün) hezeyanî materyalimin ham ve biçimsiz zamanını tümüyle kıymetli yaratıcılığa başarıyla dönüştürmeye kim muktedirdir bugün? Kim, tek bir yumurtanın düşürdüğü yıldırımla Marksizmin bütün geçmiş ve gelecek tarihini benzersiz bıyığına tutuşturabildi? Kim 77.758.469.312 sayısını, genelde bütün soyut resmi ve modern sanatı tutarlı bir yola çıkartabilecek sihirli sayısı bulabilirdi? Kim, en büyük tablom, *'Kristof Kolomb'un Kozmik Düşü*'nü mermerden bir müzeye, müze inşa edilmeden üç yıl önce sokmayı başarabilirdi? Ve yineliyorum, kim, tek bir akşamda, Gala'nın erotik yaseminleriyle, varolan ve varolacak herşeyi geçerek ve Dali'nin en günahkar fikirleriyle karışmış en beyaz yumurtaların kusursuz saflığını biraraya yığabildi? Söyleyin kim bu denli yaşayıp acı çekebilir, yemekten ve kusmaktan bu kadar uzak durabilir ve, hiç değerinde, bu denli çok fikir oluşturabilirdi zihninde? Daha iyisini yapan varsa bırakın ilk taşı o atsın bana! Dali diz çöküp bekliyor, çünkü filozofun taşından başkası olamaz bu.

Şimdi bu anekdottan, Gala'nın canlı çekirdeği etrafındaki kategorinin hiyerarşilerine, New York'taki yaşamımın amonyaksal ve çıldırmış günlerini kutsal altına dönüştürecek paranoyak-eleştirel yöntemime işlerlik kazandıran yumuşak motora geçelim. Birazdan aynı Galasal çekirdeğin Port Lligat'ın Homerik göklerinin üstün animist ülkesine sunulduğunda nasıl işlediğini göreceksiniz.

2. gün

Uykumda çok geç kaybettiğim iki acıklı ve neredeyse şeffaf sütdişimi gördüm ve uyandığımda Gala'ya gün içinde, tavandan bir iple sarkıtılan iki pirinç tanesinin yardımıyla bu iki küçük dişin özgün etkisini yaratmaya çalışması için yalvardım. Bunlar ilkel Lilliputsal *'début'* okulumuzu temsil edecekler ve ben bunun ne pahasına olursa olsun Robert Descharnes tarafından fotoğraflanmasını istiyorum.

Bütün gün hiçbir şey yapmayacağım, çünkü bu, her yıl altı ayımı geçirdiğim Port Lligat'taki alışkanlığımdır. Hiçbir şey; bu da demektir ki hiç durmaksızın resim yapacağım. Gala çıplak ayaklarımın üstünde bir uzay maymunu, bir bahar yağmuru, ya da içi yabanî Cezayir menekşeleriyle dolu küçük bir sepet gibi

oturuyor. Vaktimi ziyan etmemek için ondan '*tarihsel elma*'ların bir listesini yapmasını istiyorum. Ezberden bir dua gibi söyleyiveriyor:

'Havva'nın ilk günah elması, anatomik Adem elması, Paris'in güzelik yarışmasına ilişkin kararının estetik elması, Giyom Tell'in sevgi elması, Newton'ın yerçekimi elması, Cézanne'ın yapısal elması...'

Sonra gülerek:

'Başka tarihi elma yok, çünkü bir sonraki nükleer elmadır ve o da patlayacak.'

'Patlat o zaman!' diyorum ona.

'Öğlende patlayacak.'

Ona inanırım, çünkü söylediği herşey doğrudur. Öğlende taraçamızın kenarındaki 5 yardlık kısa yol 300 yarda uzunluğuna getirildi, çünkü Gala sabahtan tebeşirle işaretlenmiş beyaz bir yolun geçtiği yandaki zeytin korusunu gizlice satın almıştı. Yolun başlangıcı bir nar ağacıyla işaretlenmişti ve narın şekli patlayıcı bir elmaydı!

Sonra Gala, dileklerimi sezinleyerek, altı yüzü pirinçle kaplı çivi ve diğer benzeri metal salkımları toplayacak bir kutu icat etmemi önerdi. Merkezindeki narın patlamasıyla kutu, vahiy yoluyla ve anında *'Aziz Yahya'ya Göre Vahiy'** adlı tablomun altı illüstrasyonunu işleyecekti.

'Canımın içi, ne istersin? Canın ne çeker?' Annem, şefkatle bana eğildiğinde hep böyle söylerdi. Gala'ya patlayıcı narı için teşekkür etmek üzere bunu ona tekrarladım:

"Canımın içi, ne istersin? Canın ne çeker?'

Bana yeni bir hediye istediğini söyledi :

'Yakutlardan yapılma atan bir kalp!'

Bu kalp, bütün dünyada sergilenen Cheatham Koleksiyonunun ünlü mücevheri olmuştu.

Küçük uzay maymunum yeniden resimlemekle meşgul

* Joseph Foret tarafından yayınlandı. Paris, 1960.

olduğum Leda Atomica rolünün yorgunluğunu atmak için çıplak ayaklarımın üstüne oturdu. Ayakuçlarım sadece Jüpiter'in verebileceği hafif bir sıcaklık duydu ve bu kez bana imkansız görünen yeni fantazimi söyledim ona:

'Benim için bir yumurta yumurtla!'

İki tane yumurtladı.

O akşam taraçamızda Dr. Roumeguère'in - Garcia Lorca'nın büyük İspanya duvarı! - yaseminden sarhoş olmuş halde, Leda'nın iki ilahi yumurtasının birinden çıkmış Gala'nın ve benim asil Dioscuri mitini vücuda getirmiş olduğumuz tezini dinledik. O anda, iki evimizin yumurtası adeta ***kabuklaşırken*** Gala'nın bana üçüncü bir mekân ayarlamış olduğunu anladım; kocaman, o anda inşa edilen, tam bir küre biçiminde ve düz bir oda.

Tatmin olmuş bir yumurta gibi uyuyacağım - Nasıl olduğunu düşünürken ve meşhur paranoyak - eleştirel etkinliğime gerek kalmaksızın, bir günde iki yeni kuğuya (onlardan sözetmeyi unuttum), yakuttan yapılma atan bir kalbe, patlayıcı bir nara ilahlaştırmamızın *Leda Atomica*'sının yumurtasına sahip olmuş tum ve bütün bunlar sadece eserimi tutkunun simyasal salyası ile koruma amacıyla olmuştu. Ama hepsi bu değildi!

Saat on buçukta, doğduğum yer olan Figueras'ın belediye başkanınca beni görmek üzere gönderilen bir heyet beni uykumdan uyandırdı. Yumurtanın içindeki zevkin dev gibi bir ilahlaştırma yaratacağı yazılıydı. Gala'nın birkaç yıl önce Beistegui balosu için Christian Dior'la birlikte yaptığı devler, o akşamı benim ve Gala'nın kişiliğimizde cisimleşecekti. Gerçekten de başkanın habercileri Gala ve benim heykellerimiz şeklinde iki ilahi devi Ampurdan mitolojisine uygun bir halde katma isteklerini belirtmek için gelmişlerdi. Bütün bunlardan sonra artık uyuyabilecektim. Sabah düşümden gelen ve bir ipe tehlikeli bir biçimde asılmasını istediğim saydam beyazlıkta iki süt dişi, bir gece düşünün eşiğinden geçip kendilerini karşı konulmaz beyazlıkta iki güvenilir dev'e, Dali ile Gala'ya dönüştürmüşlerdi. Dümdüz, ayaklarının dördü de Gala'nın yolunda ve yukarıda dev eserlerimizin tablolarını taşıyarak yürürler; bu sırada biz de kendimizi dünyadaki hac yolculuğuna hazırlamaktayız.

Şu yaşadığımız yarı-cüceler çağında, bir deha olmanın muazzam skandalı, köpekler gibi taşlanmamız ya da açlıktan ölmemiz anlamına gelmiyorsa, bu sadece Tanrı'nın bir lütfudur.

1959

1959'da Dali'nin kapısı üzerinde İngilizce ve Fransızca yazılmış bir not vardı: *"Priére ne pas déranger."* 'Lütfen rahatsız etmeyin!' Dali resim yapıyor, yazıyor ve düşünüyor. Yaşamının en berektli anlarından biri olan bu yılın gizlerini daha sonra açıklayacak bize.

1960 - MAYIS

Paris, 19.gün

Etrafım adımı fısıldayan ve bana 'maitre' diyen sayısız insanla çevrili, Galliera Müzesi'ndeki İlahi Komedya için hazırladığım yüz resimlik sergiyi açmak üzereyim. Çok hoş bir duygu; bu hayranlık büyülü dalgalar halinde adeta üzerimden akıyor, kıskançlıktan çatlayan soyut sanatı tekrar tekrar vurguluyor. Cehennemi neden parlak renklerle betimlediğimi sorduklarında, cehennemin, tek bir şey bile göremediğiniz Gustave Doré'nin kömür ocakları denli kara olduğu kepazeliğine bizi inandırmayı başaran romantizmin işidir, diye karşılık veriyorum. Bunların hepsi yanlış. Dante'nin cehennemi güneşle, Akdeniz'in güzelliğiyle aydınlanıyordu, işte bu yüzden illüstrasyonlarımdaki ürküler çözümlemecidir ve meleklere özgü yapışkanlık katsayısıyla son derece jelatinleşmiştir.

Birbirini yutan iki insanın sindirimle ilgili hiper-estetiği ilk olarak benim illüstrastrasyonlarımda gözlemlenmiş ve günışığına çıkarılmıştır. Bu, mistik ve amonyaksal sevinçle kendinden geçmiş bir ışıktır.

Dante için yaptığım illüstrasyonlarımın, bazı kutsal peynirlerdeki belli belirsiz ıslaklık izlerine benzemesini istedim. Bu, neden kelebek kanatlarının renk renk, alacalı görünümde olduklarını açıklıyor.

Gizemcilik peynir; İsa peynirdir - dahası, dağlar dolusu peynir! Hem, Aziz Augustinus bize İncil'de İsa'nın: *'montanus coagulatus, montanus fermentatus'* dediğini anlatmıyor mu? Bu da gerçek bir peynir dağı anlamındadır! Bunu söyleyen Dali değil, Aziz Augustinus, Dali de yineliyor.

Daha ölümsüz Yunanistan'ın kutsal başlangıcından beri Yunanlılar boşluk ve zamanın, ruhbilimsel tanrıların, insan ruhunun yüce, trajik kışkırtmalarının tüm mitolojik antropomorfizmin - derin acılarını anlamaya çalıştılar. Bunu Yunanlılardan

devralan Dali, zaman ve boşluğun acılarından ve ruhun nicel kışkırtmalarından bir peynir yaratırken doyuma ulaşır ancak. O gizemli, yüce peynir!*

* Galliera müzesindeki sergi 18 Mayıs'tan 31 Mayıs'a kadar açık kaldı ve oldukça ilgi gördü. Sergi için Dali'nin adına, Clovis Eyraud, Rene Héron de Villefosse, Marcel Brion, Bruno Froissart, Pierre Guégon, Claude Roger Maix, J.P. Crespelle, Jean Cathelin, Gaston Bonheur, André Parinaud ve Paul Carrière'in katkılarıyla bir katalog hazırlandı.

EYLÜL

1. gün

Gizli Yaşam'ıma sönsözü yazdıktan yirmi yıl sonra saçlarım hâlâ kapkara, ayaklarım tek bir nasırın bile o aşağılayıcı apandisit ameliyatımdan sonra düzeldi. Yeniden delikanlılığımdaki biçimine yakın bir hale geldi. İnanç için, yani Tanrı inayeti için beklerken bir kahraman oldum. Yanlış oldu -iki kahraman oldum! Freud'a göre kahraman, baba yetkisine ve babaya başkaldıran ve sonunda onu alteden insandır. Beni çok seven babamla sözkonusu olan da buydu. Ne var ki yaşamı boyunca beni pek az seven babam şimdi, cennette iken, başka bir Corneillevâri trajedinin düğüm noktasında. Bu durum ikinci manevi babam Picasso ile de aynı. Her ne kadar yetkisine karşı başkaldırıp Corneillevâri bir yöntemle onu altetmeye uğraştıysam da Picasso tüm yaşamı boyunca bunun keyfini çıkarabilecektir. Birinin kahraman olması gerekiyorsa, hiç olmamaktansa iki kez kahraman olması daha iyidir. Ayrıca sonsözümden beri herkes gibi boşanmadım ben, tam tersine Gala'nın ilk kocası, Fransa'nın ilk şairi'nin* ölümü bizim yollarımızı açtı, hemencecik Katolik, Apostolik ve Roma kiliselerinin sinesinde bu kez kendi karımla yeniden evlendim. Gizli evliliğim, Bakire Meryem ve Melekler Zaviyesinde gerçekleşti ve tüm sınırları aşan bir çılgınlığın etkisine girdim; çünkü artık yeryüzünde törensel, ritüel ve kutsal olan şeyler için yatıştırılamaz susuzluğuma çare olacak değerli iksirleri içeren yeterli bir havuz yok.

Yeniden dünyaevine girişimden onbeş dakika sonra bedenimi ve ruhumu yepyeni bir korku sardı, gene de Gala ile yeniden evlenmek bir tür şiddetli bir diş ağrısıydı. Karanlık basarken Port Lligat'a dönüp gelgit başladığında denize bakarken bir piskoposla karşılaştım; oturuyordu (yaşamımda, benzer anlarda oturan piskoposlara rastladığım olmuştur sık sık.) Yüzüğünü öptüm, bana, varolan en uzun, en karmaşık ve en yorucu Kıpti geleneklerine göre ne olursa olsun yeniden evlenebileceğimi açıkladıktan sonra iki kat şükranla öptüm yüzüğünü. Bunun

Katolik geleneğine hiçbir şey katmayacağını, ama ondan hiçbir şeyi de alıp götürmeyeceğini anlattı bana. Bu tam sana göre Dali, Dioskuri! Tava olmadan pekçok sahanda yumurta yedikten sonra yaşamında hâlâ eksik olan tek şey, eğer kutsal olmasaydı hiçbir şey olmayacak olan bir çift hiç - iki kat hiç.

Bunu elde etmek için, yaşamımın o noktasında, büyük Dalisel bir parti icat etmek zorunda kaldım. Bu parti birgün verilecek. Ama o arada Geoges Mathieu bana centilmence söz veriyor ve şöyle yazıyor:

Eğer Fransa'da saray partilerinin yozlaşması kalabalıkları kabul etmeyen Valois'lerle başladıysa, bu partileri mitolojik ve alagorik bir anlamı ve tek amacı, "yüksek zevki" ve görkemiyle şaşırtmak olan seyirlik eğlencelere dönüştüren İtalyan'ların etkisiyle iyice kötüleşmiştir. Bunların izinden gelen günümüzün dünyevi partileri,- ister Arthur Lopez ve Charles de Beistoqui, ister d'Archangues ve Cueues markileri tarafından verilsinlerarkeolojik olarak "yeniden inşalardan" başka birşey değildir.

Yaşamak temelde katılmak demektir. Eski Yunan Meclis Azası Dionizos'tan beri, batıda hiç kimse ne Leonarda da Vinci ne Paracelsus, ne Goethe ne de Nietzsche, kozmos ile Dali kadar büyük bir birlik ve uyum içinde olmamışlardır. Yaratıcı süreci insanlara açmak, kozmik ve toplumsal yaşamı zenginleştirmek; sanatçının rolü budur ve İtalyan Rönesansının prenslerinin hiç kuşkusuz en büyük erdemi bu açık gerçeği görebilmeleri ve eğlencelerin düzenlenmesini da Vinci ya da Bruncelleschi'ye teslim etmeleri idi:

"-Dahiyane bir hayal gücü, dram görkem ve yüceliğin yanısıra oyunlarla kutsala da yönelik bir zevkle donatılmış olan Dali, dar görüşlü insanların kafalarını karıştırıyor çünkü doğruları ışığıyla saklıyor ve özdeşlik diyalektiği yerine anoloji (örnekseme) diyalektiğini kullanıyor. Hareketlerinin bâtını anlamı keşfetme zahmetine katlananlar için Dali en alçak gönüllü ve büyüleyici sihirbazdır; açık görüşlülüğünü kendisinin resimden çok kozmik bir deha olarak önemli olduğunu bilmeye kadar vardırmıştır."

Bu nazik sözleri, bir partinin nasıl olması gerektiği hakkındaki genel görüşlerimi içeren "Gurur Balosunun Gururunda"

yanıtladım, bunu da davet etmeyeceğim arkadaşlar -önceden ve tedbirli bir şekilde- sakinleştirmek, rahatlatmak için yaptım.

Günümüz partileri o hor görülmüş ve kandırılmış gururlu sibernetiğin lirik doruğu olacaktır çünkü, yalnızca sibernetik, eğlencelerin yaşayan geleneğini tüm kutsallığıyla sürdürmeyi başarabilir. Rönesans döneminde. enformasyonun (bilişimin) tüm ahlâkî yapılarının varoluşsal, kısmen anlık ve nöbeti andıran zevklerini güncelleştirmeye yarardı -züppelik, casusluk, makyavelist edimler, ayinler, estetik kandırmacalar, gastronomik cizvitlikler, feodal ve Lilliputsal anlaşmazlıklar, yumuşak budalalar arasında yarışmalar bugün yalnızca enformasyon (bilişim) teorisinin potansiyeliyle donatılmış olan sibernetik, tüm partiye katılanlara yeni istatistiksel sayılar ekleyebilir ve bir darbede tüm snobları, çünkü Kont Etienne de Beaumont'un dediği gibi "Partiler esasında katılmayanlar için verilmektedir."

Kutsalın pislikbilimsel parıltısı her kendisine saygı duyan partinin doruğundaki ünlem işareti olmalıdır ve geçmişteki gibi arketiplerin kurban ritüeli tarafından ifade edilecektir. Bir ejderhanın karnı deşildiği ve yaralarından zambakların fışkırdığı Leonardo'nun dönemindeki gibi, şimdi de en gelişmiş, en karmaşık, en pahalı sibernetik makinaları parçalamalıyız. Yalnızca Prenslerin yüce zevki ve eğlencesi için kurban edilecekler ve böylece anlık ve büyük enformasyon verme yetenekleriyle yalnızca kendilerini sibernetik - üstü eğlencenin yanıltıcı elmas ateşinin buzlu alevlerinde yakmaya gelmiş olanlara geçici ve çok az entellektüel bir orgazm sağlamaya yarayacak olan bu güçlü makinaların toplumsal misyonu iptal edilmiş olacaktır.

Bu enformasyon âlemlerine somut bir akıldışının operalarından güçlü dozların gürültüsü ve kanıyla, en somut müzik ve soyut Methinazyon ve Millarezyon takımların bol bol boca edilmesi gerekir. Dali'nin şimdiden meşhur o operaları gibi lirik seslerin motorları çalışan 300 motosikletin gürültüsünün fonunda 558 domuzun iğdiş ve işkence edilip öldürülürken çıkardığı seslerle zenginleştirildiği, tabii tuşlara bağlanmış kedilerle dolu orglarda çalınacak ara fasıllarını da unutmaksızın, böylece kedilerin kızgın miyavlamaları İspanya Kralı II. Filip'in zamanında çaldığı Peder Vittoris'nın kutsal müziğine karışabilecektir.

İşe yaramaz enformasyonun yeni sibernetik eğlencelerin ki bunları şöhretimi oluşturan titizlikle şimdiden betimlememek için kendimi zor tutmaktayım, geleneksel monarşi yönetimleri yeniden kurulur kurulmaz ortaya çıkacak ve Avrupa, İspanyol yönetimi altında yeniden birliğe kavuşturulacaktır.

Krallar, prensler ve tüm saray erkânı bu büyük eğlenceleri dü- zenlemek için çok uğraşacak ama tüm bu zaman boyunca bu partileri kendilerini eğlendirmek için değil halklarının gururunu sınamak ve beslemek için verdiklerini de bileceklerdir. Ama Çin'e, yakın ya da uzak Doğu'ya gitmeyi kesinlikle reddetmekle projelerime sadık kalmış oluyorum. Buna karşın New York'ta dönüşlerimin her birinde - matematiksel ve düzenli olarak yıl- da bir kere gerçekleşen - görmeden edemeyeceğim iki yerden biri Paris metrosu, yani yeni çağın tüm manevi kaynaklarının yeniden canlandığı yer - (Marks, Freud, Hitler, Proust, Picasso, Einstein, Max Planck, Gala, Dali - ve başkaları). Öteki ise benim için hâlâ açık olmayan nedenlerle Dali'nin ruhunun ve beyninin en yüce düşünceleri keşfettiği küçük bir Perpignan istasyonu (perpignan) istasyonundan kaynaklanan düşünceler nedeniyle:

Tout en cherchant le "quantum d'action"
Le pinturelle, la pinture re le, la pinture re le la...
Tout en cherchant le "quantum d'action"
Combien d'expériences il peinturlura la
*La pinturelle, la pinture re le, la pinture re le la.**

Bugün maddenin mikrofizik yapılarını yöneten bu "eylem quantumunu" resimde bulmak zorundaydım ve bu ancak kozmosla iletişim sağlayabilmek için her tür estetik ve animist incelemeden kaçabilecek her tür kazayı kışkırtmamla mümkün olabilirdi - üstün bir provokatör olduğum düşünülürse - *resmin kendisi, resmi yapanın kendisi ve o oradadır.*

Kozmos'un kendisi, Kozmos'un kendi, Kosmos oradadır. Resmin kendisi, resmi yapanın kendisi, resmin kendi. Herşeyi elden çıkartarak başladım. *elden çıkartmanın kendisi elden çıkaranın kendisi*.. Denizin dibinden mürekkepli ahtapotların

---

* Dali bu şiirde sözcük oyunları yapıyor. Bunlar, aşağıdaki metinde de sürmektedir. (ç.n.)

özlerini ve çamuru ifade ettim. Yaşayan ahtapotlarla ben de ahtapotladım. Ayrıca deniz kestanelerine de resim yaptırdım, bir yandan parafinle kaplı bir yüzeyde onların en küçük titreşimlerini bile aktarabilecek çubukları Aristotalesçi ağızlarının beş dişi arasına yerleştirirken bir yandan da onlara adrenalin aşılayarak acılarını kamçıladım. Gökten bir fırtınada yağan küçük karakurbağalardan da yararlandım ve onlar Donkişot'un kostümü üstüne kurbağamsı, işlemeler yaptılar. Gövdeleri boyayla ıslatılıp yaşayan paçavralara çevrilmiş çıplak kadınlar, yeni iğdiş edilmiş domuzlar ve motorları çalışan motorsikletlerle karıştırarak, tümünü daha önceden hiç görülmemiş lekemeler elde etmek için torbalara yerleştirdim. Narlarla doldurulma canlı kuğular yapıp yarı yarıya canlı fizyolojilerinin boyuna kesitlerini stroboskopik olarak kaydedebilmek için onları patlattım.

Birgün bu düzeyleri gerçekleştirdiğim zeytin korusuna mümkün olduğu kadar hızla tırmandım, ama ne sıvı makinalı tüfeğimi ne de baskılar için istediğim canlı gergedanları, ne de yarı yarıya ölmüş ahtapotları yanımda getirmemiştim.

Bu olay, neredeyse belirlemek zorunda kaldığım- 14 Lovis'in başına gelmiş birşey değildir Tek zamandı. Ama Gala oradaydı: Bana bir fırça bulmuştu.

"Bir kez dene, belki bununla olur!"

Denedim. Mucize gerçekleşti. Bir kaç benzersiz, meleksi fırça darbesinden yirmi yılın tüm deneyleri ortaya döküldü. Tüm yaşamın boyunca yalnızca varlığından kuşkulanabildiğim şey gerçekleşmişti. *Resmin kendisinin "eylem kuantumu", resmin kendisi, resim yapanın kendisi, resmin kendi...* Don Diego velasques de Silva'nın sakin fırça darbelerinin kahramanlığında yatıyordu ve *resmin kendisi, resim yapanın kendisi, resimin kendi oradaydı.*

Anti gerçekçi kaosun ortasında 'aksiyon resmin'in' doruğunda Velazquez'in ne büyük gücü var! Üçyüzyıldan sonra tarihteki tek büyük ressam olarak kalıyor. Sonra başarılı olan kahramana karşı ancak onun yurttaşlarında görülebilecek gururlu bir alçak gönüllülükle,

"Ama senin de ona çok yardımım oldu" dedi!

Ona baktım, ama ondan sonra, onun saçları ve benim bıyığımla, tüylü kestane ağacı, uzay maymunu, mersin çiçekleriyle dolu sepetin arasında bir bahar yağmur, altındaki, sevişebileceğim bir Velazquez gibi görüneceğini bilmek için ona bakmama gerek kalmadı.

Resim yapmak gözlerden gelip fırça ucundan akan sevgili imgesidir - ve aşk da aynı şeydir!

Chafarrinada, chafarrinada, chafarrinada, chafarrinada, chafarrinada dünyanın gelecekteki tüm ressamlarını doğuracak dől bu olacaktı, çünkü Velazquez'in "chafarrinada"ları dünyasaldır.

1961

Dali'nin 1961'de düşüncelerini kaleme aldığı, noter denetimindeki bu büyük defterin üzerine kırmızı büyük harflerle ÇOK GİZLİ diye yazılmıştır. Dali'nin Port Lligat ve New York'da neler tasarladığını daha sonradan öğreneceğiz. Aslında kendisine hiç uymayan bu gizliliğe şimdilik saygı gösterelim.

1962 - KASIM

Port Ligat, 5. gün

Raimondo Lulio'nun onaltı simgesinin 20, 922, 789, 888 farklı bileşimi çıkarılabilir. Saydam fanusumun içindeki bu bileşim sayısına ulaşabilmek amacıyla kalktım; dört günden beri 'sineklerin uçuşu'na ilişkin (bildiğim kadarıyla) ilk deneylerle uğraşmaktaydım. Gel gör ki evdeki hizmetçiler, deniz yükseliyor, diye yaygarayı kopardılar. Otuz yılın en büyük fırtınası diyorlar. Elektrikler kesildi. Ortalık geceyarısına döndü, mumları yakmak zorundayız. Gala'nın sarı kayığı ipini koparmış, körfezin içinde başıboş dolanıp duruyor. Denizcimiz yumruğunu masaya indirerek, bağırıyor.

'Bu kayığın kayalara çarpıp paramparça olacağını görmeye dayanamam!' diye haykırıyor.

Tüm bunları stüdyomdan duyuyorum. Gala içeri girip hizmetçi kızların çıldırdı sandığı denizciyi yatıştırmamı istiyor. Onun yanına gitmek için mutfaktan geçiyorum, işte tam orada inanılmaz bir yalancının el becerisi ve sûratiyle tek hamlede, deneyim için aradığım sineği havada uçarken yakalıyorum. Kimse farkına varmadı. Denizcimize:

'Üzülme o kadar! Başka bir kayık alırız. Kimse böyle bir fırtına beklemiyordu!' diyorum.

Hatta, apansız gelen şakacı bir dürtüyle kapalı elimi, içindeki sinekle, omuzuna koyacak kadar ileri gidiyorum. O saat sakinleşiyor adeta, ben de sineği fanusun içine kapamak üzere stüdyoma dönüyorum. Uçan sineği izlerken kumsaldan haykırışlar duyuyorum. Koşa koşa iniyorum aşağıya. Onyedi balıkçı ve hizmetçi, 'Bir mucize!' diye bağırıyor. Kayık tam kayalara çarpmak üzereyken rüzgârın aniden değişmesiyle sadık ve itaatkâr bir hayvan gibi evimizin önündeki kumburnunda duruvermiş. Bir denizci de, insanüstü becerisiyle incecik bir kabloya bağlı çapayı içine atmış da, bordasından, kayalara sürükleyen dalgalardan kayığı çıkıp uzaklaştırmayı becermişler. Gala adı bir yana, kayığımın mucizeler anlamına gelen *Milagros* adını taşıdığını belirtmeye gerek yok.

Stüdyoya döndüğümde sineğimi de kendi payına düşen mucizelerle uğraşırken buluyorum; en olağanüstü mucizesi ise, uyandığımda o kadar çok istediğim şu Raimondo Lulio'nun savunduğu 20,922,789,888 bileşimi gerçekleştirmiş olması.

Gündüz onikiden tam sekiz dakika önceydi.

Yaşam, şans eseri ve en tüyler ürpertici hünerlerin yer aldığı böylesi olaylarla dolu olmalı! Bu babamın bir haziran sabahı arslan gibi kükreyerek: 'Gelin! Çabuk, çabuk gelin' dediğini anımsatıyor bana.

Hepimiz telâş içinde oraya vardığımızda, babamın arduvaz kiremitler üzerinde dimdik durarak yanan bir kibrit kavına işaret ederken bulmuştuk. Purosunu ateşleyip kibriti oldukça yüksekten fırlatıvermişti. Sönmüş gibi görünen kibrit çöpü havada geniş bir kavis çizdikten sonra dikey olarak döşemenin üzerine düşmüş ve yeniden ateşlenmesini sağlayan aşırı ısınmış kiremitlerin üzerinde dimdik kalakalmıştı. Babam orada toplanan çiftçilere habire bağırıyordu.

'Gelin, gelin! Böyle bir şeyi bir daha göremezsiniz.'

Yemek faslı bittiğinde beni son derece etkileyen bu olayın gerilimi içinde bir mantar tıkacını olanca gücümle havaya fırlattım; tavana çarptıktan sonra duvara yaslanmış büfenin tepesine takıldı, nihayet perde kornişinin ucunda kararsızca sallanarak hareketsiz kaldı. Babam bu ikinci olayla enikonu sarsıldı. Bir saat mantara bakakaldı. Haftalarca hizmetçilerimizin ve dostlarımızın hayranlıkla bakması için yerinden kaldırılmasını herkese yasakladı.

6. gün

Gömleğime kahve döktüm. Benim gibi dâhi olmayanların yani diğerlerinin- ilk tepkisi silmektir. Oysa bende tam tersi. Çocukluğumda bile hizmetçiler ve annem-babam görmeden kahvenin o yapışkan kalıntısını gömleğimle tenim arasına bir çırpıda gizlice döküp bekleme huyu vardı. Göbeğime damla damla sızan sıvının o ağza alınmayan şehvet duyumu şöyle dursun, zamanla kuruması ve ardından tenimin üzerindeki o somut yapışkanlık bana sürekli gözlemlerde bulunma fırsatı verirdi. Yavaş yavaş, derece derece ya da ani hareketlerle çekerek uzun-

ca bir süre zevk içinde kalmış, bütün gün boyunca süren sayısız felsefi düşünceler ve duygular içinde gömleğin ve tenin yeni yapışkanlık durumlarını sağlamıştım. Vaktinden önce gelişen zekâmın bu gizli zevki, yetişkin biri olup, kılar göğsümün ortasındaki (dinsel inancımın gizli gücünün yerini saptadığım tam o noktadaki) yapışkanlığa katıldığında, gömleğimin (ayinlerle ilgili o kılıfın) yapıldığı maddeden yepyeni bir karışım ortaya çıkararak doruğuna çıkardı. Doğrusu, kumaşa takılan şu bir iki yapışkan kılın, sürekli değişen yapışkan elementin gerçek anlamda gizemli bir sibernetik makinenin yumuşak elementi haline gelmesi sayesinde o elektronik ilişkiyi sürdürenler olduğunu bilmekteyim artık. Daha bu sabah, Kasım'ın 6'sında, Tanrı'nın inayetiyle, içinde fazlasıyla şeker olan (ki bunun farkında bile değildim) kahvenin ve kremanın bol miktarda (açık seçik, istemeye istemeye) dökülmesiyle -tüm bunları en nefes kesici yoldan- bulguladım bunu ben.

Dediklerimi özetlersek, buna bir dâhi olmamı eklemek gerekir, (çoğu insan için belirsiz bir sinirlenmeden başka birşey olmayan) bu basit olayı Dali'nin, tüm olasılıkları, herşeye gücü yeten Tanrı'nın şimdiye dek yalnızca eşsiz bir ayrıcalığı olan inanca ulaştıracak veya o yola yöneltecek yumuşak bir sibernetik makinaya dönüştürebilmesi mümkündür.

7. gün

Yaşamımın aşırı hazlarla dolu tüm zevkleri içinde belki de (hatta hiç belkisiz olan) en yoğun, en tahrik edicisi sineklerle örtülü güneşin içinde uzanıp yatmaktır. Buradan yola çıkarak şöyle diyebilirim:

'Üzerime gelmek için acı çekin minik sinekler!'

Port Lligat'daki kahvaltı sırasında, tabağımdaki ançuezden arta kalan yağı başımdan aşağı döküyorum. O anda sinekler vızıl vızıl üşüşüyorlar. Duruma düşüncelerimle hakim olursam, sineklerin gıdıklaması onların hızlanmasına yardım eder. Öte yandan, varlıklarının beni rahatsız ettiği o ender günler benim için birşeylerin yolunda gitmediğini, bulgularının o sibernetik mekanizmasının artık durduğunu gösterir-bu noktada sinekleri Akdeniz'in perileri olarak görüyorum. Antik devirlerde bile bir süt güğümünün etrafında vızıldayarak uçuşan meşhur sinek bu-

lutlarını yüce hayvanlar olarak gözükapalı betimlemiş Homeros* veya Sokrates, Platon gibi ünlü atalarımın yüzlerini örtme huyları vardı. Burada okuyuculara sadece temiz sinekleri sevdiğimi anımsatmam gerekir. Balenciaga'nın giydirdiği temiz sinekleri; dediğim gibi, bürolarda ya da orta sınıfa ait dairelerde insanı karşısına çıkanları değil, zeytin ağaçlarının yapraklarında yaşayanları, yavaş yavaş çürümeye başlamış bir deniz kestanesinin etrafında uçuşanları.

Bugün, Kasım'ın 7. günü, Almanca bir kitaptan Phidias'ın bir tapmak tasarımını, şimdiye dek gördüğü en yüce beşgen yapıyı gösteren bir deniz kestanesi örneğinin hatlarından çizdiğini okuyorum. Ayrıca bugün, Kasım'ın 7. gününde; bir deniz kestanesi kabuğunun çevresinde uçuşan beş sineğe bakarken, her uçuşlarında sağdan sola doğru helezon şeklinde bir hareket yaptıklarını gözlemledim. Eğer bu kural doğru kabul edilirse, hemen ardından olacak şeylerden hiç kuşkum kalmadı: Evren için Newton'un meşhur elması denli önemli olacaktır, herkesin kovaladığı bu sineğin (kendi) içinde Tanrı'nın yasalarını tekrar tekrar göstermek için, evrenin en gizli yasalarını burunları dibine koyduğu aksiyon kuantum'umu içerdiğini iddia ediyorum.

8. gün

Yaşamımın gerçekte yarın ya da ertesi gün -ya da ondan sonraki gün- başlaması gerektiği düşüncesiyle uykuya daldım, ama çok geçmeden (yani en azından kesin ve kaçınılmaz) bu düşüncenin arkası gibi, uyanmadan onbeş dakika önce, teatral etkisi azami düzeyde bulunan bir düş sahneledi. Daha doğrusu tüm seyircilerin unutamayacakları biçimde dikkatlerini çeken, merkezinde küçük bir tuhaflığın yer aldığı pırıl pırıl aydınlanan, ağır sırma bir perdeyle birlikte benim tiyatro saatim de başlıyor. Dıştaki bu perde yukarı kalktığında, en fırtınalı mitolojilerin bir anda zirveye çıktığı düşlemler başlıyor. Jüpiter'in şimşeği bir an için herşeyi karanlıklara sokuyor. Herkes bu efektlerin fantastik biçimde artmasını bekliyor ama -olayların dramatik gelişimine göre- ışıklar yanıyor ve bir kez daha tıpkı başlangıçtaki gibi öteki perdeyi aydınlatıyor. Böylece, aynı düşü gören Dali ve Gala dışında, bütün seyirciler yanılmıştı.

* Daha 1957 Mayısında Dali, dünyadaki diğer tüm sineklere yeğlediği Port Lligat sineklerini enine boyuna incelemişti.

İnsanlar, yaşamımızın o başlangıcında yer alan opera'ya baktıklarını sandılar, oysa hiç de öyle değil.

Perde daha kalkmamıştı bile. Böylesine akıllıca kullanılan o dış perde ağırlığınca altından olsa yeridir.

1963 - EYLÜL

3. Gün

Gazetelere hep tersten bakmayı alışkanlık edinmişimdir. Haberleri okuyacağıma gazeteye bakıyor, onu görüyorum. Daha yeniyetme iken bile tipo-dizgi sarmalları arasına şöyle bir göz atmayla futbol maçlarını televizyondaymış gibi görürdüm. Hatta devre arasından önce başıma geldi, oyunun bir alçalıp bir yükselen temposundan öylesine bitkin düştüm ki gidip dinlenmek zorunda kaldım; bugün, gazeteleri başaşağı tutup, Phidias'ınkiyle eşdeğerdeki estetik hazineleri kapsayan yeniden boyanmış gazete parçacıklarına sahip Dali'ye özgü pop art'ın yüce esini içinde kararlaştırdığım böylesi bir tempoda devinen kutsal şeyleri görüyorum;

Elimde, niceliği sinek dışkılarıyla ölçülen, büyük ebatlardaki bu gazeteler olacak... Pablo Picasso ve Georges Braque tarafından ufak ufak noktalanan ve sarıya boyanan o gazete kolajlarının güzelliğini farkettiğim zaman bu düşünce geliyor kafama.

Bu akşam, yazı yazarken, radyo dinliyorum: Braque'ın cenazesi için ateşlenen silâhların gürültüsüyle yankılanıyor. Braque o ki öteki yapıtları arasında gazete kolajlarından çıkardığı estetik buluşuyla ün kazandı. Ve ben, daha çok niteliği sineklerce vurgulanan meşhur Sokrates büstümü ona adıyorum.

19. Gün

Gala resimlerin trenle ardımızdan gelmeleri için ayarlamaları yaparken en akla gelmedik düşünceler hep Perpignan istasyonunda geliyor bana. Hatta birkaç mil kala, Boulou'da, beynim kıpırdanmaya başlıyor, ama Perpignan istasyonuna vardığımızda mutlak bir zihinsel fışkırma başgösteriyor, o anda

düşünülebilecek en büyük ve en yüce yüksekliğe ulaşıyor, uzun bir süre bu irtifada kalıyorum, bu fışkırma anında gözlerimin her zaman• boş olduğunu farkedeceksiniz. Gelgelelim Lyon yönünde giderken gerilim azalmaya başlıyor ve Paris'e - Valensia'daki Pic'e ve Saulieu'deki M. Dumaine'e- yolculuğun gastronomik fantazyalarıyla huzura erişmiş olarak varıyorum. Okuyucularımın nezaketle anımsayacakları üzere hâlâ bir dâhi olmama karşın beynim tekrar normale dönüyor. İşte Eylül'ün bu 19. gününde Perpignan istasyonunda evrensel, hatta öncekilerden daha güçlü bir çeşit esrime geçirdim. Evren'in yapısı bir an içinde gözümün önünde canlandı. Evren, varolan şeylerin en sınırlısı, yani Perpignan demiryolu istasyonunun yapısına benzer biçimde tüm oranları eşit kılınmış, biricik fark bilet gişesinin yakınında bulunuyor. Yapılan röprodüksiyonu-nun aklımı günlerce meşgul ettiği o bilmecemsi yontu var evrenin içinde•

Bu heykelin boş olan bölümü Boulou'dan gelme dokuz sinekle doldurulmuş; bir tek sirke sineği karşı-madde. Ey okuyucu, illüstrasyonuma bak ve evrende yaratılan herşeyin bu şekilde doğduğunu anımsa.

Bonjour!

• İllüstrasyonları içinde, Dali'nin çözümü yeni bir Theseus'da bulmasına değin kafasını bu bilmeceye taktığı heykelin reprodüksiyonu.

EK

Osurma Sanatı

VEYA

Kurnaz Topçu Neferinin Elkitabı'ndan

ALINTILAR

YAZAN :

KONT BORAZAN

Pirinç Atın Hekimi

Kabızlık Çeken İnsanların Rehber Kitabı *

* Üzerinde tarihi olmayan bu kitap ondokuzuncu yüzyıl da çıkmış olsa gerek. 'GROSSE TONETTE, la belle Timbalière' mahlâsı arkasına gizlenen yayımcısı kitapla pek gurur duymuyordu anlaşılan. Guayenne, Moncuq'ta yaşadı.

GİRİŞ

Sayın okuyucu, uzun osurma deneyimlerinize rağmen nasıl osurduğunuz ya da nasıl osurmanız gerektiğini bilmeyişiniz utanç verici.

Ortak kanı, osurukların yalnızca hacim olarak farklılık gösterdiği ve esasen hepsinin aynı tip olduğudur. Büyük bir hata bu.

Şimdi size sunacağım, mümkün mertebe özenle analiz edilmiş konu son derece ihmal edilmiştir -dikkate değer görülmediği için değil, yöntemli olarak yaklaşılamayacağı, yeni buluşlara neden olabileceği sanılmadığındandır. Bu da yanlış.

Osurmak bir sanattır, bu yüzden Luklanos, Hermogenes, Quintillianus'un belirttiği üzere insan yaşamı için değerli birşeydir. Doğru zamanda doğru biçimde osurmasını bilmek normal olarak insanların düşündüğünden daha önemlidir aslında.

> Boşu boşuna, çıkmaya çabalayan osuruk,
> Hiddetle geri kaçar; böğürleri yırtarsa
> Ölüme neden olur çoğu kez.
> Kabızlık çeken bir faninin yaşamı,
> O karanlık kapının girişinden
> Zamanında çıkan bir osurukla
> Kurtarılabilir vesselâm.

İmdi, bu çalışmanın gidişinde göstereceğim gibi insan basiretle ve keyifle osurabilir. En kapsamlı sözlüklerde bile doyurucu hiçbir bilgi bulunmayan bir sanatla ilgili yürüttüğüm araştırmaları ve yaptığım buluşları kamuoyuna bildirmekten geri durmayacağım; gerçekte bakın bu olanaksız gelebilir meraklısına şu anda açıklayacağım ilkeleriyle, bu sanatın terminolojisi bile mevcut değil.

BİRİNCİ BÖLÜM

Osuruğun Genel Tanımı

Yunancası *Pordé* olan osuruk, Latince'de *Crepitus Ventris;* erken Saxon dilinde *Partin* **veya** *Furtin;* Yüksek Almanca'da *Fartzen;* Fransızca'da *get*'dir - bazen gürültüyle, bazen hafif bir gurultuyla çıkan yelden ibarettir ve kontrol edilemez.

Ancak, *osuruk* sözcüğünün, uygun bir biçimde anlaşılacağı gibi (gerçek anlamında demek istiyorum) sadece bir gürültüyle çıkan şeyi ifade ettiğini - saçmasapan, küstahça ve ayak direyerek, derlenmiş ya da derlenecek Calepin ve diğer bütün sözlüklere rağmen - savunan darkafalı, hatta düşüncesiz yazarlar var ve bunlar savlarını, osurukla ilgili oldukça yetersiz bir fikir veren Horatius'un şu dizelerine dayandırıyorlar :

Nam displosa Sanat guantum Vesica pepedi.

Kulakları sağır edecek bir patırtıyla osurdum, patlayan bir balon gibiydi.

Ama bu satırda Horatius'un kullandığı ***pedere***, yani osurmak, sözcüğünün esas anlamında olduğunu kim anlamaz ki? Ya **pedere** sözcüğünün belirgin bir sese işaret ettiğini göstermek amacıyla, burada törpü gibi ses çıkaran bir osuruk türünü kastettiğini açıklamak için girdiği zahmete ne demeli ?

Sevilen filozof Saint Evremond'un osuruğa değgin o kaba anlamından çok farklı bir görüşü vardı. Ona göre osuruk, bir iççekme idi. Birgün karısının yanında osurduktan sonra ona şu dizeleri söylemişti:

Keder dolu yüreğim
Seni böyle öfkeli gördüğü için
Derin derin iç çekiyordu
İşte onlardan biri ağzımdan çıkmaya
Cüret edemeyip
Başka bir yerden çıkıverdi.

O halde, genel olarak osuruk, kalın bağırsakta kapalı kalan yelden ibarettir ve doktorların dediği gibi, az bir ısıtmayla incelen ve çözülmeden akıp giden ılık, akıcı bir gazın neden olduğu şeydir; ya da köylülere ve kabasaba insanlara göre, kimi gazlı karışımların veya belli yiyecek türlerinin hareketiyle ortaya

osuruk çıkmaktadır. Çıkış yolu bulmak için vücudun iç kısımları boyunca akan, nihayet o çıkışı görgü kuralları adını vermemi yasaklıyor bulduğu zaman da gürültüyle patlayıp çıkan sıkıştırılmış hava olarak da tanımlanabilir.

Oysa burada hiçbir şeyi gizlemiyoruz; bu yaratık kendini ister bir patlamayla olsun ya da olmasın anüs yoluyla cümle aleme duyurur. Bazen doğa hiç gayret sarfetmeden çıkarır onu, bazen de sanat, bir zevk hattâ, çoğu kez mutluluk kaynağı olacak kolay bir doğumla doğanın bu işi başarması için imdadına yetişir. Buradan doğan atasözü şöyledir :

Uzun ve sağlıklı yaşamaksa amacın,
Bırak götün yellensin.

Ama gelin tanımımıza dönelim ve onun en doğru felsefe kurallarına uygun düştüğünü gösterelim; çünkü o, türün (genus'un) özelliklerini, ayırtedici ögelerini içine almaktadır - ***quia nempe constat genere, materia et differentia.*** (1) Bütün orijinleri ve tipleri kapsar - bunları tek tek inceleyeceğiz; (2) bir genus kadar eşsiz olduğu için, kuşku yok ki, o ne olursa olsun en uzak orijinde bile eşsizdir - yeli oluşturan, gastrik gaz ve ayrışmamış yiyeceklerdir. Burnumuzu çeşitli tipleri içine sokmadan önce gelin bu konuyu boylu boyunca tartışalım.

Biz, osuruğun özünün, ılık ve hafifçe inceltilmiş şey olduğunu söylüyoruz.

En sıcak ya da en soğuk diyarlarda birincisinde, aşırı sıcaklar her tür sis ya da buharı özümser; ikincisinde ise, buz gibi soğuk hava sislerin, buhar olup uçmasını engeller tek damla yağmur yağmazken, (Bodin Scaliger ve Cardon'da gözlemlendiği üzere) ılıman bölgeler yağmurla dolar. Buradan, eğer vücut sıcaklığı aşırı ölçülerde ise, besinleri yalnızca parçalamakla kalmaz, bütün gazları ayrıştırır ve tüketir; bu soğuğun yapamayacağı bir şeydir; işte bu yüzden de en güzel gazların bile oluşmasını önler. Vücut ısısı vasat bir derecede ise tam tersi olur. Ilımanlığı, besinlerin tamamen parçalanmasını keser ve sırf onun seyreltik duruma gelmesiyle bağırsaklar ve körbağırsak içindeki gastrik sıvı enerjisi besin içindeki gaz oranına göre artan pekçok yeli harekete geçirir; mülayim sıcaklık yiyeceğin mayalamasını başlatarak, gerçekten kalın, girdap gibi dönen buharlar çıkarır. İlkbaharla sonbaharın, yaz-

la kışın karşılaştırılması ve mülayim ısıda yapılan imbikleme sanatının incelenmesiyle bunlar açık seçik anlaşılabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Osuruk Türleri, Osurukla Geğirme Arasındaki Farklar, Osuruğun Tanımının Yetkin Bir Kanıtı

Biraz önce osuruğun anüsten çıktığını söyledik. Onu geğirmeden ayıran da budur işte. Hemekadar mideden ilerleyip daha yakın olması, karının tıkabasa dolması ve gerilmesinden ve diğer engellerin onu aşağıdaki güzergâha girmesini önlemesinden dolayı en üstteki girişten dışarı çıkıyorsa da geğirme de aynı cevherden kaynaklanır. Kimileri daha gürültülü olduğunu savunuyorsa da yaygın kanı, geğirmenin osuruğun kardeşi olduğudur. Gelgelelim, Büyük Louis'in Sarayında, Yüce Kralın bütün o görkem ve debdebeyle içiçe yaşayan bir büyükelçinin herkesin coşkun bakışları önünde gümbür gümbür geğirip, sonra da geğirmenin ülkesine egemen olan soylu ağırbaşlılığın bir parçası olduğuna dair bir nutuk çektiği doğru değil midir? O halde kimse çıkıp da birini ötekinden üstün görmesin; yel, ister üstteki yoldan kaçsın, isterse aşağıdakinden, osuruk ve geğirme aynı şeydir, kimse bundan şüphe duymasın. Furetière'nin ***Evrensel Sözlük***'ünün ikinci cildinde, Suffolk ülkesindeki derebeylerinin her Noel günü krallarının önünde bir zıplayıp, bir geğirip, bir de osurmakla yükmlü olduklarını görüyoruz.

Fakat geğirme kolik yelle birlikte sınıflandırılmamalıdır, ne de midenin homurtuları ve gurultularıyla; çünkü bunlara da kolik yel neden olmaktadır; bağırsaklarda guruldaya guruldaya kendi varlıklarını açığa vurmakta hantal davranırlar ve yaklaşan bir fırtınanın habercilerine, bir oyunun giriş bölümüne benzerler. Bellerini tutsun diye kendilerini sıkısıkı bağlayan kadınlar ve kızlar bu tür gurultuların özellikle etkisi altında kalırlar. Fernel, bu hanımların içinde, diyor; doktorların körbağırsak adını verdiği bağırsak öyle gerilir, öyle şişer ki

içindeki yel, bir zamanlar dağlık Aeolis'in mağaralarında saklanan o Aeolus'un rüzgârlarından hiç de geri kalmadan karın boşluğu içinde hiddetle şaklar. Okadar ki insan onların sayesinde uzun bir deniz yolculuğuna çıkabilir ya da en azından yeldeğirmenlerini döndürebilir.

Tanımlamamızı tamamlamak için burada sadece osuruğun ana nedeni üzerine birşeyler söylemek kalıyor bize. Bazen vücudun sağlığını kurtaran doğadır; bazen de sanatın becerdiği bir zevk ya da hazdır - ama bu konuyu osuruğun etkileriyle beraber daha sonra ele alacağız (adı geçen konuya bakınız). Bununla birlikte, burada sadece ince beğenilere, ağız tadına ters düşen ya da sağlığa aykırı tüm edepsizlikler, makul ve zevkli konular içinde terbiyeli, dürüst bir yer tutamazlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Osuruğun Farklı Kategorileri

Osuruğun yapısını ve nedenini açıkladıktan sonra, şimdi onu kategorilerine ayırıp nitelikleri açısından tanımlayabilmek için teker teker gözden geçirmeliyiz.

SORU

Burada kendiliğinden bir soru çıkıyor ortaya.

İnsanlar şöyle diyecekler: Nasıl olur da bir osuruk uygun biçimde tasnif edilebilir? Bu soruyu soranlar kuşku içindeki insanlar olacaklardır. Endazeyle mi yoksa arşınla mı, fit'le mi yoksa inç'le mi, tutamla ya da kileyle mi ölçülmesi gerekir ?

Car quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Hayır - İşte size problemin çözümü için mükemmel bir kimyagerin bulduğu olağanüstü kolay ve doğal çare :

Burnunuzu kıçdeliğinizin içine sokun, diyor; burnunuzun iki bölmesi, kıçdeliğinizi iki eşit parçaya ayıracak ve burun delikleriniz, burnunuz için bir çift terazi kefesi vazifesi görecektir. Çıkan osuruğu ölçerken bir ağırlık duyuyorsanız, bu osuruğunuzun pound ya da onsla ölçülmesi gerektiğine dair bir

işaret olacak sizin için; eğer sertse araşınla ya da endazeyle; eğer akıcı, sıvı şeklindeyse litreyle; eğer topak topaksa kileyle, vs. Ama sınamanızı gerçekleştirmeniz için onu oldukça küçük buluyorsanız, Verriers beyefendilerinin yaptığı gibi yapın gönlünüzden ne koparsa onu çıkarın - yani, makul bir miktara ulaşıncaya kadar.

Gelin, ciddi ciddi konuşalım şimdi.

Kalınkafalılar dilbilgisinde sözcükleri sesli ve sessizler diye ikiye ayırırlar; öteki beyefendiler ise konumuzun anahatlarına şöyle bir değinip geçerler. Oysa onu hissetmek ve nemenem birşey olduğunun tadına vardırtmakla öğünen bizler - osurukları, vokaller ve kısık veya sessiz sürüngenler diye ayırıyoruz.

Vokal osuruklar doğal olarak barut ve saçma diye tanınırlar; *péter* (osurmak) sözcüğünden türemiştir ve çıkardıkları farklı ses tipleri de, kalın bağırsak barutla doluymuş da patlayıvermiş gibidir. Burada barut üzerine tezi olan Willichius Jodochus'a danışabiliriz.

Barut, kuru gazların neden olduğu gürültülü bir patlamadır.

Neyin yol açtığına ve hangi koşullarda olduğuna göre büyük ya da küçük olacaktır.

Büyük barut, çok vokalli ya da sadece vokallidir, en üstünüdür; küçük barut ise yarı-vokal diye bilinir.

Çok-Vokalli veya Büyük Osuruk

Büyük barut ya da tam gaz çok-vokalli osuruk, sadece çıktığı o geniş, oylumlu - sözgelimi, köylülerde olduğu gibi - borudan dolayı değil aynı zamanda çok miktarda yutulan gaz yapıcı yiyeceklerden veya kalınbağırsak ve kör bağırsaktaki vücut ısısının düşük derecelerde olmasından dolayı da gürültülü bir sesle kendini belli eder. Bu osuruk kuşu, topların ve balonların patlamasıyla ya da kalın perdeden çalınan notaların gürültüsüyle vb. karşılaştırılabilir. Aristophanes'in gökgürültüsü gösterisi bu osuruğun neye benzeyebileceği konusunda ancak çok silik bir fikir verir, çünkü bu gökgürültüsü topların patlaması, duvarları yıkmak için hazırlanmış bir infilak, bir taburu köşeye sıkıştırarak ateş altına almak ya da kente ge-

len saygın birisini karşılamak için yapılan atışlar vs. gibi elle tutulur, gözle görülür birşey değildir.

Osuruk Karşıtlarının Yaptığı İtiraz

Karşıtlarının iddia ettiği gibi, osuruğun bizi şaşırtan, afallatan yanı kesinlikle sesi değildir. Yalnızca ahenkli, irticalen ses çıkardığı için, bizi gücendirmek şöyle dursun, zevk bile verir. Gelgelelim bunun ardından kaçınılmaz olarak talihsiz bir koku salınır suçlu olan da budur hani. Ses duyulur duyulmaz, yüzümüzdeki ciddiyeti bozan kötü kokulu zerrecikler ortalığa yayılır, bazan da geliyorum demeye kalmadan sinsice avlar bizi, sezdirmeden saldırır üzerimize; çoğun pes perdeden boğuk bir sesten sonra gelir, bunu utanç verici uyduları izler ve yanındaki kötü ortağına ilişkin hiç şüphe bırakmaz.

Yanıt

Osuruğun böylesine kriminal ve suç dolu bir kabalık olduğuna inanmak, çok yetersiz bir düşüncedir. Hakiki, daha doğrusu gerçek, osuruğun hiç kokusu yoktur varsa da o kadar azdır ki, çıkıp da ortadaki insanların burunlarına kadar dağıla dağıla ilerleme gücünden yoksundur. Osuruk kavramını ifade eden Latince Sözcük, ***Crepitus***, sadece kabaca pırt, ya da sessiz, dişi osuruk diye bilinen kokusuz bir sese gönderme yaparken çok daha sinsi bir dev kılığındaki ötekine ise kalın osuruk ya da duvarcı osuruğu adı verilir. İşte böylece osuruk düşmanlarının yola çıktıkları yanlış bir öncül'ü bulguluyoruz; ne var ki onlara gerçek osuruğun yukarıda kısaca anlattığımız iki canavardan bütünüyle farklı olduğunu göstererek, utandırmak kolaydır.

Vücudun içine giren ve orada sıkışıp kalan her türlü havaya yel denir, bu da açık osuruk, sessiz osuruk ve duvarcı osuruğunun aynı aileden geldiğinin göstergesidir. Ama ister uzun, isterse kısa süre vücut içinde kalsınlar, dışarı kaçmaları ya zor, ya da kolay olur - aralarında fark yaratan, kesinlikle birbirine benzemeyen yanları da budur. Açık osuruk, vücudun içine kaçtıktan sonra dosdoğru önüne çıkan geçitlere girer ve sonra büyük ya da küçük çapta bir sesle dışarı çıkar. Kalın osuruk veya duvarcı osuruğu, açık osuruğun geçtiği aynı geçitler boyun-

ca yol alarak dışarı çıkmak için pekçok başarısız girişimde bulunur; sonra geri dönüp geldiği yolları izler, ısınır, ardından yol üzerinde topladığı çeşitli yağlı maddeleri yanına katar; kendi ağırlığıyla hantallaşıp aşağı kısımlara sığınır, sonra da patlaması için sadece küçücük bir hareket bekleyen aşırı - sıvı bir madde tarafından kuşatılarak, nihayet yolculuğu boyunca topladığı bütün ganimeti yanına alarak hızla dışarı çıkar. Aynı şekilde, çıkış yolu bulamayan sessiz osuruk da duvarcı osuruğunun izlediği güzergâhın aynısını kateder; o da ısınır ve yol üzerindeki yağlı maddeleri toplayarak alttaki bölümlerden bir çıkış aramaya koyulur - ama arasındaki fark, kendisini kuru, kıraç bir ortamda bulması, avantadan ganimet toplayamamasıdır; yolu üzerinde önüne geleni yanına katıp, koku alma duyumunun en nahoş maddeleriyle takatı kesilmiş, sessiz sedasız dışarı çıkar.

Osuruk düşmanlarınca yapılan itirazlara böylece karşılık verdikten sonra gelin yeniden çok-vokalli osuruğa dönelim.

Şimdi, bu osuruk toplara benzer ve Aristophanes'in gökgürültüsü gibi, canımızın istediği türden birşeye benzer. Sade ya da bileşik olabilir.

Sade osuruklar büyük, anî tek bir patlamadan ibarettir. Priapos bunları, patlayan deri tulumlarla karşılaştırır.

Displosa sonat quantum vesica

Bileşimleri özdeş, çıktıkları menfez - ıkınıp, büyük bir çaba sarfedildiğinde - yeterince açık ya da bol miktarda bulunan bir maddeden oluşurlar.

Bileşik osuruklar, büyük bir patlamalar dizisiyle çıkar, bir infilakı diğeri izler. Birbirinin peşi sıra gelen sürekli poyraz rüzgarlarına, daha doğrusu ardarda ateş alan onbeş-yirmi tüfeğin çıkardığı seslere benzerler.

Bunlara diftong ya da çift namlulu osuruklar adı verilir; sağlam yapılı bir insanın da bir ıkınmada yirmi tane çıkarabileceği iddia edilmektedir.

Çift - Namlulu Osuruğun Akılcı Fiziksel Açıklaması ve Çözümlemesi

Delik çok geniş olduğu zaman, hammadde bol miktarda ve bileşimleri düzensiz ise bir osuruk çift - namlulu olacaktır; bu yüzden soğuk ve koyu buharlar kadar sıcak, ince buharları da ihtiva ederler; veya içeriği farklı kaynaklardan çıkar ve bağırsakların değişik kısımlarına geri süzülmek zorunda kalırlar.

O zaman, bir anda çözülemezler; ne aynı bağırsak boşluğunda kalır, ne de tek bir ıkınmayla dışarı çıkabilirler. İşte bu nedenle, düzensiz aralıklarla, hiçbir şey kalmayıncaya dek yani son nefese dek konuşkan bir yol arkadaşına sığınmak zorunda kalır. Sesinin, değişik tonlarda duyulmasının nedeni de budur; insan çok az çaba sarfederse kulağa bir bombardıman sesi gelir ve daha çok - pa pa pmm, pa pa pmm, pa pa pmm - gibisinden bir dizi çift sesli heceden oluşan bir ses duyulur, Aristophanes'in ***in nubib***'inde de durum aynıdır; çünkü o anda kıçdeliği tekrar kapanmaz ve bu madde doğa üstünde bir zafer kazanır.

Çift namlulu osuruğun mekanizmasından daha temiz, daha düzenli birşey yoktur; bunu da kıçdeliğine borçluyuz.

İlk olarak;

1. Onun kendi içinde yeterince geniş olduğu ve dayanıklı, esnek bir büzük kasıyla çevrelendiği varsayılmalıdır.

2. Önce sade bir osuruk çıkarabilmek için enikonu homojen maddeler olması gerekir.

3. Birinci patlamadan sonra kıçdeliği yeniden kendiliğinden kapanmalıdır; doğadan daha güçlü bu maddelerin zorlanıp yeniden açılmasına ve (gıdıklayarak) bir orgazma yol açmaması için fazla sıkı olmamalıdır.

4. Bir parça kapanıp yeniden açılarak, sürekli bu şekilde devam etmeli, böylece maddeleri daima dışarı atıp orada eritme eğilimindeki doğa ile mücadele etmelidir.

5. Son olarak, daha uygun bir zaman için hazır olsun diye, gerekirse, yelin kalanı içeride alıkoyulmalıdır. İşte size Martialis'in buna uyan epigramını (Kitap 12) veriyoruz, orada ***et pedit decìesque vicìesque*** ve buna benzer sözler söylüyor. Ama bu konuyu daha sonra anlatacağız.

Horatius, Priapus'tan sözederken, hiç kuşku yok ki, aklında bu çift-namlulu osuruklar vardı. Bir gün bu kabasaba Tanrının yanı başında harıl harıl büyü yapan cadıların yüreğini hop ettiren korkunç bir osuruk saldığını anlatır. Doğrusu, bu sade bir osuruk olsaydı cadılar hiç mi hiç korkmazlar, büyülerini ya da sihirli yılanlarını bırakıp apar topar kasabaya kaçmazlardı herhalde. Oysa Priapus sade ama iyi şişirilmiş bir balon gibi kaçan gürültülü bir balonla başlamış olabilir; bu gürültünün hemen ardından çift-namlulu bir osuruk gelmiş, ardından daha çok gökgürültüsüne benzeyen bir tanesi korkudan ödü patlayan cadıları dehşete düşürüp ve hepsini oradan sürüp, götürmüştü. Horatius bu konuda kendini hiç de belli etmez; gereksiz yere, birçok laf kalabalığı edeceğinden korktuğu için hiçbir şey söylemek istemez, susar kalır çünkü herkesin bu konuyu bildiğini o da bilmektedir. Vücut hakkında bilgisi olmayanlara zor ve belirsiz gelecek bu alıntının açıklaması gerektiği için, bu küçük saptamanın gerekli olacağını düşündük.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çift - Namlulu Osurukların Neden Olduğu Talihsizlik ve Felâketler. Şeytanı Zıvanadan Çıkartan ve Tabanları Yağlayıp Kaçırtan Bir Osuruğun Hikâyesi. Çift-Namlulu Osuruk Aracılığıyla İçinden Şeytan Kovulan Evler. Nedenler ve Aksiyomlar.

Eğer çift - namlulu osuruk gökgürültüsünden daha korkunç ise ve gökgürültüsünün, ardından aklı gitmiş kimilerini sağırlaştıran, kimilerini afallatan - sayısız insan bıraktığı biliniyorsa, çift-namlulu bir osuruk insanı yıldırım çarpmış gibi öldürmese de, gökgürültüsünün yaptığı hasarın aynısına yol açabileceği, önyargıların kölesi olan ödlek insanları zayıf nok-

tasından yakalayıp öldürebileceğine hiç kuşku yoktur. Gerek bu osuruğun içindeki maddelerden, gerekse bir kez serbest kaldı mı beynin en duyarlı tellerini kökünden koparıp, gözaçıp kapayana dek tahrip eden, sonra başa hızlı bir dairesel hareket yapmasını buyurarak onu omuzların üzerinde rüzgârgülü gibi fırıl fırıl döndüren, ardından da omuriliğini yedinci omurgaya çarptırarak ölüme neden olan, son derece büyük, sıkıştırılmış hava basıncından dolayı bu görüşü savunuyoruz.

Tüm bu felaketler turp, sarmısak, nohut, kurufasulya ve genel olarak şeytani özellikleri çok iyi bilinen, osuruk çıktığı anda duyulan keskin, net ve düzenli tekrarlanan sesleri çıkartan diğer tüm gaz yapıcı yiyeceklerin yenmesiyle meydana gelmektedir. Ne yazık ! Yumurtaların içinde kimbilir kaç civciv öldürüldü, o patlamanın etkisiyle kimbilir kaç cenin ana rahminden çıkamayıp boğuldu ya da düşürüldü ! Şeytan bile defalarca kaçmak zorunda kaldı. Bu konuda yazılmış bir sürü hikâye içinden, kaynağı belirgin bir tanesini aktaracağım size.

Şeytan, uzun süredir ruhunu almak istediği bir adama musallat olmuş. kötü ruhun işkencelerine daha fazla direnemeyen adam ise Şeytan'a üç şartla teslim olacağını söylemiş. Bunlar :

1. Kendisine hemen oracıkta verilecek hatırı sayılır bir miktar altın ve gümüş istemiş.

2. Görünmez yapılmasını istemiş. Şeytan da bunun nasıl yapılacağını gösterip kaçmasına mahal vermeden - denemesine izin vermiş.

Sonra da Şeytan'ın yerine getiremeyeceği, işin içinden dünyada çıkamayacağı üçüncü şartını düşünmeye koyulmuş. Çaresizlik içinde aniden paniğe kapılmış ya, bu da aslında durumu kendi lehine çevirerek, Şeytan'ın pençesinden kurtulmasına yaramış. O kritik anda hikâye şöyle sürüyor: Yaylım ateşi açılmış gibi, çift-namlulu bir osuruk salıverdi. O anda aklına gelen çareyi Şeytan'a söyledi :

'Şu osurukları bağlayabilirsen, senin olurum.'

Şeytan bunu yapmaya çalıştı tabii, gelgelelim iğnesinin deliğinden osurukları geçirmeye çalıştıysa da, işin sonunu asla getiremedi. Çifter çifter çıkan osurukların korkunç gümbür-

tüsüyle dehşete kapıldı, aklı başından gitti; üçkağıda getirildiğini anlayınca da, ortalığı batıran cehennem gibi bir osuruk salarak tabanları yağladı. Zavallı adam da kendisini neredeyse yutacak tehlikeden böylece kurtulmuş oldu.

Bütün dünyada - her krallıkta, her cumhuriyette, kasaba ve köylerde, her ailede; kocakarıları, çobanları ve hizmetcileri olan her evde osurukların, hele hele çift namlulu cinslerinin yardımıyla sayısız evden şeytan kovulduğu çok iyi biliniyor. Gerçekten de şeytan kovmanın bildiğimiz en iyi yöntemidir; şu anda sunduğum osurma sanatı üzerine yapılan bu bilimsel inceleme yandaşlar bulacak ve Şeytan'ın musallat olduğu bütün insanların kuşkusuz, hayır dualarını alacaktır. Sanata sanatla, düzenbazlığa düzenbazlıkla karşılık verilmesi gerektiğine inanıyorum - eski düşüncelerin yerini yenileri alacak, parlak ışık, sönük ışığı gölgede bırakacak, sesler, kokular vs. daha az duyulanları sindirip, özümseyecek.

Kendi yoluna çekmeğe çalışıtığı o talihsiz insanların eline tutuşturacağımız parlak ateşle karanlıklar prensinin gözleri kamaşacak ve kim onu elinde tutarsa, artık hiçbir şeyden korkmayacak.

Çift-namlulu osuruk, gerek duyulduğu durumlarda kullanılabilen bir cep-gökgürültüsüdür. Kusursuz yapısı, şifalı özellikleri hem etkin, hem de geriye dönük etkilere sahiptir. Paha biçilemez bir mal varlığıdır ve antik çağların doğuşundan beri de böyle bilinegelmiştir. Bir Roma atasözünün, 'büyük bir osuruk bir altın eder' demesi bu yüzdendir.

Normal olarak çift-namlulu osuruğun hiç de nahoş bir kokusu yoktur; yeter ki bağırsaklarda kokuşma olmasın ya da uzun süre vücutta veya çürümeye başlayan bir ölünün içinde için için yana yana sıkışıp kalmasın; içeride sindirilen yiyecekler ateş almasın. Çeşitli tiplerini ayırdedebilmek için insanın çok keskin bir koku alma duyusu olması gerekir - benimki bunu beceremeyecek - ve siz sevgili okur, benim gibi nezleden mustarip olmayabilirsiniz.

ALTINCI BÖLÜM

Yarım-Vokal Osuruk Veya Küçük Osuruk

Büyük osuruktan daha patırtısız çıkan osuruk, küçük ya da yarım-vokal osuruktur; bunun nedeni ya menfezin küçük boyutlu olması veya genç bir kızınkinde olduğu gibi) içinde yol aldığı kanalın darlığı yada bağırsaklar içinde kapalı kalan yelin az miktarda olmasından dolayıdır.

Bu tip osuruklar açık, vasat ve nefesli olarak alt bölümlere ayrılırlar.

Açık Osuruk

Bu yarım-vokal ya da küçük osuruktur ve (o dapdaracık) kıçdeliği kanalı boyunca özenle taşınan kuru mu kuru, ince mi ince bir maddeden oluşur; kimi zaman bir tüyü hareket ettirdiği de vâkidir. Kibarca genç kız osuruğu diye bilinir; duyarlı burunları rahatsız etmez; hem sessiz sürüngen ya da duvarcı osuruğu gibi uygunsuz birşey de değildir.

Nefesli Osuruk

Nefesli osuruk, küçük yarım-vokal osuruğun bir çeşitlemesidir; vıcık vıcık, ne idüğü belirsiz bir maddeden oluşmaktadır. Neye benzediği hakkında bir fikir verebilmek için, bunu olsa olsa bir kaz osuruğuyla karşılaştırabilirim. Onu çıkaran kanalın dar mı yoksa geniş mi olduğu pek o kadar önemli değildir; öyle Allahın belası birşeydir ki, ancak bir düşük falan akla gelir. Yaygın olarak fırıncı karılarının çıkardığı osuruktur bu.

Vasat Osuruk

Bu son osuruk türü, az çok açık osurukla nefesliler arası orta karar bir yol tutturur. Hem nitelik hemde incelik olarak vasat, iyi hazmedilmiş homojen maddelerden oluştuğu için ne

sımsıkı kapalı ne de sonuna dek açık- delikten hiçbir yardım almadan kendi başına çıkar dışarı. Vasat osuruk, bekar kalmaktan bıkanların ve Belediye Başkanlarının karılarının çıkardığı osuruktur.

Bu Osuruk Tiplerine Neler Yol Açar

Bu üç osuruk tipinin, diğer tüm tiplerde olduğu gibi, çıkardığı çeşitli seslerin üç temel nedeni vardır- yelin niteliği, kıçdeliği kanalının yapısı ve ilgili kişinin gücü.

1- Yel ne kadar kuru olursa, osuruğun sesi o kadar net; ne kadar nemli olursa, ses o kadar hafif; ne kadar homojen olursa, ses o kadar belirgin; ne kadar heterojen olursa osuruk da o kadar çok-sesli olacaktır.

2. Kanalın yapısına gelince; ne kadar dar olursa, ses o kadar keskin; ne kadar geniş olursa, ses o kadar derin ve toktur. Bağırsakların kabalığı ya da inceliği belirleyici öğedir; boş ya da dolu olması da seste büyük fark yaratır. Boş bir şeyin, dolu olandan daha çok gürültü çıkardığını dünya alemi bilir.

Sesteki bu farklılaşmalara yol açan üçüncü etmen de, ilgili kişinin gücü ve gayretidir. Çünkü ne kadar dirayetli ve kuvvetli akarsa, osuruk o kadar zorlu, ses de o kadar büyük olacaktır.

Farklı seslere yolaçan etmenlerin işte bunlar olduğu apaçık ortadadır. Örnek olarak flüt, borazan ve zurnalar alınarak bu kolaylıkla anlaşılabilir kalın, geniş borulu bir flüt derin sesler çıkarır; dar, ince bir flüt ise belirgin bir ses verir; orta boy bir flüt ise orta karar bir ses çıkarır. Çalgıcının bünyesi de benim iddiamı doğrulayan bir başka etmendir. Diyelim ki sağlam ciğerli bir adam bir borazanı üfleyiversin, ondan gür bir ses çıkarmayı başaracak; soluğu kısa ve zayıfsa tam tersi olacaktır. Bu yüzden, nefesli çalgıların, osurukların değerlendirilmesinde işe yarar yardımları olacağını ve osuruklarla ortaya çıkarılan değişik seslerle-böyle birşey varsa- bu aletlerden çok kesin karşılaştırmalar elde edilebileceğini söyleyebiliriz. Ey tapılası flütler, narin zurnalar, boğuk av boruları! Berbatça çalındığınızda osurma sanatına girmeyi nasıl da hak ediyorsunuz; ama becerikli bir ağız gelip de sizi çalmaya görsün, kendinizi ağırbaşlı, keskin tonlarla ifade etmeyi de biliyorsunuz hani. O halde ustaca üfleyin, siz müzisyenler!

YEDİNCİ BÖLÜM

Müzikle İlgili Bir Soru, Eşsiz Bir Düet. Bir Sağırın Konserleri Bile Duymasını Sağlayacak Şahane Bir Alet.

Bir Alman bilimadamı, yanıtlanması pek çetin bir soru attı ortaya: Osuruklarda müzik diye birşey olabilir mi?

Burada bir ayrım gerekiyor: Çift-namlulu osuruğun müzikalitesi vardır, kabul ediyorum; ama diğer osuruklarda bu yoktur.

Çift-namlulu osurukların çıkardığı müzik, keman, gitar, piyano vb. yüksek tınılı enstrümanlarınkine benzemez. Kasılıp gevşeyerek yüksek veya alçak pededen sesler çıkaran anal büzüğün mekanizmasından ortaya çıkar sadece. Gelgelelim osurukların müziği, üflemeyle çıkan seslerin türüne girer; yukarıda gördüğümüz gibi, flüt, borazan ve zurnanın sesleriyle karşılaştırılabilir. Bu yüzden müzik yapılabilenleri sadece çift-namlulu osuruklardır ve III. Bölüm'de osuruğun alt sınıfları içinde anlatıldığı üzere müzik, farklı tipleri arasında ayrılmaktadır. Bu nedenle, aşağıdaki örneğin daha açık seçik göstereceği gibi, osuruklarda müzikalite olabilir.

Okuldan arkadaşım olan iki veletin, kendilerini ve beni sık sık eğlendiren bir yetenekleri vardı. Biri kafasına göre farklı farklı notalar çıkararak geğirir, öteki de farklı farklı notalar çıkararak- osururdu. Osurukçu, yaptığı işe daha fazla incelik ve arılık katabilmek amacıyla küçük bir peynir süzgecinden faydalanırdı, bunun üzerine bir gazete kağıdı yerleştirip çırılçıplak üzerine oturur sonra da kıçını oynata oynata org'a ve flüte benzer çeşitli sesler çıkarırdı. İtiraf etmeliyim ki öyle pek ahenkli bir müzik değildi bu, modülasyonları da başarılı değildi; hem böyle bir müzikle verilen konserin ezgi kurallarını düşlemek bile enikonu zor olacaktı; birinci ve ikinci sopranoları, birinci ve ikinci tenörleri, kontr-tenörleri ve ana-başları uygun biçimde biraraya getirmek de güç iş bana kalırsa. Ama ben becerikli bir müzikçinin gelecek kuşaklara bırakılacak ve bestecilik alanındaki yerini alacak özgün bir sistem tasarlayabileceğini iddia ediyorum.

Bu, Pisagor'a göre uyarlanmış diyatonik bir sistem olacak, içindeki kromatik notalar dişlerin kenetlenmesiyle ortaya çıkarılacak. Daha önce belirtilen ilke ve düşüncelerden sapmadan-kesin bir başarıya ulaşacak. İnsanların duyguları ve perhizleri, bu uygulama içinde yararlı hale gelecek. Yoksa istediğiniz yüksek tınılı sesler mi? O halde hafif dumanlı bir vücutla, dar bir kılıçdeliğine ihtiyacınız var. Ya da iki kat boğuk sesler mi istiyorsunuz? Öyleyse kesif dumanlarla dolu bir karın ve geniş bir kanalla işe koyulun.

Rutubetli yellerle dolu bir karın ancak belirsiz sesler çıkaracaktır. Tek kelimeyle bağırsak, bir sürü sesler üreten çok-dilli bir organdır; oradan, fazla zahmet çekmeksizin, Lyxolydian, Hpolyxdydian Dor ve Hypo-dorik'ler gibi kimi sanatsal değerlere sahip olanlardan seçilenler içinden en azından bir düzine makam veya trop ile dolu bir silah şarjöründen ateşlenebilir. Yarım-vokalli osurukların tümünün gelişigüzel kullanımında sesler duyulmayacak bir tona indirgenebilir ya da müziği yavan, hoş olmayan ancak büyük korolarda veya gürültülü eğlencelerde katlanılabilen alçak veya yüksek bir ses uyumu çıkarılabilir. Duyguları yok eden çok duyarlı **(a sensibili in supremo gradu destruitur sensibile)** bu tehlikeye karşı duran, koruyucu felsefi bir aksiyom vardır. Aşırı olmayan hiçbir harekete girişmeden hoşnut edilebilir, aksi takdirde insanları sağır eden, kadınların düşük yapmasına yol açan Schaffausen çağlayanlarının, İspanyol dağlarının, Niagara veya Kanada'daki Montmorency Şelalesi'nin çıkardığı gökrültüsüne benzer sesler çıkararak insanları korkutacaktır.

Bununla birlikte ses, insanın duyması için çok fazla çaba sarfetmesine zorlayarak dinleyiciyi yoracak denli hafif de olmamalıdır. Herşeyde olduğu gibi, bunun da bir orta kararı vardır.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines
Quos ultra citraque nequit consistere vectum.

Horatius'un öğütleri dikkatle izlenerek bu iş her zaman en iyi biçimde başarılabilir, hep alkışlarla karşılanabilir.

Ama bu bölümü bitirmeden, elinden geldiğince doğanın yanlışlarını ya da doğanın kendine dost olanlara yaptığı

yanlışları düzelten iyi bir vatandaş olarak bu müziğin tadını çıkarabilecek sağır bir insanın kullanabileceği bir aletin ayrıntılarını vermem gerekiyor.

Sağır kişi bir pipo alıp, aleti çalanlardan birinin kıçdeliğine çanak kısmını sokmalı, bir yandan da ağıza gelecek sap kısmının ucunu dişlerinin arasında tutmalıdır. Şansı varsa bu müziği tüm tatlı sesi ve yayılımıyla yakalayabilecektir. Cardan'da bunun birkaç örneği var. Ayrıca, durumu ne olursa olsun sağır bir insandan başka biri bunun tadına varmak isterse kendi yelinden derin bir parça yutabilir. O zaman arzuladığı bütün hazları, kösnül zevkleri alacaktır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Yanlış Olarak Sessiz Sürüngenler Denilen Kısık Osuruklar

Tanı ve Prognoz

Laf kalabalığını bırakıp, demek istediğimizi konuşmadan anlatalım şimdi. Kabaca sessiz sürüngenler diye bilinen Kısık Osurukların hiç sesi yoktur, az miktarda nemli yelden ibarettirler.

Latince'de **visire** fiilinden, **Visia** adı verilir bunlara; Almanca'da **Feisten**, İngilizce'de **fitch** ya da **vetch** denir.

Sessiz sürüngenler, ya kuru ya da akıntılıdırlar. Kuru olanları patırtı yapmadan çıkarlar ve beraberlerinde kesif bir madde taşımazlar.

Öte yandan, akıntılı olanlar belli belirsiz sessiz bir yelle gelirler. Yanlarında daima belli bir miktar sıvı madde de çıkarırlar. Sessiz sürüngenler ok kadar, yıldırım kadar süratlidir ve yaydıkları nahoş kokudan dolayı insanları rahatsız ederler. Biri gömleğinin içine bakacak olsa, içine işlenen suç izlerini rahatça görebilir. Jean Despautere'in koyduğu kurala göre bir sesli harfin atlanmasıyla çıkan akıcı bir sessiz harf hecenin telâffuzunu hızlandırır - bu da akıntılı bir osuruğun etkisini derhal göstereceği anlamına gelir. **Cum muta li-**

quidam jungens in syllaba eadem, ancipitem pones vocalem quae brevis esto. Bir yerde, latin ülkelerin tekinde günün birinde bir şeytanın osurmak istediğini, ama sadece akıntılı bir sürüngen çıkarıp pantalonuna kaçırdığını okumuştum. Kıçının hıyanetine lanetler yağdıra yağdıra öfke ve hiddet içinde **Nusquam tuta fides** -dünyada iyi niyet kalmadı mı?- diye veryansın etmiş. İşte bu yüzden, bu tür bir osuruktan korkan insanlar, salıvermeden önce pantalonlarını indirip gömleklerini yukarı katlarlar. Böylelerine duyarlı, sağduyulu ve ihtiyatlı insanlar derim ben.

Tanı ve Prognoz

Akıntılı osuruklar ses seda çıkarmadan geldikleri için, içlerinde pek fazla yel yoktur. Beraberinde taşıdığı sıvı dışkı sağlığa aykırı değil, faydalı olduğuna inandırır bizi. Ayrıca bu maddenin kıvamına geldiğini, **Maturum Stercus est importabile pondus** aksiyomuna uygun olarak kişinin karnını ve kasıklarını gevşetme zamanının geldiğini gösterirler.

Lâzımlığa yetişmek için insanın içinde taşkın bir istek olması ağır bir yüktür; bu istek mümkün olduğunca süratle giderilmelidir, aksi takdirde Latin ülkesindeki o şeytanınkine benzer eserin aynısını çıkaracaktır ortaya. (Bkz. üstteki hikâye)

DOKUZUNCU BÖLÜM

Kasıtlı ve Kazara Çıkan Osuruklar ve Sürüngenler

Aynı temel neden gerek kasıtlı, gerekse kaza eseri çıkan için de geçerlidir; çünkü her iki tür de soğan, sarmısak, turp, lahana, güveç, nohut, fasulye, mercimek vb. şeylerin yenmesiyle çıkan yelden kaynaklanırlar. Osuruklar kasıtlı ya da kazara olabilir ama hepsi yukarıda sözü edilen kategorilerden birine aittirler.

Kasıtlı osuruk, insanlar birlikte oturmuyor ya da aynı yatakta yatmıyorlarsa, nadiren saygın kişiler arasında görülür. Ya gülmek eğlenmek ya da işletmek için birkaç tane çıkarılabilir - herkesin top patlaması sandığı bu gibi kuvvetli zartalar bile atılabilir. Bir kadın biliyorum, kıçdeliğini bluzüyle örterek, az

önce söndürülmüş bir mumun üzerine gidip osura osura, sonuncu pırtla mumu yeniden yakmıştı. Gelgelelim ona öykünen başka bir kadın bunu başaramayarak mumu, kısa süre sonra sönecek, için için yanan bir fitile çevirmiş, üstelik kıçını da yakmıştı. Oysa daha şirin bir eğlence biçimi de, sessiz osuruğu elinde biriktirip, yataktaki birinin (kadın ya da erkek artık duruma göre) burnuna götürüp kokusunu ve tipini koklattırmaktır. Bu oyundan pek fazla hoşlanmayacak kimi insanlar tanıyorum.

Kaza eseri çıkan osuruklar o kişinin iradesi dışında gelişir; genellikle de o insan sırtüstü yatarken, yere eğilirken, katıla katıla gülerken ya da korktuğunda başına gelir. Bu tür osuruk doğal olarak affedilebilir.

ONUNCU BÖLÜM

Osurukların ve Sessiz Sürüngenlerin Bazı Etkileri Özel Kullanım Alanları

Osuruklara ve sessiz sürüngenlere nelerin sebep olduğunu anlattıktan sonra geriye etkileri üzerine bir iki söz söylemek kalıyor, bunlar da farklılık gösterdiği için iyi ve kötüler diye iki kategoriye ayıracağız.

Bütün iyi osuruklar sağlığa yararlıdır, bunları çıkaran kimse beşına belâ kesilen yelden kendini kurtarır. Bu salıvermeler bir dizi hastalığı bertaraf eder - bunaltı, kızgınlık, karın ağrısı, kolit, bağırsak arazları vs.

Ne var ki osuruk içeride kapalı kalır da, çıkacak yolu olmadığından gerisin geri giderse taşıdığı aşırı miktardaki dumanın kuvvetiyle beyine hücum eder. Dimağı bulandırır, bir insanı melankolik ve dalgın kılar, onu başka pek çok habis sayrılıklarla huzursuz eder. Sonraki aşama, bu netameli göktaşlarından çıkan imbiklenmiş buharların bir sıvıya dönüşmesi ve o sıvının daha sonra alttaki kısımlara akmasıdır. Hekimlerin her zaman söyledikleri gibi, öksürük ya da hapşırıkla kurtulan biri şanslıdır. Oysa benim fikrime göre, bunun en beter yanı hiçbirşey üzerine konsantre olunamaması, insanda çalışmak için mide diye birşey bırakmamasıdır. Bu

yüzden sayın okur, osurma isteğimizden ya da yellerin yol açtığı en küçük bir sıkıntıdan bile kurtulmak konusunda utanıp sıkılmayalım; ortahğı velveleye verme riskine gelince, sevgili yurttaşlarım, osuruklarımızı gelir gelmez salıverelim, kendimizi sıkıntılara sokup, hastalık hastası, melankolik, sinir küpü ve nekes biri olacağımıza osuralım, olsun bitsin.

Sayın okur, benim gibi yapın, osuruğun her birey için özel bir değeri olduğu ilkesinden yola koyulun, böylece osuruğun nelere kadir olduğuna aklınız yatacak, dahası yellerini içeride tutarak ciddi rahatsızlıklar geçiren insanlara değgin aktaracağım ör- neklerle daha çok ikna olacaksınız.

Büyük bir törene katılan bir kadın yan tarafında apansız peydahlanan bir sancı duyar. Böylesine beklenmedik bir olay karşısında telâşa kapılarak olayın odak noktası olduğu ve kendisi için düzenlenmiş toplantıyı terkeder. Herkes kaygılanır, yardım etmeye çalışırlar. İnsanlar yardımına koşturur, Hipokrat'ın müritleri çağırılır, apar topar biraraya gelip rahatsızlığın nedenini saptamak için kafa kafaya verirler, çeşitli otoritelere başvurulur ve nihayet kadının alışkanlıkları ve yediği yemekler gözden geçirilir. Hasta incelendiği sırada, kadın çıkmaya çalışan koskoca bir osuruğu, hangi akla hizmetse, içinde tuttuğunu anımsar.

Yelin etkisi altındaki başka bir kadın peşpeşe patlamaya çalışan tam oniki koca osuruğu içinde tutar. Uzun bir toplantı boyunca işkencelere maruz kalır, sonra da gidip güzel şeylerle döşeli bir masaya oturarak iyi bir izlenim bırakmayı umar. Sonra ne mi olur? Gözlerini yemeklerin üzerinde gezdirip durur gelgör ki bir lokma bile yiyemez. Midesi tıkabasa yellerle doludur, hiçbir şey götüremez ağzına.

Genç bir delikanlı, kibar bir papaz ve ağırbaşlı bir memur farklı farklı yollardan deforme olmuşlar, gövdeleriyle birer oyuk oluşturarak içine yeller girmesine yol açmışlar - biri parlak esprileriyle, ikincisi bilgiç vaazlarıyla, sonuncusu da uzun, sıkıcı sohbetleriyle. Çok geçmeden bağırsaklarında şiddetli bir fırtınanın koptuğunu hissetmişler. Bunun öfkesine karşı kendilerine hakim olup, hiçbiri en ufak bir osuruk bile salmamış. Evlerine giderlerken yolda tıbbın üstesinden gelemeyeceği korkunç bir karınağrısı hepsini yere çalmış ve ölümün eşiğine getirmiş.

Ama sayın okur, yeri zamanı geldiğinde osuruk çıkarmak da ne yüce bir şey! Ciddi hastalıkların tüm belirtilerini silip atıyor, bütün korkuları alıyor, varlığı sayrılı zihinleri yatıştırıyor. Sözgelimi kendisinin son derece ciddi bir şekilde hasta olduğuna inanan ve Galen müritlerini yardıma çağıran kimse dolu dolu bir osuruk salıp, yeniden kendini turp gibi hissedebilir.

Veya midesinde kocaman bir ağırlıkla uyanan kimse bir gece önce yemeği fazla kaçırmasa bile, yellenerek tümünü dışarı atabilir. İştahı, ağzının tadı tuzu olmadan, hiçbirşey yiyemez; tasalanır, telaşa kapılır; gece olunca tek tesellisi deliksiz bir uyku çekme ümididir. Yatağa girdiği anda, aşağılarında bir kasırga kopar; ayaklanan bağırsakları adeta onu protesto ederler; şiddetli kıvranmalardan sonra devasa bir osuruk patlar ve ortada hiçbirşey yokken ne diye böyle kaygılanıyorum diye düşünen hastamızı terkeder.

Eskiden osuruğun yarar ve üstünlüklerini hiç mi hiç tanımayan, kendi yasaklarının köle olmuş bir kadın vardı. Tam on iki yıl hastalığının, dahası belki de ilaçların bedbaht bir kurbanı olmuş, her türlü tedaviyi denemişti. Ama sonunda osuruğun yararlarını anlayıp, sık sık osurmaya başladı. Artık ne ağrı vardı ne de hastalık: Sapasağlam, hayatın tadını çıkardığı için bundan böyle sıhhatini düşünme sorunu da yoktu.

Osuruğun sağladığı kat kat üstünlükler bunlar işte. Çok çok özel bir tür değilse, bunun aksini kim iddia edebilir? Eğer sessiz sürüngen, kötücül doğası nedeniyle toplum düzenini tehdit ediyorsa, osuruk bunun panzehiridir; sessiz sürüngeni yok eder ve osuruk kendisi için yol açacak kadar güce sahip olduğu sürece onun üstesinden gelecektir. Çünkü şurası su götürmez; osuruk ve sessiz sürüngen üzerine burada söylenenlerden anlaşılacağı gibi bir insan osuruğu denetleyebildiği zaman sadece bir sessiz sürüngen çıkarır. Sonuç olarak, nerede osuruk varsa, orada sürüngen osuruk almaz.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Osuruk Toplum Yararınadır.

Sadece tebasının iyiliğini düşünen, üç kez imparatorluğa layık Claudius, tebasındaki bazı insanların imparator kişiliği uğruna kendi huzurunda osurmaktansa yok olmayı göze alan böylesi saygılarından haberdar olmuş ve (Seutonius, Dion ve diğer pekçok tarihçiye göre) rezilce kıvrandıran acılarla ölmeden önce azap çektiklerini öğrenerek, bütün emrindekilerinin temiz osuruklar çıkardıkları sürece imparatorluk masasında bile serbestçe osurabilmelerine izin veren bir ferman çıkarmıştı.

Ona Claudius denmesinin ironik bir anlamı var. Latince'deki **claudere** yani kapamak sözcüğünden geldiğine hiç kuşku yok, çünkü ferman, osurma organlarının kapanmasından çok açılmasını buyuruyor. Hem, Cujas'a göre uzun süredir yeraltında gömülü sayısız öteki fermanlar için de söylenebilecek-antik yasaların bir parçası olan bu fermanı yeniden diriltmek de ne harika bir düşünce olurdu.

Osuruğa yöneltilen edepsizlik suçlaması ancak insanların keyif ve ruh hallerinin sonucudur. Hiç de görgü kurallarına aykırı değildir; bu yüzden izin vermekte hiçbir tehlike yoktur. Ayrıca birçok yerde hatta kibar camianın bazı kısımlarında osuruk serbestçe çıkarılır. Bu yüzden, onunla ilgili en ufak bir vicdan rahatsızlığı çekmek zalimliklerin en kötüsüdür.

Caen'den dört beş fersah ötede kurulan bir papaz okulunda, kaynağı derebeylik zamanına giden her papaz adayının yılda birbuçuk osuruk hakkı vardır hâlâ.

Eski Mısırlılar bir osuruk tanrısı yarattılar, bu tanrının heykelleri bazı vitrinlerde hâlâ görülebilir.

Eskiler, yağmurlu veya güzel havaları, osuruklarının ne kadar patırtılı çıktıklarına bakarak tahmin ederlerdi.

Pelusium'un eski halkı osuruğa tapardı. Hem çok fazla şeyi kanıtlamaktan korkmuyorsak, osuruğun bir tebanın prensine bir efendinin derebeyine gösterdiği bir saygı işareti, Sezar'ın

dikkatini çeken, havadaki değişimi haber veren ve olayı tamamlayan, kült objesi ve ulu insanlara hürmet- olduğu için terbiyesizliği şöyle dursun, en mükemmel, en yüce efendiliği içerdiği sonucuna varamaz mıyız?

Ama bırakın devam edelim ve osuruğun toplum yararına olduğuna dair başka örnekler sunalım.

Gayretleri osuruk tarafından bozulan toplum düşmanları vardır.

Örneğin; zıpçıktı bir delikanlı pek çok insanın katıldığı davette herkesin canını sıkmayı becermiş, son bir saat boyunca, sırıta sırıta saçma sapan şeyler söyleyerek volta atmış, etrafındakilere sıkıntıdan afakanlar bastırmış. Tam zamanında çıkan bir osuruk adamı zınk diye durdurmuş; ortak düşmanlarının teranelerinden dikkatleri dağıtarak, herkesin zihnini bu esaretten tam zamanında kurtarmıştı.

Ama bu birşey değil, çünkü osuruk başka konularda gerçekten bir hayli işe yarar. Sözgelimi sohbet, toplumun en etkileyici iletişim araçlarındandır ve osuruk bu bakımdan bol bol sohbet konusu çıkarır.

Şaşaalı bir toplantıda iki saatir, Grand Chartreuse'dakinden daha boğuk bir sessizlik hakimdi; misafirlerin kimileri törenden dolayı, kimileri utangaçlıklarından, ötekiler de cahilliklerinden suspus duruyorlardı. Toplantı, tek söz edilmeden bitecekti neredeyse, aniden bir osuruk duyuldu. Ossaat alçaktan bir homurdanma başgösterdi, ardından bunu aklın yol gösterdiği espriyle katmerlenmiş uzun bir sohbet devresi izledi. Bu gülünç sessizliğin bozulmasına ve şenlikli bir söyleşiye yol açan işte bu osuruk oldu. O yüzden osuruk toplantıdaki her insan için işe yarar birşey olmuştu. Buna, kabul edilebilir olduğu da eklenebilir.

Osuruk duyulduğu anda kopan kahkahalar ve çoğu kez o ustaca espriler onun başarılarının ve etkilerinin yeterli bir kanıtıdır; en ağırbaşlı ciddiyet o çıktığı anda vakur ifadesini yitirir, hiçbir dünyevi konuşma onu yenemez; ahenkli ama özünde beklenmedik sesi bütün miskin zihinleri açar. İçlerinden birinin özenle söylediği şatafatlı sözleri dinleyen bir grup filozof arasında, birden bir osuruk habersizden kaçıverir, anlattığı öykünün kıssası anlamını kaybeder. Filozoflar katıla katıla

gülerler çünkü doğa normal olarak kendilerini tutan üstün insanların içinde kendini çok daha özgürce bırakmıştır.

Gözü yaşlı ailesi, hasta bir adamın döşeği başında bir oğulu bir kardeşi ya da aile reisini alıp götürecek o anı beklemektedir; derken ölen adamın yatağından zart diye bir osuruk çıkıverir, ailenin üzüntüsü azalır, bir umut ışığı vererek, bir iki tebessüm yaratır.

Yalnız elemin egemen olduğu bir ölüm döşeğinde osuruk ruhları şenlendirip yürekleri hafifletiyorsa, insan onun büyüleyici gücünden nasıl kuşku duyar? Aslında, değişik biçimlere girebildiği için çekicilik açısından ayrımlanabilir böylece herkesi hoşnut kılmanın yollarını bulabilir. Bazen paldır küldür çıkıverir de top gibi patlar - böyle bir olay askerlikle uğraşan birini hoşnut eder; bazen de onu içinde tutan iki yarımkürenin engellemesiyle ağıraksak gelir - sonra da bir müzik aleti gibi ses çıkarır. Kimi zaman gürültülü notalar çıkararak modülasyonları çoğu kez yumuşak ve uysal olur, bu da duyarlı ruhlara zevk verir - aslında herkese zevk verir, müzikten hoşlanmayan çok az insan vardır çünkü. O halde osuruk uygun birşeydir; Genel açıdan olduğu kadar özel bakımlardan da yararlılığı kanıt- lanmıştır; edepsizlik suçlamaları ele alınmış ve delillerle çürü- tülmüştür - o zaman kim osuruğu onaylamayabilir ki? Bazı yerlerce onaylanıp izin verildiğinde ve sadece öteki insanlarca önyargıya dayanan akıl kurallarıyla yasaklandığında kim çıkıp da edepsizlikle ithama cüret edebilir? Kulağa sadece ahenkli seslerde hitap ettiği ve koku alma duyumunu nahoş kokularla hiçbir zaman etkilemediği için ne görgü kurallarını ne de nezaket yasalarını gücendirdiği kanıtlanmadı mı? İnsan ona karşı kayıtsız kalabilir mi, korkunç hastalıkların evhamından kurtarıp, büyük bir erinç getirerek herkese yarar sağlıyorsa hele? Son olarak, toplum başa belâ kesilen sıkıntılardan kurtarıp gittiği heryerde kahkaha ve şakalara yol açan osuruğa olan borcunu kabul etmeyecek denli nankör olabilir mi? Yararlı, uygun ve terbiyeli olan şey, gerçek iyilik ve değer olarak yüceltilir - **Cicero, I. kitap, De Officiis.**

ONİKİNCİ BÖLÜM

Bir Osuruğu Değiştirip Gizlemenin Yolları Önyargılarında Direnenlerin Yararına

Eskiler, osurukçuları eleştirmek söyle dursun, müritlerini onları içlerinde tutmàmaları yolunda teşvik ederlerdi. O çağların en arı felsefesine sahip stoacılar, insanların düsturunun özgürlük olmaları gerektiğini söylerlerdi; en yetkin filozoflar, bu sözü benimseyen Cicero da dahil, insan mutluluğuyla uğraşan diğer tüm hiziplere karşı bu stoacı doktrini yeğlerlerdi. Bu filozoflar hasımlarını altetti; hem de onlara yaşamın sağlık doğrultusundaki kuralları arasında sadece osurukların değil, geğirtilerin de serbest bırakılmasını kabul etmeleri için zorlayan, yadsınamaz bir tartışmayla. Bu tartışmalar Cicero'nun Paetus'a yazdığı dokuzuncu özel mektuptan (174) okunabilir; binlerce darbı mesel arasından karşımıza şu çıkıyor: Her konuda doğanın istediği gibi hareket et, öyle davran. Hem böyle mükemmel kurallardan sonra da, görgü ve uygarlık olma kuralları için - o kurallar ki boğun eğilip uyulmalarına rağmen sağlığın hatta yaşamın kendisinin korunması üzerinde egemen olmamalıdır.

Ama herşeye rağmen bir insan bu önyargının tutsağı olup, zincirlerini koparamıyorsa, doğa istediği için osurmasına karşı öğütler vermek yerine, en azından osuruğunu gizlemesinin yol ve yordamıyla kuşandıracağız onu.

Dolayısıyla, osuruk kendini hissettirdiği anda, sertçe 'Hımm, hımm' sesleriyle eşlik etmeye dikkat etsin. Ciğerleri yeterince güçlü değilse, gürültülü bir hapşırık çıkarmalıdır; böylece orada bulunan herkesçe tebrik edilecek hatta ağırlanarak, hayır duaları alacaktır. Bunlardan birinin üstesinden gelemeyecek kadar beceriksiz biriyse, olanca gücüyle tükürmeli veya gürültülü bir gıcırtıyla sandalyesini çekmelidir. Sözün kısası, osuruğunu gizleyecek bir patırtı çıkarması gerekmektedir. Hani olur bunu da beceremezse kıçının iki yanını kuvvetlice sıkıştırmalıdır; sonuçta anüs'ün iri adalesinin daralması ve sıkışmasıyla, kendini erkeksi biçimde ortaya koyması gereken o şeyi,

dişileştirmiş olacaktır. Gelgelelim bu talihsiz kurnazlık, sonucunda koku alma duyusu işitme duyusunun korunmasının bedelini ödeyecek; akıbeti tıpatıp Boursault'un **Mercure galant**'ınkine benzeyecektir.

Varlığı alçak bir yerden türemiş,
Görünmez bir bedenim ben;
Kimin nesiyim, nereden peydahlanmışım
Bilinsin istemem, çekinirim
Kaçmak için fırsat kollar
Olsa olsa erkek olacakken
Hain bir dişiye dönüşürüm.

Ama ben, kendi hesabıma bunun hilesine kaçanlarda sık sık ters tepki yarattığı gerçeğini gizleyemem ve çoğu kez acımasızca kasıklarını parçalayan bir düşmanın bağırsaklarına geri döndürdüklerine. İşte böylece üçüncü bölümde ayrıntılarıyla incelediğimiz tüm felaketler ortaya çıkmaktadır. Kendini tutmaya çalışan bir insanın başına çok daha büyük enayilikler gelebilir çünkü bıçak gibi batan ağrılara dayanamayıp, yellerini biriktirir ve komik oranlarda bir bombardıman ateşi çıkarır. Martialis'in naklettiğine göre, Jupiter'i karşılamak isteyen ve eskilerin geleneklerine göre yerlere dek eğilerek bütün Kapitol'u zangır zangır sarsan bir osuruk çıkaran Aethon'un başına gelenler şunlardır.:

Epigram

Multis dum precibus Jovem salutat,
Stans summos resupinus usque in ungues,
Aethon in Capitolio, pepedit.
Riserunt Comites; sed ipse Divum,
Offensus genitor, trinoctiali
Affecit domicoenio clientum.
Post hoc flagitium misellus Aethon,
Cum vult in Capitolium venire,
Sellas ante pedit Patroclianas,
Et pedit deciesque viviesque.
Sed quamvis sibi caverit crepando,
Compressis natibus Jovem salutat

Martialis, 12. Kitap, 77. Epigram.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bir Osuruğun Eli Kulağında Olduğunun Belirtileri

Üç çeşittirler: Kesin, kaçınılmaz ve olası.

Kesin belirtiler, nedeni ortada bulunan ve etkisi de kendini belli etmede gecikmeyecek olanlardır. Bu yüzden bezelye ve öteki sebzelerden, üzüm ve taze incir yiyen, yıllanmış şarap içip sonra da karısını yada metresini okşayan bir adam, patlamanın ilk işaretlerini bekleyebilir.

Kaçınılmaz belirtiler, birincisi sonucunda çıkan-gurultulu bir ses, nahoş bir koku vs. - ikinci bir etki ile oluşanlardır.

Son olarak olası osuruklar her zaman karşımıza çıkmayanlardandır ve normalde bütün osuruk tipleriyle birlikte gelmezler; midenin guruldaması, hırıldaması ve büzülmesi, öksürük-aksırık ve küçük sandalye numaraları, osurukçu biri olarak tanınmamak için ayakları patırdatmalardan ibarettirler.

Gerek gençlerin, gerekse yaşlıların osurduklarınıda kızarmamaları, sohbeti canlandırmak için gelen ilk kişi olanları konusunda uyarılmalıdırlar.

İşlerken osurmanın iyi mi kötü mü olduğuna daha karar verilemedi. Kanımca iyi birşey bu; görüşümü içinde bir hayli doğrular barındırdığını sandığım bir aksiyoma dayandırıyorum ben :

Mingere cum bombis res est gratissima lumbis.

Nitekim, osurmaksızın çiş yapmak denizi görmeden Dieppe'ye gitmeye benzer.

Bununla birlikte, osurmadan önce çiş yapmak normaldir çünkü birinci edimde yel, sidik torbasını sıkıştırmaya katkıda bulunur sonra da ikinci edimde (osurmada) kendini belli eder.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Osuruğu Körüklemenin Yolu Yordamı :
Problem, Kimya ile İlgili Bir Soru
Çilleri İyileştirmede Kullanılan Osuruk Ruhları.
Sonuç.

Ortada türlü türlü sıkıntılar, olduğu ve pek çok insan nadiren, o da zahmetle osurdukları için her çeşit talihsizlik ve hastalıkla cebelleşmekteler, burada o yelleri salıvermelerine yardımcı olacak yolu yordamı gösteren kısa bir bölüm ayırmayı düşündüm. Dolayısıyla, onların iyiliği için bir iki şey söyleyeceğim; Osuruğu körükleme yönteminin iki çeşidi vardır-dahili ve harici.

Dahili yöntemler anason, rezene ve cedvâr ile uygulanır-aslında hepsi karın ağrısını giderici ve söktürücü maddelerdir.

Hariç yöntemler lavman ve fitille yapılır.

Bu talihsiz insanlar hangi yöntemi kullanırlarsa kullansınlar, kesinkes rahata kavuşacaklardır.

Problem

Bazen insanlar osuruk sesleri arasında benzerlikler olup olmadığını, çok sesli bir osuruk müziği yapılarak harmonize edilip edilemeyeceğini sorarlar. Dahası, farklı farklı seslerden kaç çeşit osuruk bulunduğunu da sorup dururlar.

Birinci soru için çok tanınmış bir müzisyen böyle bir müziğin başarılı olacağını ve daima gelecek vaadeden bir konser yapılabileceğini savunur.

İkinci soruya gelince, altmışiki çeşit osuruk sesi bulunur. Cardan'a göre, ***podex*** için dört sade osuruk makamı üretilebilir: Tiz sesli, boğuk sesli, dalgın ve havadar. Bu makamlardan, özgün dört tanesine katılan öteki ellisekiz tanesinden toplam altmışiki ses veya farklı farklı osuruk türleri türetilmektedir. İsteyen sayabilir bunları.

Kimyasal Bir Sorun

Çilleri İyileştirmede Kullanılan Osuruk Ruhları vs.

Osuruğu damıtıp, özünün çıkarılmasının kimyasal olarak mümkün olup olmadığını sorar insanlar.

Ancak pek yakınlarda bir eczacı osuruğun ispirtolu maddeler sınıfına ait olduğunu bulguladı- ***e numero spirituum.*** Bunu da imbiğinin yardımıyla becermişti.

Bir oturuşta Paris'le Montpellier arasındaki herşeyi tüketecek altı katırcı kadar yemek yiyen civardaki bir kocakarıya davetiye gönderdi. İştahı ve karaciğerinin harareti yüzünden mahvolan bu kadın elinden geldiğince yaşamını kazanmaya çalışıyordu. Eczacı kadına isteği kadar, yiyebileceği denli çok sürüyle gazyapıcı sebzelerle dolu etyemekleri sundu. Kendisine haber vermeden osurmasını yada sessizce yellenmesini de yasakladı. Yel tam çıkacakken, yağ yada saçyağı yapımında kullanılanlara benzer bir kap alarak, dikkatlice kadının kıçdeliği üzerine yerleştirdi; gaz yapıcı lezzetli yiyecekler verip ananoslu su içirterek daha çok osurması için kadını yüreklendirdi-aslında amacına ulaşmasını sağlayacak dükkanındaki bütün karışımları vermişti ona. Deney inanılmaz derecede işe yaradı, yani alıp kabın içine attı, sonra da bütün bu karışımı güneşte koyulaşmaya bıraktı. Sonuç harikulade bir madde oldu. Bunun birkaç damlasının çilleri geçireceğini düşünüyordu. Ertesi gün sevgili karısının yüzüne bir iki damla sürdü, o anda tüm çillerinin kaybolduğunu ve yüzünün pırıl pırıl temizlendiğini keyifle seyretti. Kadınların bu formülden yararlanması beklenebilir; hakkındaki tek eleştiri Nether Yöresi coğrafyasını bilmemesi olacağı bu adam bu eczadan bir servet elde edebileceğidir.

SONUÇ

Osurma sanatına değgin söylenmedik hiçbirşey bırakmamak amacıyla bu çalışma içinde henüz görünmeyen bir dizi osuruğu şimdi sıralamaktan mutluluk duyuyoruz. İlk kez adım attığımız nedenle şimdi, yakınlarda alınan bilgilerden sonra aşağıdakileri kaleme aldık. Yörelerin onuruna, yöresel osurukla başlayacağız.

Yöresel Osuruklar

Deneyimli insanlar, bu osurukların herşeyin saflaştırıldığı Paris'tekiler denli kibar olmadıklarına dair teminat veriyorlar bize. Gösterişli biçimde değil,doğal biçimiyle sofraya konulurlar; daha çok yeşil istridiyeler gibi bir parça acılıdırlar. Damakta hoş bir tat bırakırlar.

Evde Yapılan Osuruklar

Petersburglu tanınmış bir evhanımının görüşlerinden bu osurukların ilk çıkışlarında mükemmel bir tadı olduğunu ve ısıtıldıklarında zevkle lüp diye yutulabildiklerini öğrendik. Ne var ki çöker çökmez lezzetlerini kaybedip, sırf ihtiyaçtan dolayı yutulan haplara benzemektedirler.

Bakire Kızların Osurukları

Yazılanlara bakılırsa Amazon'ların adasında nefis kokulu, son derece kaliteli osuruklar çıkarılmaktaymış. Bu osuruklar sadece o ülkede bulunuyormuş, ama kimse inanmıyor buna. Gene de osurukların pek nadir olduğu kabul edilmektedir.

Eskrim Ustalarının Osurukları

İstanbul yakınındaki karargâhtan gelen mektuplarda eskrim ustaların korkunç osurukları olduğu, birinin onları yakından koklamasının işini bitirdiği yazılmıştır; çünkü bunlar cesur bir gösteri üzerine gelmektedir, bunlara ancak eskrim kılıcıyla yaklaşılabilinirmiş.

Genç Hanımların Osurukları

Seçkin yiyeceklerdir bunlar, özellikle büyük şehirlerde portakal tadında bir hamurla yapılan ince bisküvitler sayılırlar.

Evli Kadınların Osurukları

Bu osuruklar üzerine bir rapor hazırlamak gerçekten güç bir iş olacak, ama biz yazarın sonuçlarıyla yetinip 'bunların âşıklardan başkası için/bir tadı olmadığını, kocaların öyle çok fazla rağbet etmediğini söyleyeceğiz.

Burjuva Kadınlarının Osuruğu

Rouen ve Caen'in burjuva beyfendileri bize, karılarının osuruklarının yapısı üzerine inceleme mahiyetinde uzun bir risâle gönderdiler. Bu incelemeyi enine boyuna yeniden yazarak iki tarafı da memnun etmek istedik, oysa kendi kendimize koyduğumuz sınırlar bunu menediyor bize. Genel olarak yalnızca burjuva kadınlarının osuruklarının cicili bicili, tombul mu tombul olduğunda ve uygun biçimde yerleştirildiğinde çok hoş bir buket olduklarını; diğer türlerin bulunmadığı anlarda insanın bunlarla pekalâ yetinebileceğini söyleyeceğiz.

Rençber Kadınların Osurukları

Rençber kadınların osuruklarına ilişkin şöhreti yok eden bazı şirret nükteleri yanıtlayan ve Orleans bölgesinden gelen bir haber bunların çok güzel, kaliteli olduklarını; bir köy kadınınınki tarzında çıkarıldıkları halde, gene de çok lezzetli olduğunu söylemektedir. Seyyahlar da bunların kısa kuyruklu martılar gibi, insanın güvenle yutabileceği gerçekten güzel lokmalar olduğuna teminat vermişlerdir.

Çoban Kızların Osurukları

Teselya'da Tempe vadisindeki çoban kızlar osuruklarının, gerçek bir osuruk buketi olduğunu söylüyorlar bize-yani yabani keklik, güveyotu vb. gibi yalnızca aramatik bitkilerin boyattığı bir toprakta yetiştikleri için fide kokusu vermektedirler ve bu çoban kızlar, osuruklarının kaba, bitek topraklarda yaşayan öteki çoban kızlarınkinden ayırtedilmesi gerektiğini anlattılar bize.

Osuruklarını ötekilerden ayırtetmek için birinin tavşanların yabani olup olmadığını anlamak için yapılan kontrolün-kıçını koklamak-aynını yapması gerektiğini söylediler.

Yaşlı Kadınların Osurukları

Bu osuruklarla iş yapmak öyle zordur ki bunları takdir edecek tüccarları bulmak olanaksızdır. Ama sanıyoruz ki, buna rağmen kimsenin onları koklamasını da engellemek istemeyiz-ne de olsa ticaret serbesttir.

Fırıncıların Osurukları

İşte size Le Havre'deki bir fırıncı ustasından bu konuyla ilgili alınan bir mektup :

Şöyle diyor; 'Fırıncının, hamur teknesine göbeğini dayayarak hamuru yoğurma çabası osuruklarının çift namlulu olmasına yolaçar. Kimi zaman mayıs sinekleri gibidirler, insan bir kerede bir düzinesini yutabilir.' Bu, oldukça bilgi verici, son derece hazmedilebilir bir yorumdur.

Çömlekçilerin Osurukları

Mekanik olarak üretilmiş olmaları onları daha iyi yapmaz. Kirli, pasaklı, nahoş kokuludurlar parmaklara yapışıp kalırlar. İnsan, kendini kirletirim diye bunlara dokunamaz.

Terzilerin Osurukları

Bunlar iyi kesilip biçilmişlerdir, erik gibi kokarlar-ama içindeki taşlardan sakınmanız gerekir.

Coğrafyacıların Osurukları

Daha çok rüzgargüllerine benzerler, esen yellere göre dönerler. Bununla birlikte bazen durup kuzeye bakarlar ki, bu da onları güvenilir kılmaz.

Orospuların Osurukları

Kimi zaman oldukça acaiptirler, hafif iştah açıcı bir tatları vardır. Para isterken hep cazgırlık ederler. Ama dikkatli olunçok karmaşık bir türdür bu. Daha iyi birşey bulamadıysanız Paris damgalı olanları alın.

Boynuzlanmış Erkeklerin Osurukları

Bunlar iki çeşittir. Birinci tür narin, incelik dolu ve yumuşak falandır. Bunlar gönüllü boynuzlanmış erkeklerin osuruklarıdır ve tiksinç değildirler. Öteki tür kabasaba, makul olmayan, huysuz tabiatlılardan oluşur ve insanın onlardan uzak durması gerekir. Kabuğundan önce boynuzları çıkan sümüklü böceklere benzerler. **Foenum habent in cornu.**

Aydın İnsanların Osurukları

Bu osuruk türü, hacminden değil, soylu kökeninden dolayı değerlidir. Son derece ender bulunur; çünkü akademik sıralarında oturan aydın insanlar halka açık bir toplantıda, yellenmek uğruna önemli bir yazının okunmasını yarıda bırakamazlar, o yüzden de çalışma ve okumanın gidişatını kesmemek için rayına oturtmadan önce feminize etmek zorunda kalırlar. Öte yandan bir yalnızlık ve özgürlük evladı olduğu için gayretlidir, çünkü aydın insanlar bugün palazlanmış piliçlerden daha çok fasulya yiyorlar.

Benim gibi sıradan yazarlara gelince, bu konu üzerinde sınırsız yetkimiz var; biz çift-namlulu osuruğun şamatalı ahenkiyle kıpırdanır, kendimize geliriz. Şiirler için kamçılar bizi; sesi, dizelerimizi okurken vurgulama noktalarının önemini hatırlatır bize. Meşhur Boursault, **Mercure galant**'ında yaptığı gibi sadakatle, zevkli bir beğeniyle betimlemiş olmak için pekçok osuruk üretmiş, pürdikkat incelemiş olsa gerektir.

Kâtiplerin Osurukları

En iyi beslenmiş osuruklar bunlardır, tezgâhlayanlar için yemek yapması yürek isteyen bir iftihar konusudur. Büroları ziyaret ederken miskin, tembel yazıcıların birbirlerini osuruk-

.an salvo atışlarıyla selamladıklarını duyardım sık sık. En güzel, en çok sesli gürültüyü çıkaran şampiyondur. Selâmlama, fevkalade, usturuplu biçimde uzatılan bir konserden meydana gelir. Eğer bu beyfendilerin yapacak daha iyi bir işleri yoksa, kendilerine hak verilebilir, çünkü büronun sıkıntılı havasını dağıtmaya ihtiyaçları vardır; hem saçmasapan şiirler ya da yalan, dolan ve iftirayla uğraşmaktansa ossurarak zaman öldürmeleri daha iyidir.

Üstelik osurmaktan korkmanın korkunç dezavantajlarını uzun boylu anlattım. Mêtroctês'den daha bilge olan koridorda osurmak için işlerini yarım bırakmaktansa içeride hapis kalan şeyi salıveren ve kabasaba dostlarına pas atan çalışkan katiplerin osuruklarını ne kadar övsem azdır.

Bu konuda, "Bir köşede yalnız ölmektense birisinin yanında osurmak evlâdır" demiş bir atasözü.

Aktör ve Aktrislerin Osurukları

Bu osurukların alenen sahneye çıkarılmasına izin verilmez, gelgelelim artık atlara izin verildiğine göre muhtemelen osuruklar da aynı haktan yararlanacaklardır. Şu sıralar sahneye çaktırmadan çıkıyorar ve aydın insanların osurukları gibi cinsiyetlerini değiştirmeleri gerekiyor. Modern tiyatro, komedi sanatında böylesi kıvançlı yenilikleri daima sunuyor bize, o yüzden Mr. X - tarafından düzenlenen bir osuruk gösterisini duymak da beni şaşırtmayacaktır.

OSURMA SANATI'NIN SONU

BÜYÜLÜDAĞ

BİR DAHİNİN GÜNCESİ
SALVADOR DALI

Dali'nin tanrılaştırılma töreni, dün gece Bilgi Tapınağı'nda büyülenmiş bir kalabalık önünde gerçekleşti. Karnıbaharlarla tıka basa doldurulmuş Rolls Royce'umun içinde güç bela vardım oraya; patlayan binlerce flaşla karşılandım. Sorbonne'un büyük anfiteatrında kürsüdeki yerimi aldım. Muazzam izleyici kitlesi önemli birkaç söz bekliyordu benden. Aldılar da. Yaşamımın en zehirleyici zekâsını Paris'te herkese duyurmaya karar vermiştim; çünkü Fransa dünyadaki en zeki ülke, dünyadaki en akılcı ülke. Oysa ben, Salvador Dali, dünyadaki en akıldışı, en gizemli ülkeden, İspanya'dan geldim. Bu ilk sözler çılgınca alkışlandı, pohpohlayıcı sözlere hiç kimse Fransızlar'dan daha çok duyarlı olamaz çünkü. Zeka bizi yalnızca kuşkuculuğun nüanslarla dolu sisleri içine sokar, dedim, belli başlı etkisi ise bizi mide hazlarına düşkün ve süper-jelatinin benzerlerine, Proustvâri ve bozulmuş bir belirsizliğe indirgemesidir.

"Van Gogh kulağını kesti; siz de kulağınızı kesmeden önce bu kitabı okuyun! Bu günceyi okuyun!"

Salvador Dali